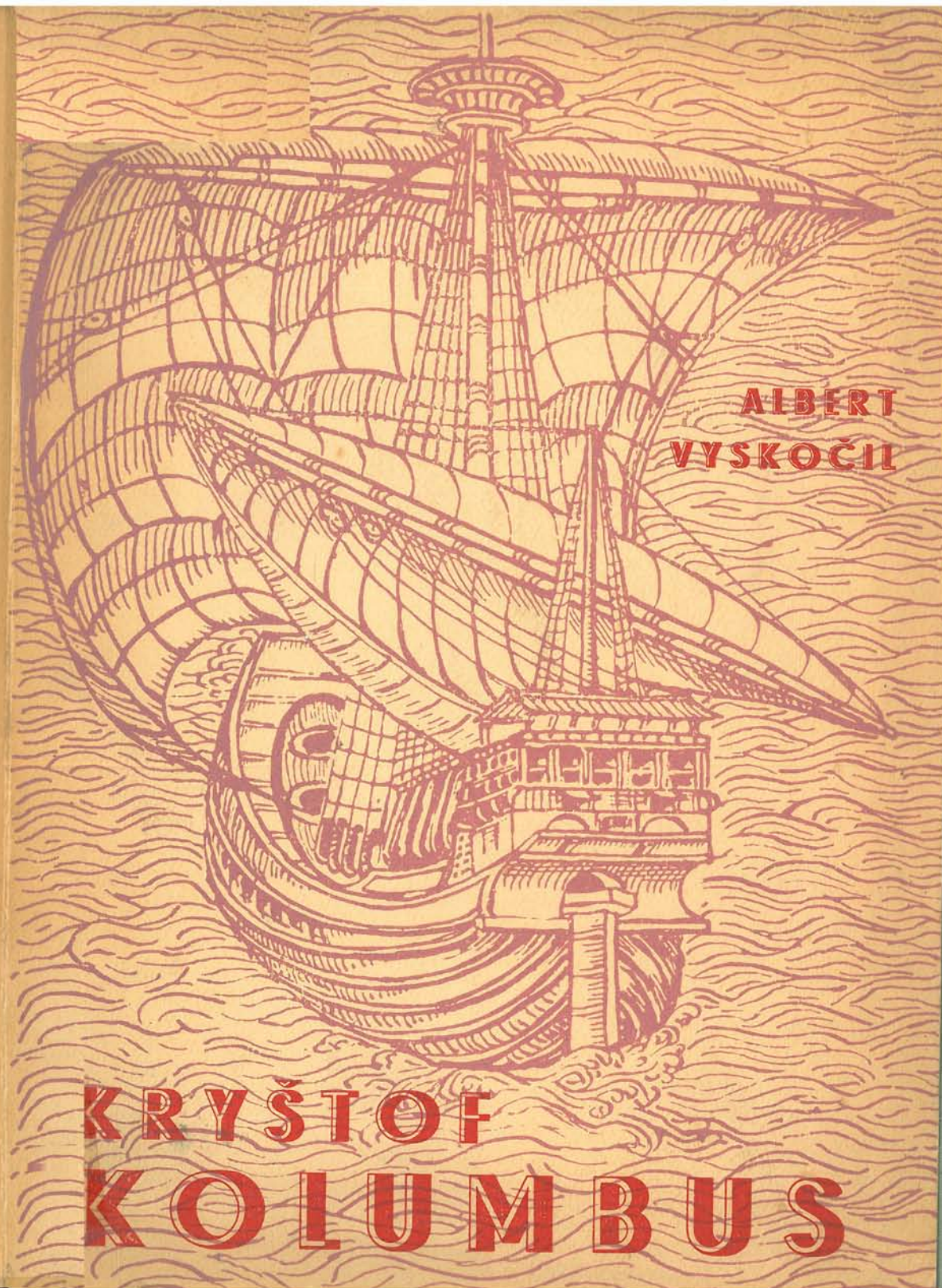

A. VYSKOČIL / KOLUMBUS

ALBERT
VYSKOČIL

KRYŠTOF
KOLUMBUS

Jan Čep:

**ROZPTÝLENÉ
PAPRSKY**

Stran 140, Kčs 58.—.

Umělecké dílo, jeho krása, vznikání, smysl, jeho tvůrce a podobné otázky jsou předmětem básnicky jemných hlubokých úvah, essayí, přednášek, glos a poznámek předního českého básníka.

Dr Tomášek, Dr Kadlec,
Fr. Křelina:

OSVĚTLENOU STOPOU

Stran 224, Kčs 45.—.

Náboženský průvodce vlčat a správných chlapců. U nás jedinečná pomůcka pro skautskou mládež a její vedoucí, vyhovující po všech stránkách: obsahově, zpracováním a podáním, kapesním formátem, obrazovým doprovodem, jehož autory jsou: J. Florian a J. Marek i vkusnou vnější úpravou.

Dr Silvestr M. Braitó O. P.:

CÍRKEV

Stran 456, Kčs 150.—.

Široce založená historicko-apologetická studie dr Braitó o Církvi se důstojně řadí mezi nejvýznačnější studie o tomto tématu vůbec. U nás je to dílo jedinečné nejen svou rozsáhlostí a důkladností, nýbrž i tím, že autor věnuje velkou pozornost českému prostředí a speciálním českým otázkám náboženským všech dob. Je to na př. jeho názor na Husa a kritika dosavadních názorů, jež uvádí na pravou míru, dovozuje, že omyly v této věci jsou z valné části zaviněny především nevěcností a neznalostí Husa, jeho spisů a jeho doby. Vzdělaný katolík nemůže toto dílo pominout bez povšimnutí.

Nakladatelství KRYSTAL, Olomouc,
Slovenská 14.

KRYŠTOF

KOLUMBUS

U ne ostrowowé čekati budou
a ramene mého čekati budou.

Izaiáš 51, 5

ALBERT VYSKOČIL

KRYŠTOF KOLUMBUS

život a význam

objevitele globu

S A S
X M J
KRYŠTOF KOLUMBUS

OLMOUC

» KRYŠTAL «

MCMXLVII

PAMÁTKY

JOSEFA FLORIÁNA

ZE STARÉ ŘÍŠE

II. vydání v březnu 1947

Veškerá práva vyhrazena

VSTUP

V dalekých končinách zašlého času, hluboko pod prahem lidské paměti, tají se skryta úžasná událost, jejíž pověst slyšel vyprávět řecký filosof Platon za svého pobytu v Egyptě. Země pyramid, země nejstarších dějin, uchovala ji jako nejzazší památku v tajemných pokladech svého podání, střežených kněžími v Saidě v deltě nilské. Slyšte její zvěst, podivnou báj o Atlantidě, tak určitě stručnou a bez přízdob, jak bývají jen zprávy pravdivé. Tak ji vypravoval Platonovi starý egyptský kněz a tak ji udivený mudřec zaznamenal dvakrát ve svých spisech, odkud vešla ve známost po všem vzdělaném lidstvu a působila na jeho představy o světě až do konce patnáctého věku.

»Před devíti tisíci lety,« tak začal onen egyptský kněz, »mezi mnoha znamenitými činy obce athénské, které jsou u nás v Egyptě zaznamenány, zvláště jeden vyniká nade všechny svou velikostí a statečností a velmi se mu podivujeme. Slyš, milý Athéňane, vypravují totiž naše letopisy, že vaše obec zastavila kdysi velikou moc, zpupně se valící od Atlantického oceánu na všecku Evropu i Asii. Tenkrát nebylo Atlantické moře tak nedostupné jako nyní. Před jeho vraty, která nazýváte, vy Řekové, sloupy Heraklovými (nynější Gibraltar), rozkládal se veliký ostrov, větší než Libye i Asie dohromady. Jeho obyvatelé mohli se odtud snadno dostat na další ostrovy k západu roztroušené a z těch pak

na protější pevninu, která se prostírá kolem onoho pravého moře. Toto naše moře Středozemské jeví se totiž jen jako záliv se zcela úzkým průlivem do skutečného moře, a zemi, která leží za ním a která jej obklopuje, možno vpravdě nazývat pevninou.

Tak tedy Atlantis, jak se jmenoval onen báječný ostrov, rozkládala se rozlehlou rovinou, utěšenou a nad jiné úrodnou. Kolem ní věnec hor, sahajících až k moři a spadajících příkrými srázy do hlubin, chránil rovinu proti drsným severním větrům, ale k jihu byl otevřen jako náruč vláze a slunci. V pyšných těch horách bylo mnoho bohatých a lidnatých vesnic a uprostřed roviny skvělo se nádherné město, jehož paláce a chrámy byly vystavěny z kamenů trojí barvy, černých, bílých a červených, vylámaných ze skal ostrova. Četné a bohaté doly skýtaly všechny kovy potřebné člověku.

Ale obyvatelé Atlantidy, kteří se honosili věděním a všelikou znalostí věcí, byl asi lid sveřepý, který si osoboval právo panovati nad všemi ostatními. Povstala tam násilná a výbojná vláda, která vše sebrala v jedno a pokusila se jedním rychlým a mocným přepadem porobiti si vaši i naši vlast a veškerou zemi na této straně mořské úžiny.

Ano, vzpomeňme, že je tomu devět tisíc let od té doby, co podle vypravování, které se u nás udrželo, byla válka mezi Atlantskými a všemi těmi, kteří bydlíme uvnitř za Heraklovými sloupy. Atlanťané si snadno podrobovali národy, kteří byli usedlí na pobřeží moře Středozemního až k hranicím Egypta a Libye, pak severní národy až k Tyrrenii a Řecku. Ale tomuto vpádu Atlantských pirátů tehdy s úspěchem odolávaly Athény. Byly by však snadno podlehly, kdyby v nejvyšší nouzi jim nepřispěla na pomoc sama příroda. Dna mořská po vši rozloze otrásla se pojednou prudkými a strašlivými záchvěvy, všecko pobřeží se pohnulo,

zalilo se záplavou a v několika málo hodinách všecka báječná Atlantis se propadla do bezedných hlubin a moře se nad ní zavřelo. Válčíci vojska byla smetena a pohlcena přívalem na pobřeží. A když se vzpamatovali ti, kdož přežili tyto hrůzy, zpozorovali, že nájezdní lupiči jsou ti tam, všichni mrtvi, a pak po čase zjistili, že zaniklo i hnízdo, odkud se rojily tyto hrozné tlupy.

A když pak dlouho poté odvážní plavci se odhodlali proplout úžinou za Heraklovými sloupy a odvážili se dále k západu, byli brzy zrazeni ve svém počínání množstvím úskalí, troskami pohlčených zemí, že přestrašení prchli z těchto prokletých pustin, nad nimiž jako by visela kletba Boží.«

Taková je chmurná báje o Atlantidě, jak ji slyšel a znamenal Plato. Atlantis sešla s očí a byla vymazána s myslí, které se stala víry nehodnou pouhou hrou fantasmie i legendou, již zůstávali věrni jen básníci. Jediné, co přežilo tuto strašlivou pohromu, byla němá hrůza jejího jeviště, strašlivé mlčení a prázdno nekonečných vod, Mare Tenebrarum — Bar-al-Talmet — moře Temnosti. Všechn starověk i středověk po plných tisíc devět set let od dob Platonových se hrozil oné propasti. Sotva si dnes představíme, s jakými dojmy plnými úzkosti se dívali poutníci k svatému Jakubu do španělské Compostelly se skály »na konci světa« do dálek bez konce, o kterých jim jen divý příboj nekonečných vln mluvil řečí záhadnou a děsivou. »Proto až dosud je moře na oné straně nepřístupno plavbě i zkoumání, neboť překází v cestě vysoko k povrchu nakupené bahno, které zůstavil propadlý ostrov.« Ale obrazivý středověk doplnil tuto strážlivou řeč Platonovu příšernými obrazy své úzkosti a obydlil toto moře, plné hrůzy a pomsty strašlivých vin, pekelnými netvory, proti nimž lidožraví obři, nohové a lítí jednorožci byli jen chabými strašáky. Arabští zeměpisce, jejichž vědy

si středověk vážili, na svých mapách označovali tuto tajemnou oblast znamením nad jiné odstrašujícím. Nad nápisem Bar-al-Talmet — moře Temnosti — kreslili černou hákovitě zahnutou ruku ďáblu, jakoby připravenou, aby strhla do černé propasti hlubin opovážlivce, který by nedbal jejího výstražného znamení.

Tyto divé a hrůzné zvěsti, které opřádaly tajemství oceánské oblasti, nebyly toliko výplodem volné lidové báje a fantazie. Rozprávěly a obrazně líčily a doplňovaly nejrozličnější domněnky a dohady, které si o tom tvořila středověká věda. Janovští a benátští plavci křižovali již po staletí moře Středozevní i Černé po cestách, které už starověkým Feničanům, Řekům i Římanům byly dávno známy. Ale za Gibraltarskou úžinou, za sloupy Heraklovými, obcházela odvážná hrůza i opovážlivce a plavci dojížděli zkušeni a nebojácní pozbyvali smělosti, aby se pustili z dohledu břehů a nebyli vtaženi neznámou mocí do některého z propastných vírů, záhadných dravých proudů nebo uchvázeni některým z bouřlivých větrů, o kterých věřili, že střeží tajemství oněch záhadných dálek. Na severu se děsili mrazivých končin, kde sám vzduch tuhne v nedýchatelnou hmotu nad oblastmi věčného ledu. Jižní dálky je neméně odstrašovaly pověsti veder tak palčivých, že v jejich žáru lidé schnou, smůla v ucpávkách se řídce roztéká a rozeschlé lodi spějí v neodvratnou záhubu. Třebaže lodní kompas byl již v užívání, plavci se hrozili, že zbloudí pod oblohou, jejíž hvězdy jim byly úplně neznámy.

A tak při vši zkušenosti ani dobrodružná odvaha se neosmělovala z kruhu obklíčeného hrůzou, a při nejmenším nejistotami, jež byly silnější než všechna zvědavost. Staré islandské zvěsti o plavbě Erika Ryšavého a jeho druhů, kteří prý již v desátém století byli zahnaní k americkým

břehům, staly se polozapomenutou bájí, která, jak se zdá, jen obohatila chmurnou oceánskou pověst hrůzami jejich prožitých strastí. Jisto jest, že bezděční plavci k Novému světu se již nehodlali vydati na pouť po druhé. Jejich zkušenosti využila patrně jen legenda dochovaná ze století XI., která vypráví o podivné cestě sv. Brandana za rájem pozemským, v jehož pozemskou skrytost středověk věřil.

Mare Tenebrarum — moře Temnosti — to bylo vlastní jméno toho okruhu, za nímž zela propast neznáma, dráždivá výzva všech domyslů, dohadů, a především všech fantasií. Tento okruh svíral a určoval všechno myšlení i cítění člověka od časů pradávných až na pomezí středověku. Novodobý člověk jako vědomý obyvatel zeměkoule sotva se už dovede alespoň nějak vmyslit do okruhu oněch představ, kdysi tak závažných, kterými bys však sotva postrašil dnešní děti.

Starověcí filosofové a středověcí učenci, jejichž děl si nepřestáváme hluboce vážiti, zajisté nebyli rozumu zatemnělého a opírali o dobré a pravé pohnutky svá mínění o obraze světa, který se jim jevil v tak rozmanitých podobách: těm jako kruhová deska, oněm jako čtverec, jiným se zdála pravděpodobná podoba hruškovitá a byli i ti, kdo tvrdili, že je to koule. Co je však domněnka, které se nedostalo důkazu? Ale cesta k takovému důkazu, která znamená pokus, byla střežena znamením, před nímž ochabovala všechna odvaha — Mare Tenebrarum hrozilo opovážlivé všetečnosti a zvědavosti jako zákaz. V takovém omezení dojížděti nezbyvalo leda hledat oporu domněnkám, jimž vlastní jejich původci sami obezřele nedůvěřovali, ve výroci Písma a v slově filosofů a učenců řeckých i arabských, aby nějak smířili a sjednotili tak rozličná, vedle sebe i proti sobě postavená tvrzení. Takový byl prostě stav středověké vědy. Není tedy divu, když její mistři, kteří se osvědčili jako

znamenití badatelé a vykladači Písem, z nedostatku jiného důkazu ukázali se často utkvělými, úzkostlivými a zatvrze-
lými slovičkáři ve věcech, kde osvícené předtuše chyběl
pokus a bylo třeba zcela jiného druhu úvahy než ve fi-
losofii nebo v rozjímání.

Zdálo se, že vskutku není lidské naděje, že tento kruh
bude kdy proražen. Jako by se tím těsněji svíral, čím stou-
palo napětí uvnitř, které od samého počátku patnáctého
věku zřetelně nabývalo a rostlo s rozvojem významných
událostí, které byly nepochybným znamením, že doba středo-
věku se kloní k západu. Plody jeho bohatého rozkvětu,
koncem čtrnáctého století již dozrálé, byly novou sadbou,
která od počátku patnáctého věku mocně klíčí a bortí a
prolamuje dotud klidnou půdu. Už po staletí nebylo věku,
v kterém by čas nakupil tolik novot a takových proměn,
které zachvacovaly život jako horečkou. Pohnuté události
církevní otrásají náboženským životem a jeho jednotou.
Je tomu jako v rodině, kde se v dorůstajících dětech budí
vlastní vůle, doprovázená zdáním, že domov je utiskuje a
jim křivdí. Evropské státy se osamocují a počínají přemýšlet
o vlastních záměrech. Co je dříve k sobě vázalo, je pocífo-
váno jako těsné pouto, které jim vnuká myšlenku svobody
a rozletu v prostoru, který se jaksí zúžil. Vítanou novotou
je objev střelného prachu, který promění podobu i účinnost
zbraně, a vynález knihtisku, kterým se nové vědění rychle
a snadněji šíří.

Zatím co na západě podléhají poslední tvrze maurského
panství Španělům, na východě se řítí staroslavné císařství
Byzantské a pádem Cařihradu, jehož řečtí učenci se utíkají
do všech končin Západu, vyvstává Evropě nový pohanský
sveřepý nepřítel — Turci. Slavné republiky Benátská a Ja-
novská, které doposud měly v rukou všecken zámořský ob-

chod, jsou zle ohroženy a pozbývají na své moci a slávě
tím rychleji, když čilí portugalští plavci objevují nové a
bezpečnější cesty podél afrických břehů do krajin, odkud
se dováželo drahocenné koření. V horečném shonu po bo-
hatství oživují tiskem teď hojně rozšiřované staré zprávy
Milionu Marka Pola i líčení anglického rytíře Mandevilla
o báječných krajinách říše kněze Jana, o slavném a nesmír-
ném carství Velikého chána a o kouzelných ostrovech Indic-
kého oceánu.

Ale přes všechny tyto bouřlivé proměny a novoty dávná
hrůza nedozírného moře na západě nepozbyla své moci.
Vzdoruje tím zatvrzeleji svou temnou záhadou, svou otáz-
kou, která v tolika proměnách zůstala stálá a nikterak se
neusnadnila.

Zatím hodina příchodu objevitelova se přiblížila. Jeho čas
nadešel, přivolán spíše hladem onoho břehu než zásluhou
rozvoje, jemuž připisují přípravu jeho cesty. Podivné jméno
— Kryštof Kolumbus — záhadný způsob, kterým se později
podpisoval, nedovoluje pochybovat, že rozuměl jeho význa-
mu a že mu byl věrný. Aby se odvážil skoku do tmy, aby
se osmělil přeplouti strašlivou hlubinu, v kterou se pro-
padla Atlantis, k tomu nevystačily úmysly ani odvaha to-
liko lidská. Bylo třeba jistoty, které naprosto neměla tehdejší
věda. Jedině víra, přímo slepá víra v představu koule, kte-
rou si utvořil o podobě země, dotud nikým nedokázané, a
plamenná touha naplnit úlohu, kterou mu vnuklo jeho křest-
ní jméno, založily a posílily ho jistotou k činu, který všecky
věky považovaly za holé šílenství.

Stalo se právě před půl páta staletím, kdy, s odvahou
následuje postavu jediného ukazatele a předchůdce, legen-
dárního obra, který kráčí přes vody, Kryštof Kolumbus
překonal moře Temnosti a objevil Nový svět.

Alespoň v jediném se shodují všechny hlasy tak různých svědectví a mínění: že ho nelze pochopit bez víry v nepochopitelné. V tom jsou zajedno, ať už tak tvrdí přímo — nebo ať tak říkají ještě mnohem důrazněji slovy tolikeré pomluvy, která ho líčí jako blouznivého nevědomce a námořníka jen průměrného, ale »sebedůvěry úžasné a spoléhání neuvěřitelného«, kterým zvítězil nad mořeplavci daleko nad něj vynikajícími svou zkušeností, schopnostmi i obsáhlým věděním. Vskutku podivná postava!

I

PŘEDEHRA

JANOV

Již ve starém Řecku sedm obcí se mezi sebou přelo o čest a slávu, která z nich byla pravým rodištěm a kolébkou velkého básníka Homéra. Tato sedmička patrně již od věků byla, a zdá se, že zůstane, číslem záhady, která na tomto světě zastírá všechno vpravdě veliké. Taková je už lidská přirozenost, že člověk slepě chodí kolem zjevů největších, kterých nevidí, právě že jsou příliš velké, ač nevrle i často zuřivě o ně naráží. Jen prostřednosti a věci nepatrné a všední jsou zblízka patrné a mohou být zevrubně popsány a ověřeny. Ale velikost, za svých dnů nezřejmá a jakoby nejsoucí, vyvstává teprve po letech jako z hlubin dlouhého zapomenutí a zjevuje se nám, když modrý opar dálky už pohltil a zastřel podrobnosti, ale tím zřetelněji vykreslil pravý obrys tvářnosti na pozadí nebes a dovolil nám změřit vlastní výšku, svého času zacloněnou blízkostí okolních pahrbků a pouhých návrší. Sotvaco se kdy změní na tomto osudném stavu lidské slepoty. Lidé za všech dob zůstávají stejní ve své porušenosti a nedokonalosti. Nelze zabránit »kamenování proroků«, kteří už podle slov Písma svého času a ve své vlasti nebyli a nebudou vzácní. Ale v tom je právě známka jejich pravosti.

V tom patrně vězí příčina, proč i čas, rodiště Kolumbovo, tolikeré údaje o jeho pobytu, o jeho mladosti a přípravě, ba i datum jeho úmrtí zůstalo podnes dohadem bez ověřeného

dokladu. Věc to zlá, když tolik toho nebylo zapsáno a tolik znamenáného vítr času rozvál kdo ví kam! Co s tebou, nemáš-li své papíry v pořádku! Kdopak ti uvěří? Nová doba, které jedině ověřený doklad je posvátným svědectvím pravdy, vskutku neuvěřila, o čem po staletí nikdo nepochyboval. V zájmu své pravdy začala tak důkladně rozebírat »legendu« o Kolumbovi, že pomalu pozbyla jistoty o tom, že vůbec kdy žil. Snad ani sám Kolumbus by nedovedl odpovědět na její pátravé otázky, na kterých patrně nezáleželo za času, kdy ještě nebylo na světě onoho pořádku, jaký je dnes. V trapných rozpacích nového vědění, které jednou rukou nám podává, co druhou vzápětí odnímá, nezbyvá, leda abychom se přidrželi básníka, kterému přes všechny záhady a divy je v tak zvané legendě více pravdy než v troskách ověřených skutečností, z kterých se nedá zholat nic postavit.

*

Christoforo Colombo nebo Cristobal Colon, jak se později Kryštof Kolumbus ve Španělech jmenoval a podpisoval, pocházel z Janova v severní Itálii. Někteří podle novějších výpočtů udávají, že se narodil někdy na sklonku léta roku 1451. Ale podle zápisu kronikáře, který zaznamenal, že Kolumbus ve Valladolidě zemřel 20. května 1506 jako sedmdesátiletý, byl by se narodil již roku 1435. Je mnoho důvodů, pro které věříme spíš tomuto staršímu letopočtu. V Janově a v okolní Ligurii nebylo toho času jméno Kolumbus vzácností. Žilo více rodin toho jména v městě i v okolních obcích, a odtud ten spor o jeho pravé rodiště. Snad ani sám Kolumbus neznal ulici a znamení svého rodného domu, ale několikrát určitě dosvědčil, že jest Janovan, a nikdy se neohradil, když jej tak všichni nazývali. V jedné z dnešních

janovských ulic ukazují dům, který kdysi stával venku před branou svatého Ondřeje. »Žádný dům kromě tohoto není hodnější nápisu otcovského stavení, v kterém Kryštof Kolumbus prožil své dětství a rané mládí« — tak praví latinský nápis, kterému nemáme důvodu nevěřit.

Dávné předměstí před branou svatoondřejskou, dnešní městská čtvrt kolem kostela sv. Štěpána, byla místem, kde měli své dílny janovští tkalci a barvíři vlny, ke kterým příslušel i Kolumbův otec Dominik. Jeho žena Zuzana Fontanarossová pocházela z téhož kraje jako její choť. Stavení, v němž Dominik se svou rodinou bydlel a kde měl i svou dílnu, bylo jeho majetkem. Tam se mu také narodily všechny jeho děti: Kryštof, Bartoloměj, Pelhřim a Jakub, známý později pod jménem Diego, a jediná dcera Blanka. Bez naděje na nějaké větší věno provdala se ve dvaceti letech za člověka ze sousedství, prý uzenáře nebo prodavače sýrů. Poté už není o ní zmínky podobně jako o synu Pelhřimovi, který pracoval s otcem a zemřel ještě mlád.

Po několika letech Dominik uznal za vhodné přestěhovat se zvenčí do města. Pronajal své stavení patrně jakémusi hospodskému a sám si najal u mnichů benediktinů přízemní domek v ulici Mulcento ve vlnařské čtvrti, kde doufal ve větší prospěch své živnosti. Tak asi vznikla domněnka, že tak učinil doháněn tísni, a že dokonce zaměnil své řemeslo za obchod s vínem, aby uživil svou četnou rodinu. »Vyšel jsem z ničeho«, vzpomíná Kolumbus v jednom ze svých dopisů. Pravda, otcova živnost ani nevynášela nadbytek, ale z bídy a z dluhů, z kterých je pomlouván, sotva by byl poskytl svým synům alespoň příležitosti k onomu vzdělání, které později prokázali. Třebaže musili otci vypomáhat v jeho řemesle a třebaže vlastní školou jim byl sám život, sotva by v něm byli tak obstáli bez průpravy, kterou jim

v mládí dopřál pečlivý domov. V rodině chudého tkalce Dominika vládl mrav, který byl nad pouhou spořádanost počestných domácností. Ve vzájemné úctě a péči, ve věrné sjednocenosti a poslušnosti starších bylo cosi vyššího, vpravdě urozeného, co samo dostatečně potvrzuje pověst, že Kolumbové pocházeli z rodu šlechtického, třebaže žádný z nich se uznání svého šlechtictví nedovolával. I mladší Kolumbův syn Fernando v životopise svého otce ujišťuje, že mu tak záleží na tom, aby se vykazoval řadou vznešených předků, jako na cti, že je synem tak slavného muže. Šlechtický otcův původ nevyvrací, ale také nijak nevyzdvihuje, jak by bylo příjemno pozdější snaze kolika panských rodin, které by rády dokázaly příbuzenství s tak znamenitým hrdinou. Ve Španělsku, kde by si ho rovněž rádi přivlastnili, ať už jakkoliv, šířila se i pověst, že Kolumbus byl synem jakési Židovky, uprchlé před pronásledováním do italského Janova, kde se jí podařilo zapřítí svůj původ. Ale to je toliko jedna z pomluv, kterých žádný velký zjev nemůže zůstat ušetřen.

V půlkruh zátoky moře Ligurského se stupňů slunných strání s pozadím příkrých apenninských štítů hledí starobylý, vznešený Janov — *Genua superba* — všecek obrácen k moři tak jako mysl všech jeho rodáků. Prožil slavná léta, kdy loďstvo jeho mocné republiky o závod s Benáťany od samého počátku druhého tisíciletí křížovalo moře Středozemní i moře Černé a svázelo výtěžek bohatého obchodu do jeho výstavných domů. Byl rušným střediskem výprav k břehům Sváté země i svědkem a dějištěm krvavých sporů o svou moc a záviděné výsady. Za časů Kolumbových bylo jeho slunce již na sklonku. Nejedna chmurná starost naň doléhala i těžké rány, v kterých se rozpomínal na šťastné dny své slávy. V paměti jeho obyvatel oživovaly vzpomínky

na hrdinské činy Janovanů z času křížových výprav za osvobození Božího hrobu, vzpomínky na Viléma Embiraca, jak statečností a důmyslem vyprostil Jerusalema z moci nevěřících. A právě toto podání, tak ryze janovské, které jako vzácná památka přecházelo s pokolení na pokolení, zapustilo hluboké kořeny v živé víře chlapce Kryštofa, nadaného obrazivostí až jasnovidnou. V něm se tají vlastní pohnutka, ona jiskra, jež se rozhořela v horoucnost jeho činorodé víry: v něm je obsažen i vlastní smysl jeho díla, který je jako klíčem k tolika stránkám jinak nepochopitelným. O čem snil jako dítě na potulkách po okolních stránkách nebo když, vysedávaje na pobřežních kolech, dlouho se díval do dálek obzoru, za nímž mizely lodi, to nabývalo potom podoby vždy určitější a ozývalo se voláním rok od roku zřetelnějším.

Otec v dobrém porozumění vrozeným vlohám svého chlapce, snažil se jej podporovati jak mohl. Poskytl dítěti veškeré dostupné příležitosti ke vzdělání, a když vypěl z let chlapeckých, poslal ho dokonce k příbuzným do Pavie, aby tam studoval na universitě. Mnozí to pokládají za pouhou pozdější přízdobu k okrášlení Kolumbovy legendy. Ovšem, není zápis, který by nám to potvrzoval: ale jeho znalost latiny a známost způsobů, jimiž se pracuje ve vědách, jsou svědectvím, které je výmluvnější než pouhý doklad. Dojista je to i ve shodě s vylíčenou povahou Kolumbovy rodiny a nikterak neudivuje, že otec Dominik, třebaže chudý řemeslník, měl podiv i smysl pro zájmy, které převyšovaly jeho vlastní obzor.

Jso rozličné dohady o tom, proč Kryštof již po necelém roce se z Pavie vrátil. Asi sotva pro nedostatek, poněvadž otcí se tehdy dobře vedlo. Snad jeho zájem o zeměpis, měřičtví a hvězdářství v Pavii nenalezl, co hledal. Mladičky

student patrně tam již ucítil omezující účinky oné vědy, s kterou se později střetl v Salamance.

Bylo mu čtrnáct let, když se vrátil domů, aby hledal nové cesty za cílem, k němuž ho pudila jakási tajemná síla. Směřovala k moři tak určitě a nepřekonatelně, že nepocítil nejmenšího uspokojení v usedlé jednotvárné práci otcovy dílny, v které vypomáhal. Pilně čte, rozjímá, pěstuje zeměpis a se zálibou kreslí. Nadále jako samouk překonává své potíže, zkouší a učí se jak vystačiti skrovnými prostředky, a tak v něm sílí a mohutní památný rys oné povahy, která se neděsí překážek a nezrazuje dlouhou nesnází a neúspěchem. Ještě jako stařec se Kolumbus rozpomíná na tato léta a na své rané zájmy jako na Boží vnuknutí.

Když se octl na moři, prochází strohou školou zkušenosti, nesnází, nebezpečí a skrytých nástrah. Poslední v řadě podřízených, jako plavčík, zdokonaluje se v poslušnosti, podroben tuhé lodní kázni cvičí se ve všech dovednostech a poznává moře dlouhou zkušeností a bedlivým pozorováním jeho proměnlivých rozmarů a záhad. V té době, kdy námořní lupičství nebylo jen výsadou nezřízených rot, ale kdy je potají provozovaly i spořádané mocnosti, život námořnický byl dobrodružný a poskytoval hojně příležitosti k výchově smělosti a odvahy. I pouhá kupecká plavba se podobala válečnému tažení. Bylo třeba dovedného křižování a obezřelých výhybek, aby lodi naložené bohatstvím unikly netoliko bludným korábům odvážných dobrodruhů, ale často i celým ozbrojeným výpravám, které číhaly nebo křižovaly v závětrí kupeckých cest na svou kořist. Plavec musil tedy vládnouti právě tak dobře lodí, jako mečem a palnou zbraní: musil čeliti nebezpečí moře, jako úkladným nástrahám lidí. Věru, znamenitá škola pro výcvik chladné rozvahy v rychlém rozhodování pevným a přesným rozka-

zem: umění, v kterém se Kolumbus ukázal tak podivuhodným mistrem.

Novější životopisy se nám snaží dokázat, že první léta na moři si Kolumbus odsloužil jako obchodní zástupce janovského rejdářství firmy Spinola & Dinigri, do jejichž služeb prý vstoupil, když po matčině smrti otcova živnost, v které byl dotud zaměstnán, nadobro upadla. Vskutku nedovedeme nijak vpravit ani do povahy našeho hrdiny, ani do plánu jeho záměrů probuzených už v dětství tento nový rys Kolumba jako obchodního jednatele, který odchází na moře proti všemu janovskému obyčeji tak pozdě, jakoby z nouze, a k tomu ještě se svazkem kramářských účtů a objednávek pod paží. Svěřme se raději starým zprávám, které z paměti otcovy zapsal jeho syn Fernando a pamětník Kolumbův, osobně s ním známý kronikář Las Casas, kteří vypravují věci ne-li doložené, tedy dojista daleko pravděpodobnější.

Nejstarší zpráva, kterou zaznamenaly letopisy o plavci Kolumbovi, líčí nám ho jako účastníka výpravy francouzského vévody Jana z Anjou, který táhl s přispěním Janovských proti Neapoli. Čtyřicetiletý Kolumbus vystupuje tu již jako námořní důstojník loďstva, kterému velel Kryštofův příbuzný admirál Kolumbus, proslavený plavec, starý válečník a »znamenitý arcipiráta«, jak ho tehdy nazývali. Plná čtyři léta bojů o střídavém štěstí poskytla jistě ne jednu příležitost k odvážným činům, v kterých se patrně i Kryštof několikrát vyznamenal. Jinak sotva by ho byl admirál pověřil úkolem, který vyžadoval smělosti a obezřelosti již osvědčené. Vyslal ho jako velitele lodi, aby se vplížil do Tunisu a vysvobodil jednu galej zajatou v přístavě. Odvážný čin se jeho statečnému a obratnému počínání vskutku podařil.

Pak na léta se nám Kolumbova stopa ztrácí a jenom nejasné pověsti a nápovědi se dotýkají jeho účasti ve válečných půtkách mezi italskými obcemi. Tu zas mihne se nám, když pod velením Kolumba mladšího, odvážného dobrodruha a synovce admirálova, brázdí a křížuje vody středozemní od východu až na západ, osvědčuje svou dovednost a smělost při náboženských výpravách a potyčkách s Maury. Snad se v té době plavil i s kupeckými výpravami, patrně ve službách oné firmy Spinolovy.

Jistě že v běhu těchto pohnutých, ale nám skoro zúplna zastřených let, povaha Kryštofa Kolumba se dotvářela a vyhranila do té podoby, v které je nám pak známa. V oněch skrytých časech, kdy prospíval broušen a žhaven a kalen tolikerou zkušeností, ale i nejedním pokusem a nebezpečím, léta jeho přípravy se naplnila. Poslední příběh z té doby života je zaznamenán v jeho pamětech z podání Fernandova a čte se jako vzrušený závěr dobrodružného příběhu, jehož osnova je zapředená a nejasná.

Poblíž portugalských břehů, mezi Lisabonem a předhořím svatého Vincence, přepadli piráti kupecké galeje s bohatým nákladem a svedli o ně hrozný boj, který trval až do večera. Při potyčce koráby se navzájem zaklesly, a pevně k sobě připoutány, shořely jediným požárem podníceným zápalnými pukavkami, kterých piráti užili. Nezbylo než vrhnouti se do moře, a tak učinil i Kolumbus. Ale třebaže byl vytrvalým plavcem, sotva by byl živ dostihl vzdáleného břehu, kdyby se nebyl zachytl jednoho z mohutných vesel, kterými si lodi pomáhaly při bezvětří. Tak šťastně vyvázl z jisté záhuby, děkuje Bohu, »který ho chtěl zachovati k věcem vyšším«, jak poznamenal jeho syn.

Po krátkém odpočinku, když se byl zotavil a vzpamatoval z divého víru té události, odebral se do Lisabonu. Nalezl

tam několik svých krajanů, kteří se mu nabídli ku pomoci, a mezi nimi i svého bratra Bartoloměje.

Tak bezděky a jakoby náhodným zvratem divokého dobrodružství se dostal na půdu portugalskou. Vyvržen z dosahu nebezpečí, které mu nemělo již prospívat, octl se přímo v ohnisku zájmů, ke kterým tíhly jeho vlastní sklony.

LISABON

Tonoucí Kolumbus vyvázl na půdě portugalské. Jak málo chybělo — a propast byla by se nad ním zavřela! Neznáme data této památné události, o které mnozí pochybují. Nezdá se jim pravděpodobné, ba ani důstojné cílevědomého objevitele, aby jen tak nějak náhodou se octl v zemi, která už po kolik let byla jako magnetem všech pohledů upjatých k neznámým končinám. Ale jaká plnost obrazného smyslu je v této zásahu podobné náhodě, jež učinila konec životu, který měl své svody, a vrátila Kolumba jeho cestě, dotud skryté, aby prostředky se nestaly cílem; dobrodružné se zavírá dobrodružstvím, jež mělo býti toliko školou do svého času. Kryštof Kolumbus vystupuje z přítmi neznámých let na světlo dnů, v kterých ho budeme již moci sledovati.

V druhé polovici patnáctého věku dopotud nevýznamné Portugalsko rychle vospívalo k slávě největší námořní mocnosti. Staré cesty na východ, kterými Janov a Benátky získaly proslulé bohatství a takřka výhradní moc nad vším obchodem, byly znesnadněny a povážlivě taraseny tureckými výboji, které oběma republikám připravily zlé starosti. I cesty křesťanských misionářů, kteří se odvažovali daleko na východ až do Číny, potkávaly se s rostoucím nebezpečím, až pak úplně ustaly, když v Číně nastoupila nová dynastie Mingů, cizincům nadobro nepřátelská. Za takových poměrů se snahy obracely na západ, zvali by se nenašla

nová, bezpečnější cesta do země vzácného koření, do Indie, jak ve středověku nazývali všecku Asii. Španělsko, které by mohlo těžit ze své výhodné polohy při západních březích, bylo však zaměstnáno tuhými boji s Maury a nesnáze s odbojnou šlechtou. Všecka přízeň času se obrátila k Portugalsku.

Ale nebyly to jen vnější okolnosti, které přály jeho rozkvětu. Nadějná doba našla i svého muže, který obětoval prospěchu vlasti nejen všecky své síly, ale i vladařskou korunu. Králevic Jindřich, když doprovázel svého otce Jana I. na výpravě proti Maurům, vyslechl v africké Ceutě zprávy o pobřeží guinejském, které ho mocně zaujaly a obrátily všecku jeho mysl k výzkumu těch neznámých končin.

Po návratu z výpravy zřekl se práva na trůn, opustil královský dvůr a uchýlil se na venkovskou samotu v Algarve blíže městečka Sagres nad skalnatými výběžky mysu svatého Vincence. Na místě, odkud se otvírá pohled na širé moře, zbudoval palác, aby sloužil potřebám námořního bádání. Shromáždil hojnost knih o plaveckém umění, o počítání a měřictví a díla zeměpisná i hvězdářská: opatřil překlady vědeckých spisů arabských a pořídil mapy i výzkumné přístroje. V nerušené samotě ve společnosti učných mužů i zkušených plavců přemýšlel a bádal o nových cestách a pořádal výpravy, proslavené mnohými objevy.

Jeho výzkumné lodi pronikly až do končin za mysem Bojadorským, o kterých plavci do té doby bájili jako o pásmu naprosto nepřístupném pro pekelný žár a smrtelná vedra. Výpravy seznały pobřeží africké až k mysu Zelenému a objevily ostrovy Madeirské i vzdálené Azory.

Když králevic Jindřich roku 1473 zemřel, slibný rozvoj objevitelského díla na čas potuchl. Portugalsko však zůstá-

valo i nadále v čele námořního pokroku. Hlavní město Lisabon vynikalo nejlepšími loděnicemi a shromažďovalo výkvět námořnictva ze všech zemí. V tu dobu se tu ocitá i Kolumbus. Přišel jaksi pozdě, když příležitost mocné opory již zanikla. Sotva tuší, jak dlouhých let a kolika trpělivého úsilí bude třeba, než si vydobude, co promeškal podle zdání, které nerozumí smyslu překážky. Cesta geniova je cesta neschůdná!

Nalezl útočiště v příbytku mladšího bratra Bartoloměje, který ho sem předešel. V zemi, kde tiskařství bylo teprve v počátcích, Kryštof měl příležitost, aby využil schopnosti kreslířské a pisařského umění. Kreslí mapy, přepisuje vzácné knihy a tak vedle výdělku rozšiřuje i své znalosti a navazuje styky s učenci, s lisabonskými kupci a rejdaři a vyřizuje i obchodní záležitosti janovských firem v Portugalsku zastoupených. Při své skromnosti může i nějakou částkou přispěti do Janova nemocnému osamělému otci, na kterého vždy starostlivě pamatoval. Dlouhá leta na moři a život mezi hrubými plavci neporušil mravů a zvyklostí, kterých nabyt zbožnou výchovou z domova. Tak i v Lisaboně denně dochází na mši do blízkého kostela Věch svatých, příslušného k ženskému klášteru.

Bylo mu kolem třiceti let. Jeho zteplá postava, plná mužné síly, vrozené ušlechtilosti a půvabu v pevných pohybech, nijak nesevěčila o drsném námořníku a dobrodruhu, jak ho pomluva často líčí. Zejména jeho tvář byla výmluvná. Podlouhlý obličej výrazných lícních kostí kreslila hladká křivka tváří svěží pleti, řídké skropené pihami. Světlé vlasy s kaštanovým nádechem, na temeni prořídle mu záhy počínaly prokvétat. Rozlehlé čelo nasvědčující moci jeho myšlenky spočívalo na vyklenutém obočí, zpod něhož hledělo jeho modré, bystře vnímavé a jakoby dálkou

upoutané oko. Orlí nos, výrazná výmluvná ústa a pevná brada s jemně vtisknutým důlkem dotvářely podobu důstojnou a s útvarem i pohyby těla souladnou. Ačkoliv žil uprostřed rozkvětu malířského umění, zachovala se nám jeho podoba jen v zápisech vrstevníků.

Třebaže prostý ve svém oděvu, vynikal zvláštností svého vzezření i způsobů, které upoutávaly. Počala se o něho zájmat jedna z urozených dcer, která v klášteře panen u Věch svatých byla chovankou. Skryta za klášterní mřížkou denně ho pozorovala při pobožnosti, a když postřehla, že její záliba není bez odezvy, obapolná láska již vynalezla, jak by se spolu představili a sblížili. Do roka byla svatba.

Dona Felippa de Perestrello, jak se jmenovala ta dívka, byla dcera šlechtice italského původu. Její otec Bartoloměj, dávno již zemřelý, býval komořím portugalského krále Jana I. Jako mnozí jeho předkové i on byl vynikajícím plavcem, který za účast na objevech byl jmenován správcem madeirského ostrova Porto Santo a pověřen úkolem, aby jej osadil a vzdělal. Odměnou dostalo se mu na ostrově statků, které mu dědičně náležely. Ale kolonizační práce přivodily mu jen starosti a výlohy. Jeho dílo zničili přivezení králíci, kteří se záhy úžasně rozplemenili a stali se pravou pohromou ostrovního hospodářství. Bartoloměj, zkrúšen neúspěchem, ochuzen ustavičnými výdaji, zemřel a zůstavil vdovu se třemi dcerami těžkým starostem.

Kolumbův sňatek s donou Felippou, sňatek chudého cizince, neznámého námořníka nejistého původu ze šlechtickou váženého a o stát zasloužilého rodu, do jista ukazuje na vzácné vlastnosti, jimiž vyvážil požadavky společnosti, do které takto vstoupil. Tchánovy zásluhy, jeho pověst a styky rodiny Perestrellů se vznešenými kruhy zjednaly mu přístup k vlivným osobám, i k samému králi, jemuž

bude moci vyložit své plány a nabídnouti své služby. To bylo věno, které daleko předčilo všechno hmotné bohatství. Domácnost Felippiny matky, kam se mladí manželé přistěhovali, poskytla nadto dostatek příznivé pohody, potřebné zájmům námořního studia, kterým se teď Kolumbus plně oddal, pokračuje přitom v kreslení map a opisování knih, aby si zabezpečil svůj chléb. Po tolika bouřlivých letech, v kterých by byl málem zahynul, dostalo se mu pojednou nenadálého štěstí: u vlastního krbu může rozjímat o svých záměrech a naslouchá, co mu v důvěrných rozprávkách vypráví jeho tchyně o životě svého muže, o jeho cestách a objevech.

Šťastné chvíle, tak vzácné v jeho pohnutém životě! Jejich plnost však teprve nadešla, když po nějakém čase odplul se svou chotí na ostrov Porto Santo, aby se uvázal ve správu jejího dědictví.

PORTO SANTO

Daleko v moři na západ od marockého pobřeží jsou ostrovy Madeirské: Funchal, Porto Santo a ještě několik menších a zcela malých. Roku 1474, kdy se tam Kolumbus se svou chotí přestěhoval, byly známy teprve nedávno zásluhou výpravy, na které měl účast i Felippin otec. Byla to půda ještě nová a chovala posud v živé paměti pověsti svých objevitelů.

Porto Santo! Blažená oasa jeho vzpomínky, kde se mu narodil první syn Diego a kde z hlubin ducha mu jasně vyvstala smělá myšlenka jeho díla. Výtěžek ženina statku, jehož správy se ujal, poskytoval jenom nejpotřebnější, ale stačil skromným požadavkům muže, který si toliko přál, aby se mohl úplně odevzdat svým záměrům. Několik málo let, která tu strávil uprostřed nesmírných vod, obrátilo zřetel jeho pátravého pohledu v onu stranu, kam i nejspolehlivější oko patřilo jenom s beznadějnou hrůzou — na západ. Rozvahy o portugalských výzkumech, pozorná četba záznamů pozůstalých po tchánovi, rozprávky s námořníky, tajemné zkazky ostrovanů a všechno, co tu viděl a slyšel, podněcovalo jeho obraznost, živilo jeho víru a utvrzovalo ho ve výpočtech i předtuchách. Často navštěvoval znamenitého námořníka Pedra Correa, chotě ženiny sestry, a v důvěrných besedách dlouho s ním rozprávěl a rozvíjel mu svou myšlenku. Dychtivě naslouchaje Correevu vypravo-

vání, v duchu s ním navštěvoval končiny jeho dalekých cest: Azory, pobřeží guinejské i ústí Zlaté řeky.

Aby to vše přezkoumal a sám se přesvědčil, podnikl několik výzkumných i obchodních cest do jižních oblastí i daleko na sever. Vypráví se, že z Anglie, kde pobyl za obchodními záležitostmi janovské firmy, navštívil i vzdálený Island — ultima Thule starých zeměpisců — a slyšel o dávné výpravě Normanů k protějšímu břehu. Ale i když je pravda na straně těch, kteří to vyvracejí, dojista znal tehdy již dávno zapomenutou zvěst o odvážné plavbě, jež doznívala v legendě, kterou středověk vyprávěl o podivuhodné cestě irského biskupa svatého Brandana za rájem pozemským. Za časů Kolumbových těšilo se toto vyprávění, plné báječných dobrodružství, zvláštní oblibě.

Zatím co mysl všech výprav směřuje podle břehů afrických k jihu, Kolumbus se vždy znovu utvrzuje ve své předtuše, jsa den ode dne přesvědčenější o tom, že na západě musí býti země. Z vypravování Correova slyšel o kusu uměle vyřezávaného dřeva, které bylo zahnáno s druhé strany moře k madeirským břehům. Podobnou zprávou ho ujistil i portugalský královský plavec Martin Vincente, který tvrdil, že na pět set mil od mysu sv. Vincence vylovil také takový umělý výrobek zahnaný vlnami od západu. Na Azorech se dověděl, že nedávno tam byly vyplaveny dvě mrtvoly neznámého vzezření, tmavé pleti a širokých obličejů. Prý tam viděl i daleko do moře vyčnílé skalisko připomínající jezdce ukazujícího napřaženou paží na západ. Mezi lidem se tam dokonce šířily pověsti o plavcích, kteří v západních dálkách zahlédli podivné lodice s neznámými lidmi.

Odevšad se mu hrnou a doléhají pověsti, které ho utvrzují v jeho přesvědčení. Antonio Lema z Madeiry ho

ujišťuje, když plul s třemi karavelami daleko k západu, že v dálce spatřil tři ostrovy, které určitě nebyly v souvislosti s Azorskými. Byl to dojista podobný přelud, který za jasných a průzračných dnů kreslil obyvatelům Azorských ostrovů dlouhá pásma pevniny nad západním obzorem, která za podmračných dnů se ztrácela a v čistém ovzduší znovu vynořovala.

Ale k těmto nahodilým důkazům a pověstem, které najoisto nezůstaly pro Kolumbovo smýšlení bez významu, zmiňují se četné životopisy ještě o jiných svědeckých, která se snaží zlehčovat zásluhu Kolumbovu a dojista by se jim dařilo, kdyby dovedla prokázati původ z doby dřívější, než jsou léta, kdy podivuhodný objevitel již dávno nebyl mezi živými. Zášť, nenávist a pomluva, ohavná stvůra prostřednosti, která se plazí ve stopách velkého ducha, nesmaže jeho šlépějí, ale je právě naopak bezděčnou pečeti pravosti, již zloba nechtíc vtiskuje divům, kterých přízemní duch nikdy nepochopí.

Mnich Antonio z Aspy ve své Zprávě o koloniálních cestách sepsané v letech 1512 — 1520, první zaznamenává, co se tehdy jen šušovalo mezi španělskými klepari. Kolumbova myšlenka prý byla nepůvodní. Co se zdálo jako podivné vnuknutí, byla zcela určitá zpráva, donesená mu jedním z námořníků, kteří objevili na západě zemi, ale vzápětí po svém návratu všichni zemřeli vyčerpáním. Královský letopisec Ovideo, Kolumbův vrstevník, ale ne právě příznivě mu nakloněný, Antoniově zprávě nevěřil. Avšak ve svých Dějinách Západních Indií, které vyšly v Seville třicet let po Kolumbově smrti, vypravuje o jakémsi kormidelníku, který plul s výpravou do Anglie. Cestou jejich loďstvo uchvátila větrná bouře a hnala je po kolik dní daleko k západu, kde lodi až na jedinou ztroskotaly u nezná-

mých ostrovů, obydlených nahými lidmi tmavé pleti. Bezděčným objevitelům po hrůzných útrapách zpáteční plavby, při které až na pět pozůstalých všichni zahynuli, podařilo se navrátit do Portugal. Tam prý se jich Kolumbus ujal, ale vkrátku pomřeli všichni na následky přestálých útrap. Jeden z nich, kormidelník, který se vyznal v námořních záznamech, ještě než zemřel, zpravil Kolumba o svém objevu, odevzdal mu náčrtek mapy, udal měření a zavázal ho, aby o všem pomlčel.

Vskutku podivná příhoda! Sám Ovideo o ní pochybuje s poukazem, že neví, kdo by to dosvědčil, a že se to vypráví až po Kolumbově smrti. »Kormidelníkovo západní tajemství« je příliš zřejmý a průhledný společenský žvást. Aby mu dodali víry, tvrdili, že prý i sami Indiáni z ostrova Španělska mluvili cosi o bílých lidech, kteří u nich kdysi dávno před Kolumbem přistáli. Ale podezření jednou vyslovené nezapadlo, nýbrž podle zákona každé pomluvy nabývalo na určitosti, čím vzdálenější byl jeho předmět. Po stu letech Garcilasco de la Vega, jakýsi nezdařilý příbuzný velkého španělského básníka Lope de Vegy, vypravuje to povídání již s podrobnostmi, a dokonce zná toho tajemného kormidelníka jménem: nazývá ho Alonzo Sanchez. Ví také, že Kolumbus, když vykládal svůj plán španělským královským manželům, důvěrně jim všechno vyzradil, aby je pevněji přesvědčil. Odtud ta Kolumbova jistota! píše Garcilasco de la Vega, a tak se bezpečně podřekne a vyzradí, co ho vlastně tak pobuřovalo, co mu nešlo na rozum, jako dosud tak mnohým z jeho nových životopisců, a proč mu byla dobrá zhora nedoložená povídačka, které patrně sám nevěřil. Vždyť právě ta jistota, s kterou Kolumbus mluvil o zemi na západě, s kterou naléhal na úspěšnou cestu a ne toliko na dobrodružný pokus, ta právě bouřila jeho posluchače,

že ho nazývali nadutcem, nevědomcem a pouhým mluvku.

»Jinak by Kolumbus,« dokládá Garcilasco, »nemohl si býti tak jist a nebyl plul tak určitě a přímo. Potřebovalť na cestu pouhých osmašedesát dní, ačkoliv se tak dlouho zdržel správkou porouchaných lodí na Kanárských ostrovech. Jinak to bylo možno jen divem.« A v tom Garcilasco de la Vega má jedině pravdu úplnou.

Největší z kronikářů španělských výprav a dějepisec Západních Indií, Las Casas, očitý svědek, který Kolumba osobně znal, praví o něm: »Všechn admirálův život jest jediným jasným důkazem pevnosti jeho povahy, chladnokrevné obezřetlosti jeho ducha a bystrosti jeho inteligence.« V tom právě tkvěla ona neochvějná jistota, vyšlá z osvíceného vnuknutí, kterou si nedovedlo jeho závistné okolí vyložiti jinak než smyšlenkou, že znal jakési tajemství, které bylo skryto za jeho povážlivou a nepochopitelnou odhodlaností.

Ale jako každá, tak i tato pomluva měla na rubu nechtěnou pravdu. Tajemství tu bylo, ale skryto ve věci od věků již známé, která však posud nenašla nikoho, kdo by jí vpravdě uvěřil. Vlastní jméno této dráždivé záhady znělo — globus — víra, že naše Země je koule. Dojista pranic nového, nýbrž myšlenka tak stará, že se alespoň kmitla v obraznosti nejdávnějších myslitelů.

Již ve druhém století řecký učenec Klaudius Ptolemaios založil svou hvězdářskou nauku na myšlence o kulatosti Země. Ke konci patnáctého věku byly i sestrojovány a prodávány globy, na kterých byl zakreslen dotud známý svět. Ale myšlenka zeměkoule zůstávala bez přesvědčujícího důkazu a nijak nepodvrátila rozmanité jiné představy, které středověk choval o podobě Země. Kruhová plocha nebo čtverec nebo snad koule, všechno to bylo stejně neprokázané

a hodno stejného přesvědčení a stejné víry. Jen úžasná pláň moře na západě byla společnou mezí nesmírné rozlohy, na kterou se nikdo neodvažoval, aby potvrdil, nebo aby vyvrátil hrůzné fantasie, kterými ji obrazotvornost zabydlila.

V době svěřené radiovým vlnám je snad méně neuvěřitelná básnická vnímavost pro tajemné hlasy s onoho břehu k jakémusi výkladu nepochopitelného vnuknutí, pro dávnou Kolumbovu předtuchu země na západě. Této myšlence byla ze všech představ o podobě Země podoba koule nejbližší, poněvadž nepřekážela, aby cestou na západ nedospěl k týmž břehům, k nimž směřovaly všechny výzkumy obrácené k východu. Šlo o to najít novou snazší a bezpečnější cestu do Indie, jak středověk nazýval všecku dalekou Asii. Cestu do země kněze Jana, do carství Velikého Chána a k ostrovu Cipangu, o jehož báječném bohatství vyprávěl Milion Marka Pola i Mandevillův cestopis, knihy, které zejména v patnáctém století, v době objevů, byly vždy znovu tištěny a horlivě čteny.

Směřovali za východem na západ — jaká to podivná a smělá myšlenka! Pedro de Velasco, námořník z Palosu, mu vyprávěl, že na cestě z Azor do Irska zažil podivnou věc: při silném západním větru pluli mořem nevysvětlitelně tichým. »To dojista proto, že se octli jaksi v závětrí západních ostrovů, nebo dokonce pevniny,« uvažoval Kolumbus. Snad jako opisovač a čtenář mnohých knih znal i verše z »Medey«, tragedie latinského básníka Seneky, toho času nezřídka citované a známé: »Věk nadejde a přiblíží se čas, v němž zmatek věcí se v mořské dálce rozuzlí, země veliká se objeví a skryté světy za oceánem znovu odkryty se vynoří.« Takové bylo ovzduší doby: kde která živější obraznost byla toho času podněcována a znepokojena preludy o nové zemi, která se ukrývá kdožvíkde. Ale všecka ta nezaručená

svědectví a proroctví příliš mlhavá byla sotva více než ostnem Kolumbovy mysli, která v určitosti své předtuchy hledala spolehlivější oporu, zabývajíc se měřeními, výpočty a zeměpisnými studiemi. Dojista nebyl dobrodružným fantastou. Později sám vykládal svému synu Fernandovi, co ho utvrdilo v jeho předtuše, a rozdělil důvody do tří skupin: »Především byly to přirozené důsledky, které mi vyplývaly z přesvědčení o kulatosti Země; za druhé utvrzovaly mě vývody učenců a posléze i zkušenosti a pokyny plavců, kteří zbloudili daleko na západ.«

Z pozůstalosti Kolumbovy dochovalo se nám několik svazků knih, jejichž studiem se tehdy zabýval, jak o tom svědčí hojné příписy a poznámky na okrajích tiskových sloupců. Pilně tehdy pročítal starověké spisy řecké, Aristotela, Platona, zejména pak Marina a Ptolemaia, rozvažuje rozličná mínění o velikosti a rozloze Země. Studuje překlady vědeckých spisů arabských i tehdejších spisovatelů Petra d'Aillyho, žalobce Husova v Kostnici a v Čechách dobře známého Eneáše Silvia. Nade vše ho však zajímají zprávy, které Marko Polo napsal o pobřeží čínském, a zvláště o vzdáleném Japonsku, o báječném ostrově Cipangu, jak jej ve svém Milionu nazývá. To byla země, o které s určitostí věděl, že jí dostihne, pustí-li se k západu. Středověké míry odhadovaly její vzdálenost na 120 stupňů na západ od mysu sv. Vavřince. Kolumbus v přesvědčení, že Země není tak veliká, jak se lidé domnívají, přepočítal tuto vzdálenost na číslo daleko nižší.

Hluboce zabrán těmito výpočty seznámil se prostřednictvím svého krajana žijícího v Lisaboně, Florenčana Birardiho, s největším zeměpisem a matematikem své doby Paolem Toscanellim a navázal s ním památné a nade vše významné styky.

DOPIS FLORENTANŮV

Počátkem léta roku 1474 zaslechl Kolumbus při návštěvě v Lisaboně jméno muže, jehož slovo tak nenadálým souhlasem mělo potvrdit jeho dávnou myšlenku. Florentští postavili mu jako svému rodáku za to pomník s nápisem, kterým na úkor Kolumbův zveličili tuto jeho zřejmou zásluhu: »Iniziato redella scoperta del' America — tomu, jenž podnikl k objevu Ameriky.« Ve dvorských kruzích i ve společnosti králově, kam si Kolumbus, díky známostem a stykům ženiny rodiny, získal přístup, mnoho se mluvilo o dopisu, kterým Toscanelli doporučoval portugalskému dvoru cestu na západ. Třebaže král Alfons V. neměl o výzkumné cesty živého zájmu, bylo tu přece jeho okolí, jež se nevzdalo myšlenky slavných časů královice Jindřicha. Proslulí badatelé a zkušení námořníci o tom rozmlouvali, uvažovali, ale kupodivu, nikoho to nevybízelo, kromě jediného, kdo již měl, čeho je patrně potřebí k takovému podnětu, čeho je potřebí, aby slovo došlo pravého sluchu: spřízněnou myšlenku.

Starší životopisci, kteří spoléhali více na ducha než na papíry, a proto lépe rozuměli, určitým právem se domýšleli, že onen proslulý dopis byl určen přímo Kolumbovi a že byl jen odpovědí na výklady, s kterými se Kolumbus na učeného Florentana obrátil. To je v podstatě pravda, i když novější nálezy dokládají, že se věci měly trochu

jinak. V jednom svazku učeného díla Eneáše Silvia, pozdějšího papeže Pia II., který se zachoval z knihovny Kolumbovy, byl nalezen latinský opis Toscanelliho dopisu, pořízený rukou Kolumbovou. Prý byl určen lisabonskému kanovníku Martinsovi, o němž víme, že byl zpovědníkem krále Alfonsa, který se o námořní věci valně nezajímal. Ale ze slov dopisu jasně vysvítá, že je psán nikoliv jako výklad a výzva, aby povzbudil zmíry lhostejného krále, nýbrž jako zřejmá odezva na adresátovu myšlenku, která byla i pisateli tak blízká. Je velmi pravděpodobné, že středem takového nepokoje byl spíš kdosi jiný než kanovník Martins.

»O nejkratší cestě od nás do Indie, kde roste vzácné koření, jsem již často hovořil,« píše Toscanelli. »Pravíš mi, že Jeho Veličenstvo mě žádá, abych mu ještě jednou podal názorný výklad a vysvětlení, kterak podniknouti tuto cestu.« Nejraději by ji ukázal přímo na globu. Takto pro snazší porozumění přikládá alespoň náčrtek námořní mapy, kde zakreslil naše i guinejské pobřeží a naproti němu ležící ostrovy a břehy Indie a udal vzdálenosti. »Z Lisabonu je to na mapě šestadvacet stupňů, každý z nich 250 mil přímo na západ, což jest málem třetina zemského obvodu, jež nás dělí od velikého města Quinsay (Hang-čou), jež má v objemu na sto mořských mil a honosí se deseti mramorovými mosty.« Pak uvádí některé podrobnosti, jež vyzvěděl z úst cizích vyslanců na papežském dvoře, kde je o věc živý zájem. Zvláště se zmiňuje o pověstném ostrově Cipangu, tak přebohatém na zlato, perly a drahokamy. »Ale poněvadž cesta tam není posud známa, i ostatní ty cesty jsou nám ještě skryty. Ale přesto lze tam najisto dospět. Dalo by se o tom ještě mnoho říci, ale poněvadž jsem ti o věci už pověděl ústně a ty všemu již rozumíš, nebudu se o tom zbytečně šířit.«

Takový je hlavní obsah toho Toscanelliova dopisu, datovaného ve Florencii 25. června 1474, o němž se v Lisaboně mnoho povídalo. Ať už byl určen komukoliv, našel jen v jediném pravou odezvu, a tím byl Kolumbus. Povzbuzen, obrátil se teď přímo na staříckého vědce, který se s živým zájmem zahloubal do Kolumbových listů. Potvrdil mu jeho myšlenku jako veliký a vznešený záměr, který dojísta se nechybí cílem. »Není pochyby o cti a zásluze takové cesty, z níž vyplyne zajisté neuvěřitelný zisk a sláva všemu křesťanstvu. — Nedivím se tedy pranic, že ty, nadšen tak vznešenou myšlenkou, planeš touhou uvésti tento záměr ve skutek.«

Slovo učence, který měl pověst nejslavnějšího matematika a zeměpisce své doby, padlo na půdu hluboce zkypřenou — potvrdilo a rozhodlo. S horečným zájmem Kolumbus zkoumá Toscanelliovy mapy a přepočítává míry vzdálenosti na číslo daleko nižší. Vlastně jen jediné ho zaujalo: shoda v myšlence, že východního břehu Asie lze dospěti cestou na západ, cestou Toscanellimu neznámou a záhadnou, o níž však Kolumbus už měl svou jistotu. Jsa přesvědčen, nakolik věda a zkušenost ho přesvědčit dovedly, nebyl však utvrzen, dokud nenalezl svědectví pravdy svých předtuch ve slově, které mu bylo nade všecko vědění lidské. Ustavičnému čtenáři bible, zejména z hlubin proroctví Izaiášových zářila slova plná tajemného významu, která ho přesvědčovala o pravosti jeho vlastních předtuch a vidin a hlasů s onoho břehu »s ostrovů moře, které mne očekávají budou a ramene mého čekati budou«. — »Neb v zapomenutí dány jsou úzkosti předešlé a skryty od očí mých. Nebo aj, já tvořím nebesa nová a zemi novou.« Ve středověku bylo věcí samozřejmou, že učenci dokládali výsledky svého bádání svědectvím Písma. Ale Kolumbovi, který vždy

hlouběji věřil ve svěření sobě posláni, jímž byl jako vyvolen k úloze, kteréž samo jeho jméno Kryštof bylo výmluvným předznamenáním, ohlas jeho myšlenky ve slovech Písma byl jako pečetí pravdy a rozkazem k činu. Odtud mluvil o svém plánu s pevnou jistotou víry a s bezpečností vidoucího a jakoby již zkušeného ve věcech skrytých.

Roku 1476 hotov a připraven vydal se nejprve do Janova, aby rodnému městu, slavné námořní republice, nabídl svůj plán. Ale jakkoliv usiloval, aby vylíčil jeho význam a daleký dosah, nedovedl pohnouti svými krajany, příliš hrdými na svůj věhlas, aby se dali poučit a neprezírali jeho myšlenku jako pouhé blouznění domýšlivce, nabádajícího ke kdovíjakému dobrodružství, jemuž se nehodlali propůjčit. Vymlouvali se na nedostatek peněz potřebných k takovému podniku a na válečné starosti, v kterých není pomyslení na nejisté a drahé pokusy.

Když se s podobným nezdarem setkal i v Benátkách, vrátil se do Portugal. Nemaje, ke komu by se s nadějí obrátil, byl nucen odkládati s provedením záměru. Neustal však v dalším uvažování i studiu a chopil se i příležitosti k několika námořním cestám na jih i na sever, aby vydělal nějaký peníz, vyřizuje svěření mu obchodní záležitosti, ale aby spolu i doplnil a utvrdil své plavecké zkušenosti. Jsa pevně přesvědčen o své myšlence, s tím pozornějším zájmem sleduje teď nové cesty a čilý výzkumný ruch, kterým Lisabon za vlády Jana II. opět oživil. Tento král, žádostivý naplniti záměry svého slavného strýce královice Jindřicha, za panování předchůdceva zanedbávané, ochotně otevřel svůj dvůr učencům a mořeplavcům, aby přemýšleli o nových plánech i o zdokonalení pomůcek potřebných k větší jistotě plavby v neznámých končinách. Tak došlo k nové úpravě starého astrolabia, hvězdářského úhloměru,

důležitého přístroje k stanovení výšky hvězd a polohy na širém moři, který uvolnil plavbu doposud vázanou pobřežím a zabezpečil cesty do dálek. Pro Kolumba to znamenalo událost jakoby nebem seslanou, aby mohl podrobiti spolehlivému výpočtu, co dotud zůstávalo svěřeno jen smělosti odvahy.

Čas přípravy dozrál a nutkal Kolumba, aby se ucházel o slyšení u krále, který byl tak štědře nakloněn námořním podnikům. Příbuzenské styky mu upravily cestu ke dvoru a král jej ochotně přijal. Kolumbus vyložil svůj plán, dovodil své zásady a snažil se přesvědčit mocnáře o jistém úspěchu podniku. Poskytl-li mu král potřebného loďstva, doplaví se do nejbohatších krajin Dalekého Východu cestou nejkratší: dosáhne zlatem přebohatého ostrova Cipangu i zemí Velikého Chána, nejmocnějšího a nejslavnějšího ze všech vladařů Východu.

Král, o kterém bychom se domnívali, že o podobném zámeru přece již slyšel z dopisu Toscanelliova, u dvora prý tak známého, pozorně vyslechl Kolumba a byl překvapen smělostí a novotou jeho myšlenky. Ačkoliv byl zabrán záležitostmi výpravy k ústí řeky Konga a veškerý zájem obracel k jihu k výzkumu afrického pobřeží, nemohl potlačit přízně, kterou se klonil jeho duch k návrhu, v němž tušil cosi dalekosáhlého a převratného. Projevil ochotu, ale dříve než se zaváže k nákladům na výpravu, chtěl zvědět, co by Kolumbus žádal jako odměnu, kdyby se podnik vydařil. Tu muž, který tělo po léta stravované žarem své myšlenky živil skrovným výtěžkem kresliče map a opisovače rukopisů, vystoupil s požadavky královskými, jež překvapovaly neméně než jeho záměr.

Kolumbova opovázlivost, jež se nechtěla nijak spokojit obvyklou odměnou, šlechtickým titulem a doživotní správ-

vou některého z vyzískaných území, pobouřila již odhodlaného krále. Kryje své zdráhání předstíranou nejistotou o zdaru výpravy, odkázal záležitost sboru svých učených poradců, kteří prohlásili Kolumbův návrh za pošetilý a nemožný. Ale král, jsa v hloubi jinak přesvědčen, nespokojil se s jejich úsudkem a předložil návrh »juntě«, velikému shromáždění mužů z celého království, proslulých největší učeností. Učenci z důvěrné rady královny opakovali i zde své námítky o vědecké nedospělosti a snářské blouznivosti polovzdělaného domýšlivce, který neví víc, než co vyčtl z Marka Pola a z obecně známého »Obrazu světa« od Petra d'Aillyho.

Nedosti zaručená podání vypravují pak věc neuvěřitelnou. Když Král Jan II. přes všechny vědecké odsudky dával najevo, že výrok junty ho nepřesvědčuje, odhodlali se prý jeho rádcí k návrhu, který zostouzel důstojnost královskou jako záruku práva a šlechtnosti. Nabízeli králi, aby ponechal Kolumba v nejistotách o výsledku učených porad a zatím potají vypravil výzkumnou loď, aby plula podle předložených jeho údajů a nákresů. Král se natolik zapomněl, že tento hanebný úskok schválil.

Loď vypravená z ostrovů Kapverdských plula na západ. Ale počásí se jako by vzpříčilo, moře divoce doráželo na koráb a plavci, nemajíce zájmu, aby se obětovali dobrodružství nějakého ztřeštěncova nápadu, po několika dnech svízelné plavby se vrátili do přístavu. Aby zakryli svou hanbu, vyprávěli s posměchem o plánu, který není zhola nic než známá janovská tlachavost a chlouba.

Když Kolumbus doslechl, jakou neuvěřitelnou ohavností měl být připraven o zásluhu svého života, zaplanul hněvem nad královskou zpronevěrou. Úmrtím ženy Felippy přetrženo bylo i poslední pouto, jež ho pojilo k Portugalsku.

Vybídl i bratra Bartoloměje, aby opustil Lisabon a pokusil se nabídnouti plán anglickému králi Jindřichu VII., kterého slyšel velebit jako příznivce. Není dobře známo, jak pochodil. Snad zpráva došla, když Kryštof už byl ve službách španělských. Říkají, že se Kolumbově myšlence v Anglii smáli. Bacon lituje náhody, pro kterou byla věc odložena a přijata, když bylo už pozdě. Jiní vyčítají králi Jindřichovi, že Kolumba nevyslyšel.

Zbaven domova, zkrúšen a zklamán a nadobro na mizině opustil Portugalsko se synem Diegem, ještě dítětem. Není jisto, kam se obrátil. Na celý rok se nám propadá do tmy, z které se pojednou vynoří ve Španělich v létě 1485. V svrchované bídě, bez přístřeší, o hladu a žízni, s děckem za ruku — tak ho opět zahlédneme ve chvíli, kdy nejméně tuší, jak blízko je tomu, nač pozbyl takřka vši naděje.

II

ŠPANĚLSKO

SANTA MARIA DE LA RABIDA

V blízkosti portugálských hranic na jihozápadním španělském pobřeží obráceném k vodám Atlantiku leží Huelva, nevelké město nad šachtami prastarých dolů, odkud podle dávného podání již král Šalomoun dovážel měď k stavbě chrámu jerusalemského. Odtud několik mil na jihovýchod je rybářská vesnice Palos, druhdy proslulý přístav, k němuž se svažuje příkré skalnaté návrší, na temeni porostlé borovým hájem, zakrývajícím nevysokou stavbu s povyčnělou střechou okrouhlé věže zakončené lucernou. To je Rabida.

Zažloutlé stavby, vklíněné do hradby kamenných zdí, již ve druhém století sloužily za klášter. Od těch dob kolik věků se tu zařizovalo podle svých potřeb a kupilo přístavky rozličného slohu v roztodivný celek beze vší stavitelské jednoty, avšak nikoliv bez malebného půvabu. Když byla vymaněna z moslimského panství, připadla Rabida františkánům, kteří tu zřídili klášter zasvěcený Panně Marii, ponechávající maurské pojmenování Rabida, což značí stráž na pomezí. Daleký rozhled obzírá vůkolní krajinu až k horám portugalským a k západu se ztrácí v nekonečné dálce oceánské hladiny.

Jednoho dne léta 1485 zastavil se tu před branou pěší poutník, vedoucí za ruku hošíka asi desetiletého, a prosil bratra vrátného o trochu vody a kousek chleba pro své

dítě. Juan Pérez de Marchena, kvardián kláštera, náhodou jda mimo vrátnici, zahlédl podivného člověka, jehož tvář a všechno vzezření se nesrovnávalo s jeho chatrným ústrojem. Puzen zvědavostí vyšel k němu, aby se vyptal, odkud přichází a kam jde. Podle řeči byl to dojista cizinec, který patrně zbloudil, poněvadž klášter leží stranou všech přírodních cest. Zaujat ušlechtilou tvář a tónem řeči, otec kvardián byl podmaněn podivnou přitažlivostí a vyzval neznámého, aby vešel dovnitř a trochu si odpočal. Cizinec se nijak nezdráhal.

Představil se jménem Kryštof Kolumbus a vyprávěl kvardiánovi, že jde do Huelvy k sestře své nebožky ženy, señoře Muliarové, aby u ní zůstavil své dítě a opatřil si nějaký peníz potřebný pro svou záležitost u dvora. Upoután dalším vyprávěním a po mnohých dotazech, otec Pérez, jemuž povinnosti řehole nepřekážely v horlivém zájmu o přírodní vědy, záhy poznal, že má před sebou člověka podivuhodné myšlenky a vzácných zkušeností. I zval ho s bratrskou upřímností, přemlouvaje ho, aby v klášteře zůstal a byl tu hostem tak dlouho, jak mu bude třeba.

Cosí navzájem k sobě vábilo tyto dva muže, kteří si tak záhy porozuměli. Cela kvardiánova byla teď každodenním svědkem živých rozmluv o úžasném plánu a o nadějích v jeho uskutečnění. Kolumbus, na čas zproštěn tíživých starostí o hmotné potřeby, všechn se oddával rozjímaní věcí božských. Zdokonaluje se a utvrzuje svou myšlenku svědectvím Písma i výroky svatých Otců. Studuje sv. Jeronyma, sv. Augustina i bohovědné spisy pozdějších učitelů. V rabidské samotě patrně nabyl oné znalosti v theologii, které pak záhy bude moci užít, aby čelil svým odpůrcům. Jsa účasten pohostinství klášterního stolu, podřizuje se i řádu pohostinného domu a zamiluje si jej, že přijme jeho

řeholi i šat a stává se terciářem, světským příslušníkem františkánské rodiny. Odtud nejednou ho pak uvidíme oblečeného rouchem s kapucí, kterou ostatně nosili i námořníci, a opásaného provazem.

Sotvakdo tak hluboce pronikl a poznal Kryštofa Kolumba jako otec Pérez. Byl mu blízký nejen jako učenec příbuzenstvím své myšlenky, ale jako jeho zpovědník patřil do jeho duše a poznal hlubiny její víry a opravdovosti. Zamiloval si ho bratrskou láskou nikdy nehasnoucí a hotovou sloužiti jeho poslání, v které věřil.

Když se Kolumbus chystal na cestu, opatřil ho něco penězi a odevzdal mu doporučující list otci Fernandovi de Talavera, převoru kláštera de Prado a zpovědníku královninu, který se těšil u dvora veliké přízni a mocnému vlivu. Malého Diega otec Pérez podržel v klášteře a pečoval o jeho výchovu. Kolumbus takto zabezpečen a provázen pozhánáním svého přítele vydal se ke královskému dvoru do Kordovy.

KORDOVA

Příchozí z rabidské samoty octl se uprostřed hlučného ruchu a shonu. Již cestou potkává množství šlechticů se skvělými družinami v čele vojenských čet, spěchajících čilým pochodem k městu, které se podobalo válečnému táboru. Denně se všech stran přibývalo rytířstva a bojovníků, tísnili se v ulicích, rotili se na náměstích zaujati jen válkou a dnem chystaného tažení. Nadobro ztracen v zástupech neznámých tváří bloudil a dotazoval se, kde by našel adresáta dopisu, který mu měl otevřít přístup k Jejich Veličenstvům.

Fernando de Talavera, zabraný úkoly královnina rady v této válce, jevil pramálo ochoty k hovoru s neznámým cizincem, který se po španělsku sotva vyjadřoval a jež chudobný zevnějšek právě nedoporučoval. Čímpak mu byl dopis františkána, který patrně ve své prostotě naběhl blouznivým řečem dobrodruha, kterého sem posílá. Chladně a bez účasti vyslechl jeho záležitost, a považuje návrh za věc pošetilou a neproveditelnou, dojistá však za zcela nevhodnou a současným zájmům koruny odlehlou, ani snad královnu o Kolumbově žádosti nezpravil, nebo tak učinil slovy, která sotva vzbudila její pozornost.

Přišel nevhodně i nevhodně. Opuštěn uprostřed cizího města, proslulé Kordovy, která skvělostí svého přepychu se vysmívala jeho bídě, v nejistotách a smuten bloudil ulicemi,

nemaje, ke komu by se obrátil. Po nějakém čase podařilo se mu setkat s několika krajany a najít i příbytek v domě poblíže Římské brány, který náležel Arranům, rodině vznešeného původu. Tam se spřátelil s mladým Diegem Arranou, kterého později vzal na výpravu jako lodního důstojníka. Diego seznámil ho se svou dvacetiletou příbuznou, doňou Beatricí Enriquezovou, dívkou neobyčejné krásy, přitom však skromnou a dojistá hluboce vnímavou pro zvláštní kouzlo cizince, který přece nebyl ani mlád, ani proslulý, a dokonce ne bohat a beze vši okázalosti. Bylo mu čtyřicet let, byl vdovcem s nedospělým synkem na starosti, jeho vlas prořidl a zešedivěl, ale výrazná, ušlechtilá tvář s pevným pohledem jasného oka, třebaže vážná, vyzařovala dosud jakousi mladickou svěžestí.

Sotva to byla jen přeludná zaslepenost mladické vášně, co zvábilo Beatrici, aby se provdala za muže, v němž pouhé pokušení nemělo naděje. Po roce, v srpnu léta 1486, byla již matkou Kolumbova mladšího syna Fernanda. Z času Kolumbova pobytu v Kordově se uchovalo pramálo zaručených zpráv. V jejich nejistotě a zastřenosti, tak příznivě obmyslným výkladům a dohadům, ztrácí se nám postava Beatrice Enriquezové, o které dějiny příběhů Kolumbových již nevypravují. Svěho muže na cestách za naplněním životního úkolu již neprovázela. Zůstala po celý život v Kordově, vychovávala oba syny a žila v ústraní, v němž nebylo událostí, které by dějepisce zajímaly. Poněkud zastřená, ale vroucí zmínka v závěti, v které Kolumbus na svou choť pamatoval a péči svých synů ji doporučil, nedovoluje důvěřovati pomluvám snižujícím její památku.

Do podzimu roku 1486 meškal Kolumbus v Kordově, vyčkáváje příznivější chvíle, aby se přihlásil se svým návrhem. Pohrdlivé přezírání, s kterým naň hleděli jako na

dobrodruha, a výsměch blouznivému pomatenci, o němž vtipkovali i kluci, tukající si před ním do čela jako před bláznem, pozvolna zmáhalo smýšlení několika stoupenců, které vážnost myšlenky a síla důvodů dovedla přesvědčit. K nim náležel i bývalý papežský vyslanec Antonio Geraldini, vychovatel královniny prvorozené dcery, se svým bratrem Alexandrem, kteří získali Kolumbovi přístup k mocnému Pedru Gonzalezovi de Mendoza, arcibiskupu toledskému a velikému kardinálu Španělska, který pro váhu svého slova v královské radě byl žertem nazýván »druhým králem«. Kardinál, muž důmyslný a pronikavý znalec lidí, prvním pohledem rozpoznal v Kolumbovi člověka nevšedního. Laskavě ho přijal a naslouchal jeho řeči s rostoucí pozorností a vždy hlubším zájmem. Pevná jistota přesvědčení, nadšená věrou ve vyšší poslání, rozvázala výmluvnost tak přesvědčivou, že kardinál netoliko uznal, ale pevně uvěřil, a propouštěje Kolumba jako oddaný přítel, ho ujistil, že pokládá za svou povinnost získati mu nejen přístup k panovníkům, ale dopomoci mu k vyslyšení. Tak mluvil první ministr říše a svému slovu dostal.

Dvůr toho roku trávil zimu v Salamance. Královští manželé Ferdinand a Isabella, povahou tak rozliční, žili v dokonalé svornosti a shodě, ale každý z nich panoval nad svým údělem nezávisle, samostatným právem a mocí své koruny, s pomocí radů a ministrů, jež každý měl své zvláštní. Isabella Kastilská a Ferdinand Aragonský: tato dvojice králů i království tvořila však jednu říši o dvojnásobném samostatném řízení, jež nikdy nepřekáželo společenství zájmů a svornosti vladařských činů. Všecka prohlášení i skutky obojí vlády se děly ve jméno obou vladařů, oba podpisovali všechny veřejné listiny a stvrzovali jedinou pečetí se sloučenými znaky obou království.

Záhy se měla projevit výhoda takového zřízení jakoby předem připraveného pro úkol, který jedině ono dovedlo rozřešit.

Kolumbus přistoupil před krále s hlubokou poklonou, ale bez poníženosti a v plném vědomí svého úkolu jako legát Prozřetelnosti vypravený s poselstvím. Zapomněv chudoby svého zevnějšku, směle rozvíjel svou myšlenku před nejmocnějšími z křesťanských vladařů, zdůrazňuje vlastní její pohnutky duchovní, jak se v nich utvrdil v Rabidě, před výhodami světskými, jež vyzdvihoval kdysi v Janově, v Benátkách a před vládou portugalskou. Jistěže hluboká odezva v srdci královniny, kterou mu sdílel její nadšený pohled, povzbuzovala jeho výmluvnost, že zmáhal i nesnáze jazyka, jímž dosud ještě nevládl. Král, povaha střízlivá, plná opatrné rozmyšlivosti, sledoval spíš vědecký základ návrhu, vážil praktické důsledky, a povzbuzen představou objevů, slibujících rozšíření jeho moc a slávu, byl nakloněn, ale odkládal s plným souhlasem, dokud věc neposoudí sbor učenců, kterým návrh odevzdal.

Ale Španělsko, dotud zabrané záležitostmi pozemní války, mělo nedostatek přírodovědců a zeměpisců širšího rozhledu jakož i málo mužů zkušených ve věcech námořních. Převor de Talavera, pověřený svoláním učeného sboru, když nešel světské znalce přírody, sezval bohoslovce, kterých Salamanka, sídlo slavné university, měla na výběr.

Síň dominikánského kláštera u sv. Štěpána, které se říká »De profundis«, byla místem, kde se na sklonku podzimu roku 1486 sešlo památné shromáždění učenců, vesměs theologů, aby posoudilo návrh plavby na západ.

Neblahou zásluhou převora de Talavery, který byl svolavatelem a řídil jednání, většina účastníků, z nichž mnozí byli vysokými hodnostáři, přišla již zaujata proti Kolumbovi, člověku bez průkazu vědecké průpravy, který nebyl členem žádné učené společnosti a k tomu cizinec, jakýsi neznámý plavec, ne-li dobrodruh. Laik v prostém ústrojí dojista pobuřoval opovážlivou odvahou, s kterou zastával svou myšlenku proti soudcům zasedlým ve svém věděni. Maje na paměti trpkou zkušenost s Portugalskem, pomlčel o důležitých datech zeměpisného důkazu, oslabuje tak průkaznost svých vývodů. Ale opatrnost ta byla zbytečná. Jediné dominikánští řeholníci od sv. Štěpána sledovali jeho výklad se zájmem a porozuměním.

Ostatní, utkvívající na jednotlivostech, dalšího výkladu ani nesledovali. Kulatost Země, krajiny na její opačné straně, a dokonce protinožci! — to byla tvrzení blouznivá, směšná a pohoršlivá, na která doráželi špatně užitými výroky Písma a výňatky z církevních spisovatelů. Básnický obraz a biblická podobenství, uchopeny za slovo, byly kladeny jako důkaz proti úvahám ze zkušenosti a výpočtu.

Učení Kolumbovi odpůrci tvrdili, že Země je nezbytně plochá, neboť v Žalmech i v Izaiášovi slyšíme o nebesích, která Bůh rozprostřel nad Zemí jako oponu, jako stan k bydlení, což nad kulovitou plochou by bylo nemožno. Dovolávali se výroků ze sv. Augustina, a zejména uváděli proti němu jedno místo z Lactancia, církevního spisovatele třetího století, který považuje Ptolemaiovu nauku o zeměkouli za myšlení pošetilé, poněvadž nikdo nemůže přece býti tak zpozdílý, »aby uvěřil, že jsou na opačné straně světa protichůdci, obyvatelé nohama k nám obrácení, kteří chodí patami vzhůru a hlavou visí do vzduchu: nemůže rozumně myslet, že je díl světa, kde všechno je zvráceno, kde stromy ženou ratolestmi dolů a kde sníh a déšť a ledové kroupy padají vzhůru! Jen smyšlenka mudrců o kulatosti Země zplodila bajku tak nesmyslnou!«

Ale i ti, kteří kulatost Země uznávali, odporovali mu námitkami, které všechna tehdejší zeměvěda pokládala za pravé a vážné. Hrůza moře Temnosti nebyla pouhou námořnickou pověrou, ale mezí, za kterou se tehdejší věda neodvažovala. Zastávali proti Kolumbovi, že plavbě na západ je v cestě nepřekonatelná překážka horkého pásma, člověku nesnesitelného vedra, a kdyby i toho nebylo, je plavba do Indie západní cestou prostě lidsky nemožná. Ani tři léta by na takovou výpravu nevystačila. Plavci by prostě musili zahynouti hladem a žízní, poněvadž by nemohli s sebou nabrat zásob na tak dlouhou dobu. A pak, i kdyby se loď šťastně dostala ke břehům Indie, plujíc po svahu koule, nedostala by se už nazpět, poněvadž cestou do vrchu by jí nepomohl ani nejsilnější vítr.

Velice by jim křivdil, kdo by z uvedeného vyličení soudil o učeném shromáždění v Salamance jako o společnosti z ostatních zabeďněnců a tmářů. Nedovedeme se ani vmyslet

do smýšlení a citění té doby, vzdálené na pět dlouhých věků, v kterých právě zásluhou podivuhodného Kolumbova objevu věda pokročila ve svém rozvoji tak, že vážné námitky tehdejší učenosti jsou dnes i žáčkům obecných škol k smíchu. Podiv nad úžasnou myšlenkou jediného člověka stojícího s nepochopitelnou jistotou své víry proti všemu vědění své doby je tím větší, uvážíme-li, že ani portugalská učenost, prošlá zkušenostmi a naukami proslulé námořní akademie Jindřichovy, nevyjádřili se o Kolumbově návrhu o nic příznivěji. Nijak nespovědí o zaostalosti a hradbě pouhých předsudků kolem university v Salamance, právem proslulé, když právě ona první přijala a šířila převratnou nauku Kopernikovu, na všech učilištích tak prudce zamítanou. Kulatost Země? — Nebylo pro ni přesvědčivého důkazu. Protinožci? — Dlouho ještě nebylo potuchy o zákonu přitažlivosti a dostředivé síle zemské, bez čehož myšlenka o protinožcích vskutku byla nepochopitelná.

Jednání salamanského sboru postupovalo zvolna. Rokování bylo rozvláčné. Shromáždění po každé části výkladu odcházelo na poradu, aby se přezkoušela správnost uvedených dokladů a připravily se odpovědi pro následující zasedání. Po čas těchto nekonečných schůzí byl Kolumbus hostem u dominikánů na blízkém jejich statku řečeném Valcuelo, kde se mu dostalo všeho opatření a velmi laskavé péče. Dominikáni byli jím zaujati: Zvláště otec Diego de Deza, profesor theologie a později veliký inkvizitor, přesvědčeně hájil jeho myšlenku a získal pro ni několik vynikajících učenců.

Kolumbus velmi záhy rozpoznal, že nejzávažnější důvody, které čerpal z vědění zeměpisného a ze svých námořních zkušeností, ve sboru theologů vyznívají do prázdna. Pádnými důvody vyvrátil zastaralé názory a pak odvážně

zaskočil své odpůrce na jejich vlastním poli: nadšen vroucností svého poslání dokládal se týmž Písmem, týmiž i posud neuvedenými církevními spisovateli, obraceje vlastní smysl slov, kterými bylo naň mířeno, ve tvář svým protivníkům, a zpečetil je smělým výkladem prorockých slov Izaiášových.

To ovšem se zle dotklo nejedné učenecké domýšlivosti, pobouřené odvahou prostého námořníka a kdovíjakého dobrodružného fantasy, který si tu dovoluje dokonce počítat svými nápady a novotami, z kterých se posléze ještě vyklube nějaké potouchlé kacířství. Nastalo jitření velmi nebezpečné v zemi, kde inkvisice právě rozvíjela svou činnost se zápletem první horlivosti.

Alessandro Geraldini, bratr bývalého papežského vyslance, tuše nebezpečí, které odtud Kolumbovi hrozilo, nemeškal zpravit o tom velkého kardinála Mendozu. Nebylo ani třeba přímluv. Moudrý hodnostář byl přesvědčen, že theologické úvahy rozhodně se nehodí k rozuzlení otázek a záhad zeměvědy a k posudku plaveckých zkušeností. Rázně učinil přítrž podezřívavým řečem potměšilců a udavačů, kterých si inkvisice již začínala všimati.

V lednu následujícího roku jednání pokračovalo s touž nekonečnou zdlouhavostí, bez vyhlídky na nějaký konec. Královský dvůr rozhodnutí učeného sboru nevyčkal a přesídlil do Andalusie, zabrán přípravami k výpravě proti Malaze.

INTER ARMA

Královnin zpovědník Fernando de Talavera, pověřený řízením učených porad, byl zmrzen věcí, která ho nezajímala a které od počátku nepřál. Maje plnou hlavu státních záležitostí, které pro něho byly daleko důležitější než nějaké dobrodružné plány, rozpustil shromáždění a spěchal za dvorem.

Opora s takovou nadějí vyvolená selhala po druhé a ukázala se býti ještě dlouholetou překážkou. Kolumbus opět osaměl, zůstaven v nejistotách. Ale třebaže před učeným sborem nepochodil, jeho záměr přece jen získal: vešel v širší známost, vzbudil určitý nepokoj v hlavách i jakýsi trvalý zájem panovníků, kteří jej teď častěji k sobě zvali a ve chvílích pokoje mezi válkami alespoň se bavili jeho myšlenkou jako hezkým snem.

Portugalský král Jan II., když doslechl, že Kolumbova myšlenka nabývá ve Španělských půdách, pokusil se ještě jednou, aby ho získal. Na jaře roku 1489 poslal mu velmi laskavý dopis jako svému »zvláštnímu příteli«, aby se k němu dostavil. »Přejeme si, aby Vaše horlivost a nevšední vlohy nám prospěly. Budete vítán a jistě se již najde nějaká formule pro přijetí Vašich požadavků, abyste byl spokojen.« Král mu pak zaručuje vlastním slovem i udělenými příslušnými rozkazy bezpečnost osoby i svobodu za příchodu, pobytu i návratu.

Právě z doslovu tohoto příliš pozdního dopisu mnozí usoudili, že Kolumbus před lety z Portugalska tajně zmizel, prý asi pro dluhy, do kterých upadl výlohami na svou záležitost, nebo spíše pro neshody s dvořany. Zdá se však, že králův list je opětováním dřívějšího pozvání, z něhož se Kolumbus asi vymluvil nebezpečím, které mu již jednou hrozilo se strany královských rádců. Teď jako by záleželo toliko na něm, jak se rozhodne. Setrval však ve Španělsku, odhodlán raději čekat na svůj okamžik přes všecku trýzeň ustavičných prodlev a odkladů.

Putuje za dvorem, žádostiv konečného výsledku porad, které zasedaly, kdy a kde se právě dalo, octl se ve víru válečném a chápe se meče. V bojích o Malagu a za dlouhého a svízelného obléhání Bazy vyznamenal se jako voják a přispěl i zkušenou radou v poli. Byl svědkem události, která tak otřásla moslimským světem: viděl, když jeden z granadských králů skládal svou korunu i své panství do rukou vladařů Španělska. Poslednímu křižáku, který se již v mládí nadšeně bil v nejedné potyčce s nevěřícími, nejlouběji se však vtisklo v mysl poselství dvou františkánů, které královna vyslala, aby podnítila pokleslou mysl vojsk, unavených strádáním dlouhého obléhání a těžkostí boje, který se jim zdál marný. Oni dva řeholníci přišli se vzkazem od egyptského sultána, který vyhrožoval, že dá povraždit všechny palestinské křesťany a vyvrátí svatyni Božího hrobu, neustane-li válka proti moslimským Maurům. Jejich slova podnítila i Kolumbovu mysl a utvrdila ho v dávném předsevzetí, aby tím pevněji trval na požadavku, který již v Portugalsku a pak i později by málem zmařil všecku jeho naději zdáním opovážlivé přepjatosti. Znovu si umínil, že všechny výhody mocenské, jichž se mu dostane, a všecken zisk svého díla obětuje jedinému: aby vykoupil anebo vy-

prostil Boží hrob z rukou nevěřících a odevzdal jej pravému jeho pánu a ochránci — Petrovu nástupci.

Ale jeho naděje měly ještě dlouho zůstat nesplněny. Po pádu Bazy mocnáři slavili své vítězství v Seville, vyzdobené skvělou nádherou a jásající na hostinách, při slavných sedáních, nočních pochodňových průvodech a zábavách a radovánkách bez konce. Kde tu bylo pomýšlení na nějaké učené rozpravy a nějaké plány, jejichž trpělivého původce a čekatela si nikdo nevěšmal. Výsledky dosavadních porad zůstávaly posud nezpracovány a sotva byla jaká vyhlídka, že se tak do zimy stane. Vystupovaly plány nového tažení, kterým se mocnáři chystali proti Granadě, poslední tvrzi španělských Maurů, jež se strojila k zoufalému a tvrdému odporu.

Kolumbus, pokraj už syt dalšího vyčkávání, přispěním několika přátel dosáhl toho, že učený sbor byl svolán, aby o jeho věci rozhodl. Za předsednictví de Talaverova, který byl zatím jmenován biskupem avilským, učené shromáždění se sjednotilo na prohlášení úplna zamítavém. Bylo usouzeno, že Kolumbův návrh je zhola neproveditelný, poněvadž je založen na pouhých dohaděch a klamných závěrech. Královna, která uprostřed všeobecné nepřízně zůstávala v hloubi svého srdce Kolumbovi nakloněna, nechtěla se vzdátí pokusu, ale vzkázala po Talaverovi, že pokladna je vyčerpána válečnými výdaji, ale jakmile bude tažení vítězně skončeno, že pak dá znovu prozkoumati jeho návrh.

Takový byl tedy výsledek kolikaleté námahy a trpělivého čekání. — Až bude po válce! Ale kdož ví? A pak budou znovu zkoumati jeho návrh a utráceti léta, která spěchají. Bylo to jako výsměch, jako opovržení. Zkouška, která ukládala o zbytek jeho trpělivosti a naděje. Ani z Anglie, kam už před tak dlouhým časem vyslal bratra Bartoloměje, ne-

bylo žádných zpráv. Hle, vše nastrojeno pro strašlivé pokušení vlastních pochyb, kterému se však muž víry nevzdal ani na píď.

Byl odhodlán zůstat ve Španělsku, kde ho zklamali, ale kde přece žil hrdinný duch, v něhož nepřestal věřit a spoléhat. Mocné vévody z Mediny, oba pány námořních knížetství s četnými přístavy a vlastním loďstvem, oba pokoušela skvělá vyhlídka podniku, kterého se jejich králové pro nedostatek peněz vzdávali. První z nich, vévoda z Mediny-Sidonie, vyzval Kolumba k návštěvě, rozmlouval s ním velmi slibně, ale obávaje se doufati v tak skvělé výsledky, naklonil sluch podezření, že je to všecko jen výmysl janovské chvástivosti, který chce patrně ulehčit jeho těžké kapse, a doporučil Kolumba tam, odkud přišel — mocnářům.

Daleko slibnější bylo vyjednávání s druhým neméně mocným vévodou z Mediny-Celi. Přesvědčený velmož povolil ze svého loďstva tři koráby a určil i přístav Porto de Santa Maria, z kterého výprava vypluje. Nenadále však zvrátil svůj úmysl v obavě, že zasahuje do zájmu koruny, a že by mohl být pokládán za podezřelého z nevěrnosti. Odbyl proto Kolumba doporučujícím listem, v kterém se u královny vřele přimlouval za jeho návrh.

Míra Kolumbovy trpělivosti byla dovršena. Roztrpčen, a nemaje ani nejmenší chuti, aby se u dvora znovu ucházel a znovu mařil čas v odkladech a lichých nadějích, rozhodl se, že Španělsko již navždy opustí. Zbývalo již jen jediné místo, kam by se obrátil — Paříž. Jedině Beatrice a děti poutaly ještě jeho srdce k zemi, která se ve všem jeho nadějím a jeho víře zpronevěřila. Přiraziv dveře za sebou, obrátil kroky k Rabidě, aby odtamtud odvedl svého Diega, zůstavil ho své ženě v Kordově a vydal se na novou pouť za svou vidinou — do Francie.

SANTA FÉ

S lunce podzimního dne se chýlilo k západu. Po sedmi letech, zestárlý trýzní a hořem, zkrušen zklamáním a posměchem, zastavil se Kryštof Kolumbus jako opuštěný trosečník opět před brankou Rabidy, toho kláštera, odkud kdysi vyšel pln odvahy a slibných nadějí.

Otče Jene, jaké shledání!

Ctihodný kvardián Juan Perez de Marchena, který po všechna ta léta doprovázel paměti vroucích proseb snahy svého přítele, byl hluboce dojat a pobouřen ve svém vlastenectví, když zvěděl, že Kolumbus opouští Španělsko navždy. Bývalý královnin zpovědník napjal teď všechny síly, aby se domohl slyšení a přesvědčil panovnici o nesmírném dosahu a důležitosti odmítaného plánu a o veliké cti a slávě, které hrozí, že pro Španělsko budou ztraceny. Přemluvil Kolumba, aby s rozhodnutím nakrátko vyčkal a odložil cestu do Francie, dokud nedojde ze Sevilly odpověď.

Aby se sám utvrdil, že neslouží toliko přeludu, za který učené shromáždění Kolumbovu myšlenku prohlásilo, poslal kvardián do Palosu pro klášterního lékaře Garziu Hernandezza, výborného počtáře a znalce zeměvědy, aby návrh posoudil. Když se pak ve třech radili o plánu, přetřásající všechny námitky a pochybnosti, skončilo rokování dokonalým souhlasem Hernandezovým i kvardiánovým: nejde o smyšlenku ani přeludy, nýbrž o řádně promyšlený a proveditelný návrh.

Juan Perez se již dále nerozmýšlel: po krátké poradě, sepsav list, odevzdal jej Sebestianu Rodriguezovi, lodivodu z města Lepe, kterého učená klášterní trojice vyvolila za posla. Rodriguez, nadaný vrozenou dvorností a obratný v jednání, získal si přístup a odevzdal dopis přímo královně před Granadou v Santa Fé, ve Svaté Víře, kde tábořila královská vojska. Ve čtrnácti dnech byl již nazpět s příznivou odpovědí a s pozváním.

V pokoji klášterní samoty Kolumbus načerpal zatím nových sil. Setřásl se sebe únavu lidmi a ve spojení s Bohem nabyl opory pro nový boj a nová protivenství, která ho ještě očekávala.

Královnin dopis byl pro všechny klášter jásavou událostí. Její Výsost, hluboce dojata slovy svého někdejšího zpovědníka, upřímně děkovala Juanu Perezovi za vlasteneckou službu a oddané citění a srdečně ho zvala, aby se dostavil ke dvoru a Kolumba zatím ujistil dobrou nadějí. Dobrý ten františkán v přemíře radosti a horoucího nadšení ani nevyčkal do druhého dne, a ještě v tu chvíli před půlnocí se vydal na cestu. Jechal na vypůjčeném oslíku, nedbaje nebezpečí, které mu hrozilo v nepokojné krajině, kudy mu bylo ujíždět, aby se dostal do Santa Fé, kam bez úhony dorazil.

Z přesvědčené mysli a z plného srdce rozvinul Kolumbův návrh a získal královnu svou horlivostí, klada jí věc takřka na svědomí. Isabella, hnuta hlubokou moudrostí soucitu, který od počátku chovala pro Kolumba a jímž vynikala nad pouhou opatrnost svého chotě, projevila upřímnou žádost, aby Kolumbus byl k ní znovu vyslán. S velikou účastí se naň dotazovala, a zvěděvši o jeho chudobě, kázala ho opatřit vším, co potřebuje, a zjednat mu i koně, aby se mohl objeviti u dvora v důstojnosti sebe hodné.

S nedočkavou radostí takřka bez dechu spěchal Juan Perez, aby oznámil svému hosti, jak šťastně pořídil. Kolumbus věru neměl přesvědčenějšího vyznavače a pomocníka své myšlenky nad tohoto chudého mnicha, který ze všech příznivců nabídl mu pomoc nejcennější a největší: vydal se v nebezpečí života, aby zajistil zdar podniku pro Krista a zachránil zásluhu pro vlast. Ale tím úloha rabidského kvardiána zdaleka nebyla skončena. Ukáže se ještě, kterak slovo prostého františkána ze samoty rabidské je mocnější nad dovednost zkušených, nad vábné sliby bohatství i nad rozkazy královské.

V pátek na den svatých Tří králů roku 1492 slavili králové španělské vítězný vjezd do Alhambry. Právě předtím se dostavil Kolumbus a byl svědkem události v dějinách španělských tak památné. Viděl, kterak poslední král mauruský Boabdil vydával klíče sídla moci moslimské do rukou křesťanských vladařů.

Jásavé slavnosti ještě neskončily, když královna dopřála Kolumbovi slyšení. Byly přizvány osobnosti požívající důvěry, zvláště pak Talavera, který po konečném vítězství postoupil v hodnost arcibiskupa granadského. V tomto sboru nebylo však znovu jednáno, nebylo ani námitek, ani pochybností. Královna uvěřila v Kolumba, uchváčena spíše vznešeností jeho záměru a posláním, než skvělostí vyhlídky na větší moc a slávu. Sám jeho zjev, jemuž léta úsilí o velikou myšlenku a přestálé pro ni útrapy vtiskly znamení vznešené hrdinskosti, utvrzoval ji v přesvědčení, které zmohlo všecky úklady učenecké zarputilosti jejích rádců i nedůvěřivou vypočítavost jejího chotě.

Poněvadž královna již rozhodla, sezvaná rada měla se jen dorozuměti s objevitelem o jeho podmínkách a nárocích, které se mu měly přiznati, když se podnik vydaří.

Kolumbus, vědom si dosahu svého záměru a nespouštěje s myslí své předsevzetí, stanovil pevně a bez rozpaků, co mu náleží v případě, že dílo dovede k cíli.

Uvedeme jeho podmínky v pořadí, jak byly předloženy:

1. Kolumbus bude jmenován admirálem všech moří, v kterých objeví ostrovy nebo pevniny, se stejnými výsadami a právy, jakých užívá vrchní admirál kastilský. Tato hodnost mu náleží doživotně a je v jeho rodě dědičná.

2. Bude místokrálem všech objevených zemí s právem navrhovati tři čekatele vladařství nad každou provincií, z nichžto jeden má býti zvolen od mocnářů.

3. Případne mu desátek z výtěžku všech zemí spadajících pod moc jeho admirality.

4. On sám nebo jeho zástupce bude jediným soudcem všech obchodních rozepří a neshod mezi jemu svěřenými kraji a Španělskem.

5. Zavazuje se, že přispěje osminou nákladu na každou objevitelskou výpravu, kterou podnikne, a dostane za to rovněž osminu výtěžku.

Takové byly podmínky, které kladl cizinec bez titulu, bez proslulého jména a bez majetku oběma korunám španělským. Údiv a bouře rozhořčení byly mu odpovědí. Jaká nestoudnost a neuvěřitelná drzost domáhati se práv, které měly převýšiti i nejvznešenější rody Španělska! Zdaliž tento opovážlivec není týž neznámý kdovíjaký Vlach, který se potloukal v předsíních dvora, dožaduje se přízně a pomoci; týž potřeštěný fantasta a snář, který jim býval k politování nebo na posměch? Kdo by se byl nadál, že v taji osnuje toto nestoudné vyděračství!

Porada byla přerušena. Fernando de Talavera, dotvrzený ve svém zaujetí proti podezřelému cizinci, oznámil královně Kolumbovy podmínky a důtklivě jí připomínal všecky

námítky, kterými učený sbor v Salamance odsoudil návrh jako dobrodružný výmysl, naprosto nehodný zájmu. Ale i kdyby se podnik podařil, tak velké výsady a rozsáhlá práva udělená cizinci mohla by vésti k vážným nepříjemnostem, ano i k zápletkám, v kterých by mohlo utrpěti důstojenství i moc královská.

Taková řeč z úst zpovědníka a váženého dvořana zviklala královninu odhodlanost v jisté rozpaky. Aby věc nějak zachránila, dala Kolumbovi předložit jiné velmi příznivé, ale rádcům přijatelnější podmínky. Kolumbus však trval na svém, neslevil ani nejmenšího, a nevida ochoty, aby se mu vyhovělo, raději odešel.

Opovážlivá drzost, z které ho nařkli, byla by jistě ochotna k vyjednávání, byla by slevila s ceny, kterou lišácká vypočítavost úmyslně přehnal, aby smlouváním přišla na své. Hrdý ústup zmátl je nadobro. Domnívali se, že ho prohlédli, a zatím mu přestali rozuměti: stal se jim nepochopitelným. Od koho čeká, že mu přistoupí na takové podmínky? Maje vítězství na dosah, sám ničí svou věc: nadobro nepochopitelné!

Tak dlouhá léta, přes osmnáct roků živí plamen své myšlenky, chodí s ní a je odhodlán ucházeti se znovu jinde, než aby zadal cokoli ze svých práv. Zdá se, jako by démon mu nastrojil tuto překážku, aby na ní vždy ztroskotal. Bylo však, co žádal, úměrné tomu, co měl dáti? Nemohli mu rozumět, neznali jeho tajemství; a když jim je vyjevil, usmáli se jeho bláhovosti.

Kolumbův náhlý odjezd zasáhl drtivým dojmem skupinku několika přátel, kteří mu uvěřili a kteří se děsili nenapravitelné ztráty a hanby pro svou vlast, nepodaří-li se Kolumba zadržeti ve Španělsku. Přičinili se rychle a bez odkladu: v úzkostech o věc tak nesmírného významu tito

milovníci pravdy a své vlasti odvážili se přímostí, jaká se před vladařskými trůny nepromíjí. Jeden z těchto vzácných mužů, Luiz de Santangel, správce zádušních příjmů v Aragonii, s přítelem Alonzem de Quintanilla spěchali ke královně, aby hrozivé nebezpečí ještě včas odvrátili. Zvláště Santangel, nadšen horlivostí a povzbuzen strachem o slavnou pověst své panovnice, zmužile a výmluvně hájil Kolumbovu věc a odvážil se i trpké výčitky své královně, panovnici statečné, která se nebála činů velikých a nebezpečných, a nyní pro nepatrnost váhá, ba poklesá tak daleko, že propouští příležitost k nesmírné zásluze i k velikému zisku. Horoucími slovy jí připomínal, co by mohla učiniti pro Ježíše Krista a rozšíření křesťanské víry, pro zvelebení své moci, pro blaho a slávu vlasti za tak málo, co žadatel ani nechce dříve, dokud by sám nedal.

Hle, královna! Nejprve s údivem, pak s tichou pozorností naslouchá řeči odvážlivcově jako hlasu vlastního svědomí. Je neschopna, aby se urazila nebo pohoršila napomenutím tolika horoucnosti a lásky. Je přemožena a její tvář se náhle mění. Ve chvíli náhlého osvětlení jasně chápe nepochopitelné. V této veliké a slavné chvíli, v největším okamžiku svého života i celých španělských dějin dokonale překonala vlastní rozpaky, rozumy učených rad, smýšlení svého chotě i námítky zpovědníkovy. Bez rozmýšlení nad stavem královského pokladu, do dna vyčerpaného dlouholetou válkou, prohlašuje s tváří nadšenou a s důrazem pevného a nezvratného rozhodnutí:

»Přijímám a chápu se podniku na vlastní náklad jako královna kastilská.«

Pamětliva nedostatku peněz, nabídla v zástavu své klenoty, aby se s výpravou nemusilo odkládat. Tu však Santangel ujistil královnou, že sám obstará potřebný peníz

půjčkou z pokladu aragonského, a jeho návrh byl přijat.

V čas těchto památných událostí, jimž sotva lze nepřiznat, že byly dílem podivného vnuknutí, Kolumbus, nic netuše, zahalen v samotu a ve svůj žal, ubíral se plání granadskou ke Kordově.

Na rozkaz královnin byl neprodleně vyslán rychlý jezdec, důstojník osobní stráže, aby co nejdříve přivedl Kolumba nazpět. Dohonil ho asi dvě míle od města na mostě Pinoském, proslulém nejednou krvavou bitkou z doby válek maurských. Překvapený Kolumbus prý chvíli váhal. Po tolika trpkých zkušenostech a zklamáních zahořklá a navždy již se Španělskem rozloučená mysl nechtěla uvěřit a dát se pohnout k návratu. Ale když zvěděl, co se stalo, a slyšel, že panovnice se mu zaručila slovem královským, uvěřil vyslanci. Obrátil soumara, a nadšen slibem a novou nadějí, spěchal nazpět do Santa Fé.

PALOS

Návrat do Santa Fé se podobal triumfu, v jakém vstupuje vítěz do bran dobyté pevnosti. Kolumbus, který po dlouhá léta v šatě františkánském čekával a doprošoval se v předsíních přístupu, byl uvítán a přijat královnou i jejím dvorem s neobyčejnými poctami. Ačkoliv král neodepřel svou účast, zůstával i nadále v chladné nedůvěřivosti k podniku, kterého se Isabella ujala a který vzala výlučně na sebe. Soustava dvojího království umožnila tento skutek, na nějž nebylo pomysleno bez úplné samostatnosti jejího rozhodování.

Kolumbovy podmínky byly uznány a schváleny do posledního slova, bez úprav a bez výhrady. Po krátkém prodlení, jehož bylo potřeba k dojednání půjčky, články Kolumbovy úmluvy s panovníky byly pod jménem »kapitulace« stanoveny, sepsány a dne 17. dubna L. P. 1492 v Santa Fé oběma mocnáři potvrzeny.

O něco později byly vydány i ostatní potřebné listiny: rozkazy o přípravě lodí, přidělu mužstva, nákupu zásob a pokyny úřadům přístavních měst kastilských aby Kolumbovi ve všech jeho potřebách byly k ochotné radě i pomoci. Kolumbovi byla ponechána úplná svoboda ve věcech plavby; jediné bylo mu připomenuto, aby se vyhnul břehům portugalských území, aby snad nebylo potíží a zápletek se sousedem beztak znepráteleným. Jako na důkaz zvláštní

přízně jmenovala královna Kolumbova syna Diega pážetem králevicovým a udělila mu roční důchod. Jen dětem z nejvyšších rodin dostávalo se takové cti.

Rychle uplynulo těch několik šťastných a blažených dní, v kterých se naplnilo úsilí tolika dlouhých let. Kolumbus, nechťe zbytečně prodlévati, rozloučil se v polovici května se dvorem, odešel do Kordovy spořádati záležitosti své rodiny a pak již spěchal k místu určenému za východiště výpravy.

Přístav Palos v Andalusii na jižním pobřeží španělském byl královským rozkazem vyzván, aby do desíti dnů připravil dvě lodi a vydal je i s posádkou a potřebnými zásobami do moci Kolumbovy. Bylo to opatření úsporné. Paloští byli povinni propůjčovati ročně dvě úplně vystrojené lodi do služeb královských, což bylo pokutou za jakýsi přečin, kterého se dopustili za maurských válek. Bylo to patrně za účast na pirátském přehmatu. Panovníci ze zvláštní laskavosti dali poukázati lodníkům takovou mzdu jako na válečných korábech, splatnou již předem, a kromě toho bylo vinníkům zaručeno, že zbytek trestu se jim promine, ovšem s podmínkou, že se po návratu z výpravy prokážou vysvědčením o řádné službě a dobrém chování. Městu byl přislíben odpis daní a prominutí celních poplatků. Chybný výklad těchto úlev byl snad podnětem rozšířené pověsti, že Kolumbovi plavci byla chátka životem propadlých zločinců a galejníků, kteří se s ním odvážili plavby jen proto, že beztak neměli co ztratit. Tato nepravdivá pověst není tak nadobro lichá. Ukázalo se, že ani takové by byl málem nesehnal.

Nenadálá hojnost pohody a přízně na cestě, kde posud bylo tolik zadrhlin a nezdarů, dojista překvapovala. Všecko se zdálo tak zúplna vyjasněno, vyluštno a již připraveno k činu bez dalších nesnází.

Spěchajícímu Kolumbovi se vynořil Palos, poslední zastavení a počátek daleké cesty do neznáma, které se teď měl odvážit. Vzrušená mysl a vděkem překypělé srdce zaměřily kroky k Rabidě, aby se na místě, kde ho před lety přijali opuštěného a bez naděje, podělil nyní s přáteli o radost svého štěstí. Otec Juan Perez ho přivítal s otevřenou náručí, jsa šťasten jeho zdarem a závratnou nadějí budoucnosti, v kterou se otvírala cesta již volná a bez překážek. V té chvíli netušil, jaký nesnadný úkol právě na něho čeká. Od té chvíle měl být s ním, aby mu prospěl službou nad všecky předchozí.

Starobylý farní chrám sv. Jiří v Palosu dne 23. května po poledni byl místem slavného shromáždění veškeré obce, která se tu sešla na vyzvání Kryštofa Kolumba, aby vyslechla královský vzkaz. Notář František Hernandez v přítomnosti předních měšťanů a úředníků obce slavnostně přečetl městu určený list Jejího Veličenstva, jímž se prikazovalo, aby do deseti dnů opatřilo a do Kolumbovy moci vydalo dvě lodě vybavené mužstvem a pohotové k plavbě: aby se tak stalo podle závazku, jímž je město královské komoře povinno.

Městská rada odpověděla, že rozkazu podle povinnosti a s ochotou vyhoví. Ale když se rozneslo, kam lodi poplují, všechna mysl ztrnula úžasem a zděšení propuklo v bouři a nepopsatelný zmatek. Všecka strašidla moře Temnosti, všecky dohady, hrůzné bajky, strašlivé pověry a pověsti, které věda nedovedla spoutat ani rozptýlit, jako by vystoupily z propasti neznámých dálek jako přízraky z černa půlnočních hlubin a zděsily srdce i těch nejodvážnějších. Určená posádka se rozutekla a přístav zel prázdnotou. Lodě se vytratily a kryly se v opuštěných zátokách. Nikdo a za nic na světě nechtěl ani slyšet o účasti na rouhavé, samého

Boha pokoušející opovázlivosti cizího dobrodruha, kterého proklínali. Kolumbus si již nevěděl rady ani pomoci: nadarmo chodil, vmlouval, sliboval, ale nic nepořídil. Bouře se obracela proti němu a nebyl si životem jist.

Když zprávy o tom došly ke dvoru, panovníci vydali nové rozkazy a hrozili přísnými tresty těm, kdož by se jim zprotivili. Ke konci června královna vyslala důstojníka osobní stráže Juana de Peñasola, muže obávané přísnosti, s právem k záboru kterékoliv španělské lodi vhodné k službám výpravy. Peñasola přitáhl s ozbrojenou mocí a s příkazem bombardovati město, kdyby nevyplnilo svou povinnost a nedostálo závazku. Ale strach moře Temnosti překonával i takové vyhrůžky. Přísnosti královského důstojníka se podařilo zabratí jedinou loď jménem »Pinta«, společný majetek dvou paloských měšťanů, kteří se marně vytáčeli a bránili, aby unikli záboru. Lodní tesaři a ucpavači vyzvaní k opravám předstírali, že není dřeva, není koudele na ucpávku, ani dehtu, ani provazů, ani hřebíků. Jako temné mračno tížila město jakási chmurná nálada. Zjevné rozhořčení a utajená vzpoura vzrůstaly v napětí, které co chvíli hrozilo, že propukne. V tuto zlou chvíli, kdy hrozby selhávaly a postavení bylo kritické, dokázaly svou moc nadšené slovo a odvážný příklad.

Ještě dlouho, když jméno otce Juana bylo již zapomenuto, vyprávělo se při vzpomínkách na Kryštofa Kolumba o františkánu, který ho doprovázel za těch pohnutých dnů, mísil se do hloučků rokujících námořníků, navštěvoval jejich rodiny, těšil, vyvracel hrůzy, přesvědčoval a povzbuzoval. Rabidský kvardián i tentokrát se zjevil na osudném rozcestí, aby ukázal pravým směrem. Jsa přesvědčen o Kolumbově myšlence a nadšen jeho posláním ve službě Boží, rozplameňuje srdce, horlil pro výpravu, která rozšíří krá-

lovství Ježíše Krista, s nímž jen malověrní se báli plouti. Představoval jim živě zásluhu o spásu jejich duší.

Třebaže slova otce Juana padala většinou do půdy, kde sotva vzešlá záhy zacházela v trní a v plevelu pověry, našel se přece jediný, v němž alespoň dobrodružná odvaha zvítězila nad přízraky hrůzy. Martin Alonzo, nejstarší z rozvětvené a bohaté rodiny Pinzonů, plavec odvážný a vlastník lodí, zatoužil po účasti na výpravě, která slibovala takové bohatství a znamenité výhody. Snad byl i věřícím »země na západě«, kterou mu prý ukázal vatikánský knihovník na Toscanelliově mapě, když nedávno před tím byl za obchodem v Římě. Ale ať již pohnutky jeho byly jakékoliv, příklad jeho odvahy zmohl překážky nedůvěry a přitažlivost jeho se ukázala mocnější než hrozby rozkazů královských. Martin Alonzo s dvěma mladšími Pinzony podepsali s Kolumbem smlouvu o účasti na výpravě, a to s vlastní lodicí zvanou »Niña«, opatřenou výstrojí i mužstvem. Kromě toho poskytli Kolumbovi úvěr ze svých peněz, aby mohl zaplatit tu část nákladu výpravy, ke které se zavázal.

Přísný Peñasola měl teď po těžkých starostech. Město nabídlo jakožto druhou z povinných lodí starý trojstěžník jménem »La Galega«, plavidlo hrubé a nemotorné, ale pevné. Ačkoliv se loď pramálo hodila k novému účelu, Kolumbus po trpkých zkušenostech se neodvážil žádati o jinou, aby svou nespokojeností nepobouřil sotva utichlý vzdor. Dal ji posvětit jménem Santa Maria a vztyčil na ní svou velitelskou vlajku.

Tak po třech měsících nadlidské námahy loďstvo bylo konečně pohotové. Těch dlouhých let, těch nekonečných cest a útrap, těch učeneckých porad, komisí a opatrných rozvah a počtů, než bylo možno nějak sehnat královský

peníz na výpravu, jež objevila svět — než se podařilo vypůjčiti 2 000 000 maravedů, což je asi 250 tisíc našich korun, aby se zjednaly tyto tři skořápky, sotva velikosti dnešních říčních plavidel, s jakými by se žádný kapitán za nic nepustil na takovou cestu.

Santa Maria, největší z lodí, asi 30 m dlouhá a 8 m zšíři, o 250 tunách, byla trojstěžník s krytou palubou. Na čtvercové plachtě středního stěžně byl namalován velký kříž s obrazem Spasitele. Ve zvýšené zádi kajuta velitelova. Stůl s lenoškou a sedátkem, postel a v koutě skříň tvořily velmi prosté zařízení. K obraně sloužila dvě děla v podpalubí a šest falkonet kromě menších zbraní. Z šestašedesáti osob na Santě Marii bylo čtyřicet lodníků, vesměs Španělů ze Sevilly a z Huelvy, ale nikdo z Palosu; mezi nimi byl jeden Angličan, jeden Ir a dva Portugalci.

Ostatní dvě lodi, Pinta a Niña, byly jen lehké dvojtěžňové bárky, tak zvané karavely, uprostřed otevřené a jen zvýšená příď i záď s kajutami byly kryty palubou. Pintě, osazené třiceti lidmi, velel Martin Alonzo Pinzon. Nejmenší, ale velmi půvabná, účelně stavěná a hbitá Niña o pouhých 100 tunách prostoru, měla plachty třírohé. Osazena byla toliko pětadvaceti lidmi pod velením vlastníka lodi Pinzona mladšího.

Všeho lodního lidu bylo na sedmdesát pod velením kapitánů, důstojníků a lodivodů. Lodní správou byl pověřen dozorce loďstva, strážce výzbroje a účetní. Vzhledem k významu a poslání výpravy byli jí přiděleni královský notář, dějepisec a tlumočník znalý mnoha jazyků. Kromě lékaře byl přibrán i nějaký počet rozličných odborníků a řemeslníků. Byli tu obchodní znalci, zlatník ze Sevilly jako rozeznavač kovů, pak lodní tesař, ucpavač, zbrojmistr, bednář a kuchaři. Veškerých účastníků bylo 120 osob. Podle zvlášt-

ního královského rozkazu všechno se podřizovalo Kolumbovi jako náčelníku a veliteli výpravy.

Počátkem srpna všechny přípravy byly skončeny a loďstvo čekalo na rozkaz k vyplutí. Poslední chvíle Kolumbus trávil v Rabidě v tichu a pokoji kláštera, pohroužen v rozjímání o svém úkolu a posiluje se dechem Písma k úžasnému rozletu za nesmírnou propast hrůzy, odkud ho volaly tajemné hlasy, úpění v pradávne minulosti ztracených, které měl navrátit společenství a jednotě.

Od chvíle, kdy jeho lodi stály na kotvách připraveny k odjezdu, město zjitřené slavnostním nepokojem jako by se smířilo s pohromou, kterou je postihla úloha, již posud nemohlo pochopit. Kdekdo zanechal práce, zabrán jediné myšlenkou, z které šla nakonec jen hrůza. Příbuzní a přátelé se zastavovali a loučili se v slzách jako u vědomí, že se již nespátří nikdy. Líčená odvaha se snažila povzbuzovat sklíčenost a zármutek posledních hodin, kterému i nejmzužilejší sotva odolávali.

Večer toho dne všech sto dvacet účastníků výpravy s Kolumbem v čele kráčelo ulicemi města s hořícími svíčkami v prosebném procesí za zpěvu modliteb a litanií do chrámu, aby tu přistoupili k svátostem a odevzdali se do ochrany nebes, než nastoupí cestu tak nebezpečnou.

Poněvadž Kolumbus byl odhodlán užiti prvního příznivého větru, nařídil, aby plavci strávili noc v pohotovosti na lodích. Sám se pak vrátil do Rabidy.

III

PŘES OCEÁN

1492

NA ZÁPAD!

Hvězdy zvolna již bledly a koruny sosen vůkol kláštera se rozšuměly v předjitřním vánku, když Kolumbus, provázen otcem Juanem a bratřími, ubíral se po úbočí rabidské stráně k Palosu. Nad západním obzorem dalekých vod ještě spaly tmy. Po krátké noci se město probouzelo již záhy. Nadešlo památné jitro 3. srpna léta 1492 a byl pátek.

Lidé se tísnili v ulicích, aby se rozžehnali s odvážlivci, kterých už snad nikdy nespatří. O sedmé hodině kráčeli v průvodu k pobřeží a odtud na malý ostrůvek v ústí řeky, v jehož závětří kotvily lodě. Ještě jednou se objali otcové, bratři, přátelé, a přijavše požehnání na cestu, nasedli do čekajících člunů, které je odvezly k lodím. Santa Maria rozvinula korouhev královského loďstva a poté na Pintě i na Nině zavlály korouhve se zeleným křížem a s korunami nad iniciálami obou mocnářů Španělska. Pod vrcholem hlavního stěžně se již napínala čtvercová plachta s velikým obrazem Ukřižovaného. Úderem osmé hodiny byly zdviženy kotvy. Chvilé napjatého ticha jasně zaslechla pozdrav s velitelova můstku a pak mnohonásobnou odezvu s břehů. Poté Kolumbus rozkázal rozvinouti plachty, vítr je vzdul a ve jménu Páně lodi vypluly na volné moře.

Bystře poháněny záhy zmizely zrakům opouštěných diváků za choboty pobřežních skal, avšak s výšiny rabidské

byly ještě dlouho sledovány hloučkem vracejících se bratří, jak se trátí v dálce, až pak zapadly za modrou čarou obzoru.

Za krásné pohody a příznivého větru lodi pluly k jihozápadu, směřující k ostrovům Kanárským. Na mapě Pavla Toscanelliho, kterou se Kolumbus při plavbě řídil, byl ostrov Cipango zakreslen od těchto ostrovů přímo na západ, položen uprostřed cesty ve vzdálenosti patnácti set mil od břehů asijských.

Při dobrém větru urazili denně na čtyřicet mil. V pondělí třetího dne cesty vítr zesílil a moře se dmulo. Pinta dávala znamení, že se octla v nebezpečí. Kormidlo se vymklo z čepů a rám, v němž bylo zapuštěno, se rozpadl. Kapitán Martin Alonzo Pinzon ani chvíli nepochyboval, že to bylo úmyslně nastrojeno oběma vlastníky lodi, kteří do posledka neměli za mák chuti do výpravy a doufali, že poškozená loď bude vrácena jako k plavbě nezpůsobilá. Nehoda poděsila lodníky, kteří si to vykládali jako zlé a výstražné znamení. Ale Pinzon se nedal zastrašit. Porouchané kormidlo dal svázati provazy a plulo se dále. Prudkými nárazy vln rozkloubená dřeva se však stále rozpadávala; svazovali je a znovu připoutávali jak se dalo, a tak s největšími potížemi připulili v noci k ostrovům.

Kolumbus hodlal vyměnití podezřelou loď za jiné plavidlo, ale marně se sháněl po náhradě. Dal tedy Pintu spravit, řádně prohlédl její zařízení a trojrohé plachty na Nině zaměnil za čtvercové, aby se plavila bezpečněji. Zatím co se tak zdržoval, obnovuje přitom zásoby čerstvé vody, potravin a paliva, došla zpráva, že poblíž ostrova Ferro křižují tři válečné koráby portugalské. Záludné loďe patrně hlídaly, jak by výpravu zaskočily a zmařily. Kolumbus nemeškal, aby jim unikl z dohledu. Záhy zrána 6. září, po přestávce bezmála měsíční, lodi vypluly, aby co nej-

rychleji unikly pronásledovatelům; avšak v nastalém bezvětří po tři dny vázly v blízkosti břehů v ustavičném nebezpečí v dosahu sopky Tenerify, která ohrožovala lodi a děsila plavce strašlivými výbuchy, a v nemenších úzkostech před záludnými Portugalci.

V neděli 9. září před úsvitem byli sotva na devět mil od břehů ostrova Ferro, právě v místech, kde nepřátelské koráby po nich slídily. Nebylo ani hnutí, plachty svislé a postavení bylo hrozné. Tu s východem slunce procitl náhlý vítr a tak ještě za dne ostrovy zmizely z dohledu. V dokonale průzračném ovzduší rozhled i do dálek byl jasně zřetelný; okolnost to nebezpečná, vybízející Kolumba aby spěchal v bezpečí dálky z dohledu lidí.

Hned z počátku, když vyplul za sloupy Herkulovy a když evropské břehy zapadaly pod obzor, poznal, co mu bude vynaložit, aby překonal odpůrce největšího, strach a hrůzu z neznáma, jež přepadala mysl těch, kteří ho doprovázeli. Nyní, když ztratili poslední stopy země s očí, pozbývali jeho plavci veškeré srdatosti. Všecko známé bylo za nimi; všecko, s čím byli spjati a co jim bylo drahé, propadlo se se vši dosavadní jejich jistotou. Sklíčení v jedностejném okruhu obzoru, hnali se pouští vod, nad nimiž zapadala jim známá souhvězdí, kamsi v neznámo, v tajemné nejistoty, opředené pověstmi nejhrůznějších nebezpečností. Cítili se jako vydáni na milost a nemilost člověku neznámému a neméně záhadnému jako jeho úmysly a cíle. Proklínali tu chvíli, kdy se jim dali zvábit, a mnozí z nich, otužilí a v útrapách námořnického života zkušeni, lomili rukama a hořekovali nad svou bídou. Kterak je mohl Kolumbus přesvědčit o své jistotě? Utvrzoval je v naději skvělé vyhlídky a sliboval přesvědčen, že svému slovu bude moci dostát.

Jako o závod hnaly se lodi, navzájem se předstihující. Den za dnem přibývalo mil do počtu, jehož by se dojista zděsili. Ale Kolumbus prozíravě skryl číslo pravého počtu ujetých mil, zapisuje skutečný stav do tajných záznamů toliko pro sebe a pro zprávu, kterou předloží králům. Svým průvodcům podával k nahlédnutí jiný zápis, v němž z opatrnosti denní počet ujetých mil snižoval. Dobře věděl, proč se dopouští takového úskoku. Nálada byla i tak velmi stísněná. Jednoho dne spatřili trosku stěžně z neznámé lodi, kterou potkalo neštěstí v těchto pustinách. Dřevo se chvíli hrozivě tyčilo a zas ponořovalo, hnáno vlnami jako výstražné znamení. K dovršení úzkosti v sobotní noci 15. září byli vyděšeni pádem plamenného meteoru, který jako blesk s hrozivým sykotem sjel s nebe a zapadl sotva na padesát mil od nich. Strach padl na pověřivé námořníky, když spatřili tuto odvěkou předzvěst všech neštěstí a pohrom. Ale i sám Kolumbus se zachvěl pohledem na jiný prapodivný úkaz, který daleko přesvědčil tyto nahodilé a známé zjevy. Navečer udiven spatřil, že magnetická strelka se uklání od svého směru. Bezpečný ukazatel cesty, stálý a neproměnný, náhle pozbyl své spolehlivosti. Zdálo se, jako by překročili jakousi tajemnou hranici a octli se v oblastech nového záhadného světa, kde známé zákony přírodní pozbývají platnosti. Kolumbus si nedovedl vysvětliti tuto nikdy předtím nevídanou úchylku, i tajil své pozorování, aby sklíčené mysli plavců ještě více nepoděsil. Když to však postřehli i kapitáni ostatních lodí, napjal všecken důmysl, aby neznámý úkaz jim vysvětlil a upokojil pobouřené hlavy. Prohlásil, že poloha Severní hvězdy, k níž směřuje magnetka, není tak stálá, jak by se zdálo. Úchylka strelky je toliko důsledkem pohybu, v němž jsou všechna tělesa nebeská, tedy i Severka. Kolumbův pravděpodobný

výklad uspokojil; další s obavou očekávané proměny se nedostavily a vzrušení utichlo.

Překrásné počasí zaplašilo sklíčenost a dávalo zapomenout na všechny svízele a nesnáze. Pluli teď oblastí stálých větrů pasátních, které dnem i nocí bez ustání poháněly lodi přímo k západu. V těchto končinách podnebí je vlahé, vzduch průzračný, prosycený jarní svěžestí a teplo líbezné »jako dubnové počasí v Andalusii, že nechybí leda zpěv slavíků«, jak zapisuje Kolumbus ve svých záznamech a jak asi často i říkal, aby osvěžil mysli plavců šťastnou vzpomínkou. Podle lodních boků, hnány od západu, pluly trsy trávy tak čerstvě zelené, jako by se nedávno utrhyly od břehů. Na jednom z chuchvalců se plavil živý mořský rak. Objevovali se tuňáci, čile se proháněli ve vlnách podle lodí, a dokonce se ukázaly i mořské vlaštovky, první ptáci, které spatřili za dlouhý čas, co opustili ostrovy Kanárské.

Ve středu 19. září snesl se na palubu Santy Marie veliký pelikán a k večeru téhož dne druhý. Všichni se těšili z těchto úkazů, které pokládali za svědectví blízkých břehů. Kolumbus však mínil, usuzuje podle počtu ujetých mil, »že země je posud vzdálena«.

Kromě hodin, kdy se uzavíral ve své kajutě k modlitbě a recitaci hodinek podle řádu františkánských terciářů nebo aby zapisoval do lodního deníku, Kolumbus trávil všecken čas na palubě, zaujat novostí úkazů ve vodách, v povětří i na nebi. Měřil hloubky, rozeznával změny v barvě, hustotě i slanosti vod, zaznamenával směry mořských proudů, směřování i sílu větrů, vnímal neznámé podivné vůně, všímal si vodního tvorstva, lovil plující chaluhy i trávy, spatřuje neobyčejnou změnu v pohybech těles nebeských a tak všemi smysly zbystřenými svěžestí průzračného ovzduší ve dne i za noci pátral, rozvažuje a rozjímaje, aby pronikl do

tajemství přírody nového světa, jemuž plul vstříc. V úžasných dálkách a v nezměrných prostorách, v kterých tuhla srdce jeho druhů neznámou hrůzou, nalézal jeho zvědavý duch nesmírná bohatství podnětů k rozjímání a k podivu nad velikostí a krásou stvoření. I novověká učenost podivuje se jeho pronikavosti v pozorování, v které se mu nevyrovnal žádný z objevitelů.

Vítr vál bez ustání k západu a čile poháněl lodi. Moře bylo tiché a klidné jako řeka v Seville. Lehká a bystrá Pinta, svěřená velitelství znamenitého plavce Martina Alonza, hnala se jako šipka daleko vpředu. K večeru její kapitán spatřil hejno ptactva letícího k západu a na severu obzor hluboce setmělý mlhou, kterou vítr nepřihnal. To bylo jisté svědectví blízké země. Alonzo to oznámil Kolumbovi a naléhal, aby odbočil v tu stranu, že ještě v noci dostihnou břehů. Ale Kolumbus nesvolil, jsa odhodlán plouti přímo k Indii, aby neztratil čas návštěvou na ostrovech, které tu jsou možná nablízku, ale na to že bude pokdy až leda cestou zpáteční. Trval na tom, že se popluje dále na západ.

Rozhodné zamítnutí návrhu tak zkušeného kapitána, jakým byl Alonzo, zdálo se plavcům, unaveným dlouhou cestou, paličatou umíněností a způsobilo nepokoj a tajné roztrpčení proti admirálovi.

Bezvětrí se střídalo s lehkými vánky, směřujícími k jihozápadu. Tiché moře se pokrývalo travinami. Opět se ukázal pelikán na palubě a téhož dne Kolumbus chytil rukou ptáka, který se neodvažuje daleko od pobřeží. Země je tedy již blízka. Kolem 20. září traviny a chaluhy zhoustly, hladina jimi byla široko daleko pokryta, že při skrovném větru lodní kýly stěžily brázdily hustou spleť. To dojistá bylo to »moře travnaté«, o kterém Kolumbus četl již v Aristotelovi

a jež zabírá plochu daleko větší než je povrch Španěl. Neměl však potuchy o úžasně rozloze, na které bloudí toto podivné rostlinstvo ve věčném kruhu jako v zajetí mezi dvěma proudy. Námořníci se z této svěží zeleně zprvu radovali v naději brzkého přistání. Utvrzovala je v tom i mohutná velryba, kterou zblízka spatřili a o které věděli, že se nepouští daleko od břehů. I ptactvo se teď hojněji ukazovalo, přeletujíc v početných houfech, které mizely za obzorem, kde již dojistá je nějaká země.

Ale radostné a napjaté očekávání pokleslo v tím hlubší sklíčenost a strach a posléze i v zjevné reptání proti admirálovi, když obzor byl den ze dne stejně pustý a prázdný vši potuchy o netrpělivě vyhlížené zemi. Kam oko dohlédlo, všude jen tišina nekonečných trav, nepohnutá zeleň, v které za úplného bezvětří lodi beznadějně vázly. Na obvyklou výpomoc vesly nebylo pomyšlení, nebylo ani potuchy, jak se vyprostit z této zoufalé utkvělosti. Všechen plavecký důmysl i zkušená dovednost byly nadobro v koncích.

Postavení Kolumbovo bylo hrozivé. Traviny co chvíli houstly a zdálo se, že dopluli mezi, kde teď uváznou zapletení v nepropustných houštinách těchto vodních porostů, odkud již nebude návratu. I v lodním důstojnictvu vyvstávaly obavy, že lodi tu někde najedou na mělčiny, ztroskotají v těchto zelených pustinách, odkud ani v člunech nikdo nevyvázne, poněvadž vesla se zapletou v chuchvalcích dlouhých a hustých travin. Nadarmo je Kolumbus přesvědčoval, spouštěje olovnici, která dna nikde nedosáhla. Někteří dokonce tvrdili, že v těchto končinách všechny větry vyčerpávají svou sílu a že nic nepohne touto zoufalou tišinou, v které zbývá leda zahynouti, až skrovné již zásoby dojdou.

Kolumbus jim marně vysvětloval, marně napínal všechen důmysl, nadarmo vymlouval a nabádal k trpělivosti, po-

vzbuzuje statečnost jedněch připomínáním zásluh a hrabivost druhých nadějami na bohatou odměnu. Nic nezmáhala ani pověst jeho zkušenosti, ani úcta a poslušnost, kterou mu byli zavázáni jako veliteli z moci královské. Pobouřená mysl již neposlouchala ani výmluv, ani rozkazů a hrozeb a v zachmuřených pohledech doutnala vzpoura. Dá-li se ještě co čekat, pak zas leda jen západní vítr, který je požene dál do těch zoufalých pustin, odkud se již nikdy nedostanou domů. Postavení bylo hrozné.

Tu se náhle zdvihl vítr a zadul směrem právě opačným jako na poučenou těm paličatým zoufalcům. »Tento protivný vítr přišel mi velmi vhod«, zaznamenal Kolumbus ve svém deníku. »Mnozí z mého lidu velmi rozhořčeně tvrdili, že v těchto končinách nikdy nevane vítr, který by nás dohnal nazpět do Španěl.«

Napětí povolilo, ale ne nadlouho. V neděli 23. září vítr vál opět k západu, aniž trochu zčeřil nehybnou hladinu jakoby spoutanou pod hustou spleť chaluh. Nevysvětlitelný klid naháněl novou hrůzu a nepokoj mezi lodníky vzrůstal. Kolumbus již neměl jediného, čím by je přesvědčil a upokojil zjitřenou obraznost. Ticho bylo zlověstné, i vítr ustal — když tu náhle uprostřed těchto rozpaků se objevil podivný úkaz, na který všichni hleděli s úžasem: tiché moře se pojednou mocně vzdulo a vlny v trvajícím bezvětří se divě zmítaly. Byla právě neděle 23. září. K záznamu podivné události Kolumbus připsal slova: »Tak vzbouřené moře mi bylo k velikému prospěchu. Podobný div se snad nestal, jak za časů, když Egypťané pronásledovali Mojžíše, který vyváděl Izraele z otroctví.«

Kromě těchto dvou stručných a prostých poznámek ve všem Kolumbově deníku z této cesty není jediné zmínky o nějaké nesnázi nebo vážnější roztržce s těmi, kteří ho do-

provázeli. Ale třebaže obě poznámky jen jakoby mimochodem se dotýkají události, jsou dosti výmluvné, abychom nepochybovali, že tak odvážná cesta se neodbyla jen tak hladce a bez hrozivých příhod. Pozdější vyprávění snad přehánělo, ale není důvodu, proč bychom neměli věřití Fernandovi, který vypisuje událost patrně ze vzpomínek otcových.

Netrpělivost lodníků propukla v hotové spiknutí. Prý se scházeli po skrytých místech lodi, nejprve po dvou, po třech a posléze se shlukli, reptající a vyhrožující admirálovi, kam je to žene jeho zoufalá a neodpovědná tížádnost. On, dobrodružný cizinec, sotva má, co by ztratil. Ne nadarmo se učení a zkušení mužové jeho blouznivým nápadům vysmáli a zatratili je jako šílenství. Však je nyní jasno: uvázl v končinách, kam jediná loď posud nepronikla, a chce zbloudit ještě dále, až někde utonou nebo až návrat na porouchaných lodích bude již zcela nemožný. Kdo by je mohl vinit, kdyby se uradili a obrátili se nazpět z těchto beznadějných pustin. Admirál nikoho nemá na své straně a beztak mu přivolili, jen aby se ho zbavili. Někteří prý dokonce radili, aby ho svrhli do moře a pak doma nalhali, že spadl s lodi při hvězdářském měření a utonul.

I ze stručnosti poznámky je zřejmo, že Kolumbus, který si nikdy nestěžoval na své potíže, ani při žádné příležitosti neučinil zmínky o své neohroženosti, velmi dobře věděl o smýšlení svého lidu, nepozbyl však trpělivé vlídnosti, kterou uvykl káznit svou prudkou, vášnivou povahu, ale zachoval mysl jasnou a pevnou.

24. září pokračovala cesta na západ. Pelikán se snesl na palubu a spatřili hejno bouřňáků. Na druhý den se Pinta natolik přiblížila, že Kolumbus mohl mluvit s Martinem Alonzem Pinzonem o mapě, kterou mu před třemi dny poslal

k prozkoumání. Mapa zaznamenávala v těchto místech ostrovy a Pinzon se domníval, že jsou jim na blízku, ale Kolumbus ho upozornil, že lodi byly patrně zdrženy severovýchodními proudy a že ještě nedopluly tak daleko, jak se plavci domnívají. Tato hlasitá rozprávka měla upokojit netrpělivé námořníky, kteří si stěžovali na dlouhou cestu.

Ještě téhož dne při západu slunce přiběhl Pinzon na zář Pinty a nadšeně vykřikoval, co mu hrdlo stačilo: »Země! země! Pane, potvrďte mi, že odměna náleží mně!« — Byl to doživotní důchod sto peněz ročně, který královna slíbila tomu, kdo první spatří novou zemi. — Vskutku, na západě se objevilo cosi velmi podobného táhlému pruhu pevniny. Kolumbus poklekl a s ním všechen lid, prozpěvuje »Sláva Bohu na výsostech«. Lodi změnily směr a po celou noc se veslovalo k jihozápadu. Ale toužebné očekávané svítání učinilo všem nadějším konec. Obzor byl prázdný a pustinou dál se valily nekonečné vlny. Jaké zklamání!

Ke sklonku měsíce vítr polevil. Trávy prořídly a objevilo se množství zlatých kapříků, které lodníci chytali. Vzduch byl stále svěží, plný podivných vůní. Znamení blízké země byla tak častá, že mužstvo znepokojené dlouhou plavbou v domnění, že už dojista je v oblasti oněch ostrovů, které byly zaznamenány v mapě, co chvíli vykřikovalo nad nějakým přeludem a volalo: »Země! Země!«

Počasi se poněkud změnilo a strhl se mocný liják, ale vítr nezesílil a vál vytrvale k západu, až se lodníci děsili té stálosti a hrozili se vzdálenosti, kterou už urazili, a stále nebylo potuchy o nějaké zemi. Prvního října hlásil službou pověřený důstojník, že právě propluli pět set osmdesát mil k západu od ostrova Ferro. Číslice, která naháněla strachu i nejmuzilejším, ale Kolumbus věděl, že jeho tajný počet byl daleko vyšší, dávno již překročil sedm set mil. V pevně

naději se těšil ze stálosti větru a nedalo mu, aby o tom nepoznamenal v deníku: »Moře je stále příznivo, díky Bohu za to.« Podobně zaznamenal v těchto dnech několikrát, což svědčí o dobré předtuše a vytrvalé svěžesti, které však jeho druhové již dávno pozbyli. Poněvadž předzvěsti břehů se množily, Martin Alonso navrhoval, aby křižovali a pustili se za ptačími houfy do hledání ostrovů. Ale Amirál chtěl dorazit přímo k Indii a rozhodně zamítl, aby se zdržovali odbočkami: »Ztráceti čas cestou bylo by svědectvím nedostatku opatrnosti a rozumu.«

Ale povel k další cestě, třebaže pevný a rozhodný, nedovedl ukrotit hněv tolikerým zdáním zklamaného mužstva a udržet utajenou nenávisť, aby nepropukla v otevřený odpor. Ani o této poslední a svrchované nesnázi není v Kolumbově deníku zmínky. Vzbouřenci později o ní vyprávěli sami.

I zkušený a neohrožený kapitán Pinty Martin Alonso Pinzon, který dotud v Kolumba věřil, nedovedl již vzdorovat ustrašencům a připojil se ke vzpouře. V noci, kdy podle rozkazu admirálova lodi měly plouti v blízkosti, Pinta i Niña se připojily k Santě Marii a všechno mužstvo hrozivě naléhalo na Kolumba, aby se bez prodlení vydal nazpět do Španěl, pokud je ještě nějaká naděje, že vystačí se zásobami na cestu a všichni tu někde nezhytnou hladu. Kolumbus byl sám proti všem, nemaje důvody, jimiž by čelil rozkvašeným netrpělivcům, které strach o život doháněl k nejhoršímu. Plavci po marných prosbách, aby admirála pohнули, odvážili se k vyhrůžkám, ale Kolumbus neustoupil. Když nepomohly rozumné důvody ani laskavé domluvy a ujišťování, zaplál jeho jasný pohled výstražným ohněm a řečí pevnou a důraznou zakázal všechny odmluvy i námítky a se vši rozhodností jim připomněl, že vzal na sebe úkol

doplouti do Indie, že bude pokračovati v cestě a s pomocí Boží že svého cíle také dosáhne.

Slovo z plné síly nesdělitelné vnitřní jistoty zasáhlo jako zázrakem. Ještě po dlouhém čase, když Kolumbus vzpomínal na tuto nezapomenutelnou událost, vyznal, že »jeho lodníci a jeho mužstvo byli rozhodnuti obecným souhlasem, že se vrátí, a vzbouřili se proti němu, že se zapomněli až k hrozbám. Ale věčný Bůh dal mu tehdy sílu a velkodušnost, jichž potřeboval, a podepřel ho tak, že obstál proti všem sám jediný.«

Někteří vyprávějí, že musil slíbit, nespátí-li do tří dnů zemi, že přivolí k návratu. Ale celá povaha Kolumbova by se musila zvrátit, aby taková smyšlenka nabyla pravděpodobnosti.

Ještě před rozedněním hrozivá vlna vzpoury ulehla. Za jasného, příjemného počasí lodi brázdily širé moře, ženouce se vpřed rychlostí dotud nebývalou. Ovzduší bylo plno jasu a sladké vůně, chaluhy prořidly, hejna racků a drobného ptactva přeletovala a podle boků lodí v plujících zelených sítinách se proháněly zelenavé ryby, jaké se zdržují poblíže skalín. Jako na zavolanou se objevily úkazy dotud nevidané: mužstvo Pinty zpozorovalo plující třtiny a vylo- vilo hůl nožem vyřezávanou. Podle boků Niny vlny unášely trnitou větev stromu, obsypanou svěžími červenými plody. Nálada lodníků byla jako vyměněna a plavba byla skvělá, neboť urazili toho dne na dvacet sedm mil.

Chýlilo se k západu. Rudá žhnoucí koule klesala pod pustý obzor beze stopy výparu, který by věštil blízkost nějaké země. Tu Kolumbus, jakoby pohnut nenadálým vnu- knutím, nařídil kormidelníkům, aby zamířili přímo k zá- padu.

Před setměním, když lodi se přiblížily a když podle řádu,

který se denně zachovával, všechno mužstvo zapělo k chvále Svaté Panny latinské Zdravas Královno, Kolumbus všechny shromáždil, a díky vzdávaje za stálou přízeň počasí a za všechnu ochranu, kterou je Bůh až dosud doprovázel, svěřil jim svou předtuchu, že co nevidět, snad již této noci, do- plují k cíli, a doporučil jim, aby vytrvali v bdělosti a strá- vili tyto poslední chvíle na modlitbách, poněvadž ještě před úsvitem spatří některý z blízkých ostrovů. Ještě nařídil plavcům ve službě, aby po půlnoci svinuli některé plachty, a ke královnou zaručené odměně přislíbil, že věnuje krásný sametový kabátec tomu, kdo první mu zvěstuje zemi. Poté se odebral do své kajuty.

Sotvakdo vypoví, o čem tak o samotě rozjímal, a nevím, kdo vyličí němý úžas těch, kteří minulé noci bezmála si zoufali. Neodvážili se ani uvěřit, že jejich dlouhá pouť již vkrátku skončí. Rozběhli se po palubě, vylézali na žebříky, pátrající zrakem na temném obzoru po znamení zaslíbené země.

K desáté hodině Kolumbus vystoupil na můstek v pozadí lodi. Napjatě pozoruje, pojednou spatřil v dálce kmitati světlo. Nedůvěřuje svému zraku, zavolal Pedra Guitierrezu, strážce komory královské, a když jej upozornil, Guitierrez potvrdil, že jistě to bylo světlo. Aby se však ujistil, že vznícená obraznost je neklame nějakým přeludem, pozval ještě Rodriga Sancheza ze Segovie, velitele vojska, aby i ten pohleděl v tu stranu. Ale ještě než k nim přistoupil, světlo zmizelo. Po chvíli zasvitlo opět podobno plameni po- chodně, který střídavě vyšlehuje a pohasíná. V tu chvíli, kdy nikdo neměl ještě potuchy, Kolumbus určitě rozpoznal, že země je nablízku.

Po půlnoci svinuli podle rozkazu většinu plachet, aby postupovali pomaleji, ale rychlá Pinta předstihla ostatní

o hezký kus cesty. Nálada byla slavnostní. Jediné oko ani nezdrímlo. Všichni vyhlíželi s napětím do tmy, každý s nedočkavou žádostí, zahlédne-li on první nějakou známku země.

Vtom zablesklo a vzápětí zaduněla dělová rána. V odezvu zaburácel nadšený výkřik: »Země! Země!« Námořník Pinty Rodrigo da Triana první ji spatřil, jak se domníval. Hodiny na Santě Marii ukazovaly druhou zrána dne 12. října L. P. 1492. Byl pátek.

Na znamení výstřelem Kolumbus padl na kolena a v slzách s očima k nebi pozdvíženýma zapěl hymnus k Boží chvále — *Te Deum laudamus* — a všichni unesení radostí ho následovali.

Propukla radost nevyličitelná; tu bylo veselí a jáсотu, jimiž teď přetékala srdce tak dlouho stísněná. Obezřelý Kolumbus kázal svinouti všechny plachty kromě čtyřrohé s obrazem Spasitelovým a loďstvo se zastavilo, aby vyčkávalo do úsvitu. Připravovaly se slavnostní oděvy, ale chystaly se i zbraně, poněvadž nebylo jistoty, co den ukáže. Všecko mužstvo Santy Marie nastoupilo před svým velitelem, v posledních dnech tak uráženým, aby mu vzdalo čest a poklonilo se jeho geniu.

Jakými city překypovalo jeho srdce, když se měla naplniti touha tolika strastiplných let: roje myšlenek a představ se kupily a vířily kolem záhady, jejíž rouška již v málo hodinách se rozplyne. Co asi uzří, až slunce tohoto jitra, na které čekal tak dlouho, slavně vyjde a ozáří krajinu jeho snů? Dojista je úrodná, jak poznal z hojnosti plovoucích rostlin a bujných haluzí. Snad nalezne háje drahocného koření, jehož vůně již zdálky sytila vzduch takovou líbezností. Co bylo to světlo než znamení lidí? Jsou lidé jako on, či je to plémě obrovské, vzezření neznámého a

podivného, strašliví tvorové, o jakých čítal ve zvěstech o krajinách dalekých a dosud nespátřených? Břehy Indie jsou dojista ještě vzdáleny; ale nevynoří se mu některý ze vzdálených ostrovů, či sám pověstný ostrov Cipango, perla Východu, opředená oparem duhových bájí, zlatoskvoucí obraz jeho snů?

Po celou noc takto rozjímaje, vytrval na stráži s ostatními, dychtivě očekávaje, zdali ranní úsvit mu vyjeví černé obrysy pustých skalín nebo bude zářiti nad utěšenými háji a lučinami, či zahoří tisícovým leskem na zlatých kupolích chrámových věží a nad střechami paláců bělokamenných měst a nad veškerou skvělostí pohádkového Východu.

NOVÁ ZEMĚ

Hvězdy východního nebe pomasly, obloha nad obzorem zahořela růžovou září úsvitu, a když slunce vyšlo, spatřil Kolumbus před sebou překrásný ostrov zarostlý bohatou zelení svěžího stromoví s podrostem bujného rostlinstva. Rozlehlé pobřeží bylo pusté. Z pozadí mýtin a úpadů se leskla hladina klidného jezera. Ptačí hejna přeletovala a plnila vonný vzduch svěžího jitra jásavým šveholením.

Lodě se zvolna přiblížily, a když byly kotvy spuštěny, Kolumbus oděn šatem admirálským s vlajícím šarlatovým pláštěm na ramenou, s královskou korouhví s počátečními písmenami obou panovníků po stranách velikého kříže nastoupil do připraveného člunu a odplul ke břehu. Doproválili ho oba kapitáni Pinty i Niňy s praporci výpravy, ozdobenými zeleným křížem, a s nimi ozbrojená četa s velitelem Rodrigem Sanchezem jakož i královský notář, aby napsal úřední zápis.

Kryštof Kolumbus vystoupil na půdu Nového světa první, poklekl a za ním všichni ostatní, aby Bohu, který je cestou vedl a chránil, vzdali chválu vroucí modlitbou, jejíž památná slova první dějepisci objevu zachovali:

»Pane! Bože věčný a všemohoucí, jenž skrze své svaté slovo jsi stvořil oblohu i zemi i moře, budiž Tvé jméno všude chváleno a velebeno! Budiž vyvýšeno veličenství Tvoje, že ráčilo dopřáti, by skrze Tvého pokorného služeb-

níka Tvé svaté jméno bylo poznáno a hlášáno v druhé části světa!«

Poté povstav rozvinul a zatkl korouhev kříže. Z vděčnosti za ochranu v tolikerém nebezpečí dal ostrovu jméno San Salvador — Svatý Spasitel, které mu zůstalo, dokud Angličané jej bédně nepřezvali v ostrov Kočičí. Vytasil meč, a máchnuv jím do všech úhlů nového území, prohlásil, že zabírá ostrov pro korunu kastilskou, a vyzval královského notáře, aby pořídil zápis.

Objev byl vykonán a tím vešla v platnost i Kolumbova smlouva s králi španělskými, podle níž mu náleží hodnost místokrále, admirála všech moří a správce ostrovů a všech území, které objeví. Všichni přítomní zápis uznali a nadšeně pozdravili místokrále i admirála a složili mu přísahu věrnosti a poslušnosti. Mnozí teď litovali svého předchozího chování a s pohnutím ho odprošovali, aby je vzal na milost.

Slavnost ještě neskončila, když postrašení obyvatelé, poschovaní v houštinách, zvědavě vyhlíželi, bázlivě vystupovali a rozpačitě se přibližovali k podivné skupině nikdy nevidaných postav. Úžas byl obaplný. Všichni nazí, ztepilí, pleti zarudle hnědé, přistrojeni leda ozdobami a malováním, pokládali tyto záhadné, bohatě oděné bělokožce za bohy nebo z moře vystouplé duchy.

Dějištěm této památné události byl jeden ostrov ze souostroví Bahamského, dnešní Watling, jemuž tehdejší obyvatelé říkali Guanahaní. Je to vápencová korálová výspa s lagunou uprostřed asi třináct mil dlouhá a šest až sedm zšíří. Hojné naplaveniny proměněné v úrodnou prst připravily bohatou půdu porostům, toho času velmi bujným. Nádherné rostlinstvo, pestří motýlové, brouci a barvití papouškové oživovali houštinu a rozložitě koruny nevidaného stromoví.

Ačkoliv snad všechna místa, která Kolumbus na svých výpravách objevil, jsou dobře známa, ostrov, na kterém objevitel Nového světa po první přistal, upadl i s původním svým jménem v zapomnutí. Řada sousedních ostrovů se dnes pře o čest a slávu památníku prvního kroku Evropy na americkou půdu. Není jistoty, ale podle zachovaného Kolumbova popisu jediný Watling nejvíce odpovídá časem až k nepoznání změněné podobě rajského obrazu ostrova, který slul Guanahaní. Byl snad tak pečlivě vzděláván? — Sotva na sto lidí, vesměs potomků anglickou vládou osvozených černochů, nuzně se tu živí rybářstvím a lopotí se na chudých polnostech. V létě jubilejního roku 1892 na paměť čtyřstého slavného objevu byli by tu málem vymřeli hlady. Stranou všech dopravních cest, které se jim vyhýbají, sotva mají jakou naději na lepší časy.

Po původním hojném obyvatelstvu již dávno není ani památky. Zčásti bylo odvečeno do otroctví na ostatní ostrovy, zčásti vymřelo úbytěmi, které sem Španělé zavlekli. Roku 1520 odvezli odtud posledních jedenáct Indiánů, aby je zachránili před nákazou. Bylo již pozdě. A tak do třiceti let po příchodu bílých lidí nezbyl ani jediný z Indiánů na Guanahaní. Hle, pomník Ameriky!

Aby však pro stín nebylo zapomenuto světla, podivným řízením ztráta, která postihla Kolombův lodní deník i vzácné jeho poznámky, pomínula několik málo listů, na kterých nám objevitel zachoval památku kraje, který uvítal s nadšeným podivem a s jedinou nezkalenou radostí, jež pak tak záhy zatrpkla hořem podobným osudu, který poplenil rajskou bránu Nového světa — Guanahaní.

Zanechme vypravování a slyšme slovo původní.

GUANAHANÍ

Z deníku Kolumbova

V pátek dne 12. října.

Záhy jsem poznal, že jsou to lidé, které získáme našemu svatému náboženství daleko lépe a jistěji přívětivostí a dobrotou nežli mečem, a proto jsem se rozhodl, že si je přátelsky nakloníme. Rozdal jsem tedy některým červené čepičky, některým zase náhrdelníky ze skleněných korálek a jiné drobnůstky nepatrné ceny, které je však náramně potěšily, a hned jsme byli přáteli. Připluli v bárkách k našim lodím a přinášeli nám papoušky, předena bavlněné příze, dřevěné oštěpy a rozličné maličkosti. Brali, co jim kdo dal, a rádi dávali, co měli, ale zdálo se mi, že je to asi lid chudý.

Všichni byli nazí, muži i ženy, a mezi nimi jediná mladá dívka. Ale i všichni ostatní byli tak sotva třicetiletí, pěkně urostlí, krásných postav a půvabných tváří. Vlas měli hustý a hrubý jako koňské žíně, nad čelem zastřižený, jen vzadu jej ponechávali dlouhý a splývavý. Mnozí byli pomalování jakousi šedí (pleti však byli podobné jako obyvatelé ostrovů Kanárských, ani tmaví, ani bílí), ostatní byli pomalování bělobou, červení a ještě jinými barvami. Někteří si malovali jen obličej, jiní toliko oči nebo pouze nos a mnozí celé tělo.

Nenosí zbraní a patrně jich ani neznají. Když jsem jim ukázal meč, sáhli po něm z nevědomosti za čepel a pořezali se. Vůbec nemají železa; jejich kopí jsou špičaté tyče bez

železného hrotu, zakončené rybím zubem nebo jiným podobně ostrým předmětem. Všichni vynikají krásnou postavou a ladnými pohyby.

Na některých jsem spatřil jizvy po hlubokých ranách. Když jsem se jich na to ptal, vypomáhaje si posunky, dávali mi podobně na srozuměnou, že často sem vpadají válečníci ze sousedních ostrovů, kterým se musí bránit, aby je neodvedli do zajetí. Domníval jsem se a věřím, že obyvatelé z pevniny sem zajíždějí, aby odvlékali tyto ostrovany do otroctví. Dojista jsou z nich dobří a věrní služebníci. Přesvědčil jsem se, že snadno porozumějí všemu, co se jim snažím říci, a dovedou to i opakovat. Věřím, že snadno je vpravím do křesťanství, ježto podle všeho asi k žádnému vyznání nepřísluší. Dá-li Bůh, abych se odtud vrátil, přivezu jich několik Jejich Veličenstvům, aby se u nás naučili španělsky. Na celém ostrově jsem nespátřil zvířat kromě papoušků.

V sobotu dne 13. října

Již na úsvitě hemžilo se to na pobřeží postavami mnoha mladých mužů, hezkých, a jak jsem již řekl, pěkně urostlých. Věru, krásné plémě. Nemají čupřin, ale hladký, tvrdý vlas jako žíně, čelo i hlavu široké, daleko širší nežli všecka plemena, která jsem dosud poznal. Oči velké a krásné. Jejich pleť není černá, ale tmavší než obyvatelů Kanárských ostrovů, což se zdá vysvětlitelným, poněvadž tyto mnou objevené ostrovy leží na téže rovnoběžce jako ostrov Ferro. Kostí údů jsou přímé, břicha ne tlustá, nýbrž pěkně utvářená.

Připluli k mé lodi v člunech uměle vyhloubených z jedineho kmene. Některá z těchto plavidel jsou tak velká, že pojmu 40 až 45 mužů; jiná však menší a zčásti tak nepatrná, že stačí jen pro jednoho. Užívají vesel podobných lo-

patě na sázení chleba a dovedou jimi znamenitě zacházet. Překlopí-li se s nimi člun, vrhnou se do vody, loďku zaś převrátí a zbylou vodu vylévají nádobkami z dutých tykví, které vždy vozí s sebou. Přivezli nám přadena bavlněné příze, papoušky, kopí a rozmanité drobnůstky, o nichž se nezmiňuji, aby si je s námi vyměnili za věci ještě nepatrnější.

Pilně jsem na nich zvědál, abych se dověděl, nachází-li se v této krajině zlato. Pozoroval jsem totiž, že někteří nosí zlaté tyčinky prostrčené proděravěnou přepážkou nosu. Dali mi najevo, to že bych musil zajet za ostrov k jihu, a tam prý přijdu do země, jejíž král má veliké kusy zlata a zlaté nádoby. Pokoušel jsem se je pohnout, aby mě tam doprovodili, ale pochopil jsem, že se jim nechce. Rozhodl jsem se, že setrvám až do pozdního odpůldne příštího dne a že pak zabočím k jihozápadu, kde podle jejich výpovědi je ta země, a rovněž tak na jihu i na severozápadě. Někteří mi naznačovali, že tam na severozápadě bydlí ti divoši, kteří sem přijíždějí na výboj. Umínil jsem si tedy, že se vydám k jihozápadu za zlatem a za drahokamy.

Tento ostrov je značně rozlehlý, rovinatý, bez pahorků, zarostlý nádhernou zelení stromoví, má hojnost vláhy a uprostřed lagunu. Obyvatelstvo je vlídné a náramně žádostivé věci, které vidělo u nás na lodi. Jsou však chudáci a nemají, zač by si vyměnili, a proto se často pokoušejí tyto věci sebrat a pak opět odplouvají. Co sami mají, dávají za nejmenší nicotky, které jim nabízíme. Tak nám vyměnili za pouhé střepey našich misek a hrnků šestnáct přaden a dají je i za pouhé tři portugálské ceotis (které mají cenu pěťihalérů). Těch šestnáct přaden vážilo 25 až 30 liber. Zakázal jsem však obchod s takovými výrobky, osobuje si právo získati bavlnu pro Jejich Veličenstva. Ta trocha času, po který jsem hodlal pobýt na ostrově, nedovolila, abych

všecko seznal. Ačkoliv jsem tu našel bavlnu, ano i zlato, které tu nosí prostrčeno chřípím, nechtělo se mi utráceti chvíle dalším pobytem, i hleděl jsem, jak bych se brzy doplavil k ostrovu Cipangu. Smráká se a všichni ostrované se vracejí domů.

V neděli dne 14. října.

Sotva se rozednívalo kázal jsem spustit naše čluny i bárky ostatních dvou karavel a vydali jsme se k pobřeží ostrova, směřující na severoseverovýchod podle břehů, abych seznal i ostatní končiny ostrova a navštívil jejich obyvatele. Tu jsem spatřil dva nebo tři domorodce, kteří na nás hlasitě volali a vzývali Boha; jeden přinášel vodu, druhý potravu. Přiběhli i další, a když viděli, že nepřistáváme, vrhali se do vody, plovali k nám a ptali se, nepřicházíme-li snad z nebe. Jeden stařeč vstoupil až ke mně do člunu, zatím co ostatní hlasně provolávali: »Vizte muže, sestoupili k nám s nebe, a doneste jim něco k jídlu a k pití.«

Dav mužů a žen se tísnil na pobřeží, a každý něco přinášel. Vrhali se na zem a s rukama k nebi vztaženýma vzdávali díky Bohu, a hlasitě vykřikující, vyzývali nás, abychom k nim přišli. Pro množství vyčnělých skalin váhal jsem se přiblížit ke břehu. Mezi ostrovem a zmíněnými skalisky tvořilo moře přístav, který by byl pojal všecko křesťanské loďstvo; ale vjezd byl uzoučký. Pravda, uvnitř přístavu jsou mnohé mělčiny, ale moře je tu pokojné a tiché jako hladina studánky.

Vyšel jsem dnes ráno na výzkumy, maje v úmyslu, abych všecko tu shlédl a mohl pak o tom zpravit Jejich Veličenstva a zároveň abych vyhledal místo vhodné pro založení pevnosti. Zahlédl jsem poloostrov asi s šesti chalupami, jen úzce souvislý s ostatní zemí, takže by stačilo pouze několik

dnů práce, aby se přetvořil v ostrůvek. Přes to doufám, že toho nebude třeba, ježto zdejší lidé nemají zvláštních válečných zkušeností, jak Jejich Veličenstva mohou poznati na těch sedmi domorodcích, které jsem zajal, abych je s sebou odvezl do Španěl, aby se tu vyučili našemu jazyku a vrátili se opět domů. Kdyby mi Jejich Veličenstva poručila, že mám všechny ostrovany dovézt do Kastilie nebo z nich nadělat zde na ostrovech otroky, snadno bych takový rozkaz vyplnil, neboť s padesáti lidmi je dokonale zvládnou a pak s nimi počnu, co bude libo.

Na poloostrově, o němž jsem se zmínil, spatřil jsem zahrady hustě osázené stromovím. Jejich zeleň byla tak sytá, jako bývá u nás v Kastilii v dubnu a v máji. Nikdy jsem neviděl krásnějších sadů. Sladké vody je tu nadbytek. Když jsem řádně prozkoumal kotviště, vrátil jsem se na loď a zakotvil. Cestou jsem zahlédl tolik ostrovů, že jsem byl na rozpacích, ke kterému z nich bych se měl dříve pustit, zvláště když mě ostrované, jež jsem s sebou vezl, dávali na srozuměnou, že jich je bez počtu. Nejméně sto mi jich vyjmenovali. Umínil jsem si, že zjistím, který z nich je největší, a tam pak přistanu, což jsem později také učinil. Ze San Salvadoru je tam asi dvacet mořských mil cesty. Ostatní ostrovy nejsou vzdálenější. Všecky jsou rovinaté, bez pahorků, velmi zalidněné a neobyčejně úrodné. Obyvatelé jednotlivých ostrovů se navzájem přepadávají a spolu bojují, ačkoliv jinak jsou to prostí a hodní lidé.

V pondělí dne 15. října.

Pobyl jsem celou noc na lodi z obav, že bych před svítáním nepřistál, poněvadž jsem nevěděl, zdali u pobřeží nejsou mělčiny. Poněvadž ostrov, k němuž jsem směřoval,

byl ne na pět, nýbrž na sedm hodin cesty vzdálen od předchozího a poněvadž odliv mě zdržel, bylo již poledne, když jsme zakotvili u břehu. Pobřeží na straně proti San Salvadoru táhne se na dvacet mil cesty od severu k jihu, kdežto břeh od východu na západ je čtyřicet mil dlouhý. Spatřiv na západ ještě větší ostrov, kázal jsem svinouti plachty, abychom do noci setrvali na moři. K večeru jsem přistál u západního výběžku ostrova, jež jsem nazval Santa Maria de la Concepcion (Početí Panny Marie). Snažil jsem se vyvědět, je-li tam zlato, neboť ostrované sansalvadorští mi říkali, že obyvatelé tohoto ostrova nosí na nohou i na nadloktí veliké zlaté kruhy.

Zdá se mi, že si to jen tak vymýšlejí, aby nám, až přistaneme u břehu, upláchlí; přece však jsem nechtěl plouti podle žádného z ostrovů, aniž jsem se zastavil a prohlásil, že jej zabírám, ačkoliv jsem jist, že prohlášení o jediném se vztahuje i na ostatní z této skupiny. Spustil jsem tedy kotvy, vyčkával jsem až do dneška, do pondělka, a když svítalo, vydal jsem se v ozbrojeném člunu ke břehu. Četní ostrované, úplně nazí, shromáždili se na pobřeží. Příslušejí k témuž kmeni a žijí podobně jako obyvatelé San Salvadoru. Popřáli nám, abychom si počínali podle libosti, a dali nám všechno, oč jsme požádali. Ale poněvadž silný vítr vál k jihovýchodu, nechtělo se mi déle meškat i vrátil jsem se na loď.

U boku Niňy jsem spatřil velký člun, obsazený ostrovany. Jeden z našich zajatců ze San Salvadoru právě seskočil s paluby, doplaval ke člunu a skryl se v něm. Ještě jeden ze zajatých Indiánů plovat za ním, a tak bystře, že jsme ho nedostihli. Když se uprchlíci dostali ke břehu, naši lidé popspíšili, aby je chytili, ale nedohonili jich. Člun, který opustili, vzali jsme s sebou na Niňu. Sotva jsme dorazili, našli

jsme jinou loďku: seděl v ní jediný ostrovan a nabízel nám přadeno bavlny na výměnu. Poněvadž se zdráhal vstoupit na karavelu, skočilo několik námořníků za ním a popadli ho. Díval jsem se na to s můstkem své lodi. I kázal jsem, aby mi Indiána přivedli. Podaroval jsem ho červenou čepičkou a pak jsem mu navlekl náramky ze zelených korálků a na uši zavěsil dvě rolničky. Jeho lodičku, kterou právě vytáhli na naši palubu, jsem mu vrátil a poslal jej nazpět ku břehu.

Plul jsem k dalšímu velikému ostrovu, jež jsem na západě spatřil. Dal jsem spustit i člun zabraný na Nině a zastavit na vodě. Zvědavě jsem se díval, jaký asi dojem vyvolá na břehu návrat obdařeného Indiána. Přadeno bavlny jsem od něho nepřijal, ačkoliv mi je chtěl darovat. Všichni ho obstoupili a on jim vyprávěl, jací jsme hodní lidé, že má toho důkaz a že je námi nadšen. Uprchlíci nás dojistá budou pomlouvat a škoda, že jsme je nedopadli, jak jsem měl v úmyslu. Chtěl jsem, aby k nám měli úctu, aby, až Jejich Veličenstva sem vyšlou našince, byli tu přátelsky přijati. Ostatně všechno mě to nestálo ani 4 maravedí.

K desáté hodině jsem odplul s jihovýchodním větrem k dalšímu velikému ostrovu, o němž mi naši Indiáni naznačovali, že je tam spousta zlata a že obyvatelé je nosí jako náramky a řetězy kolem krku, v nose, v uších a na pažích i na nohou. Od ostrova Panny Marie až k příštímu je dobrých devět hodin cesty od východu na západ. Jeho pobřeží se táhne od severozápadu k jihovýchodu v délce asi 110 mořských mil. Půda ostrova je značně plochá a rovná jako na San Salvadoru i na Santě Marii. Pobřeží tu vůbec není skalnaté, ale vůkol pod vodou je dosti útesů, takže je třeba opatrnosti, než přistaneme, ačkoli voda je tu všude čistá a průzračná až ke dnu. Na dvojí dostřel od břehu je však taková hloubka, že se dno úplně ztrácí.

Ostrovy mají hojnou zeleň, jsou úrodné a podnebí příjemného. Je tam tolik věcí, které ani neznám; nemohu se zdržovat, abych doplul k mnoha ostatním ostrovům, kde se snad najde zlato. Poněvadž to, co tito ostrované nosí, je vskutku zlato (ukazoval jsem jim to, které mám, a říkali mi, že je to tůž kov), s Boží pomocí se mi podaří, že je na těch ostrovech najdu.

Cestou ze Santy Marie k velikému ostrovu, jež jsem nazval Fernandino, zahlédl jsem člověka, který se plavil v člunku ze Santy Marie na Fernandino a vezl kus chleba, tykvici vody, rozemletou červenou hlinku a několik suchých listů, které jsou u nich asi velikou vzácností, poněvadž mi je i na San Salvadoru přinášeli darem. Měl s sebou i košíček se šňůrou skleněných korálků a se dvěma kastilskými penízky. Dojista plul ze San Salvadoru. Na jeho prosbu jsem ho vzal na loď i s jeho člunkem a se vším, co vezl. Poručil jsem, aby mu dali chléb s medem a také napít. Dovezl jsem ho na Fernandino, kde jsem mu všecko, co měl, zase odevzdal, aby o nás mohl příznivě mluvit, aby ti, které sem pak jednou jejich Veličenstva vyšlou, byli tu dobře přijati.

CESTOU ZA ZLATEM

V úterý dne 16. října.

Od ostrova Početí Panny Marie plul jsem k jihu na Fernandino, který je podle vzhledu západního pobřeží náramně rozlehlý. Plul jsem po celý den pokojným mořem, ale nedorazil jsem zavčas, byv přinucen plouti opatrně, abychom neztratili kotvu. Zůstal jsem tudíž po celou noc na stráži a ráno jsem přistál u jedné vsi, kde jsem se potkal s Indiánem, kterého jsem včera zastihl na moři. Podal již o nás zprávy tak příznivé, že Indiáni již v noci obléhali naši loď, přivázeli nám vodu a nabízeli rozličné věci. Přiřkával jsem, aby každému dali nějakou maličkost, jednotlivé nebo navlečené korálky, ano i bronzové baskické zvonky, které v Kastilii prodávají za jeden maravedi a jehlice — vesměs věci, kterým se divili jako drahocenostem. Řekl jsem, aby těm, kteří k nám vystoupí na loď, dali trochu cukrátek ze syrobu. Ke třetí hodině ranní vyslal jsem ke břehu člun pro pitnou vodu. Ostrované se měli k námořníkům velmi ochotně a hned jim ukazovali, kde najdou dobrou vodu. Chtěli ji sami dopravit v nádobách do člunu a snažili se, jak by nám vyhověli.

Tento ostrov je velmi rozlehlý, i pohnulo mě to, abych jej obeplul, ježto se mi zdálo, že buď zde, nebo na ostrovech sousedních nebo v okolí ještě vzdálenějším objevím žíly zlata. Ostrov leží asi 32 mořských mil na západ od Santy Marie. Pobřeží, u jehož výběžku jsem přistál, táhne

se od severozápadu k jihojihovýchodu. Přehlížím je do dálky dvaceti mil, aniž dohlédám konce.

Právě když toto píši, pluji s jižním větrem, abych ostrov obeplul a dostal se na Saometo, jak tu říkají ostrovu či městu, kde podle zpráv mých Indiánů i těch ze Santy Marie a San Salvadoru jistě najdu zlato.

Řeč i způsoby ostrovanů fernandinských jsou tytéž jako u obyvatel ostatních ostrovů, ale zdá se mi, že jsou ve svých obyčejích vyspělejší, vzdělanější a chytřejší, a podle toho, co nám nabízejí, vidím, že lépe rozumějí obchodu než ostatní. Viděl jsem u nich proužky bavlněných látek. Ostrované jsou pokročilejší. Jejich ženy nosí vpředu kousek bavlněné látky, aby trochu ukryly svou nahotu. Plochý, úrodný a bujnou zelení oplývající je i tento ostrov a myslím, že tu pěstují proso i jiné plodiny. Viděl jsem tu stromy, které se značně liší od našich, i takové, na kterých z jednoho kmene vyrážejí rozličné větve. Jsou to jistě nejpodivnější stromy na světě. Na jedné větvi rostou listy podobné třtinovým a druhá větev má zase listy připomínající lentišek, a tak na jednom a témže stromě roste třeba patero i šestero listů. Člověk by se domníval, že stromy tak byly naroubovány, ale nic tomu nenasvědčuje a zdejší lidé se o takové věci pramálo starají.

Náboženství asi nemají žádné, ale poněvadž jsou to lidé dobrého srdce, věřím, že bez valných nesnází přijmou křest.

Také zdejší ryby se od našich ku podivu liší. Některé pestrostí připomínají nejbarvitější kohouty: jsou modré, žluté, červené, skvrnité, nejskvělejších barev i tvarů, že můžeš na nich oči nechat. Vyskytují se tu i velryby. Na souši jsem však nespatriil jiných zvířat kromě papoušků a ještěrek. Ale jeden z našich plavčků mě ujišťoval, že tu zahlédl buď velikou užovku, nebo jiného hada. Není tu koz

ani ovcí, ani jiných zvířat. Pravda, pobyl jsem tu jen krátký čas, sotva půl dne, ale kdyby tu nějaká byla, byl bych je přece alespoň zahlédl. Pobřeží ostrova vyličím, jakmile skončím objížďku.

Ve středu dne 17. října.

V poledne jsem vyplul od místa, kde jsme se zastavili pro vodu, a chystal jsem se, že Fernandino obepluji. Vítr váł jhozápadní, ba skorem jižní a nemohl jsem si lepšího přátí na cestu, která směřovala od severozápadu na jihovýchod. Chtěl jsem se plavit tím směrem, poněvadž podle zpráv mých i ostatních Indiánů v tu stranu leží ono místo nazvané Saometo, kde je zlato. Ale Martin Alonzo Pinzon, kapitán Pinty, na jejíž palubu jsem poslal tři své Indiány, přiblížil se ke mně a řekl, že jeden z těch ostrovanů mu velmi určitě naznačil, že ostrov daleko snáze obepluje, dá-li se na severoseverozápad. Ale že vítr mi nebyl v dřívějším směru přízniv, tím však příhodnější pro navrženou cestu, obrátil jsem na severoseverozápad, a když jsem doplul asi na osm mil k výběžku ostrova, objevil jsem znamenitý záliv, či vlastně dva zálivy, oddělené od sebe ostrůvkem. Průjezd byl velmi úzký, ale uvnitř byl záliv prostorný, že by se tam pohodlně vešlo sto lodí, kdyby v něm nebylo tolik skalisk a vjezd byl poněkud hlubší. Uznal jsem za dobré záliv prozkoumat. I zakotvil jsem, veplul dovnitř se všemi našimi čluny a tu jsem poznal, že nemá dostatečné hloubky.

Zprvu jsem se domníval, že jsme v ústí nějaké řeky. Nařídil jsem plavcům, aby vzali s sebou soudky na vodu. Na břehu se ukázalo asi osm nebo deset ostrovanů, kteří nám šli vstříc a ukazovali, kudy je blízko do vsi. Část plavců nesla soudky, část byla ozbrojena. Poněvadž k pramenům bylo dosti daleko, zastavil jsem a čekal několik hodin.

Mezitím jsem si vyšel pod stromy na břeh, na který byl věru rozkošný pohled. Ta svěží a bohatá zeleň je jako v májové Andalusii a všechny ty stromy jsou od našich tak rozdílné jako den a noc; právě tak i zdejší plody a trávy i kamení. Něco je ovšem podobné jako u nás, ale vcelku je všecko načisto jiné. Nelze ani vypočítati, kolik je tu rozmanitých druhů.

Obyvatelé se vzhledem neliší od ostatních ostrovanů. Chodí právě tak nazí a za nejmenší drobnůstku, kterou jim nabídneme, dali by všecko, co mají. Viděl jsem, že našim plavčikům vyměnili svá kopí za střípky našich misek. Námořníci, kteří byli pro vodu, vyprávěli, že příbytky mají velmi čisté a úpravné. Lůžka i přikrývky mají z bavlněných sítí. Domky jsou podobny stanům a mají vysoké komíny. Vesnice, kterými naši prošli, neměly žádná více než patnáct domků. Postřehli jsme, že bavlněné zástěrky nosí vdané ženy a dívky, kterým je přes osmnáct, mladší však nikoliv.

Viděli jsme tu ovčácké i lovecké psy, kteří neštěkali. Někteří z našich lidí vyprávěli, že potkali Indiána, který měl noseem prostrčený kousek zlata ve váze kastilského zlatáku, v němž byly vyryty jakési písmeny. Vyčítal jsem jim, proč od něho zlato nekoupili, ať za ně chtěl cokoli. Byl bych rád viděl, zdali to nebyl nějaký druh peněz. Omlouvali se mi, že se neodvážili nabízetí mu něco za výměnu.

Když jsme se dostatečně zásobili vodou, vrátil jsem se k lodi, abych plul k severozápadu, dokud bych neprohlédl celé pobřeží ostrova od východu na západ. Ale vzápětí přichvátali za mnou Indiáni a říkali, že tento ostrov je daleko menší než Saometo a že bude nejlépe, když obrátím, abych se tam brzy dostal. Vítr utichl, ale pak zadul od západoseverozápadu a zabraňoval nám v cestě. I pustil jsem se, jak se to

dalo, a plavil se po celou noc, brzy k jihovýchodu, pak na východ, potom na jih. Snažil jsem se plouti daleko od pobřeží, poněvadž tma byla hluboká a nebe zamračené. Vál jen větřík, ale stačil, aby mi překážel v cestě.

Od půlnoci až do úsvitu přšlo vydatněji a nebe je tak důkladně zataženo, že se zdá, že nepřestane. Vracíme se k jižnímu cípu Fernandina, kde vyčkám, dokud se nerozjasní, abych se pak vydal k ostatním ostrovům, jak jsem si již usmyslil. Po všecken čas, co jsme zde v Indii, prší více nebo méně každý den. Jejich Veličenstva mi mohou uvěřit, že tato země je snad nejurodnější, nejlahodnější, nejrovinnatější a nejlepší ze všech, které jsem posud spatřil.

Ve čtvrtek dne 18. října.

Za svítání jsem se pustil po větru a plul, pokud se dalo, kolem ostrova. Když mi vítr vypověděl, spustil jsem kotvy, ale ke břehu nepřistál a k ránu jsem se plavil dále.

V pátek dne 19. října.

Když se rozednilo, vytáhli jsme kotvy. Píntě jsem určil, aby plula na jihovýchod a Niňa k jihojihovýchodu. Se svou lodí jsem zamířil na jihovýchod a přikázal oběma karavelám, aby vytrvaly v určeném směru až k poledni, ale pak abychom se opět sjeli.

Neminuly ani tři hodiny, když jsme na východě spatřili ostrov, k němuž jsme zabočili. Po čtvrté s poledne všechny tři lodi dorazily k jeho severnímu výběžku, kde jsme objevili ostrůvek od severu chráněný skalisky a na jihu spojený úzkým pruhem země s velkým ostrovem. Moji Indiáni říkali, že je to ostrov Saometo. Já mu dal jméno Isabella

(dnešní Crooked Island). Vál severní vítr a zmíněný ostrůvek ležel právě ve směru k Fernandinu, odkud jsme přijeli, sledující dráhu od západu na východ. Pobřeží Isabelly se táhne na 48 mořských mil na západ od ostrůvku a končí výběžkem, který jsem pojmenoval Capo Bello — mys Krásný. Vybíhá daleko na západ, je vskutku krásný, zaoblený a v jeho blízkosti není mělčin. Je tu přístav, z počátku skalnatý a nehluboký, a pak písčité jako skoro všechno ostatní pobřeží. Kotvil jsem tu od páteční noci až do rána.

Celé pobřeží i ostrov, pokud jsem dohlédl, je rovina. Je to nejkrásnější z ostrovů, které jsem posud objevil; jsou-li ostatní krásné, tento je nádherou předčí. Je zarostlý spoustou mohutných svěže zelených stromů a jeho půda je povýšenější než u ostatních. Jsou tu návrší, kterým by se nedalo říkat hory, ale přece jen zřetelně ožívují ostatní roviny. Uvnitř ostrova asi budou bohaté prameny. Severní pobřeží obrácené k nám vystupuje v předhoří zarostlé lesem nádherných stromů. Chtěl jsem u toho krásného místa přistát, ale u břehu je příliš mělko, a tak mohu zakotvit jenom ve vzdálenosti. Vítr nám byl přízniv, že jsme mohli doplout až k mysu, kde teď kotvím a který jsem nazval Capo Lello, poněvadž je opravdu krásný.

Nepřistál jsem tedy u zmíněného již předhoří, kde byla taková půvabná zeleň, kterou slyne všechen tento ostrov, a přiznám se, že jsem byl na rozpacích, kam se dříve zadívat, abych se nasytil té krásy. Tuším, že se tu najde mnoho rozličných bylin a dřevin, které budou ve Španělích vyhledávané jako barevná dřeva, léčiva a koření. Škoda, že se v těch věcech nevyznám. Když jsme se blížili k ostrovu, stromy a květiny vysílaly nám vstříc líbeznou vůni.

Ráno, než odjedeme, vypravím se na břeh, abych se podíval, co tam je. Moji Indiáni říkají, že tu sídlí král, který

na sobě nosí mnoho zlata. Pustím se ráno tak daleko, až najdu toho krále a jeho sídlo. Velmi rád bych toho vladaře viděl a promluvil s ním, poněvadž, jak Indiáni praví, panuje nad všemi okolními ostrovy a je všecek oděn zlatem. Ale nechovám valné důvěry v jejich výpovědi: jednak jim pramálo rozumím, jednak se mi zdá, že na těchto ostrovech je tak málo zlata, že ta trocha, kterou na sobě nosí, je podle nich už veliké množství.

To, čemu říkám Capo Bello, je patrně ostrov oddělený od toho, který se nazývá Saometo. Domnívám se, že mezi oběma leží ještě malý ostrůvek. Nemám však v úmyslu zkoumat tu krajinu do podrobností, ani padesát let by mi na to nestačilo. Mé poslání záleží v tom, abych objevil pokud možno nejvíce nových zemí, abych ještě v dubnu příštího roku, dá-li Bůh, mohl se ukázat před Jejich Veličenstvy. Zdržel bych se, jedině kdybych tu našel hojně zlata a koření, abych přivezl řádný náklad. A to jest jediný důvod, pro který tak spěchám, abych takovou končinu našel.

NA VÝZVĚDÁCH

V sobotu dne 20. října.

Kolem desáté jsem připlul k mysu s ostrůvkem a zankotvil s lodí mezi oběma karavelami, které tu již stály. Po obědě jsem si vyšel na ostrov, ale žádné vsi jsem nespatriil. Byla tu jen osamělá chatrč, opuštěná a sešlá. Snad její obyvatelé ze strachu před námi utekli. Zakázal jsem svým lidem, aby se v chalupě čehokoliv dotýkali, a v průvodu obou kapitánů jsem se pustil do kraje na výzkum. Předeshlé ostrovy byly krásné, ale tento je půvabem daleko předstihl. Všude hojnost bujné zeleně, hlubokých lesů a velikých jezer s kvetoucími lekníny na vodách a s utěšenými háji po březích. Papoušci přeletovali v hejnech tak četných, až se slunce zatmívalo, a odevšad bylo ptačího zpěvu a vůkol barvitě krásy a svěžesti jako v dubnové Andalusii, že člověku se ani odtud nechtělo. Velcí i malí ptáčci, tak rozdílní od našich, a ty tisíceré stromy a plody a květiny, které tak líbezně voněly! Bylo mi neskonale líto, že je neznám a nic o nich nevím. Přesvědčen o jejich vzácnosti a ceně, vzal jsem si z nich na ukázkou s sebou.

Cestou po břehu jedné laguny jsem překvapil hada, kterého jsem zabil a vzal s sebou. Plaz, nevida kam uniknouti, vrhl se do vody, ale poněvadž byla mělká, běželi jsme za ním a kopím jej zabili. Měří na sedm pídí a jsem přesvědčen, že zde u lagun je množství takových i podobných.

Podarilo se mi tu najítí aloe, a ježto jsem slyšel, že jeho

dřevo má značnou cenu, dal jsem ho nařezati otýpku.

Pátrajíce po pitné vodě, přišli jsme ke vsi, která ležela neda-leko našeho kotviště. Ale obyvatelé, zahlédnuvše nás, sebrali všecky své věci a utekli do hor. Opět jsem nařídil, aby se tu nikdo ničeho nedotýkal. Později se někteří osmělili a vrátili se. Jednomu z důvěřivých jsem dal zvonečky a trochu skleněných korálků. Radoval se a jásal jako dítě. Dával jsem najevo, že také já něco chci: aby mi ukázal, kde je tu voda. Tu hned jich několik přiběhlo, přinášeli nám vodu v tykvicích a radovali se, že nám mohou posloužit. Rozdal jsem jim za to šňůry korálků, načež mi slíbili, že zítra zase přijdou.

Byl jsem tomu rád, poněvadž jsem chtěl všecky naše vodní soudky naplnit, abych byl připraven k odjezdu, jakmile zavane příznivý vítr. Chci se konečně dostatí k jejich králi a přimět ho k tomu, aby mi postoupil své zlato. Pak se chci vypraviti na jeden velmi rozsáhlý ostrov, kterému moji Indiáni říkají Kuba, ale podle mého mínění je to ostrov Cipangu. Ujišťují mne totiž, že prý tam je mnoho přístavů i loďstva a námořníků. Nedaleko odtud je prý ostrov řečený Bofio a ten chci rovněž navštívit. Vyhledám i ostatní ostrovy roztroušené mezi nimi a další cestu zařídím až podle toho, jak se mi ukáže, kde bych našel drahé koření a vzácnosti. Rozhodně jsem odhodlán proniknouti až k břehům pevniny až do města Quinsay, abych odevzdal Velikému Chánovi listy Jejich Veličenstev a s jeho odpovědí se pak navrátil do Evropy.

V pondělí dne 22. října.

Zůstal jsem tu přes noc a po celý den jsem se těšil nadějí, že král nebo jeho ostrované přijdou a budou mi přinášeti zlato a jiné cenné věci. Vskutku přispěchali mnozí Indiáni, všichni nazí, bíle, modře, červeně i pestře pomalovaní po-

dobně jako chodí na ostatních ostrovech, a nabízeli mi na výměnu opět svá kopí a bavlnu, začez jsem jim dával červené čepičky a hliněné misky. Kousky zlata, jež někteří měli prostrčeny nosem, byly tuze nepatrné, valné ceny neměly a oni mi je ochotně nabízeli za korálky nebo za zvonečky. Všichni považovali náš příchod za pravý div, neboť věřili, že jsme sestoupili s nebe.

Z jezírka poblíž toho ostrůvku u našeho kotviště nabrali jsme vody do zásoby. Martin Alonzo Pinzon při tom polapil hada podobného tomu, jakého jsem chytil já. Poručil jsem, aby lodníci vzali s sebou aloe, které najdou.

V úterý dne 23. října.

Dneska zamírím na ostrov Kubu, který je dojista Cipango podle toho, co Indiáni říkají o jeho bohatství a rozlehlosti. Nehodlám již objížděti ostrov, abych se spíše odebral do hlavního města, promluvil s králem těchto zemí a vyzvěděl, kde tu jsou ložiska zlata. Vúkol ostrova vanou rozmanité větry, které mi nemusí býti po chuti. Chci se ohlédnouti po krajinách, s nimiž by bylo možno navázati obchody. Proto tu již nemíním utráceti drahý čas a vypravím se dále. Je tu ovšem na tisíce stromů, plodin, rozmanitých květin a rostlin, ale kromě aloe, které s sebou vezu, nic z nich neznám.

Až do té chvíle je bezvětří. Včera ještě lilo, ale vzduch se neochladil. Ve dne je horko, ale noci jsou tak vlažné jako májové večery v Andalusii.

Ve středu dne 24. října.

K půlnoci jsem zdvihl kotvy a vyplul od mysu s ostrůvkem, kterým vybíhá severní konec Isabelly, abych se vydal na Kubu, o kterémž ostrově se tu vypráví, že je

středem obchodu, přístavištěm četných lodí a nalezištěm zlata i mnohých vzácností. Podle zpráv Indiánů leží na východojihovýchod. Nerozumím jejich řeči a je možno, že ostrov, o kterém mluví, je veliký ostrov Cipango, o němž kolují zvěsti tak podivuhodné a který podle mně známé mapy leží někde v této končině.

Pluli jsme za deštivé noci k východojihovýchodu. Ráno vítr ustal, ale přšlo stále. Teprve k poledni se zdvihl vítr příznivého směru a nadul všechny plachty mých lodí.

Zelený mys ostrova Fernandino mi zůstal asi 28 mil k severovýchodu. Vítr se rozdul a hnal nás rychle vpřed, ale nevěděl jsem, zdali míříme správně. Doraziti ke Kubě v noci se mi nechtělo. Jsouť všechny zdejší ostrovy obklíčeny mělčinami, takže zakotvit se může asi tak na dálku dvou výstřelů. Hloubka je tu nestejná, brzy písčiny a opět skaliska, a s bezpečností se dá přistáti, leda až za dne. Rozhodl jsem se tedy, že se pozdržíme. Kázal jsem svinouti všechny plachty a plouti zvolna jen o jediné.

Ale poněvadž vítr sílil, noc byla temná, deštivá a cesta nejistá, nařídil jsem, aby svinuli i zbývající jedinou plachtu, a tak jsme za celou noc propluli pouhých osm mil cesty.«

Zde končí zlomek Kolumbova lodního deníku, dochovaný v původním znění. Uvedli jsme vzácnou tu památku netoliko pro živou názornost a svěžest původních dojmů z prvních krajů Nového světa, dnes k nepoznání proměněných bouřemi časů a událostí, které je zpusťily, ale i jako ukázkou objevitelova slohu, v níž se zřetelně obráží ne jeden rys jeho tváře.

Bohatství zápisů, které si na svých cestách den po dni zaznamenával, je ztraceno a známo je nám jen z výňatků

a opisů, jež si z nich pořizovali staří kronikáři těchto výprav a dějepisci Západních Indií. Byli to jednak vrstevníci a osobní známí Kolumbovi: Gonzolo Fernandez Oviedo a nejvýznamnější z nich Bartoloměj De Las Casas — jednak pozdější dějepisci z doby krále Filipa II.: Antonio Herrera, Lopez de Gomara, ale především první životopisec Kolumbův a jeho mladší syn Fernando, který nám zachoval nejedno z otcova vyprávění a z jeho pozdějších vzpomínek na věci, o kterých, zejména pokud se týkaly jeho osoby, ve svých zápisech pomlčel.

Díla uvedených dějepisců a dochované listy zpráv, které psal Kolumbus o svých objevech mocnářům španělským a několika přátelům, jsou hlavním pramenem, z něhož čerpá všecko vyprávění o životě Kryštofa Kolumba. Že do něho pronikly i kalné stružky pomluv a zloby, je v životě hrdiny věc přirozená.

K U B A

Uprostřed noci a deště, v tmách a nejistotě neznámé cesty. Na druhý den, sotva se rozednilo, plachty byly napjaty a lodi uháněly k jihozápadu až do večera. Ze stínů nad obzorem se vynořila země. Opatrnost kázala zdržeti se ve vzdálenosti. Pod nízkými mračky se záhy setmělo, noc byla temná a lilo bez přestání.

V neděli 28. října za úsvitu spatřily lodě před sebou dlouhý pás širokodaleké země, která svým vzhledem připomínala spíše pevninu než ostrov. Hřbety a temena hor, zažehlé růžovým úsvitem zoře, vystupovaly z modra jitřních par proti sinému nebi. Podeštnou vláhou svěžího vzduchu spěchaly plavcům vstříc vzácné a pronikavé vůně, dech bujných porostů, dřevin a rostlinstva všech poloh, z rovin v nížinách i s horských úbočí, vyšších než sicilská horstva, jakých na ostrovech dosud objevených ještě ne spatřili.

Bohatství a rozmanitost uváděly Kolumba v úžas. Viděl štíhlé kokosovníky, obrovské kaktusy rudě i zlatově rozkvetlé, kapradiny zvýši stromů, mohutné mahagony, černé ebenovníky, stromy hroznové i obsypané ohromnými lusky, štíhlé kmeny nepravých cedrů s rozložitými korunami, rozličné druhy palem, propletených divokou spleť bujných lian a oživených křiklavými papoušky všech barev, kteří divě a bez ustání klovali sládnoucí plody. A těch nejroz-

manitějších bylin nevidaného vzrůstu s bohatstvím různobarevných a rozličných květů, jejichž vůně vábily roje zlatolesklého hmyzu i motýly s atlasovými křídly kouzelné skvělosti! Až oči přecházely nad bohatstvím této nádhery v rozpacích, kam se dříve zadívati. Tu Kolumbus teprve vpravdě litoval, že nezná tolikeré tajemství léčivosti i prospěšnosti, ba ani jména všech těchto divů, jimiž ho tu příroda zahrnovala.

Zakotvili v ústí řeky v čirém proudu, zastíněném vějíři palem, s břehy až po okraj zarostlými bujnou květenou. Několik ostrovanů se právě chystalo vyplout ve svých člunech, ale jakmile spatřili lodi pátrající po průjezdu mezi mělčinami, zanechali všeho a poděšení utekli. To Kolumba poněkud překvapilo, neboť byl jist, že toto pohádkové pobřeží, k němuž se přiblížil, jsou břehy báječného ostrova Cipangu. Nevýslovná krása této krajiny překonávala všecku obraznost, všecky představy a pohádkové vidiny snů, které kdy jeho fantasmie snila o zemi zlata a skvoucích perel. Byl přemožen k přiznání, že »nikdy neviděl nic tak velkolepého, snad zemi nejkrásnější ze všech, jež kdy spatřily oči člověka.«

Dychtiv shlédnouti zblízka ty poklady, skočil do člunu, a vystoupiv na břeh, zasadil veliký kříž a pojmenoval ostrov k počtě královny Juana a přístavu dal jméno San Salvador. Nikde ani stopy po živé bytosti; jediný pes tu stál a bez hlesu zíral na příchozí. Opodál spatřili dvě chýše. Obyvatelé utekli a zanechali tu vše. Domky byly úhledné, vybudovány ze dřeva a kryty palmovými ratolestmi na způsob vojenských stanů. Zvenčí i uvnitř byly čistě vypraveny. Nábytku bylo jen poskrovně. Našli tu uměle vyřezávané sošky podoby ženské i jemně vyzdobené škrabošky, o kterých nebylo jistoty, zdali slouží k náboženskému účelu

nebo jen k výzdobě. Četné nástroje rybářské svědčily o zaměstnání zdejšího lidu. Kolumbus opět nařídil, aby se tu nikdo ničeho nedotýkal.

Jak už bylo v povaze Kolumbově, pro údiv nezapomínal na stránku užitku. Pozoruje břehy až po okraj zarostlé, usoudil, že vůkolní moře je tiché a břehy chráněny. Vylovil ze dna lastury a usoudil, že místo je příhodné pro perlorodky. Indiáni mu v tom přisvědčovali a ujišťovali ho, že tu najde i zlaté doly.

Nadějí povzbuzen, Kolumbus již na druhý den zvedl kotvy a vydal se na západ podle pobřeží, aby co nevidět dospěl do hlavního města, které podle zpráv Indiánů bylo vzdáleno na čtyři dny cesty. Záhy spatřili ústí nové řeky a k večeru se uchýlili do vtoku proudu mnohem širšího, jež Kolumbus nazval »Proudem moří«.

Kouzelné noci pod jasnou oblohou, jejíž hvězdy se zdály tak blízké, opájely vonnými výpary půdy a balzámovými vůněmi květin z hojně zavlažovaných břehů. V temnotách vlhkých lesů tiše se míhaly bludičky svítivého hmyzu a přítlumené šumění listnatých korun doprovázelo neustálé cvrkání cikád, cvrčků, potichlé švitoření usínajícího ptactva a hlasný kлокot a trylkování, připomínající slavičí zpěv daleké domoviny.

Nazítí admirál pokračoval v cestě k západu a objevil mys tak hustě zarostlý palmami, že jej nazval mysem Palmovým. Pobřeží ubíhalo jako do nekonečna a budilo pochybnost, zdali tato širá země přece není pevninou. I Martin Alonzo byl toho mínění a utvrzoval se tím, že jménem Kuba nazývají Indiáni asi hlavní město této pevniny, která se jistě táhne až daleko na sever. Kolumbus usuzoval, že pak by to byla pevnina asijská a její hlavní město Quinsay nemůže být jim vzdáleno nad sto mil.

Aby to rozhodl a zbavil se pochybností, připravil se, že vyšle k panovníkovi této země poselství. Pověřil tímto úkolem Rodriga de Jereza a Luize de Torresa, znalce mnoha jazyků, jemuž přidal dva Indiány jako tlumočníky. Udělil jim příslušné rady a zaopatřiv je rozličnými drobnostkami ze skla na výměnu jakož i živobytím na cestu, vyslal je, aby došli až k Velikému Chánu a zvěstovali mu příchod admirála, jenž přináší listiny i dary králů španělských, kteří touží navázati s vladařem přátelské styky. Po dobu jejich nepřítomnosti si Kolumbus hleděl opravy lodí, ale i opatření pro případ, že by byli napadeni, ačkoliv se ukázalo, že se není třeba ostrovanů obávat. Podnikal i výpravy a seznamoval se s obyvateli, aby něco od nich zvěděl. Ale byli to lidé velmi prostí, chodili nazí a vyhlíželi právě tak jako ostatní mu známí ostrované. Sami žádného náboženství patrně neměli, ale snadno a ochotně opakovali »Salve Regina«, »Ave Maria« a uctivě se křížovali. Nabízeli na výměnu bavlnu, které měli hojnost, ale Kolumbus ji nepřijal, dávaje na srozuměnou, že přišel hledati zlato.

Bystrý pozorovatel nezapomínal zjišťovati a pilně zaznamenávati přírodnické i zeměpisné objevy. Zakresloval do mapy všechny výběžky, řeky, přístavy, podrobně je popisoval a za noci měřil výšku hvězd, aby přesně určil polohu, ale správné výsledky nesděloval, podržuje tajemství své cesty pro sebe.

Když se za týden poslové vrátili, zvěstovali, že kromě vesnice o padesáti staveních nenalezli na cestě většího sídliště. Obyvatelé je všude vítali s úctou jako bohy; bázlivě k nim přistupovali, dotýkali se jich zvědavě, zdali také jsou z masa a kostí, zvali je do svých příbytků a v přesvědčení, že to jsou nebešťané, líbali jim ruce i nohy. Poslové vyprávěli, že cestou potkávali muže i ženy, kteří si podivně

počínali: měli v ústech dlouhý svitek suchých listů jakési byliny, stočený v podobě pišťaly a u jednoho konce zapálený. Druhým koncem vdechovali a pak vypouštěli z úst obláčky modravého dýmu. Těmto doutnavým pišťalám říkali »tabago«.

Španělé na divošský zvyk kouření pohlíželi jako na jakousi ďábelskou ohavnost. Svědkům hořících hranic se asi nezdálo dobrým, aby se z lidí kouřilo. Proto ani Kolumbus, vždy tak všímavý, nevěnoval mu pozornosti a po návratu ve svých zprávách se o něm ani nezminil. Jedinému z účastníků jeho výpravy, Rodrigovi de Jerezovi, známému nám z účasti na poselství, kouření nějak utkvělo v mysli. Okusil jeho účinků a později i doma mu hověl. Dojista netušil tento první evropský kuřák tabáku, že jednou najde tolik následovníků, tím méně pak i Kolumbus se nadál, jak výnosným zbožím se jednou stane rostlina, kterou sám neuznal za hodnu, aby ji bral s sebou.

Nevýslovná krása přírody, s kterou se nechtěl rozloučiti leda s nadějí, že se tam ještě jednou vrátí, nedovedla ho již zdržet. Netušené zprávy jeho poslů nadobro zvrátily skvělé představy o bohatství dvora divošského krále. »Pospíchám, abych vyplul ve čtvrtek ve jménu Páně, abych na jihozápadě hledal zlato, koření a země nové,« tak píše králům, opouštěje břehy kubánské. Krásná a úrodná končina byla pustá a nevzdělaná, nebylo tu zlata ani perel, ani drahých kamenů, nic, co hledal, kromě duší jejich nevědomých, prostých obyvatel, ale tak přístupných Světlu, »že od okamžiku, kdy misionáři se naučí mluvití jejich jazykem, stanou se všichni křesťany. Doufám v Pánu našem, že se Vaše Veličenstva hbitě odhodlají a pošlou tam blahozvěsty, aby se připojili k církvi tak četní národové«.

Bůh a zlato byly dvě moci, které ho sem přivedly a které

byly ostnem jeho neumdlévajících cest. Všude, kam vystoupí, vztyčuje kříž a táže se po zlatě. Bylo nesnadné pochopiti podivnou, tak protismyslnou žádostivost v srdci křesťana. Kolikrát se o něm zmiňuje ve svém deníku! Na San Salvadoru, sotvaže prohlásil jeho zábor, první znamení, jímž se snaží se dorozumět s ostrovany, týká se zlata. Jeho sudiči ho zatracovali jako hrabivce, králové shovívavým úsměvem odbyli jeho nejvyšší touhu po osvobození Božího hrobu jako bláhový sen. Jediné, co bezpečně věděl, bylo, že není jiné ceny, za kterou by pojistil možnost své výpravy a přiměl Španělsko k pokračování v objevech tak důležitých.

Ze znamení Indiánů, jimiž ho nepřestávali ujišťovat, rozuměl, že odtud na východ je země, kde lidé v noci při světle pochodní rýžují zlato z písku nízkých pobřeží a zpracovávají je kladivy v pruty. Ustavičně vyslovovali jména Babeka a Bahio, jež Kolumbus pokládal za názvy té země nebo těch ostrovů. Chladné noci věštily blízkou zimu, i váhal plouti v dřívějším směru a obrátil se k východu, aby objevil Babeku. Kdyby byl pokračoval v původním směřování, byl by dostihl břehů Mexika, pokladů neslýchaných. Ale zlato mělo být jen jeho vnadidlem a pobídkou, nikoliv jeho kořistí.

14. listopadu se octl v souostroví úplně novém. Vzduch byl průzračný, a kam oko dohlédlo, moře bylo jako poseto nespočetnými ostrovy a ostrůvky, jež houštinami svěží zeleně vystupovaly z tichých vod. Uchvácen tímto pohledem, nazval toto moře ke cti Panny Marie — Mar di Nuestra Señora. Vypisuje krásu těchto ostrovů svým králům a ujišťuje, že jeho chvála a nadšení nevystihuje ani setinu toho, čeho by tato rajská končina zasluhovala.

Když v pátek 16. listopadu vystoupil z člunu, aby za-

bral první z těchto ostrovů, zrak jeho utkvěl na podivném zjevu: na vyvýšeném místě spatřil v podobě dokonalého kříže ležeti dvě převeliká břevna. Udiven a v hloubi srdce utěšen tímto znamením, utvořeným tajemnou náhodou, uctil je na kolenou a kázal tesařům, aby je náležitě upevnili a vztyčili. Vydal se pak na výzkumy. Pluje od ostrova k ostrovu, pozoruje krajinu i její lid, shlíží rostlinstvo i zvířenu, prohledává pobřeží, všímá si i neobyčejného rozdílu mezi zdejším přílivem a odlivem a uvažuje o příčině a soudí, že tu působí husté skupení ostrovů sobě tak blízkých.

Ale toto křížování a zkoumání ostrovů, které tak těšilo hloubavou Kolumbovu mysl, se Pinzonovi zdálo marným zdržováním na cestě k Babece, jejíž pověst rozněcovala jeho žádostivost. Již před časem projevil Kolumbovi nevrlost nad jeho vládou. On, starý, zkušený plavec a k tomu boháč, bez jehož podpory podnik by byl ztroskotat, tak alespoň věřil, měl být nyní poslušen takového chudáka a k tomu cizince, který se stal admirálem a nabyt práva na bohatství těchto zemí, na němž on, Pinzon, má zůstat bez podílu. Trpkost a sobecká žádostivost již dlouho v něm žířily, až uzrály v zrádcovský čin. Kolumbus, který si Pinzonovy zkušenosti i odvahy velice vážil, okoušel často jeho nevraživost, ale z úcty k němu ji trpělivě snášel. Všelijakých škaredých slov mu Pinzon řekl a nejednu zlou chvíli připravil, jak se později přiznal, ale zrady se v něm nenadál.

Když v pondělí před slunce východem koráby vypluly, Pinta, loď ze všech pro plavbu nejzpůsobilejší, nejlépe odolávala protivnému větru a daleko je předstihla. Moře se vzdouvalo a nepříznivý vítr vytrvale jim bránil a nutil je, aby se uchýlili k břehům kubánským. Indián, který byl na Pintě tlumočnickem, vychvaloval Pinzonovi nádheru a bohatství Babeky a tvrdil, že k ní zná cestu. V noci na čtvrtek

22. listopadu Pinta náhle změnila směr a vydala se podle břehů Kuby k východu. Kolumbus překvapen sledoval toto svévolné počínání a v zlé předtuše vyhlížel za lodí, která se mu ztrácela v tmách. Pojednou se zdálo, jako by se snažila o návrat. Pinzon snad zaváhal. Kolumbus se přiblížil ke břehu, kázal svinouti některé plachty a dával Pintě znamení světlem se stožáru. Noc byla jasná a zdvihl se příznivý vítr. Ale když se rozednívalo, po Pintě ani stopy; obzor široko daleko byl prázdný. Niňa pod velením Pinzonova bratra zůstala však věrna.

Kolumbus byl sklíčen. Útěk Pinty připravil mu nejednu nesnáz právě uprostřed tak vyčerpávajícího pátrání a mysl jeho naplnil nepokojem.

V posledních dnech listopadových Kolumbus pokračoval ve výzkumech břehů Kuby, až dospěl k nejvýchodnějšímu výběžku ostrova, který považoval ve výzkumech za nejzazší kraj Asie. Dal mu významné jméno: Alfa i Omega, jako by řekl: konec a počátek. Podařilo se mu objevit i přístav, jakého posud nespatriil. Sto lodic tu stálo, ale neměly kotvic ani lanoví. Se všech stran hory zarostlé ovocným stromovím chránily jej proti všem větrům. A tak se mu ukazovala věc vždy lepší předešlé a ve všech objevech se dařilo od dobrého k lepšímu, jak si poznamenal. Ačkoli byl váben tolikerou krásou, přistával jen zřídka, aby se nezpozdil v provedení hlavního účelu: dostat se k zlatonosným břehům.

S těžkým srdcem opouštěl břehy kubánské, tuto rajskou končinu, která doposud uchovala své kouzlo, jemuž se vyrovná sotvakterý kraj světa. Domníval se, že ani nebude mít sil, aby se rozloučil s místy tak nádhernými, až ho jímál smutek, že nemůže vyličit ani tisícinu toho, co spatřil. Děkoval Bohu, že ho vyvolil, aby objevil krásu tak veleb-

nou a směl rozjímati o tolika věcech vždy podivuhodnějších. Děkoval, že jemu i všem dopřál zdraví, »neboť ani jediný z lodního mužstva až posud tu nezakusil nejmenší bolesti hlavy, ani jediný nezůstal v kajutě nemocen, kromě jediného starého plavce, který léta trpěl úplavicí, ale uzdravil se již druhý den po příchodu do této krajiny.«

Divy zdejší přírody ho takřka věznily svým čarovným půvabem až neuvěřitelným. Zdálo se mu, »že se octl uprostřed přeludů a kouzel«. Předvídáje z bohatství těchto končin jejich budoucí význam, je unesen tak dalece, že takřka zapřisáhá své panovníky, aby nikdy nedopustili vykořisťovat a pustošit tuto rajskou končinu lidem kořistným, hrabivým a nevěřícím. »Vaše Veličenstva nechť nikdy nesvolí, aby se tu usadili cizinci, kteří nejsou katoličtí křesťané, poněvadž všechen záměr a smysl podniku, totiž vzrůst a sláva náboženství křesťanského, by vyšel nazmar«.

Tato slova napsaná před koncem první výpravy, slova plná prorocké obavy a paměti vpravdě křesťanské, která zahrnovala osudy potomstva, jsou jako klíč k pravé povaze Kolumbově a smyslu jeho objevů. Nikdy by jich nevyslovil pouhý dobrodruh, za jakého by ho rádi prohlásili.

Ale Kolumbus, duch tak praktický a skutečnosti vždy dbalý, takto rozjímaje, nezapomínal přímých potřeb své výpravy. Zdržován bezvětřím věnoval péči mužstvu i lodím. Pod velením důstojníka poslal oddíl vojska, doprovázený indiánským tlumočnickem, na výzkum země a na domluvu s ostrovany. Ale divoši, sotva je shlédli, dávali se na útěk. V jedné vsi zaskočili několik žen s třemi dětmi a na břehu překvapili lodici, jejíž veslaře vzali s sebou.

Někteří životopisci se zle horší na Kolumba pro tyto násilné skutky. Kolumbus však byl i myšlenkou dalek toho, aby tyto zajatce odvlékal jako otroky. Považoval za ne-

zbytné přivéztí je na ukázkou svým králům: především pak zamýšlel, že jim takto poskytne nejlepší příležitost, aby seznali evropský život, naučili se řeči a po návratu sloužili jako šířitelé nového poznání a jako tlumočníci.

Konečně ve středu 5. prosince se vzbudil vítr, na který Kolumbus již netrpělivě čekal. Záhy zrána byly vyzdviženy kotvy a vítr, nadouvaje všechny plachty, poháněl koráby tak bystře k jihozápadu, že do večera urazily 88 mořských mil.

ESPAÑOLA

Dlouho nezažili tak rozkošné plavby. Plachty se nadýmaly, lanová ve větru jen svištěla a lodi uháněly jako šíp. V křišťálovém vzduchu pod blankytným jasným oblohou, plným vlhké svěžesti, vůně a tak dokonale průhledným již z daleka se objevil a nad obzor vystupoval malebný ostrov, k němuž se lodi rychle blížily. Vysoké, skalnaté hory se vypínaly z houštin bohatých lesů a skláněly se do úrodných rovin a zelených stepí. Modravé sloupky dýmu a z dálky zřetelná pole dávaly tušit, že ostrov je hojně zalidněn.

Bylo již navečer na den svatého Mikuláše, když Kolumbus veplul a zakotvil v dokonale chráněném a krásném přístavu na západním konci ostrova, který pojmenoval ke cti světce, jehož svátek se toho dne slavil. Jméno sv. Mikuláše mu zůstalo podnes. Přistál u jednoho z nejkrásnějších ostrovů světa. Podivuje se jeho zvláštním půvabům, dojíst netušil, že toho kouzelného večera zapadlo slunce nad krajinou, které nadcházely osudy tak neblahé. Vystoupili na břeh, ale nikde vůkol ani živé duše.

Zítřka na druhý den rozvinuli plachty a vydali se směrem severozápadním podle pobřeží. V dále se jim objevily hory a na jejich úpatí lesnaté končiny, které jim polohou i zabarvením připomínaly domov. I stromy se tu podobaly španělským dubům a svěží vzduch i barva blankytné a podobná mračen, vše jim připomínalo říjen v Andalusii. Pře-

kvapen tou podobností admirál nazval ostrov, jemuž ve zdejší řeči říkali Haiti, jménem ostrova Španělského — España.

K večeru vepluli do zátoky, již Kolumbus pojmenoval k úctě Početí P. Marie — Concepción. Plavci tu rozestřeli síť a nachytali lososů, sardelí, kambal a hojnost jiných ryb, vesměs podobných rybám z domova známým.

8. prosince o svátku Početí déšť prudce šlehal a zadržel mužstvo po celý den na lodi. Liják neustával, a tak až 12. prosince admirál prohlásil zábor ostrova slavným vztyčením velikého kříže na pobřežní výšině.

V noci opět zářily nescetné ohně, které ostrované zapalovali buď na výstrahu před cizinci, buď aby chránili své chýše proti komárům. Ale všechny pokusy dostat se do styku s domorodci selhávaly. Jakmile jen zahlédli bělochy, ihned se rozutekli. Admirál vyslal několik plavců na výzvědy. Podařilo se jim polapiti mladou divošku a dopravit ji na loď. Byla to žena velmi sličná. Kolumbus ji dal obléci, a vyzdobiv ji korálky a rolničkami, vyslal ji s plavci nazpět, aby jim pomohla se potkati s ostrovaný a vymluvila jim jejich zbytečné obavy. Ke třetí hodině s půlnoci se však námořníci i s krásnou Indiánkou vrátili z úzkosti, aby nezbloudili. Nezbyvalo, než vyslati zmužilejší slidiče s tlumočníky. Podařilo se jim objeviti velikou vesnici o tisíci chatrčích, ale pustých a prázdných. Indiánští tlumočníci přece však vynašli příležitost, aby vymluvili ustrašeným vesničánům, které konečně přivábili, že příchozí běloši nejsou obávaní Karibové, strašliví lidožrouti, ale že sestoupili s nebes, aby je navštívili. Poté nabyli důvěry a odvážili se z úkrytů. Na dva tisíce jich spěchalo bělochům v ústrety: z dálky je zdravili, padali na kolena a skládali si ruce na hlavu na znamení úcty. S velikou slávou přinášeli na ra-

menou Indiánku Kolumbem oblečenou a vyzdobenou. Za ní kráčel její muž v čele velikého zástupu, nadšen a pln vděčnosti za laskavost, kterou ti nebešfané jeho ženě prokázali. Když se ostrované z bázně a údivu trochu vzpamatovali, zavedli cizince do svých příbytků a předkládali jim co měli: chléb z kořene kasavy, ryby a rozličné ovoce. Hostili je ochotně, radovali se a nabízeli jim ochočené papoušky, aniž chtěli něco za ně vzíti oplátkou.

Účastníci výpravy se vrátili nadšeni krásou krajiny i laskavým přijetím u ostrovanů, kteří je zklamali jen v jediném: neměli zlata. Tato zpráva přiměla admirála, aby se znovu pustil do pátrání po ostrově Babece, který Indiáni nepřestávali velebit pro bohatství zlata. Ale protivný vítr jej zavál na ostrov Želví.

Na druhý den, vraceje se k España, potkal člun, v němž jediný Indián směle přemáhal prudkost větru a hrozivých vln. Podivuje se jeho odvaze a dovednosti, vzal jej i s jeho bědnou lodičkou na palubu. Po svém zvyku zahrnul jej dary a poblíž vsi ho vysadil na břeh. Sám pak zakotvil v nedaleké zátočině, kterou nazval přístavem Pokoje, a vyčkával.

Tušení ho nezklamalo. Jako na křídlech větru se roznesla Indiánova zpráva o příchodu nebešfanů do všech okolních vesnic. Na pět set ostrovanů se rozběhlo k pobřeží, plovalo nebo veslovalo k lodím, aby spatřilo příchozí. Byly mezi nimi i ženy a dívky podivné krásy ozdobené jemnými lístky zlata na uších a v chřípí, které ochotně a bez výměny nabízely. Kolumbus velmi dbal, aby se s nimi zacházelo s největší laskavostí, jako by již byli křesťané. »Jsou to snad nejlepší lidé na světě«, psal o nich králům, »a skládám pevnou naději v Pána a Spasitele našeho, že Vaše Veličenstva je všechny obrátí na křesťanství«. Ve snu netušil, jak trpce měla být zklamána naděje jeho veliké lásky!

Na druhý den již za časného úsvitu vlajkami a praporci na všech stožárech a střelbou z děl pozdravili jitro slavného svátku Zvěstování Marie Panny. Téhož dne odpoledne po »hodině nešporů« navštívil je král ostrova, jehož ostrované nazývají kazik. Blížil se nesen v nosítkách, obklopen četnými strážci a dvěma vážnými osobnostmi, patrně svými rádci. Kolumbus právě večeřel ve své kajutě. Kazik se nechal ohlásiti a vešel směle k admirálovi, dvorně ho pozdravil, posadil se vedle něho a dovolil jen dvěma svým dvořanům, aby s ním zůstali. Ostatním poručil, aby se vzdálili. Admirál v domnění, že si přeje s ním povečeřet, přikázal donésti pokrmy i nápoj, ale král ze zdvořilosti jen se dotkl rty, jako by okusil, a podal jídlo i nápoj svým lidem.

Po večeři přistoupil jeden z kazikových průvodců a podával Kolumbovi dar, ozdobný pás, vykrášený dvěma zlatými jemně tepanými pruhy. Admirál jej vděčně přijal a vybídl krále k prohlídce lodi. V kajutě admirálově se mu velmi zalíbila prošívaná ložní pokrývka, kterou mu admirál s radostí daroval, a přiložil ještě svůj náhrdelník z broušených jantarů, červené střevíce a lahvičku vodičky z květů pomorančových, což ho nesmírně potěšilo. Posléze mu ukázal kříž, jemuž se kazik velmi podivil, a pak i zlatý peníz s podobami obou králů španělských, o kterých kazik jinak nesmýšlel, nežli že to jsou vládcové asi velmi mocní, když z takové dálky, až ze samých nebes vysílají své posly.

Když se připozdívalo, kazik se rozloučil s admirálem, který ho dal dopravití ve svém člunu na břeh a kázal vypáliti čestnou ránu z děla. Námořníci, kteří jej doprovázeli, vyprávěli, že král dal nésti admirálovy dary jedním ze svých dvořanů před sebou a že jeho syn v čele početného průvodu se ubíral za ním.

Královská návštěva zklamala naděje na zlaté bohatství, ale za to jim naklonila všechen dosud bázlivý a nedůvěřivý lid, který teď odevšad spěchal, aby spatřil sestouplé nebešťany. Kupili se na pobřeží, připlouvali v člunech až k lodím a nabízeli, co měli: chléb velmi chutný, čerstvou vodu v tykvicích i kousky zlata. Kolumbus přísně dbal toho, aby se s nimi laskavě vycházelo a poděloval je rozličnými drobnůstkami, z kterých se jejich prosté srdce dětsky radovalo. Neodvážili se o ně dotírat a žebronit, ale Kolumbus jim je rozdílil, »poněvadž se mu to zdálo slušné a že na ně pohlížel již jako na křesťany«. Když viděli, že se lodi chystají k odjezdu, prosili s velikým nářkem, aby jich neopouštěli, a dlouho je pak ve svých loďkách doprovázeli.

V pátek 21. prosince zakotvil Kolumbus v krásné zátocině, kterou pojmenoval přístavem sv. Tomáše. Pověst o nebešťanech je předstihla i sem a zvědaví ostrované se již tísnili na pobřeží. Sotva lodi zakotvily, přistál k nim veliký člun s poselstvím od kazika, který panoval ve východní části ostrova a nazýval se Guakanagari. I on byl žádostiv spatřiti lidi sestouplé s nebe. Jeho vyslanci přinášeli darem široký pás, uměle vyrobený z kůstek a barevných korálků, a ze dřeva vyřezávanou hlavu, jejíž oči, nos i vyplazený jazyk byly zlaté. Prosili admirála, aby se vydal k jejich pobřeží, a navštívil krále v jeho sídle. Domluva s nimi byla nesnadná, poněvadž Iindiáni sansalvadorští jim už nerozuměli.

Protivný vítr Kolumbovi překážel, aby pozvání vyhověl. Vyslal kazikovým člunem královského notáře a několik důstojníků, aby opětovali pozdrav. Poslové se vrátili až v noci. Vyprávěli, jak je cestou všude vítali a s jakou okázalostí je Guakanagari přijal. Čeká admirálovu návštěvu a posílá papoušky s mnohými kusy zlata.

Na Štědrý den ještě před svítáním Kolumbus opustil

přístav Svatého Tomáše a vyplul s dobrým větrem na další výzkumy pobřeží a na slíbenou návštěvu kazika Guakanagariho v jeho sídle. Ale vítr polevil a brzy utichl, takže za celý den propluli jen kousek cesty. Ani k večeru se vítr neprobral. Noc byla tichá. Lodi se sotva pohybovaly. Opožděná Niña plula na půl míle pozadu.

Před půlnocí Kolumbus odešel do své kajuty, oblečen ulehl a záhy usnul. Rušným životem posledních dnů byl znaven. Nepřetržitě návštěvy ostrovanů, rozmluvy s nimi, obtížné dorozumívání, rozdělení i přijímání darů, třídění a úschova přírodnin, které chtěl přivést na ukázkou domů, a kromě toho stálá pozorování, měření, zápisy a poznámky a každodenní starosti velitelské popřávaly mu sotva chvilky oddechu a nadobro jej vyčerpaly. Moře bylo hladké a tiché. Pluli známou končinou, kterou před tím v člunech prozkoumali, stav lodí byl dobrý, nebylo tedy obavy před nebezpečím — které číhalo již na dosah.

Když admirál opustil palubu, službou pověřený důstojník usnul a pak i kormidelník přes přísný zákaz, aby se kormidlo nikdy, ať je třeba bezvětrí a cesta bez písčín i skalisek, nepouštělo chlapcům, zmožen únavou odevzdal je plavčíkovi a ulehl do své rohože. I strážné mužstvo se vytratilo, aby si pospalo. Všecko v klidu a bezpečí odpočívalo, i plavčík u kormidla podřimoval, až usnul, a Santa Maria, opuštěna a sobě ponechána, zvolna se poddávala nelslyšně tažena proudem, který ji nesl k písčině.

Tlumený náraz pojednou probudil ospalého chlapce. Na jeho zděšený výkřik probudil se Kolumbus, vyrazil ze své kajuty a spěchal zabránit hrozivému nebezpečí, dříve než se kdo z ostatních vzpamatoval a pomyslí, co se stalo. Ve chvíli byli všichni na palubě. Admirál rozkázal, aby spustili na zádi zavěšený člun, naložili kotvu a vrhli ji poněkud

opodál lodi, aby se pozvedla. Plavci skočili do člunu, ale místo aby vykonali, co jim bylo přikázáno, zmateni a postrašení veslovali k Nině, která plula opodál. Mladší Pinzon, který byl kapitánem druhé lodi, zbabělcům jak náleží vyčínil: na palubu je nepřijal, ale sám, skočiv do člunu, spěchal na pomoc ohroženým.

Zatím loď, kolísajíc v proudu napříč, stále víc a více se sázela na mělčinu. Kolumbus se marně snažil, aby jí ulehčil odtěním stěžně a učinil ji zas plavnou. Hřeben spodku již vazel v písku a příboj dorážel do stran, až se loď zvrátila na bok. Na štěstí klidné počasí vytrvalo. Roubení lodí vytrvalo, jen ucpávky povolily. Admirál opustil trosky a se vším lidem se uchýlil na Niňu, kde strávili ostatek noci. Na úsvitě odeslal posly na břeh, aby zvěstovali kazikovi Guakanagarimu o neštěstí, které je v noci potkalo.

Král byl smutnou novinou tak dojat, že zaplakal nad neštěstím, které očekávaného hosta stihlo. Hned mu vyslal množství lidí s čluny na pomoc a ujistil ho, že mu ochotně poskytne všeho, čím vládne. V několika hodinách ochotné ruce pod dobrým vedením zachránily všecko. Guakanagari dal vyprázdniti tři veliké domy, aby hosté mohli do nich složit své věci. Sám přišel, aby na vše dohlédl a postavil ozbrojenou stráž. Nebylo jí však třeba. Tito divoši, přece tak chtiví a dětsky žádostiví, pohlíželi na majetek hostů s uctivostí, opatrně věci přenášeli a pečlivě ukládali, a to tak poctivě, že se, jak admirál s podivem poznamenal, ani nejmenší nitka neztratila. Všichni s nelíčenou účastí se snažili své hosty těšit a ve všem jim vypomáhat, že Kolumbus dojat a udiven jejich blízkou láskou, píše o nich, že vpravdě milují své bližní jako sebe samy. Jejich řeč je lahodná a přívětivá, provázená libým úsměvem. Věru lepšího lidu a lepší země snad na světě není.

Když záchranné práce byly skončeny, král se snažil, jak by své hosty nejlépe uvítal. Vida, že Kolumbus je sklíčen, těšil ho a povzbuzoval příslibem ochotné pomoci. Pro vyražení dal vystrojiti slavnost a hostinu z různých druhů ovoce, ryb i zvířiny. Po hostině provedl ho utěšenými háji k svému sídlu, kde shromážděný lid předváděl rozličné hry a slavnostní tance.

Aby se svým hostitelům nějak zavděčil, Kolumbus uspořádal podívanou, jež byla dobrou příležitostí, aby užaslým ostrovanům předvedl ukázkou vojenského umění a válečné moci Španělů. Jeden z účastníků ve vojnách granadských hbitě a mistrně střílel maurským lukem, což všecy velmi udivilo. Ale jaké bylo jejich překvapení, když zaslechli střelbu z pušek a pistolí, a zvláště když dělo vypálilo hromovou ránu. Pohled na její strašlivé účinky, jak rozštěpila a tříštila i nejsilnější stromy, naplnil je takovou hrůzou, že padli na tvář a báli se oči pozvednouti. Teprve když slyšeli, že Španělé tou zbraní je chtějí chránit proti strašlivým Karibům, kteří často přepadali ostrov, ukrutně je zabíjeli, odvlékali a požírali, jejich zděšení se proměnilo v nadšený jásot. Guakanagari byl potěšen, když slyšel, že tito podivuhodní hosté se chtějí v jeho kraji usadit, a doufal, že s jejich přispěním se loupeživých a ukrutných Karibů navždy zbaví. Vsadil Kolumbovi na hlavu jakousi čelenku z ryzího zlata, kolem krku mu zavěsil náhrdelník ze zlatých plátků a podaroval i jeho druhy štědrě.

Přátelství kazikovo s Kolumbem a styky s ostrovany byly den ke dni důvěrnější a utěšenější. Ostrované mu denně přinášeli množství zlata, vyměňující je za zvonečky, střípky, korálky a barevné čepičky, z kterých se upřímně těšili. Kolumbus se cítil za své neštěstí bohatě odměněn. Když kazik poznal, jak si admirál zlata váží a horlivě je

sbírá, ochotně mu vyjevil, že nedaleko v horách v končině, kterou jmenoval Cibao, je zlata hojnost a že mu ho opatří, kolik mu bude libo. Kazik vládnoucí nad tou krajinou je pánem dolů a ryžovišť, která dávají nedoobné množství žlutého kovu. Kolumbus udiven tou zprávou přemítal, zdali Cibao není snad vlastní podobou jména Cipango a zdali tu není onen zlatem a drahým kořením oplývající ostrov, o kterém čítal v Milionu Marka Pola. Bylo to vskutku jako na ostrově Fajáků, jako v pohádce, že chvílemi pochyboval, zdali toliko nesní. Obyvatelé tu žili v dávné prostotě zlatého věku lidstva uprostřed plodné přírody, která skýtala hojnost svých darů bez valné námahy; radovali se z krásy slunce a vody a všeho stvoření, nečiníce rozdílu mezi svým a tvým, který je semenem všeho zla. Majíce všeho sdostatek, spokojovali se s málem, i neměli potřeby něco zavíratí a s někým se o něco svářiti. V poklidné práci a beze spěchu trávilí své dny v blaženosti, kterou pocíujeme ve svěžím jasu lahodného podnebí.

Král Guakanagari, pod jehož neomezenou patriarchální vládou ostrované žili, byl mladý muž ušlechtilé povahy, vrozené vznešenosti v chování a nenucenosti v pohybu a ve všech způsobech. Ke Kolumbovi vzhlížel s podivem a důvěřivou úctou, snaže se přizpůsobiti a povznéstí k hostům, o jejichž nebeském původu byl přesvědčen. Zatím co jeho lid byl nadšen a dětinsky se těšil drobnůstkami a lesklými cetkami, které získal výměnou za zlato, koření a bavlnu, král důstojně chodil v košili, navlékal si rukavičky a za zlaté dary vyžádal si umyvadlo s konvicí, aby si po jídle mohl omýt ruce, které si dříve jen otíral vonnými bylinami. Nebyl to však jen pud k pouhému napodobení zevnějších způsobů vznešených nebešťanů. Hluboká úcta poutala ho k božskému člověku, jehož velikost dětské srdce

divošského panovníka bezpečně uhádlo, poutáno po svém způsobu kouzlem, jež Kolumbova osobnost tak mocně vyzářovala. Mělť nejednu příležitost, aby se podivil jeho schopnostem, když loď ztroskotala, a žasl nad jeho dovedností, když kreslil plány, budoval tvrz a řídil všechny práce.

Kolumbus, uvažuje o slibné budoucnosti této země, připadl na myšlenku, »že Pán snad proto dopustil, aby uvázl a ztroskotal na mělčině, aby v těchto místech pevně zakotvil«. I mnozí jeho lodníci, kterým život na ostrově zachutnal a kteří si neradi připomínali návrat do starostí a klopot, které je po návratu domů očekávají, prosili ho, aby jim dovolil zůstat, že beztak nebylo by bezpečno směstnati všecky v jediné karavele. To vše vedlo Kolumba k myšlence, aby tu položil základ budoucí osady.

Guakanagari netoliko svolil, ale byl nadšen, když se dověděl, že někteří z cizinců se tu hodlají usadit a že admirál je později opět navštíví. Velmi spoléhal na přítomnost tak mocných divotvorců, která mu bude jistou ochranou.

Kolumbus vyměřil pozemek, vyznačil čtvercový základ a za deset dní po zániku Santy Marie práce Španělů, ochotně podporovaných pomocí ostrovanů, byla skončena. Naproti neblahé písčíně se vypínala na pobřeží mocná tvrz hlídaná baštami v nárožích a opevněná koly pobitými napříč mocnými břevny z lodního trámů. V podzemí byl vyhlouben prostorný sklep, určený za skladiště zásob a zboží získaného výměnou. Zbraně i střelivo, nástroje a zásoby potravin ze ztroskotané lodi byly sem přeneseny. Admirál pamatoval i na obilí k setbě a zůstavil obyvatelům pevnůstky všecko zboží, jež měli vyměňovati za zlato. Posádku čtyřiceti mužů postavil pod velení Diega z Arany, jemuž udělil veškerou moc ve jménu králů, aby vedl správu osady i pevnosti, které na památku osudných i neméně šťastných vánoc dal

jméno La Navidad — Narození Páně. Pro případ, že by velitel nemohl vykonávat svůj úřad nebo že by zemřel, ustanovil, aby jeho nástupcem byl Pedro Guitierrez a po něm Rodrigo de Escobido.

Otcovsky všem připomínal a domlouval, aby si byli vědomi své cti a svého hlavního úkolu: aby dobrým příkladem a vlídným jednáním dokazovali, že jsou křesťany, aby si všímali jazyka ostrovanů a záhy se mu přiučili a pak i slovem šířili světlo víry. Jako zkušený znalec lidí v pronikavé předvídavosti jim radil, ba přikazoval, aby se porůznu nerozcházel, jednotlivě nic nepočínali, ale dbali kázně a bratrské svornosti, v níž jest jejich moc a síla. Zejména pak jim nařídil, aby neopouštěli území kazika, který tak přátelsky je jim nakloněn, a nezavdali tak příčiny k roztržkám nebo nesvárům, jejichž následky mohli by pro ně být osudné. Aranovi a ostatním velitelům uložil, aby využili času k prozkoumání přírody, ke sběru zlata a drahého kování a pátrali na pobřeží po místech, kde by se daly zřídit příhodné přístavy.

Ráno no Novém roce se Kolumbus loučil s osadou i s pohostinným a laskavým kazikem. Podaroval jej šňůrou korálů z afrických drahokamů, šarlatovým pláštěm, červenými střevíci a stříbrným prstenem, kterého si kazik vážil nad zlato. Když pak ho Kolumbus objal, jsa pamětliv jeho dobroty, upřímně se s ním loučil, Guakanagari neutajil smutného dojetí, a líbaje admirálovi ruce, rozplýval se v slzách.

Ale i hloučku lodníků a zástupům přispěchavších ostrovanů se svírala hrud' podivným smutkem. Bylo těžko se loučiti s druhy, společníky útrap i radostí této dlouhé cesty, které už nikdy neměli spatřiti; bylo se těžko loučiti s prostým a srdečným lidem, s kterým tak nakrátce se objali;

a nade vše bylo těžko dávat sbohem kraji, v němž i nejotřejší srdce rozjihlo snem o ztraceném ráji.

Niña vypálila na pozdrav a lesy a hory a skály se přidružily ozvěnou k odezvě z pevnůstky. O vzdutých plachtách loď se hnula k západu. Pobřeží ubíhalo, ostrov se nížil, a nížil, vzdaloval, až zmizel pod modrou čarou obzoru, kam rajská Espaňola zapadla navždy.

N Á V R A T

V pátek 4. ledna s východem slunce Kolumbus opustil La Navidad, aby se vydal na cestu do Španěl. Pozoruje v dále vysokou horu, již nazval Monte Cristo — horou Kristovou — zamířil v tom směru podle pobřeží. Bylo mu zápasiti s protivným větrem a mezi četnými mělčinami a skalisky byla cesta obtížná.

V neděli po poledni zavál silný východní vítr. Admirál nařídil jednomu z plavců, aby vystoupil do strážního koše a pozoroval polohu mělčin. Sotva se lodník rozhlédl, spatřil v dále loď, která se vzdutými plachtami k nim směřovala. Ukázalo se, že je to Pinta.

Byv poznán a donucen větrem Martin Alonzo Pinzon zamířil k Nině a veplul za admirálem do přístavu. Omlouval se všemožně, aby nějak vysvětlil svůj útěk, předstíraje, že byl zahnán nezdolným větrem, až ztratil Kolumba z dohledu a marně prý ho bez ustání hledal. Admirál prohlédl jeho vytáčky, postřehl, jak si odporuje a kupí lež na lež: avšak s velikým sebezapřením vyslechl Pinzona klidně a tvářil se důvěřivě v obavě, aby výtkami a rozeprí s nevraživým hrubcem neohrozil společnou plavbu lodí k domovu. Kapitány obou karavel byli Pinzonové a mužstvo většinou s nimi spřízněné a známé jim bylo nakloněno. Kolumbus pocítil nevraživé napětí, potlačil svůj spravedlivý hněv a mlčel.

Později se přesvědčil, že jeho podezření nebylo liché. Dověděl se, že Pinzon úmyslně ujel a podle rady Indiánů, kteří ho ujišťovali, že vědí, kde najde hojnost zlata, pustil se k východu. Doplul na Española, kde zakotvil v ústí jedné řeky a začal výměnný obchod s ostrovany. Nahromadil množství zlata, z něhož polovici rozdal mužstvu, aby si pojistil jeho přízeň a mlčelivost, polovici ponechal pro sebe. Na odchodu zajal čtyři Indiány a dvě dívky, aby je ve Španělsku prodal.

Kolumbus se k té řece vypravil a nazval ji Rio de Gracia, ačkoliv i potom byla známa pod jménem řeky Martina Alonza, jak ji Pinzon po sobě byl pojmenoval. Zajaté Indiány i dvě dívky pěkně oblékl, hojně podaroval a kázal je propustit, čímž si však Pinzona nijak nenaklonil.

Postupuje dále podle břehu, doplul k zálivu náramně širokému, který tak hluboko zasahoval do země, že Kolumbus jej považoval z počátku za průliv. Tu došlo k prvnímu nepřátelskému utkání s ostrovany, při němž byla po prve prolita krev domácího lidu. Obyvatelé této oblasti ostrova byli na rozdíl od ostatních pokojných ostrovanů lid divoký a bojovný. Jejich obličejové rysy byly děsivě pomalovány, vlasy spletené ve vrkoče měli propleteny ozdobou z pestrých papouškových per a všichni byli ozbrojeni luky nebo obušky i meči z velmi tvrdého dřeva palmového, takže admirál se domníval, že jsou to ti zločinní Karibové, o kterých slyšel již tolik pověstí.

Několik námořníků, které vyslal na pobřeží, aby sháněli potravu, bylo těmito divochy přivítáno střelbou z luků. Kolumbus, aby zabránil nepřátelskému střetnutí a nějak divochy upokojil, snažil se je přilákat pestrými cetkami a ukrotit je rozličnými dary a laskavostmi. Vskutku odložili zbraně a umírnili se. Ale pojednou se znovu rozezlili a

pustili se do boje. Ale když dva z nich zaplatili svou odvahu životem, ostatní poděšení odhazovali zbraně a utíkali.

Kolumbus litoval, že se mu nepodařilo vyjít s nimi po přátelsku a byl připraven k novému útoku divochů. Ale nazítří se ostrované přiblížili přívětivě a pokojně, jako by se nic nebylo přihodilo, a chovali se velmi důvěřivě. Jejich náčelník, kazik Majonabeks, dokonce navštívil Kolumba na palubě. Admirál mu dal najevo, že si váží jeho odvahy i přímosti, a hojně ho podaroval. Kazik slíbil, že mu za to přinese zlato. Sám se již nevrátil, ale po jednom ze svých lidí poslal Kolumbovi zlatou čelenku.

Tito Indiáni se nazývali podle hor Ciguajských, které se výšily v té části Španělska. Čtyři z nich, kteří ujišťovali, že vědí o krajině, kde je zlata hojnost, vzal admirál s sebou. Na paměť neblahé přestřelky nazval chobot zálivem Šípů — el Golfo de las flechas.

Divoši vyprávěli mnoho zajímavého nejen o zlatě, které nazývali »tuob«, ale i o blízkých a vzdálených ostrovech. Znali cestu k lidožravým Karibům a povídali o jednom ostrově, jmenovali jej Matinino, který je obýván tolika ženami, jakými indiiánskými amazonkami.

Ačkoliv se Kolumbus již jednou přesvědčil o malé věrohodnosti toho, co mu jeho i ostatní Indiáni vyprávěli, nadsazující a zveličující vše náramně po způsobu dětí — přece byl velmi žádostiv zvědět, zdali vskutku takový ostrov jest na světě. I v Milionu Marka Pola četl cosi podobného. Rovněž by byl rád spatřil ty lidožravé Kariby, postrach pokojných ostrovů, které přepadali, ne aby vykrádali chýše ostrovanů, nýbrž aby bezbranné obyvatele honili, uchvacovali a jako dobytek zavírali doma do ohrad, kde je vykrmovali, zabíjeli a z jejich těl si strojili hody. Vzpíral se uvěřiti této zvrácené ohavnosti, nicméně doslova pravdivě, nad

kteřou byl do hloubi duše pohoršen, a věřil, že Bůh jej posílá, aby světlem víry tyto temnosti rozplásl a osvitil.

Ale stav jeho lodí byl povážlivý; četnými rozsedlinami se dovnitř drala voda a bylo stejně nebezpečno meškati v těchto dálkách jako se vydávati na cestu. Mužstvo žehralo, jsouc již vezkrze neochotno k dalším výzkumným plavbám, a rovněž i napětí mezi Pinzony a Kolumbem připomínalo nezbytný návrat. Jako na zavalanou zavál příznivý vítr a Kolumbus déle nemeškaje obrátil své lodi na cestu k východu, pevně důvěřuje, že »Pán, jenž ho vedl ve své dobrotě, ze svého milosrdenství provodí ho i nazpět«.

Počasí bylo krásné. Lodi bystře ujížděly a dne 16. ledna zmizel poslední výběžek Španělska z dohledu. 21. ledna se značně ochladilo. Ptáci přeletovali v hejnech, ale množství ryb již prořídlo a po hladině pluly trávy, kterých se nyní již neděsili. Na druhý den vítr ustal, pomalu se loudali tišinou a Indiáni se pobavili koupáním poblíž lodí.

Vítr oživil, ale co chvíli měnil směr, takže plavba byla nesnadná. Pinta se ustavičně opožďovala pro potíže s přední plachtou. Pinzon pro chamtivou honbu za zlatem zanedbal opravit stěžník, který byl pochroumán a nesloužil při ustavičných zatáčkách, ke kterým nestálý vítr lodi nutil.

Vzduch pozbýval průzračnosti. Lehký vítr od západu se střídal s bezvětřím, obloha se chmuřila, deště se přeháněly a vzduch se ochladil. Ale časem byla pohoda, za kterou admirál nepřestával děkovat, a tak do 12. února urazili značnou částku cesty a byla naděje, že brzy již spatří pevninu.

Ale právě toho večera zadul vítr od severozápadu a vzdálené blesky věštily bouři. Admirál dal svinouti všechny plachty až na jedinou, kterou ponechal, aby loď nadnášela. Pluli, jak říkají, »se suchým stromem«, o holých stěžních.

Obzor zčernal a nabýval vzezření vždy děsivějšího. Vzdušné vlny se s jekotem překlápěly, zpěněné hřebeny hrozivě syčely a vetché lodi, až bědně nezpůsobivé, aby čelily burácujícímu oceánu, jako pouhé skořápky sjížděly do propastí a znovu byly vynášeny, praskaly a úpěly v chatrném žebroví, sem tam zmítány jako pouhá hříčka rozkacených živlů. Poněvadž na jakékoliv řízení nebylo ani pomyslení, vydali se na milost či nemilost vodám a větrům.

Na úsvitě bouře poněkud polevila, že mohli rozvinouti několik plachet, ale k večeru vítr burácel od jihu s novou zuřivostí a po celou noc tak běsnil, že bylo pramálo naděje na vyváznutí. Admirál dával Pintě znamení světlem, aby se pokud možno držela v blízkosti. Ta se po nějakou dobu držela, ale rozezlená bouře ji záhy uchvátila, její světla se tratila v dálce vždy větší a větší, až pak zanikla v tmách. Když se rozednilo, Kolumbus darmo se po Pintě rozhlížel. V divých pustinách vztekla do sebe vrážejících a zpěněných vln nebylo po ní ani památky.

Po celý den bouře nepolevila, zmítajíc lehkou lodí zbavenou všeliké pomoci. Plachty středního stěžně byly do polovice svinuty, aby vlny přelévající se přes palubu loď nepotopily. Jako by se všechny moci pekelné spikly, aby dílo tak blízké cíli v poslední chvíli zmařily. I nejstatečnější plavci mořem zkušeni pozbývali mysli a zděšení se obrátili k admirálovi, který všecku svou naději poručil Bohu.

»Nařídil jsem,« tak píše ve svém deníku, »aby se lovovalo, kdo z nás přislíbí a vykoná pouť k Panně Marii Guadelupské a obětuje pětiliberní svíci divotvorné Matce Boží za naši záchranu. I napočítal jsem tolik cizrnových semen, kolik nás bylo na lodi, a do jednoho z nich jsem vyryl křížek. První jsem přistoupil, sáhl do čepice, zamíchal semeny a

jedno jsem vytáhl: bylo označeno křížkem. Los padl na mne.

Po druhé bylo taženo se slibem, že, na koho padne, vykoná pouť k Panně Marii Loretánské do marky Ankonské ve státech papežských, kde svatá Matka Boží tolik divů učinila a posud činí. Los padl na jednoho z námořníků z Puerto di Santa Maria, jménem Pedro Villa, jemuž jsem slíbil úhradu všech poutních výloh. Třetí z nás měl putovati do kostela sv. Kláry do Moguery a tam býti přítomen mši svaté a strávit celou noc na modlitbách před oltářem. Seménko s křížkem jsem vytáhl opět já.«

Bouře zuřila s neztenčenou silou. I učinili všichni ještě slib společný, že půjdou procesím bosí a bez kabátů do nejbližšího mariánského kostela v zemi, k níž prvně přistanou. Všichni již viděli svou zkázu. Loď se zmítala tím hrozivěji, že jí chyběla přítěž. Zásoby vody i potravin byly takřka již stráveny. I nařídil Kolumbus, aby všechny prázdné lodní prostory byly zatopeny mořskou vodou a tak se loď zatížila. Jiné rady si již nevěděl. Jeho neochvějná stálost umdlávala. V strašném pokušení mezi důvěrou a pochybností, mezi nadějí a zoufáním klesala a znovu se vzpínala jeho stísněná mysl, zmítaná vlnami neustávající bouře. Pozbýval naděje a opět se mu zdálo nemožné, aby Pán, který ho vyvedl z tolikerých útrap a nebezpečí, jen tak darmo a naplano učinil všechny ty divy a zázraky a nevytrhl jej i z tohoto posledního nebezpečí.

Ale přes všechny usilovné modlitby bouře zuřila dál, zkáza se blížila každou chvílí — konec, neodvratný konec. Nesmírná bolest a hrůza zachvátila srdce objevitele. O sebe se nebál, věrný terciář řádu Františkova byl připraven na smrt: ale nedovedl se smířit se strašlivou myšlenkou marnosti, s pomyšlením, že úžasný objev Nového světa má za-

padnouti v neznámo jeho hrobu; že národové, kteří darmo v něm neviděli člověka s nebe sestouplého, poněvadž jim přislíbil Zvěstování, mají být ponecháni nadále v tmách své neuvědomělosti; že všechno to na samém prahu vítězství, ú samého cíle má být zmařeno a pohřbeno. Víra se vzpírala tomuto děsivému našeptávání.

Uprostřed zoufalého nářku lodníků, v černém lijavci a vzteklém vlnobití dorážejícím na poloutonulou jeho loď, se zrakem přecházejícím hrůzou děsného divadla a ohlušen řevem vln, skřípotem stěžňů a příšerným hvizdem přepjatého lanoví se zdvihl, přemohl úzkost a mdlobu a vešel do své kajuty.

Vyhledal pergamen, a vší silou soustřediv myšlenky, naspěch, stručně vypsal svůj objev. Připojil ještě list, v němž prosil nálezce, aby listinu odevzdal královně kastilské, slibuje mu jejím jménem tisíc dukátů odměny. Obé potvrdil svou pečetí, pevně zabalil, neprodyšně zavoskoval, uzavřel do láhve, a pevně ji zazátkovav, hodil ji potají do moře. Z obavy, aby vlny neodplavily jeho poselství někam daleko od evropských břehů, pořídil ještě opis, podobně jej opatřil a přivázal na záď lodi v naději, že láhev se udrží na hladině, kdyby Niňa ztroskotala.

V pátek 15. února při východu slunce spatřili na severozápadě zemi. Zoufalé mysli oživly nadějí. Pro neustálé vlnobití nemohli se však přiblížit až do večera, přes noc i po celý zítřek pojížděli, aby dostihli břehů. Teprve následujícího dne v noci přistáli k ostrovu, ale pro tmou nemohli rozeznati, kde jsou. Byli na půdě portugalské u nejsevernějšího z ostrovů Azorských řečeného Santa Maria.

Ale jaké uvítání čekalo z bouře vyvázlé ubožáky, kteří přistáli u břehů lidí vzdělaných: jak trapně odlišné od srdečnosti a bezelstné přímosti, kterou poznali mezi nahými divochy!

Obyvatelé považovali za zázrak, jak loď tak chatrná pře-trvala hroznou bouří, a všichni užasli, když zvěděli, odkud připlula. Guvernér ostrova poslal kuřata, čerstvý chléb a vodu. Nazítří Kolumbus vypravil ke břehu člun s námoř-níky, aby vykonali, co za bouře přislíbili. Vyprosili si z města kněze a pak bosi a bez kabátu putovali k osamělé kapličky zasvěcené Blahoslavené Panně. Kolumbus čekal na jejich návrat, aby pak s ostatními vykonal touž pobožnost.

Ale zatím co se lodníci v kostelíku modlili a vroucně dě-kovali za svou záchranu, guvernér s ozbrojenou četou je obklíčil a zajal. Poté se vypravil se svým doprovodem na palubu Niňi, kde se střetl s Kolumbem v břitké hádce. Portugalci zpřetínali kotevní lana Niňi a donutili ji, aby odplula. Kolumbus, když se marně pokoušel přistáti u ostat-ních ostrovů, vrátil se k Santě Marii, aby přesvědčil gu-vernéra o jeho bezprávném počínání. Sotva zakotvil, při-blížil se člun s pěti plavci, s dvěma kněžími a notářem, kteří žádali, aby jim admirál ukázal své pověřovací listiny. Uspokojení vrátili se ku břehu a zakrátko zajatí námoř-níci byli propuštěni s omluvou, že byli zadrženi omylem, z pouhého nedorozumění. Zchytralý guvernér se zvláště omlouval a nabízel své služby, ale Kolumbus, dobře pro-hlédnuv jeho lišáckou ochotu, zdvihl kotvy a 24. února od-plul s příznivým větrem a za pěkné pohody. Ale těžké zkoušky ještě nebyly u konce.

Po půlnoci na neděli 3. března zaburácel vítr a jedním úderem rozerval všechny plachty a div že loď nepřevrátil. Zděšení lodníci se zavazovali novými sliby postů a poutí. Metali los, který z nich půjde bos a bez pláště na pouť k Panně Marii Cintyské do provincie Huelvy, a los opět padl na admirála.

Na noc se rozpoutala bouře nad jiné zuřivá: divoká mrač-

na hořela jedním plamenem blesků, prudký liják a rozka-cené vlny třískaly do lodi hned ztápěné v černou propast, hned vztekle vrhané v zpěněnou výši hřebenu a střemhlav do hlubiny, která ji lačně polykala. Kdo vyvzdoruje, která moc lidská vyvázne z těchto hrůz? »Avšak zlíbilo se Pánu býti ku pomoci admirálovi a ukázati mu zemi«, praví ve své kronice Las Casas.

K půlnoci ji zahlédli, ale pro hustou tmou nerozeznávali, ke kterému pobřeží je bouře zahání. Ze všech zbylých sil se přičiňovali, aby se udrželi do svítání ve vzdálenosti od břehů. A »Bůh je opatroval až do dne« v této noci zoufal-ství, tolika lodím osudné. Podle výpovědi námořníků, po-kud paměť jejich dosáhla, nebylo zimy proslulejší neštěstím. Jen Španělé ztratili tehdy na pětadvacet lodí ve vodách vlámských. Pobřeží všude se pokrývala troskami.

V mlžném úsvitu Kolumbus, napínaje zrak, rozeznal skály při ústí řeky Taja. I za pohody je skalnatý břeh portugal-ský nesnadno přístupný, a tím hůře, když se moře divoce dme. Admirál se snažil vplouti do proudu řeky, která va-lila spousty kalných vod rozbouřených protivným větrem. Ale jakási podivná moc zaháněla loď na skaliska mělčin a hrozila, že ji rozbije u samého přístavu.

Lidé na pobřeží, kteří od rána s hrůzou pozorovali napí-navý zápas, trnuli úzkostí, rozžihali svíce nebo spěchali do kostela, aby prosili za spásu lodi. Kolumbus neměl důvěry v dobré přijetí v Portugalsku, ale nebylo jiné pomoci. Jako by pouhou šťastnou náhodou konečně se mu podařilo dostat se do proudu a tak o hodině třetí dne 4. března zakotvil proti místu zvanému Rastello v blízkosti hlavního města Lisabonu.

Se všech stran se sběhli lidé, aby popatřili jako na zá-zrak na loď vyvázlou ze záhuby již tak jisté. Tak skon-

čily útrapy a hrůzy Kolumbova návratu skutečným divem: a dojista pravdu mají, kdo tvrdí, že, kdyby jej byl potkal na cestě z Evropy pouhý zlomek těchto nesnází, všechen jeho lid by byl proti němu povstal se zbraní a on by nikdy nebyl odkryl Nový svět.

VÍTĚZ NAD MOŘEM TEMNÝM

Již neblahá zkušenost ze zastávky na Azorech přesvědčila Kolumba, že hněv a řevnivost portugalského mocnáře nepominuly. Zázrakem vyvázl z bouře a chtěl nechtěl musil se utéci přímo do pasti, jejímž nástrahám po dvakrát šťastně unikl. Pevně však důvěřoval, že Ten, který ho posud chránil a ze všech nebezpečí vyvedl, ho neopustí.

Jakmile vystoupil na břeh, vypravil posly ke králi, právě meškajícímu na svém letohrádku ve Valparaisu, s prosbou, aby mu bylo dovoleno zakotviti v Lisaboně. Zároveň však psal zprávu o svém návratu panovníkům španělským.

Jako větrem roznesla se zvěst o podivné lodi, která připlula s druhé strany Oceánu, z Nového světa, a přivezla nevídané plodiny i lidi. Lid se tísnil na pobřeží a množství pramic a loděk obléhalo Kolumbovu loď. Vznesení i prostí zvědavci žasli a dychtivě vyzvídali a naslouchali neuvěřitelným zvěstem. Nadšeně zdravili objev tak úžasný a někteří žehrali a mrzeli se na nedůvěřivost králových rádců, která připravila Portugalsko o takovou slávu i kořist.

Neobešlo se však bez nesnází. Nedaleko stál na kotvách mohutný válečný koráb králův. Jeho velitel vyslal k Nině ozbrojený člun s vyzváním, aby se Kolumbus dostavil na palubu obrněnce a tam se ohlásil královskému pověřenci. Admirál odepřel a nesvolil ani kapitánu lodi, aby tak učinil. Velitel korábu požádal tedy alespoň o průkaz listinami,

kteřé Kolumbus ochotně ukázal. Když posel záležitost vyřídil, kapitán válečného korábu připlul k Nině, slavnostně za hlasu trub vstoupil na palubu, aby Kolumba pozdravil. Byl to sám Bartoloměj Diaz, proslulý námořník a slavný objevitel mysu Dobré naděje.

V pátek 8. března dostavil se ke Kolumbovi i zvláštní královský posel don Martin de Noronha s pozváním ke dvoru, vyřizuje zároveň, že úřadům byl vydán rozkaz, aby vzácnému hosti ochotně vyšly vstříc ve všech jeho potřebách, jimiž bude zdarma opatřen. Kolumbus králově přívětivosti nedůvěřoval, obává se lsti, a nerad a s pocity smíšenými spěchal do Valparaisa ke dvoru, kde před osmi lety se posmáli jeho plánům a kde jich nečestně zneužili. Teď přicházel jako vítěz. Když se blížil k mocnářovu sídlu, byl již večer. Nejznamenitější osoby královské družiny vyšly mu naproti a slavnostně ho uvedly do paláce.

Král Jan II. přijal Kolumba jako knížete: posadil ho vedle sebe, kteréž cti se dostávalo jen osobám nejvyššího důstojenství, prokazoval mu velikou úctu, s účastí se vyptával, a zastíraje lítost a trpké výčitky své někdejší nedůvěřivosti, mluvil s největším uznáním a radoval se nad Kolumbovým úspěchem.

Na noc byl Kolumbus čestným hostem nejvyššího dvořenína králova, převora kláštera kratského, který jej přijal s velikou úctou a srdečností. V neděli, když bylo po mši svaté, král znovu pozval Kolumba a podrobně se vyptával a dotazoval s nemenší přívětivostí a laskavostí jako včera. Jenom tolik se nezdržel a projevil obavu, zdali Kolumbus svým objevem nezasáhl do oblasti, která je vyhrazena jemu. Poté ho admirál ujistil, že zachoval vůči Portugalsku všecka nařízení, kterých se mu dostalo od španělských králů.

Návštěva se protáhla až do večera. Vypravuje se, že od-

poledne toho dne, když Kolumbus o samotě trávil čas na modlitbách, takřka vedle jeho světlice v sále královské rady, uvažovali o tom, zdali by nebylo dobře sprovdit jej se světa a zahladit veškerou stopu jeho objevu. Tak navrhovali někteří šlechtici, že v rozhovoru s Kolumbem vyvolají hádku a ve sváru že ho zabijí. Tak chtěli ukojit svou závist a zavděčit se králi, jehož rozmrzelost jim nezůstala tajna.

Těžko uvěřiti takové hanebnosti, o které se Kolumbus ani jeho syn Fernando v životopise otcově nezmiňují, ale kterou vypisuje slavný portugalský dějepisec João de Barros a uvádí, že někteří v radě přítomní šlechtici se nabídli, že vlastní rukou ho zabijí.

Ale velkomyslný král příkře odmítl tuto »vlasteneckou« službu. Zapověděl jakýkoliv pokus proti hostu a nařídil, aby dbali k němu veškeré úcty, která tak velikému člověku přísluší, a jednali s ním s největší šetrností.

K večeru se král rozloučil s Kolumbem s opravdovou srdečností a úctou a vyznamenal ho mnohými důstojenstvími. Nařídil, aby don Martin de Noronha se všemi dvořany velikého muže doprovodili. Cestou bylo se jim ještě zastaviti v klášteře sv. Antonína ve vsi Villa Franca, kde dlela královna, žádostivá spatřiti objevitele.

K ránu se vrátil Kolumbus na svou loď a bez meškání odplul do Španěl.

*

Již půlrok uplynul a sedmý měsíc — kdyby věděli, jak málem osudný — i březen již byl v půli, a žádná zpráva, ani památky po těch, kteří odpluli s tak hříšnou odvahou za nešťastným dobrodružstvím a které tu dlouhé, nekonečné dny nadarmo vyhlíželi, marně čekali. Dojista zahynuli ti

nešťastníci tak zbůhdarma obětovaní z vůli královské a šílenému nápadu cizího dobrodruha.

A zatím co temný stín beznaděje zhoustl nad Palosem a nikdo již nedoufal, plachty jediné lodi svítly v dálce obzoru a lidé s pobřeží podle přídy a vlajky na stožáru poznali Niňu.

15. března k poledni se Kolumbus vrátil do téhož přístavu, z něhož byl dne 3. srpna vyplul. Sedm měsíců a dvanáct dní byl na cestě. Toho dne dopsal a slovy »Deo gratias« uzavřel svůj lodní deník v pevném přesvědčení, že kromě hříchů vše, co tu bylo vykonáno, je dílo Boží, bez jehož pomoci a souhlasu nic člověk nedokáže. »Maje cestu za sebou, vidím, že Bůh se podivuhodně postavil za můj záměr, jak je zřejmo z četby těchto zápisů o divech, jež cestou učinil skrze mne, kterýž jsem tak dlouho vyčkával u dvora Vašich Veličenstev v nelibosti a proti vůli tolika vznešených osob Vaší královské rady, kteříž všichni stáli proti mně a vyhlašovali mé návrhy za blouznění a mé záměry za přeludy. Doufám v Pánu našem, že tato má cesta poslouží k větší cti a slávě křesťanstva, ačkoliv se může zdáti dobrodružným podnikem.« V zájmu pravdy a spravedlnosti admirál, maje dílo bezmála všemi zlehčované a posmívané za sebou, nedovedl si přes svou skromnost odepřít tuto výtku bývalým svým odpůrcům, aby nebylo zapomenuto jejich malomyslnosti.

Čekal ho teď slavný návrat. Tehdy odtud vyjížděl doprovázen slzami, nářkem a kletbou, kdo však vyličí a kdo si představí ten výbuch radosti, který otrásl při jeho návratu sklíčeným městem! Jako bleskem rozlétna se zpráva o jeho návratu. Zvony se rozlaholily, zástupy proudily k pobřeží, kdekdo zanechal práce, opustil dílnu, zavřel krám a spěchal, aby spatřil ten div.

V slavném průvodu jako král z vítězné bitvy kráček Kolumbus všemi nadšeně zdraven a ubíral se do chrámu svatého Jiří, »aby poděkoval Bohu, že korunoval šťastným výsledkem nejdůležitější cestu, jaká kdy byla podniknuta.«

Lidé překypující radostí vykřikovali a padali si do náručí, když spatřili ty rozedrané a osmahlé chlapíky, jak se v slzách objímali s otci a matkami, s ženami a s dětmi. Dávno už nedoufali, že se s nimi ještě kdy spatří. A nedozněl ještě jásot, když do přístavu veplula druhá loď — Pinta.

Její kapitán Martin Alonzo Pinzon byl zahrán bouří do zálivu Biskajského a přistál v Bavonne. Pevně přesvědčen, že Kolumbus v bouři zahynul, spěchal, aby oznámil králům objev, jehož zásluha teď připadne jemu. Ale jak se zklamal, když vjížděje do přístavu paloského spatřil Niňu, která ho předstihla. Radostí vzrušené město slavilo Kolumba a jeho si hrubě nevšímal. Říkají, že se skryl, aby nebyl svědkem slávy prokazované člověku cizinci, jehož převahu nerad snášel. Zamítavá odpověď ode dvora, kam mu byl dovolen přístup jen v Kolumbově průvodu, dovršila jeho trpkost, přitížila mu v nemoci, kterou se již na moři za bouře roz-nemohl, že zakrátko skončil.

Prokázal výpravě služby neocenitelné, za které mu Kolumbus zůstal vděčen, a jeho zkušeností a odvahy si nikdy nepřestal vážit. Ale příliš osobivý duch tohoto statečného námořníka nedovedl bez záští sloužit geniu, který mu poskytl podíl na slávě, již by se byl nikdy sám nedomohl. Nebýt Kolumba, kdo by věděl o kapitánu Martinu Alonzu Pinzonovi?

Mimo nebezpečí člověku otrne a snadno zapomíná, co v nouzi slíbil. Lodníci z okolí se chtěli ještě večer vydat na cestu k domovům. Admirál však nesvolil k rozchodu, dokud

by se nesplnilo, co připověděli u ostrovů Azorských, že půjdou do nejbližšího kostela zasvěceného Bohorodičce. A tak na druhý den Palos byl svědkem nového průvodu, hluboce dojemného. Všichni od admirála k poslednímu plavčíkovi kráčeli bosí a bez kabátů vzhůru návrším, aby poděkovali v kostelíku kláštera rabidského Hvězdě mořské, že je zachránila.

Admirál zůstal v Rabidě a ze světničky, která ho tolikrát hostila za příležitostí tak podivných jako rozdílných, vypravil několik důležitých písemností o svém objevu. Především doplnil zprávu, kterou poslal Jejich Veličenstvům z Portugal. Radil, aby králové věnovali objevené země Svaté stolici v Římě a přijali Nový svět jako léno papežské, zajištěné bullou. Posléze, vzpomínaje na rozmluvu s portugalským králem, naznačil hranici práva mezi oběma námořními mocnostmi, které v té době podnikaly výzkumy a objevy v oblasti oceánské, a navrhl, aby papež ze své svrchované moci přidělil Španělům země na západ od dělicí čáry a rovný díl přiřkl Portugalcům na východ, aby se tak předešlo všem sporům a zápletkám. Papež Alexander VI. návrh přijal a rozdělení provedl.

V Rabidě Kolumbus pobyl jediný týden. Když vykonal pouti, aby za všechny splnil slib, který mu po třikrát sudba přiřkla, vyřizoval nutné záležitosti. A tak mu zbylo jen pramálo k odpočinku a k občerstvení blahodárným pokojem řehole a přátelskou rozmluvou s otcem Juanem Perezem, zatím co jeho druzi okoušeli blahého klidu ve svých domovech po tolika bouřích a útrapách a nebezpečí.

Měl se odebrat do Sevilly, aby tam čekal na rozkazy svých králů. Přišel v poslední den března, krátce před poslem, který mu odevzdal 30. března datovaný královský list:

»Král a královna donu Kryštofu Kolumbovi, našemu admirálu oceánu, místokráli a správci ostrovů objevených v Indiích.«

»Viděli jsme Vaše listy a jejich obsahem byli jsme velmi potěšeni. Radujeme se, že Bůh dopřál tak šťastný výsledek Vašemu podniku, z něhož hojně vyplyne k Jeho službě a k prospěchu našemu i našich zemí. Za tuto velikou službu doufáme se odměniti způsobem hodným Vaší zásluhy. A ježto je naším přáním, aby v podniku Vámi počatém se pokračovalo, aby byl dokonán, a poněvadž toužíme viděti Vás ihned, důvěřujeme, že pospíšíte k nám s největším urychlením, aby se potřebné přípravy bez odkladu vykonaly. A poněvadž je doba i počasí příhodné k návratu do krajin, které jste objevil, přejeme si, abyste určil, kde je třeba učiniti nezbytná opatření k tomu účelu, zdali v Seville nebo někde jinde. Žádáme, abyste napsal po našem poslu, který Vám náš list doručil a má se vrátit ihned, aby vše bylo vyřízeno, než přijдете k nám.«

V Barceloně 30. března 1493.

Z nařízení krále a královny

Fernand Alvarez.

Já král.

Já královna.

Zpráva o Kolumbově návratu a o jeho slavném objevu se rozlétla po všem Španělsku i za hranice do všech končin světa. Podobně jako na cestě do Sevilly, i v krajích, kudy se Kolumbus ubíral ke dvoru do Barcelony, sbíhal se lid, sjížděl se z dalekých měst i vesnic, aby ho spatřil. V městech, kudy procházel, stavěli mu slavobrány a vítali ho s hlučným jásotem, takže celá jeho cesta byla jediný, nepřetržitý triumf.

V čele průvodu šli námořníci výpravy ve zbrani s vlající korouhví královskou. Za nimi lodníci nesli kmeny i ra-

tolesti zámořských stromů a keřů neznámých, stromové kapradě, obrovské rákosy a velikánské tykve, kokosové ořechy, vzácné koření a surovou bavlnu. Lid se divil překrásným lasturám a velikým ulitám dosud nevidaným a oči přecházely pohledem na hotový poklad zlatých čelenek, pásů, náramků a náhrdelníků. A jaké to podivné zbraně: kopí, dřevěné meče, luky, šípy a pádné obušky. Byla nesena i cizokrajná zvířata, živá i vycpaná. Zvláště dva šerední leguáni, připevnění na tyčích, a velcí hadi plnili zvědavce hrůzou. Za to barvití, křiklaví papouškové, kteří žvatlali podivná slova a třepetali se na bidýlkách, budili náramnou veselost. A což těch sedm Indiánů, vyzdobených divošskými okrasami s tvářemi i těly pomalovanými bíle i červeně! Šli v čele důstojníků výpravy a za nimi, sedě na koni, oděn rouchem admirálským, jel sám slavný objevitel — Kryštof Kolumbus.

Lid se tísnil, propukal v nadšené pozdravy, že panoši nepostačili zadržovat příval. Matky zdvíhaly děti, chlapci vylézali na stromy, aby ho spatřili, toho muže, který překročil moře Temnosti a rozšířil zemi.

15. dubna Kolumbus vstoupil do bran Barcelony. Překrásný duben v krajích španělských, na který na své zámořské cestě tak často vzpomínal slovy »E l'aria era dolce, come d'aprile in Castiglia — a vzduch byl tak líbezný jako v dubnu v Kastilii«. — Duben připravil mu svou nádhernou pohodou a kvetoucí přírodou slavné uvítání.

Barcelonská mládež mu vyjela vstříc na koních. Deputace ode dvora jej očekávala v branách města. V prostorném sále královského paláce pod baldachýnem se zvedaly dva trůny a podle nich vpřed posunuto stálo bohatě vyzdobené křeslo.

Krátce před příchodem Kolumbovým trubači a vykráš-

lení heroldové oznámili příchod králů, kteří vstoupili s korunami na hlavách, oděni všemi odznaky panovnické moci a posadili se každý na svůj trůn. — Křeslo zůstalo uprázdněno.

Napjaté ticho krátkého očekávání a ruch a jasot, který sem doléhal zvenčí, podivně se mísily a utišily se v ztlumený šum, když Kolumbus v čele své družiny vešel. Skromný i důstojný, jak vždy byl, statný a vzpřímený, vznešené čelo věnčeno slavozaří stříbrných šedin. Radost i hluboké pohnutí zářily tichým úsměvem z jeho tváře jako odlesk podivu a vděčnosti tolika pohledů, jež na něm spočinuly.

Když pokročil k trůnům, král i královna povstali, vítajíce jej jako osobu nejvyššího důstojenství. Kolumbus chystal se pokleknouti, aby políbil panovníkům ruce, jak žádal dvorský mrav španělský; ale Ferdinand a Isabella tomu zabránili, postoupili mu vstříc a pokynuli mu, aby usedl podle nich na křeslo. »Done Kryštofe Kolumbe, admirále oceánu a místokráli Nového světa, dejte na hlavu,« oslovila ho královna, udivena jeho prostou vznešeností, a neusedla, dokud Kolumbus nepokryl si hlavu jako grand Španělska a neusedl do křesla první.

Poté Kolumbus počal rozvíjeti obraz výpravy, krásu a bohatství objevených krajů nyní otevřených královskému loďstvu a předkládal k nahlédnutí ukázky přírodnin, zvířectva, rostlinstva i plodů. Posléze, upoutav pozornost na sedm přítomných domorodců, promlouval o životě, o mravu a zvycích ostrovanů, vyličil jejich prostotu, srdečnost a živou vnímavost, a pamětliv jejich dobroty, se srdcem planoucím prosil krále, aby přijali tyto nové poddané pod svou ochranu a do péče křesťanské, zdůrazňuje, že účelem výpravy bylo především rozšíření světla víry a její zdar je toliko odměnou tohoto úsilí lásky a zbožné horlivosti panovníků.

Po těch slovech, plných víry, naděje a lásky, králové i všichni shromáždění pokleklí a se slzami hlubokého dojetí a vroucího nadšení, předstihnuvše obyčejné provolávání slávy a zdu, zapěli slavný chvalozpěv, hymnu vítězství, triumfální *Te Deum laudamus*, připojující se ke sboru královských pěvců doprovázených hudbou libě vyznívajících nástrojů a hlas všeho lidu zvenčí se přidružil.

Kolumbus, dojat tou slávou, na vrcholu jediného a posledního blaha svého života, záře nadšením, se uklonil a v průvodu dvorského panstva, doprovázen zástupy jásaícího lidu, se odebral do svého příbytku.

*

Slavně, velkolepě a zbožně oslavil dvůr tuto událost významu tak nesmírného pro všecko lidstvo a pro jeho vědu. Úžasným tímto objevem byl dobudován poslední gotický oblouk památníku středověkého lidstva, zapadl svorník jeho vznešené, nádherné klenby a počala doba nová. Strašlivý kruh svírající smýšlení středověkého člověka, *mare Tenebrarum* — moře Temné —, byl prolomen a svět byl doplněn, Globus, koule zemská, přestal být dohadem a domněnkou, a stal se jistotou, základem nového povědomí a myšlení, dnes tak vžitým a samozřejmým, že sotvakdo se dovede ještě vpravit ve svět středověké představy a myšlenky a po právu ocenit velikost činu Kolumbova.

Ohlas této památné události jako bleskem pronikl ke všem národům evropským a záhy i k jejich vzdáleným sousedům. Český národ, tehdy za vlády krále Vladislava II., měl zprávu o objevu Ameriky v rodné řeči dříve než celá řada kulturních národů v Evropě. Mikuláš Bakalář, rodem ze Slovenska, na samém počátku XVI. věku přeložil a ve

své plzeňské dílně vytiskl »*Spis o nových zemích a o novém světě*«, o němžto jsme prve žádné známosti neměli, ani kdy co slychali«. Knížka je překladem jedné z prvních zpráv o objevu, kterou španělsky napsal známý Kolumbův vrstevník a účastník několika objevitelských výprav Amerigo Vespucci. V knížce Mikuláše Bakaláře je správně nazýván nikoliv Amerigo, nýbrž Albericus, jak se vskutku jmenoval. Jeho spis byl znám v překladu latinském a do národních jazyků byl překládán teprve později.

Pokud Kolumbus prodléval v Barceloně, králové využili každé příležitosti, aby mu projevíli vděčnost a úctu. Dveře královských komnat zůstávaly mu kdykoliv otevřeny: účastnil se projížďek i přátelských rozmluv, zejména s královnou, která dychtivě a bez únavy naslouchala, když vyprávěl o svých cestách.

Jeho mysl zaujatá novými plány, jimž už nebylo třeba úsilného přesvědčování, nezapomínala v radostném vzruchu příprav na svůj původní úmysl, kterému se tu kdysi jen shovívavě pouсмáli: na vlastní osten svého počínání, na svůj sen o svobodě Božího hrobu, pro který tak vášnivě hledal zámořské zlato. V jeho nitru si podávaly ruce dva světy: západ středověku s červánky doby nové, poslední křížák s objevitelem Nového světa, nové myšlenky. Bez této základní pohnutky, na kterou doba založená na počtech o zisku a ztrátě pohlíží jako na středověkou poštilost, nelze doměřit pravého významu a jádra Kolumbova činu. »Podstatná to věc k úplnému poznání povahy a podnětů toho neobyčejného muže, že v obraznosti pojatý jeho záměr měl hlavní původ v náboženské rozjímavosti«, tak o něm praví jeden z největších jeho životopisců, W. Irwing, jehož dojista nelze podezíratí ze stranického zaujetí. Kolumbus si byl svého úkolu hluboce vědom. Překročitel moře Tem-

ného věřil v podivuhodný náznak svého jména, sestavuje značku, kterou se od let objevu vždy podpisoval.

. S .
. S . A . S .
X M Y
XPO FERENS

Její význam je záhadný a je několik způsobů jejího čtení. Zdá se, že jsou to zkratky španělského znění jeho titulu: Columbus Almirante Mayor de las Indias s vlastním jménem Christoferens (Kolumbus, veliký admirál Indií, Kristonoš). Je však možno, že tři písmena nad jménem značí: Kristus, Maria, Josef. Ona tři S jsou trojí zkratkou slova Sanctus.

Aby paměť jeho činu potrvála v jeho potomstvu, královna mu vytvořila erb, nesoucí královské znaky španělské, hrad a lva, rozmnožené skupinou ostrovů vlnami obklopených a pod štítem heslo hlásající jeho zásluhu:

„*A Castilla y a Leon* Pro Kastilii a pro Leon (Aragonii)
Nuevo mundo di Colon“ Nový svět objevitel Kolumbus

Roční plat, který panovníci přislíbili tomu, kdo po prvé spatří Novou zemi, byl mu rovněž přisouzen a to po právu, ježto on byl první, který rozeznal známku země, dříve než byla spatřena.

Dějepis nezachoval zpráv o účastenství Kolumbovy ženy a jeho milovaných synů na dnech jeho slávy. Vypravuje se, že staříčkový otec Dominik se dočkal synova vítězství a že dovolil mladšímu synu Jakubovi, později známému donu Diegovi, jak ho ve Španělsku nazývali, aby se odebral za svým bratrem do jeho nové vlasti, kde se stal admirálovým

adjutantem a později administrátorem a generálním guvernérem.

Královská přízeň a sláva zajistila mu alespoň na čas laskavý zájem a pozornost šlechty a vznešené společnosti, z níž tak mnozí ho dříve hrdě přezírali a jemu se vysmívali. Nyní byl mužem, »ježž král vyznamenával«. Zvali ho na hostiny a k besedám, pokud mu zbývalo pokdy na takové marnosti. Z jedné takové hostiny vypravuje se známý příběh o vejci. Prý jeden dvořan, jehož malý duch a závistné srdce těžce nesly, že tak velkou věc dokázal neurozený cizinec, pokoušel se zlehčovat jeho zásluhu a ptal se ho, zdali nemyslí, že Španělsko nemá dosti mužů, kteří by to také dokázali. Tu prý mu Kolumbus místo odpovědi podal vejce a vyzval ho, aby je postavil na špičku. Snažil se vyzvaný, pokoušeli se všichni, ale bez úspěchu. Kolumbus vejce vzal, na špičce trochu narazil a vejce stálo. »Nu, tohle by dokázal každý!« — »Zajisté,« smál se objevitel, »jak snadné, když jsem vám to ukázal«.

Ať už se sběhla ta příhoda nebo je pouhou pověstí, má do sebe pravdu platnou o všech vskutku velkých věcech: jsou v podstatě tak prosté a tak nasnadě, že kromě genia nikdo je nedokáže.

IV

PO DRUHÉ V NOVÉM SVĚTĚ

1493—1496

K NOVÝM OBJEVŮM

Kolumbova odpočinku v Barceloně bylo jen nakrátko. Již ve svém pozvání ke dvoru králové projevíli přání, aby se admirál ujal příprav a co nevidět se uchystal na novou cestu, kam i Kolumba vábilo tolik neznámých končin.

Nenadálý objev roznítil obraznost a povzbudil odvahu tolika hrabivců i chtivých neslýchaných dobrodružství v bohatých a vábných krajinách za oceánem. Portugalsko se potají a rychle chystalo k novým výpravám, aby předčilo šťastné Španělsko. Obě námořní mocnosti začaly řevnivě zápasit o nově odkrytý svět, a jednalo se tudíž s urychlením. Ty tam byly dřívější důkazy a marná přesvědčování, ústrky, dlouhé odklady a nakonec nepřekonatelné potíže se sháňkou lodí a plavců. Kdekdo se teď nabízel k účasti, i šlechtici vznešených rodů.

Arciděkanu sevillskému Juanu de Fonsecaovi byl svěřen nový úřad vrchního pořadatele námořnictva a dán rozkaz, aby se postaral o potřebné loďstvo. V čelo jiného takového úřadu pro výplatu nákladů byl postaven člen městské rady Francisco Pinello, který sám nabídl půjčku pěti milionů peněz na výlohy. To byl základ pozdější »Indické komory královské«, jež nabyla veliké důležitosti a moci. Juan de Fonseca vytrval v jejím čele po třicet let, a nemaje Kolumba v lásce, připravil mu nejednu hořkost a potíž.

V několika dnech byly přípravy skončeny. Tři velké koráby stotunové a čtrnáct karavel stálo připraveno v přístavě města Cadizu. Prostory lodní byly naplněny zásobami všeho, čeho je potřeba k obživě, ale i k obraně, k plnému i lesnímu hospodářství, k hornictví i k rozličným řemeslům. Vedle plavecké posádky bylo na palubách početné vojsko, dvacítky jízdních granadských kopiníků, kterých se Indiáni tak zděsili, znalci rozmanitých věd a řemesel a mnoho urozených dobrovolníků na vlastní útraty nebo ve službě královské. Většina z nich šla za horečnými sny o kouzelných dobrodružstvích, o zlatém bohatství, a byla později jen pro zlost a na překážku.

Královna Isabella v upřímné péči o blaho ostrovanů, které pokládala za Bohem sobě svěřené duše, dbala i o potřebné duchovenstvo. Zvláštním listem z Říma bylo jmenováno dvanáct kněží v čele s Bernardem Boylem, benediktinským řeholníkem, ustanoveným za vikáře pro země Nového světa. Vracelo se i šest Indiánů, kterým sama královna byla křestnou matkou. Ostatní tři ve Španělsku zemřeli. Jeden z nich již na cestě do Evropy.

Kolumbus byl jmenován vrchním velitelem všeho loďstva výpravy. Aby mohl bez překážky o všem rozhodovati, byla mu vydána královská pečeť. A tak vší mocí vybaven a provázen blahopřejnými projevy, rozloučil se s panovníky a opustil Barcelonu.

Ale ani to se neobešlo bez potíží. Bylo mu zakusiti rozličných nepříjemností od správců námořních úradů, kteří s ním jednali s nadutou nevolí a přímo nepřátelsky, až sama královna je napomenula a psala Fonsecavi, aby k admirálovi byl vlídný a ochotně mu ve všem vyhovoval.

Na její přímý pokyn vzal s sebou i věrného svého přítele, rabidského kvardiána otce Juana Pereza, »protože je dobrý

znalec oblohy a poněvadž vždycky cítil v souhlase s Vámi«, jak sama pravila. A tak od počátku věrný a účastný průvodce jeho osudů jako učenec přidělený ke štábu důstojnictva je s ním na cestě k těm břehům, k nimž je pudila společná víra.

Časně ráno ještě před slunce východem dne 25. září 1493 v ulicích města Cadizu se rozléhal hlučný jásos na pozdrav Kolumbovi, který se ubíral k přístavu. Oba jeho synové, Diego i Fernando, z nichž starší sotva odrůstal chlapeckým letům, ho doprovázeli, aby byli svědky jeho odjezdu. Největší z korábů, vlajková loď Maria Milostná — Maria Galantea — přijala admirála: kotvy byly zdviženy, vzduť plachty se zarděly v červácích úsvitu a loďstvo vyplulo k západu, provázeno nadšeným provoláváním šťastné cesty a vítězného návratu.

I tehlekrát dbal Kolumbus opětného příkazu králů, aby se zdaleka vyhnul državám portugalským. Proslýchalo se, že Portugalci vyslali loď, aby slídila po jeho stopě a vypátrala cestu, kterou Kolumbus přísně tajil.

Po kratší zastávce na Kanárských ostrovech, kde loďstvo doplnilo zásoby vody, dříví a potravin, zamířily lodi k Española. Pluli však mnohem jižněji, než po prvé. Teprve cestou vyšlo najevo, že vezou i nezvané účastníky, kteří před vyplutím se vkradli na lodi a dlouho se skrývali. Všech plujících byl počet nemalý — na půl druhu tisíce osob.

Kromě koní vezli s sebou i vepře a drůbež, zvířata dotud za mořem neznámá, jakož i množství sazenic a semen, aby je pěstovali v úrodné půdě ostrovů.

Cesta byla dobrá a pokojná. Po tři neděle pluli za příznivého a stálého větru. V dobré předtuše blízkosti břehů Kolumbus dal svinouti některé plachty, aby zmínil rychlost. Vskutku s úsvitem 3. listopadu objevil se jim hornatý ostrov.

Byla neděle a k úctě toho dne Kolumbus jej nazval Dominica — Den Páně.

Lodě zvolna pluly a v průzračném vzduchu líbezně vonícím vystupovaly nad obzor nové hory a skály s bohatým porostem svěží zeleně, oživené tisícerým ptactvem. V dalekém, rozlehlém půlkruhu se vynořovaly nové a nové ostrovy. Jaké divadlo pro oči nových příchozích, unavené jednotejným obzorem dlouhé cesty! Admirál nemohl nalézt na Dominice vhodný přístav i plavil se k dalšímu ostrovu, který pojmenoval podle své lodi — Maria Milostná. Vystoupil na břeh, s otcem kvardiánem rabidským vztyčili kříž a prohlásili zábor ostrovů. A tak františkán Juan Perez de Marchena byl první z kněží, který vstoupil na půdu Nového světa.

Bez meškání se pak vydali za největším z ostrovů, který ke cti Bohorodičky Guadelupské ve Španělech pojmenovali Guadeloupe. Jaký prapodivný nález je tu uvítal! Spatřili tu na břeh vyvrženou částici z evropské lodi. Předešel je někdo? Ztroskotal u těchto neznámých břehů? — Byl to zetlelý zbytek trosky, jež sem přes daleký oceán zanesly vlny poháněné západním větrem. Čekal je však jiný, lahodnější objev: našli jehličnaté jablko — šťavnatý ananas osvěžující a líbezná chuť.

Ale jakým to ostrovům Kolumbus udílel jména mariánská! Netušil, že se octl přímo ve středu končin obývaných Kariby, které již dříve byl žádostiv spatřit. Hned zrána vyslal několik vojáků na výzkum, aby něco zvěděli o obyvatelích. Po mužích nikde ani stopy. Podařilo se jim zahlédnouti a pochytati jen několik žen a jednoho chlapce, kteří vyprávěli příšerné zvěsti. A záhy na svědectví spatřili v jedné chatrči vařený lidský krk v jakémsi hrnci a množství lidských údů i hlav zavěšených do zásoby. Chycené

ženy vyprávěly, že mužové se vydali na člunech k dalekým ostrovům na lup lidí. Přepadají vesnice a odvlácejí zejména muže, jejichž maso je jim lahůdkou. Masa ženského a dětského si příliš necení, ale přes to i ženy loupí, doma je vykrmují, a když ztuční, jako dobytek je porázejí a požírají.

Přes dvacet zajatých žen a dětí se sběhlo a prosily úpěnlivě, aby je Kolumbus zachránil. Několik dní bylo tu zmařeno netrpělivým čekáním na hlouček neposlušců, kteří se o své vůli pustili na toulky a zbloudili v hustých lesích ostrova. Admirál za nimi vysílal, aby je hledali; svolávali je halekáním, střelbou i troubením, ale marně. Teprve po několika dnech se přiloudali sami, na smrt zmoření. Cestu si musili namáhavě klestit houštinami křovin a tak rozložitých stromů, že ani když v bezradném bloudění na ně vylezli, aby podle hvězd si zjistili směr, pro houšťku větvnatých korun nespátřili nebe. Vypravovali děsivé zprávy o lidožroutech, ale i nadšeně líčili kouzelné krásy kraje, bohatství plodů a kořených bylin a vonných pryskyřic dojista vzácných a drahocenných.

Cestou z Guadeloupu Kolumbus objevil i pojmenoval mnoho ostrovů, aniž je navštívil. U jednoho z nich, jež nazval Svatý Kříž, okusili jeho plavci odvahy a útočnosti karibských divochů. Člun vyslaný na břeh pro pitnou vodu setkal se s loďkou, v které plulo několik Indiánů a mezi nimi dvě ženy. Vmžiku roj šípů zasyčel vzduchem, že se plavci sotva postačili krýti. Jednomu z nich střela pronikla krunýřem a ranila ho. Plavci prudce rozjeli člun a najeli na divošskou kocábku takovou silou, že ji potopili. Ale divoši plavali mistrně a i z vody po plavcích stříleli tak hbitě a jistě, jako by stáli na souši. Shlukli se pak na blízkém skalisku a obnovili útok. Bylo věru neskutčné je zmocnit a pochytati. I obě ženy zápasily obratně a zuřivě. Jedna z nich

byla asi jejich náčelníci, jak se zdálo podle úcty, kterou jí vzdávali. Doprovázel ji syn, mladý, urostlý silák divokého a hrozivého vzezření, který byl v tom boji raněn. I jeden ze Španělů na druhý den zemřel po ráně otráveným šípem.

K večeru připluli k velikému ostrovu, porostlému bujnými lesy, s pobřežím jako ozubeným nesčetnými zálivy a choboty. Odtud pocházely ony Indiánky, které našly útočiště na lodích. Ostrované mu říkali Boriken. Je to dnešní Portorico, které Kolumbus tehdy pojmenoval ostrovem Sv. Jana Křtitele. Po celý den pluli podle jeho břehů, již se dále nezdržujíce. Admirál spěchal cestou podivně přímou, jako by již dávno známou právě k Española. Jakási temná předtucha ho poháněla, aby co nevidět se již setkal s těmi, které tu po zkáze Santy Marie byl opustil a kteří plnili jeho srdce nemalým nepokojem.

PO ROCE NA ESPAÑOLE

Bylo koncem listopadu, když se Kolumbus přiblížil k ostrovu, který bezmála před rokem s blahou nadějí opouštěl. Poblíž ústí Zlaté řeky zakotvil, aby vyslal člun na obhlídku po pitné vodě. Ale zakrátko se plavci vrátili poděšeni strašlivým nálezem. Nedaleko břehu v trávě spatřili zbytky dvou lidských těl a opodál jiné dva nešťastníky. Jejich pozůstatky byly však již v rozkladu tak pokročilém, že nebylo možno rozeznati barvu pleti. Na jedné z mrtvol zřetelně rozeznali vousy. Nebylo již pochyby: byli to Španělé.

Neblahé předtuchy vybízely k pospěchu, ale cesta záludnými skalisky a písčinami byla svízelná. Teprve v noci dopluli naproti zátocině, kde před rokem ztroskotala Santa Maria. Z opatrnosti zakotvili na míli od břehu. Všichni napjatě zírali do tmy, v místa, kde se skrývala pevnůstka, zdali nespatří světlo, pozorně naslouchali, nezaslechnou-li hlas večerky nebo klekání.

Tma byla hluchá a pustá.

Admirál znepokojen dal vypáliti z děl, zdali mu z pevnůstky odpovědí — ale jen ztlumený ohlas se ozval ozvěnou z černa lesů, s úbočí strání, — a zas ticho, hrobové ticho.

Děsivé mlčení zavládlo i na lodích, trapné a bezradné, vyrušené pojednou úderem vesel. Okolo půlnoci přiblížila se loďka s Indiány, kteří se ptali po admirálovi a zdráhali

se vstoupiti na palubu, dokud ho nespatri. Kolumbus se jim ukázal ve světle pochodně a Indiáni bez dalších rozpaků vystoupili na loď. Jeden z nich byl příbuzný kazika Guakanagariho a přinášel dary. Kolumbus se však netrpělivě dotazoval po osudech pevnosti a její posádce.

Indiáni jaksi nesměle počali vyprávět věci neutěšené. Mnoho Španělů prý onemocnělo a pomřelo, jiní zahynuli, navzájem se napadajíce v prudkých rozmlískách, a ostatní se snad rozešli po ostrově. Ostatní kazikové, zejména krutý Kaonabo, pán zlatých dolů a ryžovišť, zanevřel na Guakanagariho pro jeho styky s cizinci, v bitvě jej zranil a jeho vesnici vypálil.

Kolumbus se poněkud upokojil v důvěře, že se mu podaří vyhledati rozptýlené druhy a že jeho podezření proti Guakanagarimu se nepotvrdilo. Indiáni se rozloučili a slíbili, že sám kazik ráno Kolumba navštíví. Ale bylo ráno, minulo poledne a již se chýlilo k večeru, a kazik nepřicházel. Pobřeží, někdy tak hlučně jásavé za dřívějších návštěv, bylo tiché a pusté. Nikdo patrně již nebyl žádostiv spatřit nebešťany, kteří se ukázali obyčejnými lidmi a nevítanými vetřelci. Nikde ani nevystupoval kouř z lesů.

Ještě před soumrakem byl vypraven ke břehu člun na výzvědy. Vyslaní chvátali nejdříve k pevnůstce a našli ji, ale spálenou a nadobro rozbořenou a vypleněnou: jen ohořelé trámce, trosky beden a útržky šatů se válely v rozvaleném kamení. Ani potuchy po živé bytosti. Ani v okolí nespatrili jediného Indiána. Sklíčení a s myslí pokleslou vrátili se ke korábům.

Časně zrána se Kolumbus vydal ke břehu, aby sám všecko shlédl. Zkoumal smutné pozůstatky pevnůstky a nařídil, aby se pátralo po její posádce. Bylo troubeno, stříleno z ručnic i z děla, plavci se rozcházeli po vřkolu, svolávali, ale

nikdo se neukázal, nikdo neozval, nikdo nepřicházel. Trosky byly pečlivě překopány a prohledány, i studna vyčerpána, ale marně: ani památky po lidech ani po ukrytém zlatě. Nedaleko pevnůstky námořníci našli jedenáct mrtvol Španělů porůznu pohřbených, které asi již déle odpočívaly. Zato v okolních vesnicích se přišlo na rozličné věci evropského původu, kterých obyvatelé chatrčí sotva asi nabyli výměnou. To bylo podezřelé. Ostrované byli rozprchlí a nikde nebylo člověka, kterého by se mohli dotázat. Vesnice Guakanagariova byla vypálena, patrně týmiž nepřátelskými nájezdníky, kteří zničili pevnůstku. Kolumbus byl na rozpacích, co soudit o nešťastném osudu své osady z důkazů tak přesvědčivých jako záhadných. Konečně se mu podařilo přivábit několik divochů podivně plachých a rozpacitých, kteří mu vypověděli, co se stalo.

Admirál dobře tušil, že je to následek nedbalosti jeho příkazů a předvídacích rad, které svévolníkům asi záhy vymizely z paměti. Zahálka, hrabivá sháňka po zlatě a nestoudná žádost po rozkoších brzy uvolnily všecku kázeň a rozpoutaly nesváry a hádky, v kterých domnělí nebešťané brzy pozbyli u ostrovanů veškeré úcty i vzájemné soudržnosti. Ti, kterým byl svěřen dozor nad kázní a pořádkem, pohádali se mezi sebou a v nastalých půtkách se pobíjeli.

Pověst o tom nekalém životě se záhy roznesla po ostrově a podvrátila všecku dřívější úctu i bázeň. Kazik zlatých hor Cibaonských, obávaný Kaonabo, pověstný svou odvahou a výbojností, které byly známkou jeho původu z karibských lidožroutů, brzy zaslechl zprávy o bílých mužích, kteří se počali toulati i po jeho území. Kázal je pochytat a usmrtit. V obavách před novými vetřelci svolal svůj lid a potají pronikl až k samé pevnůstce, hájené toliko deseti muži. Náhlým přepadem překvapení Španělé se ani ne-

vzpamatovali. Pevnůstka byla zapálena, vyvrácena a všichni pobiti nebo zahnáni do vln, kde utonuli. Guakanagari věrně pomáhal svým hostům, ale jeho nebojovný lid záhy podlehl, rozutekl se, sám kazik byl v boji raněn a jeho vesnice lehla popelem.

Takový byl osud pevnosti navidadské, první evropské osady v Novém světě. Hle, truchlivý obraz žalostné zkázy Kolumbových snů a nadějí v kvetoucí budoucnost té krásné končiny a toho dobrého lidu. Kam klesla nebeská povýšenost, když zákon byl zviklán, jednota stranickými rozbroji rozštěpena, zjištnou hrabivostí jednotlivců rozdrobena a hříšnou prostopášností zkažena a zahubena!

Zkáza navidadské pevnůstky se hluboce Kolumba dotkla. Jedinou útěchou zůstalo mu přesvědčení o věrnosti kazika Guakanagariho, které si uchoval, i když ostatní s ním v tom nesouhlasili. Když zvěděl, že kazik při obraně pevnůstky byl raněn a že posud leží nemocen v blízké vesnici, vypravil se k němu na návštěvu. Našel ho ležícího ve visuté rohoži, obklopeného sedmi ženami. Když Kolumbus vstoupil, provázen všemi kapitány a hodnostáři, Guakanagari povstal s lože a v slzách se s ním vítal, s lítostí vypravuje o neštěstí, které potkalo pevnůstku. Ukazoval nevyhojené rány a čerstvé jizvy svých lidí a obvazky na své raněné noze. Kolumbus nařídil přítomnému lodnímu lékaři, aby ránu ohledal a ošetřil. Lékař však žádného poranění neshledal, ačkoliv kazik se tvářil velmi bolestivě při každém dotyku nohy. Admirálovi průvodci se usmívali a tvrdili, že lišácký kazik všecko jen předstírá, aby zakryl svou vinu, ale Kolumbus mu věřil, vlídně a laskavě s ním rozprávěl a pozval ho na prohlídku svého loďstva.

Kazik, nedbaje ochromené nohy, šel. Jak užasl nad tou řadou lodí! Náramně se podívoval volům, oslům, vepřům

i kozám, neboť ani podobných zvířat dosud nespatriil. Koně mu naháněli přímo hrůzu jako později jeho krajanům. Když spatřil zajaté Kariby, kteří ani v okovech nezkontroli, děsil se jich, nemoha snést jejich divokého a strašného pohledu.

Velmi příjemně ho však překvapila přítomnost mladých Indiánků, a zvláště jedné z nich, které pro vznešenost v chování a sličné vzezření na lodích říkali doña Katalina. Guakanagari s ní rozmlouval s okázalou zdvořilostí a s velikým zalíbením, netaje se podivem i jakousi útrpností. Indiánky byly vzaty na loď v ochranu před lidojedy, volně si chodily mezi mužstvem, byly však střeženy. S kazikem i přes potíž rozličného nářečí se dobře smluvily a zřejmě s ním cosi ujednávaly.

Po prohlídce Kolumbus pozval kazika na svačinu. Připomínaje si bývalou srdečnost a důvěru, rozmlouval s ním s velikou něžností a po přátelsku, ale Guakanagari, pocituje nedůvěru, kterou ostatní Španělé k němu měli, byl jaksi zdržlivý a nesdílný. Admirál se mu odměnil za jeho dary a na konec, promlouvaje s ním o Bohu, chtěl mu zavěsit mariánskou medailku. Ale když kazik zvěděl, že je to znamení křesťanské, rozhodně ji odmítl, nechtěje mít nic společného se Španěly, které hostil na svém území a kteří ho svou hanebností pohoršili. Přítomný kněz otec Boyle, který si zakládal na své znalosti lidí, považoval to za důkaz pro své podezření, naléhal na admirála, aby kazika zajal a uvěznil. Kolumbus mu však nevyhověl: nemohl uvěřit ve vinu člověka, který mu byl tak dětsky oddán. Rozloučil se s ním upřímně, když Guakanagari, jaksi nemaje stání, chystal se k odchodu.

Na druhý den pobřeží pojednou oživilo jako druhdy. Ostrované se opět objevili ve velikém počtu, ač bylo znát jakési podivné hnutí v jejich zástupech. Kazikův bratr připlul

k lodím a pod záminkou, že si přeje vyměnit zlato, vstoupil na palubu. Využil příležitosti k rozmluvě s Katalinou, vyřizuje jí jakési důvěrné zprávy.

Bylo k půlnoci. Když vše usnulo, Katalina probudila své družky. Potají příkradly se k okraji paluby, v tichosti se svezly podle boku lodi do vody a ze všech sil plovaly ke břehu, kde planoucí pochodeň jim označovala místo, k němuž mířily. Moře bylo neklidné a pro hluk dorážejících vln je nikdo neslyšel. Než postřehli na lodích jejich útěk a než spustili čluny, byly odvážné Indiánky už hezky daleko. S největší námahou podařilo se lapiti tři z nich, když právě vystupovaly z vody; ale statná krasavice Katalina již uhněla k lesu a zmizela v houštinách s ostatními.

Sotva se rozednilo, admirál vypravil poselství ke kázikovi, aby uprchlice vrátil. Vyslanci však našli jeho sídlo prázdné a ves opuštěnou. Lid utekl a všechno, co měl, vzal s sebou. Kromě Kolumba všichni to měli za důkaz o kázikově zpronevěře a o jeho spoluvinně na zkáze navidadské pevnůstky. Guakanagari zmizel a již se neobjevil.

ISABELLA

Kotvy byly zdviženy a loďstvo opouštělo neblahou zátkou, nad kterou se zdála spočívati jakási zlá sudba. Čluny, které admirál vyslal, aby prozkoumaly pobřeží, právě se vrátily se zprávou, že objevily místo velmi příhodné k přistání.

Lodi zamířily v tu stranu, ale protivný vítr jim zbraňoval a přinutil je zastavit na místě, které se ukázalo velmi vhodným přístavem. Poblíž ústily dvě bystré řeky s průzračnou vodou a svěže zelenými břehy. Moře se jen hemžilo rybami a pobřežní skály nabízely hojnost nejlepšího kamene. Malá planina v pozadí, zastíněná hustým lesem, přímo vybízela k úpravě v nedobytnou pevnost. Jako by sama Prozřetelnost je chtěla odměnit za utrpení a ztráty.

Kolumbus rozhodl, že zde zůstanou a vybudují novou a příhodnější osadu. Bylo již na čase vyloditi dlouhou cestou zmořená zvířata a konečně i mužstvo bylo tříměsíční plavbou a těsným pobytem na lodích znaveno. Jaká radost, když po dlouhých útrapách cesty mohli odpočinouti v rajske přírodě v chladivém stínu nevadnoucí zeleně, ve svěžím a líbezně vonném vzduchu, oživeném šveholením nesčetného ptactva.

Zbraně a zásoby i cenná zavazadla byly ukryty do prozatímních naspěch sbitých bud a ihned přikročeno k výměře a plánování osady. Kolumbus ve jménu Nejsvětější

Trojice položil základní kámen k novému městu, jemuž z úcty k milované královně dal jméno Isabella.

Kostel, zásobárna a sídlo admirálovo byly zbudovány z kamene; ostatní stavěli své příbytky ze dřeva a z lepenice a kryli je rákosím. Práce postupovala hbitě a Indiáni za trochu lesklých drobnůstek, po kterých nepřestávali bažit, ochotně pomáhali. Všichni se horlivě činili. Ale záhy se dostavily následky námahy a nezvyku pobytu v horkém, vlhkém podnebí, prosyceném výpary tučné půdy. Mnozí, zejména šlechtici hrubé práci nezvyklí, kteří se vydali za oceán s bláhovými sny o zlatě a dobrodružství, cítili se trpce zklamáni a těžce snášeli námahu díla, které spěchalo k vyvedení a nedopřávalo odkladu. Zásoby potravin přivezených ze Španěl, ošizené na své jakosti podvodnými pletichami zásobovacích úřadů, záhy se kazily a nebyly k potřebě. Nové potravě z ostrovních plodin žaludky nepadly, i dostavovala se malátnost a zhoubné vysilující horečky, nemoci, kterým pokleslost mysli jen přitěžovala. Sám Kolumbus, vyčerpán tolikerou starostí a neustálou únavou bez potřebného odpočinku, posléze se roznemohl. Ulehl na několik neděl, ale ani v nemoci nepozbyl svěžesti ducha a řídil všechny důležité práce a záležitosti výpravy. Byly věru nesnadné a žádaly mysli rozhodné a ruky pevné.

Dvoji nezbytnost den ze dne tísnivěji naléhala: opatřit ze Španěl nové zásoby a ulehčit příliš početné výpravě odesláním zbytečných příživníků. Počátkem února 1494 vypravil místoadmirála Antonia de Torresa s dvanácti karavelami a šesti sty muži nazpět do Evropy. V dopise, který po nich odeslal, prosil krále o potraviny, o léčiva a také o koně a dobytek potřebný ke vzdělání půdy. Neměl zlata ani jiných drahocenností, které by odeslal náhradou vyčer-

pané pokladně královské, která od něho čekala utěšenější zprávy. Vypisoval králům své plány na osídlení a vzdělání nových zemí a ve své horlivosti proti ohavnostem lidojedů navrhoval zjimat všechny Kariby, vyvézt je do Španěl a v práci je odnaučit jejich zvrácenostem, aby pak pokřesťení stali se lidmi. Za tento návrh mnozí proti němu zle vystupovali, jsouce pohoršeni takovými záměry. I sama královna neporozuměla jeho úmyslu a návrh zamítla s připomínkou, že si přeje, aby se Indiáni stali křesťany a nikoliv otroky. Třebaže odpověď dvora byla přívětivá a laskavá, bylo znáti lehký stín zklamání a rozmrzelosti, s kterým Kolumbův list byl přijat. — Čekaly však horší nesnáze. Mnozí z nespokojenců, zklamáni ve svých pošetilých snech a představách o radostech a blahu v Novém světě, netajili se svou rozmrzelostí a zlostí vůči Kolumbovi; i hleděli, jak by se vymkli ze jha tvrdého života a přísné kázně, jež z bláhové neznalosti na sebe vzali. Využili admirálovy nemoci a smluvili se s pokladníkem výpravy, že se zmocní lodí a odplují, kam se jim zachce. Když se již chystali provést svůj spiklenecký záměr, Kolumbus ozdravěl, a zvěděv o jejich pletichách, kázal zatknouti původce povstání a odeslal ho do Španěl.

Bylo to po prvé, kdy užil své moci, věru s milostivou shovívavostí, ale pýcha šlechtická nedovekla odpustit, že cizinec se opovážil ji ztrestat, a šířila pověst o jeho krutosti a násilí. Bylo třeba zaměstnat nespokojené hlavy a přivést je na jiné myšlenky. Svěřiv správu osady bratru Diegovi, vydal se na výzkum do hor Cibaonských, aby vypátral jejich zlatá ložiska. Uspořádal okázalou výpravu, aby napravil poškozenou pověst mezi ostrovany a ukázal svou moc. S vyzbrojenými jezdci v čele, s vlajíci praporci a hlasným vytrubováním vyrazil do hor.

Po klikatých stezkách indiánských překročili strmé svahy a octli se na širé planině, zarostlé bujným rostlinstvem a stromovím. Vysoké palmy a rozložitě stromy mahagonové se vypínaly z barvitých houštin, vesnice a samoty prohlédaly žlutavými krovky ze svěží zeleně a sloupy modravého kouře, vysoko stoupající k jasné obloze, nasvědčovaly hojnému zalidnění. Všichni stanuli udiveni rozkošným pohledem a Kolumbus, dojat krásou a podivuje se náramně rozlehlosti roviny, dal jí jméno planina Královská.

Za zvuků hudby se vydali na pochod. Indiáni, když spatřili jezdce, zděšeně utíkali před nikdy nevidanými tvory, které považovali za dvouhlavá zvířata. Když se pak osmělili, náramně je udivilo, když spatřili, jak jezdci sestupují s koní. S nadšením sháněli a snášeli, co mohli, a za svou štědrost nežádali nijaké odměny.

Po třídní cestě planinou, když přešli dvě řeky, dospěli k strmé hradbě vysokého pásma hor Cibaonských, za nimiž se skrývala oblast kazika Kaonaba, »pána zlatého domu«, jak udával smysl jeho jména.

Znavení a utrmácení svízelnou cestou pustými a divokými stržemi nacházeli povzbuzující odměnu v četných nálezech zlatého písku i kamenů protkaných žilkami drahocenného kovu, které je ujišťovaly o bohatství ukrytém v lůně těchto hor.

Kolumbus v předtuše blízkosti zlatých ložisk vyhlédl příhodné místo pro pevnůstku, která by střežila dopravu zlatého nákladu z hor do Isabelly. Vybudoval tvrz a nazval ji Sv. Tomáš: to poněkud i na vtipnou připomínku nevěřícím a žehravým nespokojencům, zvláště pak jakémusi Firminu Kadovi, který byl výpravě přidělen jako »znalec kovů,« ale byl dobrý leda pro zlost a mrzutosti. To byl jeden z těch »učenců«, s jejichž zabeđenou paličatostí bylo

Kolumbovi tak často zápolit. Ustavičně tvrdil a stál na svém, že na ostrově zlata vůbec není.

Když byla tvrz dostavěna, admirál ji osadil dobrou padesátkou ozbrojenců s několika jezdci a svěřil ji chudému aragonskému rytíři Pedru Margaritovi jako veliteli. Ale vzpurný ten chlapík se později za toto důstojenství Kolumbovi nepěkně odsloužil.

Kolumbus ještě nějaký čas prodlel v utěšeném kraji planiny, aby zřídil mezi tvrzí a osadou silnici, první budovanou cestu v Novém světě. Bydlil po tu dobu ve vsích mezi ostrovany, využívaje každé příležitosti, aby si je přátelsky naklonil, poznal jejich povahu, jejich obyčeje a přivykl svůj strádající lid nové potravě.

Ačkoliv espaňolští Indiáni byli srdeční a pokojní, nebyli tak nadobro neznalí boje a umění válečného, jak se zprvu domníval. Časté nájezdy lidožravých Karibů naučily je zacházeti se zbraní, a zvláště poddaní Kaonabovi, který byl původem Karib, vynikali odvahou, již bylo Kolumbovi záhy zakusiti.

Zprvu se Kolumbus domníval, že tento lid, který nikdy nezastihl při nějakém náboženském úkonu, ani žádného ponětí o Bohu nemá. Věřili však v jakousi nejvyšší bytost, nesmrtelnou, všemohoucí a neviditelnou, které připisovali původ z matky bez otce. Nikdy se k ní však neobraceli přímo, nýbrž prostřednictvím bůžků, kterým říkali »zemi«. Věřili, že každá věc a každý přírodní úkaz má svého vládce, svého bůžka. Všecka příroda byla jimi oživena. Každá rodina i každý jednotlivec měl takového »zemi«, strážného bůžka, jehož podobu uhnětenou z hlíny nebo vyřezávanou ze dřeva ve tvaru pitvorné sošky chovali v domácnostech a brávali s sebou, kdykoliv táhli do boje. Kdo se takového bůžka zmocnil, získal i všecku jeho moc. Proto je pečlivě

chovali a bedlivě skrývali i před Španěly, aby jich nepozbyli.

Aby si naklonili přízeň bohů, přinášeli jim oběti a k jejich počtě pořádali slavnosti. Dívky ozdobené květinami tančily za zpěvu doprovázeného bubínky a chřestidly. Tak písněmi opěvali a tancem zobrazovali i dávné události válečné i lovecké, památku slavných kaziků a dějiny svého lidu.

Věřili v trvání duše po smrti a v odměnu dobrých skutků v jakémsi nebi, v krajině blažených v okolí jezera kdesi na západě jejich ostrova.

Když umíral kazik a jeho života již bylo na mále, uškrtili jej, což bylo výrazem zvláštní vážnosti k vladaři, který neměl sejít se světa obyčejnou smrtí. Této podivné pocty dostávalo se i těm, kteří se nějak vyznamenali. Prostí lidé, když byli na zhasnutí, byli vynášeni za ves, uloženi na visutou rohož a tam s troškou vody a chleba ponechání, až o samotě zemřeli. Mrtvé spalovali a jejich ostatky ukládali do tykvic. Těla kaziků byla však nad ohněm vysoušena a uschována.

Vyprávěli i zvěsti o stvoření světa, o prvních lidech a zachovali i podání o potopě světa, která zaplavila všecku zemi, toliko vrcholy hor obstály a tak povstaly nynější ostrovy.

Úžasná plodnost půdy bohatě zavlažované a sluncem po celý rok zahříváné věru nežádala valné námahy od svých vzdělavatelů. Každé počasí přinášelo žeň; sotva jedny plody zrály, již nové květy rozkvétaly a slibovaly hojnost, které neubývalo. K čemu shromažďovati nějaké zásoby a pečovat o ně? V teplém a lahodném ovzduší byli dostatečně oděni svou nahotou a nebylo jim třeba pracného přádlu ani tkání. Bez lopoty pěstovali kořen jukový na přípravu chleba, trochu kukuřice a sladkých zemáků, které byly hlavní částkou jejich potravy: ostatní nabízela jim příroda sama v plody

obtěžkaných hájích a rybnatých vodách. Žili poklidný a bezstarostný život jako ptáci, neznali péče o tak mnohé věci a potřeby, které se našinci napůsobilí trampot a potíží. Ničeho nezanedbávali ani nezískávali; beze škody, ale i bez zásluhy trávili svůj čas v jakési nehříšné zahálce, ve hrách a v tancích. Často bylo je viděti odpočívající: vysedali ve stínu stromů nebo na pobřeží a spřádali své sny, kterým daleké obzory mořské a bujná příroda lesů byly čarovným jevištěm.

Tu byl i čas blaženého rozjímání, kterému se Kolumbus tak rád oddával. V tomto kraji neuvěřitelně plodném a úrodném, kde zeliny pučely ve třech dnech a dospívaly ve třech týdnech, snil o zahradách a polnostech s dvojí úrodou do roka. V duchu již viděl kvetoucí osady a bohatá města na pobřeží, odkud vyjíždějí lodi obtížené nákladem do Španělska a vracejí se pravidelně každý měsíc. V duchu již okoušel blaha, jež rozkvete ve světle víry a pracovitě vzdělanosti, jak o tom psal v dopisech, které královna s nadšením čítala a žádala nových. »Zdá se nám,« tak mu psala, »že všecko to, co jste nám od prvních počátků zvěstoval, že se stane, již se z velké části uskutečnilo, jako byste to viděl splněno, dříve než jste to řekl«.

Pronikavému mysliteli však neušlo, že se tu střetají dva světy, rozdílné a nesmiřitelné. Ostrované, mající už v přirozenosti poklid pohodlí, nesnášeli námahy a pravidelná práce byla jim nesnesitelnou trýzní. Vyptávali se Španělů, které dříve tak nadšeně vítali a hostili, kdy se zas vrátí do »Turejí«, do své nebeské vlasti. Ale když viděli, jak budují kamenné stavby, jak odesílají své lodi, aniž odcházejí, pochopili, že cizinci se usadili v jejich vlasti. Poznali, co jim hrozí, a upadali v těžký smutek, v němž se rodily úmysly, jak by se vetřelců zbavili.

Ale zda i Španělé nestrádali a nehynuli v této hojnosti jako uprostřed pustin, proklínající den, kdy se sem vypravili, zvábeni lichými představami a šalebnými sny?

Návrat do osady přesvědčil Kolumba o skutečnosti, v které se stmívalo nad jeho slunnými plány. Sotva přišel, překvapil posel ze sv. Tomáše zprávou, že Indiáni přerušili přátelské styky, opustili své vsi a utekli ke Kaonabovi, který se chystal k útoku na pevnůstku. Poněvadž admirál věděl, jakou hrůzu budí mezi Indiány jeho jezdci, domníval se, že snadno zastraší nepřátele, když vyšle posilu dvaceti ozbrojenců do pevnůstky a vypraví něco vojska, aby zajistili bezpečnost nové silnice.

Daleko horší nesnáze a starosti mu způsobily poměry v osadě. Většina dělníků v horkém úpalu zapařeného ovzduší, při chatrné stravě a v těžké práci zeslábla únavou a roz-nemohla se zimnicí. Zásoba léků došla a dovezené potraviny bylo již poskrovnu. Bylo třeba co nejdříve vystavěti mlýn, aby se mohlo semílati obilí, protože mouky již nebylo. Admirál nařídil přesně odměřovati všem, bez zřetele na stav a důstojenství. Poněvadž viděl, jak je nespravedlivé, aby v takové nouzi tíhu vysilující námahy nesli jen dělníci, rozkázal, aby se každý chopil díla, když nezbytí a obecná potřeba velí.

Toto opatření vzbudilo však hotové pobouření mezi šlechtici, kteří považovali za ponížení a za urážku, že mají také pracovati. Ale Kolumbus hájil před obecným nebezpečím zásadu rovnosti všech, neznal ohledu ani předností. »Kdo nepracuje, ať nejí«, takový byl zákon prvotních řeholníků, a jím se tu pevně řídil. Vznešeným lenivcům a urozeným darmochlebům dal na vybranou: buď se chopí práce, nebo zůstanou při suchých kůrkách.

Přísnost, s kterou Kolumbus donutil k poslušnosti mnohé

vzpurníky, zavedla příčinu k nepřátelství, které už ne-utuchlo a nebylo zapomenuto. Rozezlení šlechtici slibovali potají pomstu nadutému cizákovi, povýšenému nedávno uděleným důstojenstvím. Apoštolský vikář otec Boyl, který byl již dříve na Kolumba zanevřel, že důvěřuje více divochům než jeho domyšlivé prozíravosti, veřejně ho odsuzoval jako ukrutníka a později jej doma také tak vyličil, když se chtěl před králi ospravedlniti ze vzpoury proti jeho rozkazům.

Osud nejednoho z těch mladých šlechticů byl vskutku žalostný: hlad, nemoc, tvrdá kázeň a vysilující lopota, to bylo hořké jádro vábných snů a kouzelných představ o dobrodružství v Novém světě! Na slámě v dusném přítmí hliněné chatrče opuštěn, bez hýčkané péče a pozorného chlácholení ležel spalován a opět roztrásán a mražen střídavou horečkou a zimnicí. Trýzněn urážkou své hrdosti a zdeptán truchlivým zmarem svých nadějí předčasně hynul, v zoufalé bezmocnosti zatracoval den, kdy se vydal na tuto prokletou výpravu.

Nešťastná Isabella! Ještě po dlouhých letech, když byla již dávno opuštěna a rozpadala se v žalostné trosky, pověsti vyprávěly o hrůzných strašidlech, která za měsíčných nocí bloudí v jejich pustých uličkách v starobylém kroji španělském. Potká-li je kdo, mlčky ho pozdraví hrdým pokývnutím a zmizí v tmách.

OSTROV NEBO PEVNINA?

Krušné starosti o život osady i péče, aby zajistil pokojný a bezpečný přístup k zlatým horám Cibaonským, nedaly Kolumbovi zapomínat na otázku, která byla vlastní výzvou jeho cesty. Vábilo ho, aby konečně prozkoumal břehy Kuby, aby dokončil svůj objev, nechtěje dopustit, aby ho Portugalci předešli a jeho myšlenku vykořistili.

Bylo třeba, aby před odplutím uspořádal všechny záležitosti nezbytné k zajištění pokoje a pořádku v osadě i na ostrově. Rozhodl se, že všechen svůj lid, pokud ho v městě není nevyhnutelně třeba, vyšle do vnitra země, aby žil mezi ostrovany, dbal o pokoj a zvykal poměrům a nové výživě. Na čtyři sta ozbrojenců s dvaceti důstojníky bylo pověřeno tímto úkolem. Vrchnímu veliteli Margaritovi udělil přesné rozkazy, jak si má počínati. Měl válečně obcházet, aby prozkoumal všechny kraje ostrova, ale dbáti pečlivě kázně ve vojště a dobrého styku s ostrovany jako ochránce jejich práv. Správu města Isabelly svěřil zvláštní radě, které předsedal jeho mladší bratr don Diego. Dva největší koráby k výzkumné plavbě nevhodné zůstavil v přístavě. Admirálskou vlajku vztyčil na Nině, kterou přejmenoval na Sv. Kláru, a v průvodu dvou karavel 24. dubna 1494 vyplul.

Zamířil k jižním břehům kubánským. Za proměnných

větrů a po dovedném kličkování po čtyřech dnech dospěl k mysu Alfya a Omegy, k dřívějšímu konci a k novému počátku svých výzkumů. Přidrhuje se břehů, plul k západu. Ostrované se sbíhali k pobřeží, s údivem sledovali v nevelké vzdálenosti plující lodi a vybízeli k přistání. Ve svých kocábkách přijížděli až k lodím a ochotně a zdarma nabízelí ovoce, chleby a rozmanité občerstvení. Kolumbus je podílel korálky, rolničkami a zvonečky, z kterých měli nesmírnou radost. Při poptávkách po zlatě ukazovali vždy k jihu, kde prý leží veliký ostrov, na kterém je zlata hojnost.

Kolumbus v tu stranu zabočil a plul sotva několik hodin, když v dálce se mu vynořovaly modravé hory ostrova Jamajky, ale trvalo dva dni a dvě noci, než tam dorazil, podivuje se cestou jeho rozlehlosti. Postupně, jak se blížil, vystupovala divukrásná pohoří, zelenaly se lesy, modraly se kouře početných ohnišť a žlutavé střechy mnohých vsí prosvítávaly bujnou zelení. Ostrov zářil čarovnou nádehou.

Ale sotva vyhlédl, kde by přistál, hejno lodic a člunků, hustě osazených pestře pomalovanými divochy, vyjelo mu vstříc ze všech zátok a zálivů. Povstávali, hrozivě mávali zbraněmi a vykřikovali proti lodím, aby jim zabránili v přistání. Ale trocha lesklých střípků a barevných cetek upokojila tu bouři a lodě zakotvily v zátocě, kterou admirál nazval Svatá sláva na paměť té krásy a nadšeného vytržení, jehož tu zakusil.

Třebaže ostrované ho zde tak divoce uvítali, zdáli se mu pokročilejší a důmyslnější než na Kubě a na Espaňole. Jejich lodice byly uměle vydlabány z jediného kmene a sličně ozdobeny řezbou i malbou. Měřil některé z nich a podivil se jejich velikosti: byly až devadesát stop dlouhé a osm stop zšíři.

Ačkoliv sháňka po zlatě úplně zklamala, admirál se tu zdržel po několik dní opravou lodí, zvláště Niny, která byla již značně rozsedlá a propouštěla vodu četnými trhlinami. Když byl hotov k odjezdu, přiběhl mladý Indián k lodi a prosil Kolumba, aby ho vzal s sebou do své země. Rodiče a příbuzní přispěchali za ním a úpěnlivě ho prosili, aby zůstal. Ale zvědavost a touha po dalekém světě tak divocha ovládala, že se jim násilím vymkl a skryl se na lodi, aby unikl jejich nářku a pláči. Kolumbus, nemoha mu odepřít, vzal ho s sebou a nařídil, aby se s ním zacházelo se zvláštní vlídností. — Vytrval ve svém nadšení? Nebo zklaman tesknil po zelených zátocinách ve stínu lesů a hor? Bůh ví; historie si jeho příběhu nevšimla.

Kolumbus se plavil nazpět ke Kubě a dne 18. května dospěl k mocnému výběžku, jemuž dal jméno mys Svatého kříže, jak se nazývá až podnes. Divoké bouře přikvapily na lodi a hnaly je do končin plných nebezpečí. Ale rozvášněné živly se na štěstí záhy utišily a lodi se octly v pravém bludišti drobných ostrůvků a skal, z nichž některé byly pusté a holé, jiné zarostlé krásnými lesy obrovských stromů mahagonových, které jako zelené věže vysoko vyčnívaly z bujných podrostů. Listoví rozmanitých barev se jen pestřilo a obráželo v hladkém zrcadle průzračných vod. Kterak pojmenovati to množství? I dal jim jméno společné a udiven krásou té končiny nazval ji »Zahradami královninými«.

Nesčíslné ostrůvky byly jen zřídka obydleny lidmi, ale zato ptactva se tu jen hemžilo. V bujných rákosinách hnízila hejna mořských opeřenců, na mělčinách bylo jako poseto volavkami, růžovými plameňáky a rozličnými jinými brodivci; houštiny byly oživeny křikem tisícových papoušků a nad kouzelnými květy orchidejí vířili droboucí ko-

libřici jako oživlé drahokamy v lesku a záři duhových barev.

Bezmála měsíc projížděl Kolumbus bludištěm tolika divů, které poutaly jeho vnitřní a všeho si pilně všímající a o všem rozjímající pozornost. Byl přesvědčen, že jsou to ony ostrovy, o kterých Mandeville i Marko Polo připomínají, že vroubí asijské pobřeží. Říše Velikého Chána musí tedy být již nablízku.

Průvodci Kolumbovi důtklivě připomínali a prosili ho, aby tyto končiny již opustil. Bylo věru nebezpečné dočkat se bouře nebo i prudších větrů uprostřed těchto skalisk, nesčetných písčín a mělčin s bahnitým dnem, kde i za krásného počasí bylo třeba největší ostražitosti kormidelníkovy. Zabočili tedy opět k břehům Kuby.

Kolumbus bedlivě zkoumal pobřeží a často vystupoval na břeh, aby se seznámil s přírodou této veliké země, která mu byla ustavičnou záhadou. Někteří z ostrovanů tvrdili, že Kuba je ostrov, ale skoro všichni byli toho mínění, že toto pobřeží se táhne kdoví až kam. Postupovalo se tedy napořád podle břehů k západu. Zvláště ho podněcovala zpráva, kterou slyšel od divochů. Vyprávěli o vzdálené zemi jménem Mangon, kde prý žijí lidé ocasatí, a proto chodí oblečení. Byli to patrně Mayové, vzdělaní Indiáni mexičtí. Kolumbovi se však jméno Mangon zdálo divoškou obměnou čínského Mangi, té bohaté země, kterou navštívil a popsal Marko Polo. Podivné podrobnosti a shody! Živě vznícená obraznost Kolumbova se rozpínala po větrech pověstí a doslechů o závod s vlastními jeho domněnkami, za vylíčenou Indií benátského cestopisce, která již v časně mladosti mu učarovala. Jako by zapomněl své pozorovatelské bedlivosti, dal se unášeti klamným zdáním blízkosti Indie, nemaje potuchy o nesmírné pláni Tichého oceánu, která dělí tyto končiny od břehů Číny a souostroví Indického.

Klamné domněnky, v které se Kolumbus zapřádal, ovládly i jeho okolí. Všichni věřili, že se plaví podle břehů asijských, že se přiblížili k nesmírné říši Velikého Chána, nebo ke království záhadného »kněze Jana«. Mnoho se tehdejšího času psalo i vyprávělo o tomto báječném východním králi, který byl představován brzy jako mocný panovník, brzy jako velekněz, který prý vládne nad obrovskou říši asijského jihu. Tak ho vylíčil Marko Polo, a zvláště Mandevile o něm zaznamenal přemnoho podivných zpráv a po něm všichni staří cestovatelé na Daleký Východ, ač žádný z nich se s ním nepoznal ani ho nespatriil.

Jak dalece vznícená obraznost ovládla mysl Kolumbovu i všech z jeho okolí, ukazuje příběh, který nám kronikáři zachovali. Vypravují, kterak jednoho dne, když se nedostávalo vody, admirál vyslal několik plavců na břeh, aby pátrali po pramenech. Jeden z nich, spatřiv jakési zvíře, pustil se za ním do houštin. Ale zanedlouho přiběhl uděšen a skorem bez dechu a s určitostí tvrdil, že spatřil postavu v bílém rouše a ještě dvě jiné v bílých šatech po kolena a s tváří Evropanů.

Oblečení lidé světlé pleti! Kolumbus byl utvrzen v tom, že objevil zemi Mangi. S radostí a bez meškání vypravil dva ozbrojené zástupy, aby hledaly ty bílé oděné lidi a dotázaly se jich. Marně se plahočily a vrátily se s nepořízenou. Na Kubě nikdy nebylo ani Indiánů, kteří by nosili šaty.

Lidé znalí té krajiny soudí, že utrmácený lovec průrvou houštiny asi zahlédl ve vodě stojícího jeřába, kterého vyprávěním rozrušená mysl pokládala za jednoho z těch »ocasatých v bílém rouše«.

Nezdá se, že by tato drobná příhoda Kolumba vyrušila. Byl zabrán svou myšlenkou a snul dalekosáhlé plány. Po-

pluje dále k západu, a sleduje domnělé asijské pobřeží, dostihne konečně poloostrova Malaky, jemuž staří zeměpisníci říkali »Aurea Chersonesus«. Odtud zamíří do Rudého moře, dále k břehům Svaté země a středozezemním mořem stále k západu se doplaví do Španěl nebo obepluje Afriku a vítězně předstihne Portugalce, bázlivě ohledávající břehy guinejské, a dokonav pouť kolem světa, zakotví u Sloupů Herkulových, za nimiž končíval Starý svět.

Jak úžasnou a neslýchanou myšlenku podnítil jeho omyl! Buduje na podivně vytušené jistotě, že Země je koule, domyslí myšlenku geniální, myšlenku nedostupnou učenosti Salamanky, učenosti všech universit, které pouhý počátek tohoto plánu vyvracejícího starý svět, ba tohoto činu, pokládaly s pohrdlivým úsměškem za blouznění člověka polovzdělaného, oddaného přeludům svých snů a hrám lidské fantazie. Odedávna byli a budou lidé spoléhající jen na věci doložené, už ověřené a bezpečně zjištěné, takoví opatrní šouralové podle pobřeží, věřící v postupný vývin a rozvoj, byli a budou stejně tvrdošíjnou překážkou v cestě k poznání, na které i omyl je ve službě Ducha, který vane, kam chce, a z něhož vychází všecko pravé vědění.

Jakkoliv Kolumbovi druhové byli s ním zajedno v přesvědčení, že se plaví podle břehů asijských, jejich stísněná mysl nedostačovala smělému letu myšlenky objevitelovy, nesdílela jeho nadšení. Zděsili se tak daleké plavby a naléhali na návrat ustrašení den ze dne rostoucím nebezpečím. Vysílení strádáním, znavení ustavičnou námahou poukazovali na nedostatek zásob, na bědný stav lodí s otřelým lanovím, s plachtami polou zteřelými a s trupy otřískanými častými záděry o dno.

Po jakém asi boji dal se jeho odhodlaný duch přemoci soucitem s těmito zmořenými ubožáky, kteří svou slabostí

mu zabránili a donutili ho, aby se vzdal cíle před samým prahem! Ale než přivolil a než se obrátil nazpět, v strašlivém vypětí ducha vybičovaného k šílenství sedl a napsal podivný list, aby nikdo nepochyboval a neupřel, že jeho myšlenka je hotový čin, lehčí jen o slabost těchto ustrašenců. S velitelskou přísností rozkázal podepsati všem, posledního plavčíka nevyjímaje. Všichni svým jménem a svou ctí musili mu potvrdit, že Kuba je pevnina, že je nejzazším výběžkem, koncem i počátkem Indie, které dosáhl.

K čemu ten, který s podivnou jistotou, zapřen v Bohu, dovedl stát i sám proti všem, k čemu potřeboval toto prazvláštní stvrzení nevědoucích a nemohoucích? Byl si jist svou myšlenkou, za jejíž zmařené vítězství se takto odškodnil, ale v hloubi jeho nitra pobřeží Kuby mu zůstalo neotupeným ostnem. Jen tak málo zbývalo: dva, tři dny cesty a byl by dospěl končiny Kuby. Nabyl by všechny přesvědčující jistoty i zlata, které hledal a jež bylo tak blízko. Podivný osud mu zabránil dospěti, kam jiným ukázal cestu. Jiným bude dáno, aby klidili ovoce úsilí, kterému zabránila křehkost těch, na něž mu bylo spoléhat. Ale takový je už úděl pravé velikosti.

*

Únava, hlad a ustavičné přeháňky bouří stěžovaly beztak svízelnou cestu. Jednoho dne nesčíslné zástupy želv zakryly hladinu, že lodi sotva proplouvaly. Z dalekých končin jako na rozkaz táhly želvy jako armáda zaštitěná tvrdými krunýři v nekonečných řadách k polednímu pobřeží Kuby, aby tu do písku zahříváného sluncem složily svá vejce.

Na druhý den hejna jeřábů a houfy vodního ptactva táhly ze Zahrad královniných a z dalekých ostrovů. Slet-

vali se k těmto končinám k hromadnému přeletu kamsi do neznámých krajin. Duhová mračna motýlů všech barev se vznesla z pobřežních houštin nad vodu. Větretem rozptýlovaná purpurová oblaka se co chvíli opět srážela, až ztměla sluneční svit a spousty pohmožděných vítr smetal do vln i na palubu. A nové roje se přeháněly bez ustání, až pak večer prudký vítr a déšť rozmetly jejich lehká tílka do všech směrů.

Nádherné divadlo přírody bylo jim odměnou v trýzni bouřlivé plavby plné hrozivého nebezpečí. Konečně 7. července se mohli přiblížit k břehu a přistáli v ústí krásné řeky v bezpečném přístavě. Kolumbus na poděkování za ochranu v přestálých svízelných vyzdvihl v těch místech kříž a dal zřídit oltář. V neděli, když byla sloužena slavná mše, přišel i kazik té krajiny v průvodu letitého starce důstojného vzezření. Pozorně a vážně sledovali, co se děje, a pochopili, že tu jde o úkon náboženský. Když bylo po obřadech, přistoupil stařec ke Kolumbovi, pozdravil jej, nabídl mu koš krásného ovoce, a když usedli, promluvil k němu památná slova:

Pověst je o tobě, žes nedávno přišel v tyto kraje, velikou mocí že sis podmanil mnohé země a veliký strach rozšířil mezi národy jejich, avšak v domýšlivosti nezpýchej nad tím. Slyš a pamatuj, že dvě jsou cesty, které se otvírají duši, když tělo opustila: jedna uvádí na místo hrůzy, setmělé a ohavně smrduté, připravené těm, kteří byli nespravedliví a ukrutní k svým bližním; druhá pak vede k příbytkům šťastným a blaženým, kde jsou očekávání, kdož na zemi zvelebovali mír a život pokojný. Proto, jsi-li smrtelný a věříš-li v odplatu podle skutků, nečiň protivenství těm, kdo ti neublíží.

Když řeč byla Kolumbovi ztlumočena, v radostném po-

hnutí užasl nad její moudrostí a nad takovou věrou, které se nenadál mezi těmi prostinkými divochy. Děkoval Bohu za jasné světlo poznání, planoucí v temnotách modloslužebných končin. Odpověděl ústy tlumočnicka, že přišel z dalekých krajín za mořem do těchto končin poslán svými panovníky, aby vyučil jeho rodáky víře pravé, zastával spravedlnost a zkrotil nelidské Kariby, přinutil je k pokoji a chránil mírumilovné národy před jejich nepřáteli.

Stařec se zaradoval a v slzách velebil Kolumba za jeho slova.

Admirál se zdržel ještě několik dní opravou lodí a doplnováním zásob. Opustiv řeku, které na paměť slavné mše, sloužené na jejím břehu, dal název Rio de la Missa — řeka Mešní, vyplul k Jamajce. Sotva však rozvinul plachty, napadl je víchř tak prudký, div se lodě nepřekotily. Niňa byla nárazy o úskalí tak pohmožděna, že voda ručeji protékala a pumpy a ucpavači sotva vystačili ji udržet plavnou. V svrchovaný čas se podařilo zakotvit u mysu Svatého kříže.

Sotva dokončil správkou lodí a nabral potravin, kterých mu ostrované v hojnosti donesli, zamířil k Jamajce, maje v úmyslu ostrov obeplouti. Postupuje podle jižních břehů, byl napaden náhlou bouří, jež ho přinutila, aby se ukryl v průlivu Saonském. Bouře zuřila po několik dní. Kolumbus zažil krušných úzkostí o osud ostatních dvou lodí, které mu zmizely, urvány víchřicí, na širé moře.

Jakmile se větry ztišily a když se šťastně shledal se ztracenými, opustil břehy Jamajky a vydal se k východu, aby dokončil výzkum ostrovů Karibských a naplnil slíbený úkol: aby navždy zamezil ohavnost lidožroutů a zabezpečil pokoj tolika ostrovů, které se trásly před lupičskými nájezdy Karibů.

Moře utichlo, pluli ve známých končinách a nebylo třeba napjaté ostražitosti. Tu když míjeli ostrov Mona, unášeni příznivým větrem přímo k cíli — podivná síla, která po plných pět měsíců této dlouhé a vysilující plavby vzdorovala v něm vši námaze a ochablosti, kterou zmalátněli jeho druhové, náhle jej opustila. Jako by se zřítíl v úplné bezvědomí. Urputný zápas o rozřešení záhady, boj s rozpoutanými živly v bludišti sterých nebezpečí, odpovědnost za tolik životů, všechna jedině na něm spočívající péče o řízení plavby po stopadesát nocí i dní zbavovaly ho pokoje i spánku a do dna vyčerpávaly všechny mohutnosti ducha i síly těla. Kromě matných a zdoluhavých úderů srdce všechen život v něm ustal.

Z osudu podivně důsledného i výprava proti Karibům byla zmařena přímo před cílem. Uděšení druhové i námořníci zůstali pojednou ponecháni sami sobě. Na štěstí byli ve vodách již dobře známých. Bez váhání upustili od další cesty a s příznivým větrem odpluli k Isabelle.

SOUMLAK NAD ESPAŇOLOU

Ztracen v dálce až na samém pokraji věčnosti, Kolumbus pojednou zaslechl dávno známý hlas. Když se probudil ze spánku pěti dnů a pěti nocí, spatřil nad sebou skloněnou tvář svého bratra Bartoloměje. Osm let, co ho neviděl. Rozešli se ještě v Portugalsku, odkud ho poslal se svým návrhem ke králi Jindřichovi VIII. do Angličan. Bartoloměj prý se mezitím zúčastnil i plavby Diazovy k objevu mysu Dobré naděje a znamenitě se utvrdil ve svých plaveckých zkušenostech. Sjednav příznivou smlouvu s Anglií, spěchal za svým bratrem Kryštofem. V Paříži ho zastihla zpráva o jeho slavném objevu zemí západních, i chvátał za ním ke dvoru do Španěl, ale nezastihl ho již. Dorazil do Sevilly právě ve chvíli, když Kryštof odplul s novou výpravou na západ. Španělští králové, dobře zpravení o vynikajících schopnostech Bartolomějových, svěřili mu velení nad třemi korábý, s nimiž ho odeslali za bratrem na pomoc v jeho díle. Ale i tehdy zmeškal: připlul do Isabelly po admirálově odjezdu k břehům kubánským.

Měli se konečně shledat ve chvíli svrchované potřeby. Jak se admirál zaradoval, jak se vzpružil nenadálou oporou ve své malátnosti a tolika tíživých starostech! Naproti útlému, tichému bratru Diegovi, způsobilému spíš pro stav duchovní, byl statný a šlachovitý Bartoloměj postava velitelská: bystrý úsudek, sama hbitá rozhodnost a odhodlaná

smělost, neustupující žádné potíži ani nebezpečí. Kryštofovi byl bratrsky oddán, podivuje se jeho genu, do jehož služeb věrně složil všechny své vzácné zkušenosti a mužnou sílu.

Bylo jich právě svrchované třeba. Za admirálovy půlleté nepřítomnosti osada povážlivě zpustla. Proradný Margarit svěřil velitelství nad svatotomášskou tvrzí mladému odvážnému rytíři Ojedovi a pustil se s vojáky na výpravu po ostrově, kde se jeho ozbrojené tlupy beze vší kázně potloukaly a zle řádily mezi obyvatelstvem. Když se prozatímní správce, Kolumbův bratr Diego, dověděl o jeho prostopášnostech, poslal mu kárný dopis a připomínku admirálem mu uložených příkazů. Ale zpupný Margarit, považuje se ve svém velitelství za samostatného, vysmál se Diegovi jako ledajakému cizákovi, nadutému novopečeným důstojenstvím. Nevraživý apoštolský vikář Boyl, nevydařený zvěstovatel víry mezi divochy, zlomyslně živil nesvár a Margarita v jeho kavalírské svévoli ochotně podporoval až k hotové vzpouře proti admirálovi. S četnými stoupenci svého spiknutí zmocnili se v přístavu několika lodí a ujeli do Španěl. Spoléhalí na svou přízeň u dvora, kde se snadno ospravedlní až vyličí bídu v osadě, zaviněnou krutostí Kolumbovy správy a hrubostí jeho povýšeneckého jednání.

Margaritovi vojáci, zůstaveni sami sobě, bez velitele a beze vší kázně, popustili uzdu své zvůli. Stali se skutečným postrachem vší krajiny. Když se sužovaní ostrované zdráhali je nadále žíviti, přepadali je, vykrádali jejich příbytky, dopouštěli se z nevázané rujnosti nejhanebnějších prostopášností, krutého týrání, ano i vraždy. Dokud byli v přesile, uděšení Indiáni před nimi utíkali a skrývali se. Ale když se pak rozptýlili do všech koutů ostrova, domácí obyvatelé v hloučcích přepadávali potloukající se jednotlivce a ubíjeli je.

Druhdy utěšená, rajska Española se stávala jevištěm žalostných událostí. Důvěřiví a pohostinní ostrované, pohoršení a poděšení zpustlostí bělochů, kterých si dříve vážili jako nebešťanů, zahořeli nepřátelstvím a pomstou. Kazikové všech krajů ostrova se smlouvali s bojovným Kaonabem, jak by zpupné lupiče a vyděrače naráz vyhladili. Jediný Guakanagari zůstával věren Kolumbovi. Byl dlouhý čas nezvěstný, pojednou přišel do Isabelly, aby navštívil admirála, který posud ležel nemocen. Se slzami v očích líčil mu truchlivé události a vyzradil mu přípravy ostatních kaziků a co se na jeho lid chystá.

Stav byl věru povážlivý. Kolumbus viděl, že pouhou mírností sotvaco ještě pořídí u rozezlého toho lidu, ale dobře předvídal, že dohoda mezi kaziky ještě není dotvrzena. Byl příliš dobrý pozorovatel, aby neznal slabiny válečného umění svých nepřátel. Přesto boj, v němž hrstka vojska měla odolat takové přesile, nebyl snadný. Dosud nemocen a sláb a nemohl se sám postavit v čelo. Diego se k válečným podnikům nehodil a Bartoloměj byl posud Španělům cizí a pohlíželi na něho nevraživě. Rozvažoval, jak by nejprve zabránil hroživé dohodě kaziků.

Na jednoho z kaziků, který dal pobíti deset Španělů a zapálil nemocnici, kde leželo na čtyřicet ochořelých zimnicí, udeřil náhlým útokem všech svých sil a jeho voje rozprášíl. Druhému kazikovi, vladaři Královské planiny, muži povahy pokojné a mysli smířlivé, poslal zdvořilý vzkaz, že ani v nejmenším nepřátelsky o něm nesmyslí a že výprava proti jeho sousedu měla jen účel trestný a nikoliv útočný. Kazik se udobřil a přátelství bylo obnoveno.

Zbývalo překonati nejhoršího nepřítele, obávaného kazika Kaonaba, ukrytého v přirozené pevnosti jeho neschůdných hor. Nebylo ani pomyslení odvážiti se s ním otevře-

ného boje v krajině jeho obraně tak příznivé. A přece nezbyvalo než vyvrátit jeho moc, pokoji celého ostrova tak nebezpečnou. V nesnázích pomohl Kolumbovi odvážný kapitán vojska Alonzo de Ojeda. Nabídl se, že Kaonaba přivede k admirálovi buď jako přítele, nebo jako zajatce.

Jakkoliv bláznivá se zdála tato nabídka, admirál ji přijal, znal svého Ojedu. Ztřeštěnost a odvaha byly v něm k nerozeznání. Při své lehkomyšlnosti a vratkých ctnostech choval zvláštní úctu k Marii Panně a tak si byl jist její záštitou, že nikdy nepochyboval o zdaru svých četných dobrodružství, o kterých kroniky výprav zachovaly nejednu zprávu. Slyšte jednu z nich, neuvěřitelný příběh o Kaonabovi.

Vybrav sobě deset odvážných a smělých druhů, výborných a dobře ozbrojených jezdců a odevzdav se péči své ochránitelky, Blahoslavené Panny, pustil se Ojeda v houštiny lesa. Cestou necestou, pustinami skalnatých strží a kamenitou divočinou po šedesáti hodinách dorazili přímo do osady pohlavárovy, a když projeli užaslými zástupy jeho lidu, stanuli přímo před Kaonabou. Poklonili se dvorně a vyřídili přátelské poselství admirálovo.

Kazik je vlídně přijal a neohrožené chování, tělesná síla, hbitost i lesk ho udivovaly, že se k nim příznivě naklonil a ochotně se měl k vyslancům, netaje se svým zalíbením. Ojeda využil příležitosti a vší mocí kazika zval a přemlouval, aby se s nimi vydal do Isabelly k admirálovi, který ho zve k uzavření smlouvy a jako přátelský dar mu posílá zvonek z osadní kaple.

Nebyla to pouhá záliba, kterou je poutal jeho lahodný zvuk daleko po kraji se rozléhající. Zvon, to byl učiněný div, to bylo tajemné přitažlivé kouzlo. Když se rozezněl, Indiáni s údivem pohlíželi, jak Španělé za jeho hlasem se

všech stran chvátají ke kapli nebo při klekání jak se zastavují, smekají a nábožně se modlí. Byli pevně přesvědčeni, že je to s nebe sestouplý bůžek, že znělým hlasem jim zvěstuje a oni že mu naslouchají. Kazik dávno toužil spatřit ten div, a nyní, když mu byl darem nabízen, jak těžko bylo odolati takovým svodům. Přivolil tedy a chystal se k návštěvě.

Ojeda s úžasem přihlížel, jak řadí pluky svých bojovníků a připravuje se na pochod. Utajiv strach, s úsměvem se ptal kazika, k čemu takového vojska na přátelskou návštěvu. Ale Kaonabo se hrdě vyslovil, že se nesluší na velkého knížete, aby se vydával na cestu jen tak s ledažakou stráží.

Odvážlivec byl pojednou v úzkých, ale duchapřítomnosti nepozbyl. Kdo ví, co kuje ten vychytralý Karib? Nakonec on ještě přivede svázaného Ojedu i s jeho strašlivými jezdci admirálovi odměnou. Cestou horečně přemítal a rozmýšlel, až sesnoval odvážnou lest, kterou potají sdělil svým druhům.

Slavnostně táhli k Isabelle. Nazítří, když zastavili na břehu řeky, aby si odpočinuli, Ojeda při zábavě vytáhl ocelová leštěná pouta, která se blyštěla jako stříbrná. Zvonivé stříbro, jaká to vzácnost! Leskem zaujatý divoch se hned vyptával a Ojeda mu namlouval, to že jsou náramky, které nosí kastilští vladaři při velikých slavnostech. Slíbil, že mu je navleče a že mu je rád ponechá darem. Měl Kaonaba k tomu, aby se vykoupal v řece: potom že ho tím šperkem ozdobí, vsednou spolu na koně a ukážou se po způsobu španělských králů všemu lidu. Kaonabo zaplesal a již se viděl na jednom z těch strašlivých zvířat, kterých se jeho lidé tak báli. Chutě se tedy vykoupal, a když se mu dala pouta, vysedl za Ojedu na koně. Španělé nyní okázale s ním sem a tam projížděli mezi užaslými a jásaajícími di-

vochy, až pak náhle zatočili do lesa a zmizeli v houští. O samotě obklopili Kaonaba, a vyhrožující mu tasenými meči, jestliže jen mukne, pevně ho přivázali Ojedovi k zádkům, a přeplavivše se přes řeku, uháněli divokou cestou i jízdou do Isabelly.

Admirál užasl nad odvahou i důmyslem Ojedovým. Zajatého Kaonaba dal uvězniti v jedné světnici svého příbytku a přikázal, aby se s ním zacházelo s uctivostí knížeti příslušnou. Ačkoliv zajatý kazik ani dost málo neukrotl ve své zpupnosti a s pohrdáním pohlížel na svého vězňatele, Kolumbus si jeho statečnosti vážil. Nemohl však propustit nepřítele tak nebezpečného. Dal ho bedlivě strážiti a rozhodl se, že pro zajištění pokoje na ostrově odešle ho do Španěl.

Zajetím Kaonaba nebezpečí divošského povstání zažehnáno nebylo. Kazikovi bratři se pokusili znovu sjednotit Indiány k odporu. Zejména jeden z nich, Manikateks, jednooký, ale odvážný a statečný válečník, shromáždil tisíce povstalců a připravil se k boji na Královské planině. Španělů bylo sotva na dvě stě pěších a dvacet jezdců. Hrůza je obcházela z nepřátelských spoust při pouhém pomyšlení, že každý z nich musil by vykonati věc nemožnou: porazit nebo zahnat a rozpráshit několik set divochů. Kolumbovi věrný Guakanagari přišel na pomoc se svým lidem, který však, jako jeho kazik, byl ducha k boji nezpůsobilého.

Kolumbus předvídal, jak beznadějně by bylo jeho postavení, kdyby dopustil, aby taková záplava oblehla osadu. Rozhodl se, že raději vytáhne proti nepříteli do krajiny. Bylo to 27. března 1495, když se vypravil z bran Isabelly se svou nepatrnou armádou, jejíž vedení postoupil bratru Bartoloměji, a rychlým pochodem se blížil k planině. Indiáni spoléhali pevně na své množství. Jakmile se Španělé

přiblížili, mračno šípů zasvištělo jim na přivítanou. Ale náhlý úder větru snesl strašlivý déšť stranou, kde nikomu neuškodil. Indiáni zmateni tím zjevem, promeškali osudnou chvíli, které jejich protivníci znamenitě využili. Rozdělili se ve skupiny a vyřítili se s několika stran proti uděšeným divochům. Vřava trub a bubnů, rychle opěťovaná palba, tryskem se ženoucí jezdcí a smečka pošťvaných psů, kterých se Indiáni neméně děsili jako koní, nadělala zmatků v jejich houfcích. Padali více hrůzou než ranami, dupání pod kopyty koní a dávení rozběsněnými psy. V bezhlavém útěku se sami poráželi, jedni přes druhé utíkali, stíhání ranami kopí a mečů a palbou z pušek, které jako hromem a bleskem do nich pražily a zděsily je náramně. S křikem a nářkem se rozutíkali do skal, do houštin i do strží. Mnozí padli, četní byli zjímáni a ne jeden zhynul, k smrti ušťván hrůzou a zděšením.

Staré malby na stěnách kostela, zbudovaného na paměť této bitvy na Planině dosud připomínají »div šípů« a ne jednu scénu nerovného toho boje a vítězství Španělů pro Indiány tak osudného.

Povstání bylo na ten čas nadobro zmařeno. Admirál nyní zajišťoval své vítězství, v němž nedobrovolně prolil tolik krve těch, které doufal snadno získati láskou a přívětivostí. Zkázňené čtyři svého mužstva rozesílal do všech končin ostrova a stavěl tvrže a stráže, aby zjednaný pořádek upevnil a obnovil pokojný život. Podrobeným dědinám ukládal daně, které záležely v pravidelných dodávkách potravy a přírodnin. Ostrované ze zlatonosných končin, pokud nebyli mladší než čtrnáctiletí, musili každý měsíčně odvádět plnou rolničku zlatého písku.

Ale volnému pohodlí uvyklí divoši poddávali se s nechtutí pravidelné, třebaže netěžké práci, která jim byla ne-

šnesitelnou robotou. Poznali, že jsou ujařmeni, a bez vyhlídky na návrat bývalého bezstarostného života upadali v trudnomyslnost. V beznaději svého žalu po práci sedávali navečer v hloučcích, ulevující svému žalu tklivým zpěvem smutných balad a žalostných písní, jejichž lkavé, zádušné tóny večerní vánek nesl krajinou jako truchlivou hudbu ostrova kdysi blaženého, jejíž dávný ohlas ještě po staletích dojímal českého tvůrce symfonie »Z nového světa«.

Zakusili marnost úsilí, aby se zhostili vetřelců nebohými prostředky svého válečnictví. Věděli však, že výživa jejich pokořitelů je z velké části závislá na výtěžku jejich hospodářství. V naději, že své trapiče vymoří hladem a tak se jich zbaví, spálili své vesnice, zničili kukuřičná pole, vytrhali kořeny jukové, vykáceli ovocné stromy a utekli do hor. Ale Španělům právě došly z Evropy nové zásoby potravin, které jim vypomohly z nesnází. Vojsko začalo divochy pronásledovat až do jejich skrýší. V nastalé honbě ustavičnou útrapou, hladem a nemocemi do nových set jich pohynulo. Pronásledovatelé je tak děsili, že i samojediný Španěl mohl si chodit kudy chtěl, bezpečně a bez nejmenší obavy.

Ani lid Španělům oddaného kazika Guakanagiho se netěšil za svou přichylnost k bělochům bývalé volnosti. Trpce zklamaný kníže nemohl již snést nářky svého lidu, zvláště za Kolumbovy nepřítomnosti zle utiskovaného, nedovedl odolati výčitkám a hněvu ostatních kaziků, kteří ho vinili z neštěstí své vlasti. Žalem schvácen odešel do hor, kde v samotě a opuštěnosti zahynul.

KRÁLOVSKÝ PLNOMOCNÍK

Zatím co Kolumbus napravoval bedné následky cizí vůle a nepravosti, oba vlastní původci zla, zpronevěřilý velitel Margarit a jeho ochotný spojenec apoštolský vikář Boyl, kteří se svými přívrženci ujeli z Španělska, snažili se všemožně, jak by u dvora podvrátili Kolumbovu dobrou pověst, aby tak zastřeli svou vinu a odvedli od ní pozornost.

Velmi ochotného slyšení došli u starých závistníků a nepřátel admirálových, zejména poradatele loďstva Fonsecy, který se těšil zvláštní přízni u krále. Isabella zůstávala Kolumbovi nakloněna a jeho záměrům, schopnostem i poctivostí nepřestala důvěřovat, kdežto její choť, střízlivě rozvažuje zisk a ztráty, veliké náklady na výpravy a dosud skrovný jejich výnos, neodpíral sluchu pomluvám, které našeptávaly o chatrnosti admirálové správy, o jeho neschopnosti, kterou zastírá nadutostí svého vystupování, neslýchanou hrubostí, ba krutostí svého počínání a neostýchaly se ho dokonce vinit, že sbírá zlato pro sebe a okrádá korunu.

Příjezd lodí, které Kolumbus vypravil do Španělska se zprávou o domnělém objevu břehů asijských a s ukázkami zlata, zvířectva i zámožných plodin, nakrátko oslabil hlasy žalob, ale nestačil na utvrzení zviklané důvěry.

Sotva několik měsíců uplynulo od chvíle, kdy mu dvůr

po bratru Bartoloměji odeslal dopis plný důvěry a laskavé přízně, a nyní za ním vysílají svého plnomocníka, aby vyšetřil závady jeho správy a posoudil jeho jednání. Královna pověřila tímto úkolem Juana Aguada, dozorce královské kaple, který již dříve byl s Kolumbem na Esposole a byl mu zavázán vděčností, protože admirál ho vřele doporučil královně při svém návratu z první cesty. Isabella se domnívala, že volbou muže Kolumbem váženého nepřijemné posláním nabude vlídnosti.

Juan Aguado s nákladem nových zásob na čtyřech lodích šťastně doplul do Isabelly. Sotva zvěděl, že admirál mešká uvnitř ostrova na výpravě proti vzbouřencům, počínal si jako nově dosazený vladař. Svolal všechno obyvatelstvo osady a s náramnou okázalostí za hlaholu trub a rachotu bubnů vyhlásil své plnomocenství. Beze vši úcty a ohledů k Bartoloměji Kolumbovi, kterému admirál na čas své nepřítomnosti svěřil správu města, rozkázal, aby v tu chvíli všichni úřadem pověřeni se dostavili k výslechu. Veřejně je káral a některé z nich uvěznil. Nyní vyzval každého, kdo má nějakou stížnost, aby mu ji směle přednesl. Tak soptil, sliboval a vyhrožoval, že všichni již byli toho domněni, že admirál upadl v nemilost a že je již sesazen, když pýchou nadutý plnomocník dokonce šířil zvěst, že Kolumbus beztak jen ze strachu před ním otálí se svým návratem, ale on že ho již přinutí, aby přišel.

Zatím Kolumbus již byl zpraven o příchodu královského komisaře a přispěchal, aby se s ním setkal. Tolikerými zkouškami života se naučil dokonale ovládati svou vrozenou prudkost a vznětlivost, že mu bylo snadno s důstojným klidem čeliti drzým výpadům nadutého hlupáka, který se těšil, že vydráždí admirála ke sporu a k ukvapeným slovům, aby ho pak mohl tím snadněji usvědčit z neúcty ke

královskému vyslanci a z hrubosti v jednání, z které byl obviňován.

Když Aguado vykročil admirálovi naproti, aby mu ukázal své plnomocenství, Kolumbus jej vlídně uvítal, klidně přijal královský list a za hlaholu trub kázal jej znovu vyhlásit. Ujistil Aguada, že mu bude ve všem ochotně nápomocen a že milerád vyhoví svým panovníkům v každém přání.

Aguado byl zmaten. Mnozí však považovali Kolumbovu mírnost za slabost, ano za nedostatek mužnosti a dodávali si smělosti, aby vystoupili se svými stížnostmi a žalobami. Provinilí darebové a nedbalci měli teď znamenitou příležitost, aby ušli zaslouženým trestům nebo si v nich polevili nářkem na tvrdé a bezohledné zacházení. Chátra lenochů, zbabělců, ano i několik Indiánů přicházelo s žalobami a královský komisař ochotně je vyslychal, zapisoval a zanedlouho nashromáždil náramný svazek listin, který už dojista postačí, jak se domníval, aby jeho někdejšímu příznivci a dobrodinci zlámal vaz. Do konce prosince byl hotov a rozkázal připravit loď k odjezdu, chvěje se nedočkavostí, aby své poslání vyřídil.

Byl právě hotov, když na počátku ledna roku 1496 strhla se strašlivá bouře, jaké v Evropě nikdy nepoznali a neměli pro ni ani jména. Indiáni jí říkali »urikan« a odtud jméno »orkán«, kterým je dnes obecně nazýván. Rozpoutala se děsná vichřice, rvala a vyvracela i mohutné stromy, bičovala vody a vztekle hnala jejich strašlivé spousty proti ostrovu, daleko zaplavujíc břehy. Tři k odjezdu připravené koráby vytrhla z kotviště, a třískajíc jimi o sebe, napadř je rozbila a rozmetala jejich trosky, že po nich nezbylo ani památky. Poděšení Španělé byli přesvědčeni, že nastal soudný den. Indiáni ujišťovali, že není pamětníka tak hroz-

né spouště, a věřili, že samo božstvo ji seslalo jako pomstu pronásledovatelům.

Když hrůzy pominuly a vody se upokojily, přístav byl pustý. Jediná admirálova Niña, ze všech nejmenší a tak již křehká a chatrná, přestála i tuto pohromu. Posloužila Kolumbovi, když Santa Maria u Navidady ztroskotala, dopravila ho bouřlivým oceánem nazpět do Španěl, plavila se s ním dlouhé měsíce v nebezpečných vodách souostroví Zahrad královniných a podle pobřeží Kuby a vrátila se s ním zdánlivě mrtvým, sama jsouc zvětšelá, skulovci všechna rozvrtána a rozsedlá. A tato jediná zkáze již blízká Niña unikla jako zázrakem strašlivé záhubě.

*

Cesta do Španěl musila být odložena, dokud se nevystaví nová loď a Niña nebude opravena. I Kolumbus se chystal k návratu, aby připlul do Kastilie zároveň se svým žalobcem. Po dobu své nepřítomnosti ustanovil bratra Bartoloměje svým náměstkem s titulem »adelantada« a velmi bystřého Francisca Roldána jmenoval vrchním soudcem.

Loď ještě nebyly dokončeny, když mladý Aragoňan, jakýsi Miguel Diaz, přispěchal s radostnou zvěstí, že objevil bohaté ložisko zlata. Kronika zaznamenala romantický příběh, který je v pozadí šťastného nálezů. Zmíněný mladík v jakési rozmlisce se utkal se svým sokem a zle ho zranil. Ze strachu před trestem utekl a bloudil po ostrově, až přišel do jedné vsi, kde byl velmi vlídně přijat a kde také zůstal. Dědina byla pod vládou náčelnice, která si mladého Španěla zamilovala a vstoupila s ním ve sňatek. Šťastně spolu žili, dokud se Španělovi nezastesklo po jeho družích a po osadě. Ale strach před zaslouženým trestem ho zdržoval, a tak se chudák rmoutil a trdil, až jeho indiánská

choť to na něm poznala a tak dlouho naléhala, až vyzvěděla příčinu jeho zasmušilosti. Věděla, jakým kouzlem vábí bělochy zlato, i prozradila svému choti místo, kde je hojnost, a vybízela ho, aby to oznámil svým krajanům a přemluvil je, aby svou osadu opustili a odstěhovali se do těchto bohatých končin, kde budou vlídně přijati a kde naleznou, co hledají.

Diaz doufal, že za takovou zvěst může věřit v prominutí své viny a také se nezklamal. Hned byla uchystána výprava, kterou indiánští průvodci dovedli k břehům řeky nazývané Hayna, kde zlato bylo netoliko v písku, ale i v nedalekých dolech starobylého díla, odkud se již před dávnými časy těžilo. Admirál se zaradoval nad bohatým nálezem. Poněvadž věděl, že Indiáni jsou hornictví neznalí, domýšlel se, zdali Španěla snad není dávný Ofir, odkud král Šalomoun dovážel drahocenný ten kov k výzdobě chrámu jerusalemského. Bez otálení dal vystavěti nablízku pevnost a zřídil těžbu.

Také jednou zlato přineslo štěstí, a hned dvojí: Kolumbus hleděl s větší útechou vstříc svému návratu, neboť přinášel zlaté poselství, a důvtipná kazika si zajistila svého chotě, který jí zůstal věren. Indiánka přijala při křtu jméno Katalina a byla se svým Španělem řádně oddána. Tak byl uzavřen první sňatek Nového světa s Evropou, z něhož prý vzešly dvě děti, o kterých však již kroniky nevyprávějí.

DRUHÝ NÁVRAT

Ke konci února nová karavela nazvaná Svatý kříž i opravená Niña byly spuštěny na vodu a připraveny k odplutí. Kolumbus i Aguado vstoupili každý na jednu z nich a s nimi lodnického lidu na dvě stě pětadvacet osob. Vzati byli všichni nemocní a s nimi i nenapravitelní lenoši a rozbrojci, kteří byli v osadě na potíž. S dvaatřiceti Indiány převážen byl i hrdý Kaonabo se synem a s dvěma bratry. Admirál jim zaručil, že je doveze nazpět a sliboval si, že vlídností zacházení a seznámením s evropskými mravy a divy Starého světa stanou se z bývalých nepřátel oddanými pomocníky jeho snah.

Dne 10. března vypluli z Isabelly, ale 6. dubna byli ještě ve vodách ostrovů Karibských. Kolumbus ještě nepoznal, že bylo třeba zamířit k severu, aby se dostali do proudu větrů příznivých k návratu do Evropy, a tak mu bylo dlouho zápasit hned s bezvětřím, hned s protivnými větry a vysilovat se ustavičným rejděním a kličkováním. Pro nedostatek potravin musili zastaviti na Guadeloupu, jednom z Karibských ostrovů, kde v opuštěném stavení našli hojnost potravy, med, překrásné ochočené papoušky a nad ohništěm lidskou ruku, která se opékala. Admirál vyslal na ostrov dobře ozbrojený oddíl, který svedl několik urputných bojů s divokými lidojedy. Bojovali s nimi nejen muži, ale i ženy, hotové amazonky vysoké a silné postavy, které si stahovaly

nohy bavlněnými obvazky nad koleny i nad kotníky, aby se zdály ještě tlustší.

Několik divochů bylo pochyťáno a odvedeno na lodi. Mezi nimi i žena jednoho náčelníka, velmi bojovná a odvážná. Jediný mladý lodník jí v běhu postačil, a když ji dohonil, zápasila s ním tak obratně a krutě, že by ho byla zardousila, kdyby mu jeho druhové včas nebyli přispěli.

Španělé strávili na ostrově deset dní, aby nabrali dostatek zásob. Kolumbus propustil všechny zajaté a na rozloučenou je štědře podaroval. Jediná kazika, statečná amazonka, které se na lodi ku podivu zalíbilo, nezatoužila po návratu a prosila admirála, aby ji vzal s sebou, že by tak ráda spatřila jeho vlast. Zahlédla totiž zajatého Kaonaba, s kterým se hbitě dorozuměla, a statný ten Karib se jí tak zalíbil, že ochotně zapomněla na svého opuštěného chotě, na svůj lid, na svou zemi a šla za svou vášní, nadšena pověstí o hrdinných činech »pána zlatého domu«. Avšak málo prospěla svému hrdinovi. Nešťastný Kaonabo do Španěl nedoplul. Zemřel na cestě nemocí, které valně přispěla zá-
dumčivost a jeho nesdílný, hrdý žal nad ztrátou svobody a slávy jeho vladařství.

Za měsíc po vyplutí od ostrovů Karibských byli stále ještě uprostřed oceánu. Zásoby docházely a skleslost a úzkost se zmocnila všech. Nevěděli, kde jsou. Domnívali se, že zbloudili, a hádali se o směru cesty. Admirál však je ujišťoval, že jsou vzdáleni asi na sto mil od poledníku ostrovů Azorských, a ukázalo se, že se nemýlil. Pokračoval v cestě bez úchylky.

Svízele neustávaly a den ze dne jich přibývalo. Žízeň a hlad krutě je trýznily a doháněly k děsivým myšlenkám a záměrům. Nářek a vzteklé kletby, pohledy vzájemného soucitu a šířavé nenávisti rychle se střídaly. Hladová pří-

šera našeptávala, aby se zbavili zbytečných jedlíků, aby těch třicet Indiánů shodili do moře nebo aby je pobili a snědli. Nesnesitelná trýzeň vykřikovala slova strašlivého nápadu. Admirál vyvstal uprostřed vřavy, aby připomínkou statečné trpělivosti ve zkouškách a bratrské lásky k těm, kteří, ačkoliv Indiáni, jsou vykoupeni touž drahocennou krví Spasitelovou, odvrátil je od hrozného zločinu. Oznámil jim, že podle jeho výpočtu jsou v blízkosti mysu sv. Vincence a že v krátkosti spatří zemi.

Trpělivosti pozbylí hladovci se mu však vysmáli a křičeli, aby je zbytečně nechlácholil. Kolumbus však je zakřikl a kázal pokračovati v plavbě týmž směrem. Třetího dne navečer dal stáhnouti plachty, poněvadž tušil blízkost země. Důstojníci se hádali: jedni tvrdili, že připlují k břehům anglickým, druzí přesvědčovali ostatní o blízkosti pobřeží flanderského, ale Kolumbus trval na svém a udělal své rozkazy.

Vskutku, na úsvitě se objevil mys sv. Vincence. Všichni užasli v údivu nad jistotou admirálovou a v rozpomínkách na časté splnění jeho předpovědí nabyli přesvědčení, buď že je kouzelník, nebo že je nadán prozíravostí přímo božskou.

Dne 11. června 1496 vepluli do zátoky Cadizské a zakotvili v přístavě. Nábřeží se jen hemžilo zástupy zvědavců, žádostivých spatřit a přivítat odvážlivce, kteří přede dvěma lety vesele odjížděli s nadějí na zlatou kořist a vzácná dobrodružství. Kdo se to vracel? Belhavý zástup ubožáků, vychrtlých a zbídačelých, kteří na tvářích zežloutlých nemocí a hladem si přinášeli »posměšný odlesk zlata«, za kterým vyjeli, ale shledali jen bídu, útrapy a žalostné zklamání.

Kolumbus ihned zpravil mocnáře o svém příjezdu, ale teprve za měsíc dostal vyzvání, datované 12. července, aby se dostavil ke dvoru, kde s jeho přivítáním nedočkavě ne-

spěchali a neodkládali s důležitými záležitostmi jako druhdy. Znaven útrapami cesty, znechucen lidskou pohodlností a lhostejností u dvora, dal si narůstí vous, oblekl roucho františkánské a syt světského života chystal se odejítí někam v ústraní.

Když však přišlo vyzvání, odebral se do města Burgosu, kde se usídlil dvůr. Přívětivost, s kterou byl přijat, ho překvapila. O žalobách a stížnostech Boylových, o vyšetřování Aguadově se panovníci ani nezmínili. Vážnost jeho zjevu a přesvědčivost jeho slov alespoň na čas překonala maličernou zlobu jeho nepřátel.

Kolumbus, povzbuzen nečekaným účastenstvím, živě líčil krásy nově objevených krajín, zmínil se o nesnázích, které ho přinutily, aby jednal přísně a bez zřetele na osoby, maje na paměti prospěch celku. Vyprávěl o bohatství zlatonosných řek a dolů cibaonských i hayenských, odevzdal panovníkům zlaté dary a nálezy, rozličné předměty indiánské výroby i neznámá zvířata, nevídané byliny, užitečné plody a vzácná dřeva i horniny. Představil králům přivezené ostrovany, vykládal o jejich životě, rozvíjel osadnické plány a návrhy nové výpravy, na které hodlal prozkoumat rozlehlé a nikomu nenáležející části pevniny asijské, a sliboval, že zemi připojí k jejich panství.

Isabella byla zaujata jeho řečí a v duchu se kochala obrazem přírody, který před ní živým slovem rozvíjel. Ferdinand všecek zabrán záležitostmi svého sporu s Francií, který vyčerpával královskou pokladnu, zajímal se především o zlato a rozvažoval plány o zvelebení osad a zvětšení jejich výnosu. I on ochotně přislíbil Kolumbovi podporu a oba panovníci k veliké nelibosti zklamaných záškodníků a nepřátel admirálovi děkovali a veřejně ho uctili.

Ale třebaže dvůr, a zejména královna projevíly upřímnou

ochotu k vyslání nové výpravy, nakupilo se tolik nenadálých potíží, nepřátelských záležitostí i trapných odkladů, které trpělivost Kolumbovu těžce zkoušely. Přes všechn nedostatek Isabella určila, aby na nový podnik bylo vyplaceno deset milionů peněz.

V říjnu toho roku se vrátily tři lodě z Espanoly. Jejich velitel, místo aby se odebral přímo ke dvoru, zajel si za svou rodinou a panovníkům odeslal toliko list se zprávou, že se vrátil s nákladem zlata. Král Ferdinand se zaradoval a v jistotě, že bude mítí peněz sdostatek, ihned zabral podporu určenou Kolumbovi a využil jí na potřeby francouzské vojny. Ale až v prosinci se ukázalo, že náklad zlata, o němž se list velitele přibylých lodí zmiňoval, měl se teprve opatřiti prodejem tří set zajatých Indiánů, které přivezl.

Král se rozhněval nad takovou opováživostí a královna byla velmi pobouřena nedbalostí jejich příkazů o svobodě Indiánů. Kolumbus, překvapen takovou zásilkou a zarmoucen zprávami, které došly z osady, byl teď napadán a zahrnován výčitkami, v kterých pomlouvači posilovali své lži o jeho krutosti. Ochránce Indiánů, který nepřestal věřit v možnost jejich osvicení a pokojného získání, byl označen jako utlačovatel a otrokář!

Rádcové koruny tvrdili, že se marně plýtvá penězi na takové objevy, z kterých nic nebude, ba ani výlohy se nikdy neuhradí. Jediná královna neopouštěla hanobeného Kolumba, pevně věřila jeho myšlence a posilovala ho, »aby v nejmenším nedbal podobných poznámek, protože její vůle jest, aby se v podniku pokračovalo, a bude jej podporovat, i kdyby se z něho nevytěžilo leda holé kamení; nebude dbáti výloh, protože věří, že naše svatá víra se tím rozšíří a že ti, kdo očerňují takové dílo, nejsou přáteli její královské koruny«.

Pomocná vůle a snaha panovníků byla dojista nelíčená, ale pro tu chvíli královská pokladna byla nadobro vyčerpána a nebylo ani lodí, ani mužstva, ani potřebných zásob a výbroje. Válečné a rodinné starosti zabíraly myšlenky králů a tak teprve na jaře roku 1497 Isabella měla poněkud pokdy, aby se věnovala záležitostem Nového světa a bezmála již rok čekajícímu Kolumbovi. Dne 23. dubna vydala rozkaz, aby se opatřily předměty pro potřebu osad. S radou Kolumbovou sestavila i pokyny, podle kterých se mají spravovati ostrované a přistěhovalci. Téhož dne byla admirálovi znovu potvrzena jeho práva a moc, jež mu byla prvotně udělena. Poněvadž jeho výlohy na výpravy daleko přesahovaly jeho příjem, královna mu prominula povinnou osminu, kterou měl hradit útraty svých podniků, a na další tři léta mu povolila důchod jedné osminy z hrubého výnosu a desátek z čistého zisku výprav. Aby mu prokázala svůj vděk a neochablou důvěru v době, kdy králova přízeň k němu ochladla, jeho nepřátelé proti němu brojili a zájem o jeho myšlenku ochaboval, dovolila mu, aby zřídil majorát pro svou rodinu, totiž dědičné právo nejstaršího potomka na majetek, všechny výsady a titul admirála, které za své zásluhy získal. Ve své závěti, kterou Kolumbus toho času napsal, zevrubně stanovil všechna práva a povinnosti svého dědice, staršího syna Diega. Vymezil jeho povinnosti k ostatním členům rodiny a zavázal ho, aby všechny přebytky ukládal v janovské bance sv. Jiří jako peněžitý základ na potřeby válečné výpravy k vysvobození Božího hrobu z rukou nevěrců. Jako věrný syn své vlasti nezapomněl mu připomenout, aby, pokud to nebude proti Bohu a na škodu španělských králů, vždy hájil zájmů a cti města Janova, odkud jeho rod pochází a kde se on, Kolumbus, narodil.

Posléze Kolumbus dosáhl také toho, že královský list, vydaný za jeho nepřítomnosti ve Španělich, kterým se dovolovalo komukoliv podnikati objevy a v zemích Nového světa se samostatně zařizovati, byl zrušen, poněvadž odporoval výsadám, které mu panovníci udělili. Dosáhl i potvrzení Bartolomějovy hodnosti a názvu adelantada, pro který se král na Kolumba mrzel, že se odvážil udíleti důstojenství, kteréžto právo přísluší jedině králi.

Ale přes všechnu přízeň a ochotu, s kterou dvůr vycházel Kolumbovi vstříc, nakupilo se tolik překážek, že přípravy se protáhly o celý rok. Správce námořních úřadů Fonseca a jeho spřeženci, zavilí nepřátelé admirálovi, nepohrdli ničím, aby královské rozkazy zkrížili a přípravné práce znesnadnili, nebo dokonce překazili. Kolumbovi posléze nezbyvalo, než aby se sám všeho uchopil: obcházel krámy, vyjednával a smlouval s obchodníky, aby nakoupil zásob a potřebných věcí. Daleko svízelnější byla však starost se sháňkou lodnictva. Kde byly ty časy, kdy se mu vemlouval a ochotně nabízel kdekdo! Pomluva znamenitě potupila a pošpinila jeho snahy, vyličila život v zámoří v barvách tak očernělých, že přese všechny sliby dobrého žoldu a naději na zlato se nepřihlásil nikdo. Nevěda si jiné rady, byl donucen sbírat svůj lid po vězeních a na galejích. Líná čeládka pouhého dobrodružství chtivých šlechticů byla teď vystřídána bandou lupičů, vrahů a zlodějů, kterým za jediný rok pobytu v zámoří byla slíbena milost, odpuštění všech trestů a pokut a svobodné občanství při návratu domů. Utěšené kraje Nového světa, do kterých Kolumbus skládal tolik světlých nadějí, měly se státi trestaneckou kolonií, smetištěm neřesti a mravní bídy, která otrávil život osad v samém zárodku.

Nejvíce však tížily Kolumba starosti o jeho kolonii, kte-

rou opustil ve stavu neutěšeném a jejíž poměry se za jeho dlouhé nepřítomnosti ještě daleko zhoršily. V předtuše velké bídy osadníků vymohl odeslání dvou lodí se zásobami, které ještě počátkem února 1498 odpluly do zámoří. Ale přípravy k vlastní výpravě posud vázly. Teprve ke konci května stálo konečně šest lodí v přístavu San Lucar de Barrameda pohotových k odjezdu. To byl úspěch, který nedal spát nenávisti biskupa Fonsecy a jeho oblíbenců. Jeden z nich, jakýsi Jimeno de Bribiesca, původem Žid nebo Maur, který byl pokladníkem Fonsecovým, ztrpčoval admirálovi práci až do poslední chvíle.

Drzý ničema, spoléhaje na mocný vliv svých spojenců a na své důstojenství úředníka ve službě královské, byl Kolumbovi ustavičně v patách a pronásledoval ho až na palubu, když loďstvo se právě chystalo k odjezdu. Domníval se, že může beztrestně urážeti starce, jehož sešlosti se jeho spřeženci posmívali. I odvážil se sprostoty, která však měla neočekávaný účinek. Admirál, který v tu chvíli upustil od navyklé mírnosti a trpělivosti, dal nestoudnému drzounu pocítit, že hbitost jeho ruky a síla nohy posud neochabla. Ničema se svalil jako špalek. Zdvihl se a utíkal zprostřed hlučného výsměchu a neuctivých pozdravů rozesmátých námořníků s paluby.

To však byla voda na jeho mlýn. Před očima zlotřilců, které měl přepraviti, dokázal admirál svou pevnost, ale před svými nepřáteli v tuto osudnou chvíli prohrál. Teď měli jasný důkaz o hrubci a násilníku, když pouhé pomluvy o jeho krutosti selhaly. Případ, jehož vlastním strůjcem byl Fonseca, měl u dvora svou odezvu.

Kolumbovi závistníci případu znamenitě využili. Hledme — tak rozhlašovali — jak asi nakládá s lidmi v těch vzdálených končinách, když si tohle dovoluje doma proti

úředníku královu! Stavidla úkladů a nenávisti byla vysoko zdvižena; práci měli teď snadnou, poněvadž ten, kterého napadali, již nebyl zde, aby se uhájil. V jednom z dopisů panovníkům, v němž se o události zmiňuje, prosí, aby o něm uchovali smýšlení příznivé a uvážili, »že je vzdálen a jako cizinec nenáviděn«.

V

UPROSTŘED ZÁVISTI A POMLUV

1498—1500

K BŘEHŮM PEVNINY

Za časného jitra dne 30. května 1498 Kolumbus vyzdvihl kotvy a ve jménu Nejsvětější Trojice vyplul z přístavu San Lucar de Barrameda po třetí k západu. Dal se jinou cestou, směřuje tentokrát více k jihu, aby prozkoumal končiny oceánu blíže k rovníku a dostihl pobřeží obývaného lidmi černé pleti, o kterém byla pověst mezi východními kupci, že prý má hojnost zlata i vzácného koření.

Po krátké přestávce na Madeirských ostrovech, kde nabral paliva a čerstvé vody, zaměřil k ostrovům Kanárským. Znepokojen starostí o život osad, vyslal odtud tři ze svých lodí, aby pospíšily nejkratší cestou k Španělsku, a sám s třemi zbývajících lodicemi se pustil k jihozápadu.

Každým dnem přibývalo tepla a v blízkosti obratníku nastala nesnesitelná vedra. Stárnoucí Kolumbus, jehož zdraví bylo útrapami předešlých cest otřeseno, nedovedl již snášet nastalé změny podnebí. Přihlásila se zlá nemoc; silná pakostnice, doprovázená prudkou zimnicí ho ochromila: ale svěží duch nevzdal se vlády a řídil plavbu a konal svá pozorování s neztenčenou obvyklou bedlivostí.

Bylo již k půli července, když se lodě po dlouhé plavbě octly v tišinách neznámých vod. Plachty nehnutě visely s ráhen, kolmé paprsky žhavily dusný vzduch a praly do palub, až se dehet roztékal. Lodě uvázly jako zaklety v mrtvé hladině. V pekelné výhni v podpalubí, kam se nikdo ne-

odvážil sestoupit, crčelo víno i pitná voda z rozeschlých soudků a odporně tam páchlo hnilobou rychle se rozkládajícího masa. Po osm dní prahli v příšerné výhni. Plavci již nadobro zmalátněli pozbývali veškeré zmužilosti v strašlivém pomýšlení, že snad zbloudili v ono ohnivé pásmo, o kterém slyšeli vyprávěti tolik hrůzných pověstí.

Marné čekání na změnu počasí, nepokoj netrpělivých plavců a ustavičné bolesti přiměly admirála, aby upustil od dosavadního směru a obrátil koráby k severozápadu, v naději, že stihne k ostrovům Karibským. Obloha se vyjasnila, svěží vítr zčeřil hladinu, příjemně ochladil vzduch a vesele nadouval plachty. Ale plavce vyvázlé z jedněch útrap zděsila nová úzkost. Na každé lodi zbylo sotva po jediném soudku pitné vody. Pojala je hrůza, že zahynou žízni. Tu ve chvíli svrchované nouze hlídka na vrcholu stěžně zvěstovala zemi. Ve chvíli již vystupovaly nad obzor tři horské vrcholy, rostly a výšily se, jak se jim lodi přibližovaly, až se pak vyjevilo, že ty tři hory je vlastně hora jediná s třemi vrcholy, které vystupují z jediného základu, spojeny společnou patou. Kolumbus udiven tím pohledem, který tak podivně zobrazoval myšlenku zasvěcení této jeho cesty, dal ostrovu jméno Trinidad nebo-li Trojice, kteréž mu zůstalo podnes.

Zaměřil k východnímu výběžku ostrova, jemuž pro podobu plovoucí lodi, kterou připomínal jeho skalnatý cíp, dal název Punta de Galera — mys Lodní. Snažil se tu přistáti, ale když kotvy nedosáhly hlubokého dna, pustil se plavbou podle jižního pobřeží a tu se mu vynořily stranou k poledni do daleka táhlé břehy, rozdělené širokými i užšími průlivy v řadu ostrovů a ostrůvků. Mocný proud s hukotem se valil proti němu širokým průlivem mezi ostrovem a pobřežím. Sladkost vody a podivné rostlinstvo těchto

břehů, které se lišilo od porostů břehů omývaných slanou vodou, plnily ho podivnou předtuchou, která mu zabraňovala, aby udílel jména jednotlivým těm ostrovům i ostrůvkům nebo aby je nazval jménem hromadným jako souostroví. Náramné množství čerstvé vody, tak sladké, že se mohla dobře pít, utvrzovalo ho v domněnce, že proud je říční a podle mohutnosti dojistá se nevalí z ostrovů, nýbrž z pevniny. I nazval tuto krajinu zemí Milosti. Domněnka byla správná: neznámé pobřeží, k němuž se přiblížil, bylo vskutku pevnina. Obrovský tok Orinoka se tu vlévá mohutnou deltou o rozloze padesáti mil, rozděluje mohutnými hrdly a mnohými jejich odnožemi krajinu v ostrovy a ostrůvky rozmanité rozlohy.

Ačkoliv mučivá pakostnice mu nedovolovala opustit lůžko a jeho oči zachvácené zánětem skoro osleply, neustával vyhlížet okénkem své kajuty a konal svá pozorování přes všecku tělesnou nemohoucnost tím pronikavější a podivuhodnější. První místo nové pevniny, k němuž se Kryštof Kolumbus přiblížil, je pobřeží v deltě orinocké mezi mysem Morro a mysem Medio. Byl překvapen bujností hojné zeleně, nad kterou se věžily rovné a hladké kmeny palem s nádhernými chocholy a vějíři mohutných korun. Jal se objížděti a křižoval rozlehlou zátoku, pozoruje v dálce k severu hřeben předhoří, o kterém soudil, že je to výběžek země Milosti, a nemýlil se: byl to protáhlý poloostrov Parianský, který na sever uzavírá záliv jihoamerické pevniny tarasený k východu Trinidadem. Velmi silný proud hnál lodě k severovýchodu. Když spatřil území zalesněné a obdělávané, vysadil na břeh oddíl mužstva, aby zvěděl o obyvatelích této končiny. Kapitán Petr de Terreros, který oddíl vedl, byl první Evropan, jenž vstoupil na půdu nové pevniny. Ve jménu admirálově vztyčil kříž na vyvýšeném

místě pobřeží a oslavil neděli na nové půdě. Bylo 5. srpna roku 1498. Kolumbus, jehož nemoc se zhoršila, byl nucen zůstat na lodi.

Na druhý den veslovali podle pobřeží a zmocnili se malého člunku s pěti Indiány. Kolumbus je podaroval a radostně překvapené opět propustil. Dobře tušil, co to způsobí. Zakrátko se pobřeží jen hemžilo zvědavci. Přinášeli darem chléb, čerstvou vodu, jakýsi kvašený vínu podobný nápoj, štitý, luky, kopí a šípy napuštěné jedem. S nevylicitelným údivem prohlíželi si bělochy, dotýkali se jich a se zvláštní rozkoší je očichávali, jako by z těchto podivných cizinců vycházela jakási líbezná vůně.

Nemocný Kolumbus všemu přihlížel jen se svého lůžka okénkem kajuty. Horlivě vyslychal a vyptával se těch, kteří mu přinášeli zprávy. Bdělý jeho duch byl zaujat mnohým rozjímáním. Pozoroval s podivem nápadný rozdíl mezi podnebím, rostlinstvem i obyvatelstvem těchto krajů a mezi končinami africkými, ležícími na stejném stupni šířkovém. Tam bylo nesnesitelné vedro, půda zprahlá a neplodná, obyvatelstvo černé pleti s vlasy kučeravými, podoby nesličné a povahy otupělé a kruté. Zde však naopak; ačkoliv byl srpen, měsíc palčivý, bylo tu líbezné teplo s osvěžujícími vánky za jitra i navečer, všude plno svěžesti rostlinstva i bujného stromoví, pokrývajícího půdu hojně zavlažovanou a nad všecko pomýšlení plodnou. I zdejší lid byl půvabný, sličnější než na ostrovech, které objevil, a zdál se být i živější povahy a neohrožené mysli.

Příčinu lahodného podnebí v krajinách rovníku přece tak blízkých vykládal si zvláštní domněnkou, založenou na myšlence středověkých zeměpisců, jimž poloha pozemského ráje byla oblíbeným předmětem dohadů a sporů. Středověký zeměpis bájil o ráji skrytém v lůně převysokých hor

kdesi daleko v krajinách východních. Kolumbův pátravý duch, který se vždy tázal po příčině všech zjevů, nedovedl si jarní svěžest této tropické krajiny vysvětliti jinak než domněnkou, že země je v těchto místech vysoko vzduta, vyvýšena v oblast chladnějšího vzduchu a patrně se podobá spíše hrušce než dokonalé kouli. Domýšlel se, že kdesi uprostřed této daleko se rozkládající pevniny, kterou považoval za krajinu Dálného Východu, na vrcholu hruškovité zeměkoule je hledaný pozemský ráj a že ty proudy čerstvé vody, které se vylévaly do zátoky, již navštívil, pramení u »dřeva života«, u paty stromu vědění dobrého i zlého, jenž roste uprostřed rajske zahrady. Třebaže myšlenka o ztraceném ráji, ukrytém v daleku neznámých končin, zdá se nám pouhou bláhovostí bájivé mysli středověkých zeměpisců, Kolumbus ani zde nevyšel naprázdno. Podnícen středověkou bájí, hloubavý duch rozžehl světlo předtuchy velikého a daleko pozdějšího objevu moderního zeměpisu o rovníkovém vzduchu, jež vskutku dosahuje pětinasobné výše Montblanku. Správně tu odhadl, že se přiblížil k nejvzdutější části světa, a jeho výrok, že »přestoupil moře jako horu«, není toliko obratem obrazného rčení. Podle sladkosti vody a mohutnosti jejího toku správně vytušil rozsáhlost země, z které proudy vytékaly, a tušil přítomnost pevniny. Trval v domněnce o její východní poloze, nepokládal ji však za Asii, nýbrž za pevninu dosud neznámou.

Jediná tato pozorování z třetí cesty Kolumbovy dostačí, aby od kořene zviklala nevráživá tvrzení o pouhém dobrodruhu a duchu prostředním. Jeho hloubavost, která položila základy k moderní vědě zeměpisné, nikdy se nepodaří svést na pouhou lichost středověkého bájení slepou náhodou navštívené fantazie.

Jsa dychtiv prozkoumat tyto podivné končiny, plavil se

dále zátokou, přidržuje se břehů Trinidadu. Nedaleko východního mysu ostrova byly jeho lodi málem vytrženy z kotvic a hrozilo jim, že se roztrhají o skalnatý břeh. Pozdě k večeru přihnala se od jihu obrovská vlna vysoká jako zeď, zdvižená patrně spoustou některé z rozvodněných řek, a vynesla zakotvené lodi náhle do takové výše, že kotevní lana jen divem odolala a zabránila neodvratné záhube na skalnatém pobřeží.

Hledaje východ ze zátoky kolem dokola obklopené břehy, Kolumbus v půli srpna doplul k malému ostrůvku, kde zastihl Indiány při lovu perel. Nalézali jich veliké množství a tak málo si jich vážili, že za trochu drobnůstek a lesklých střípků jich vyměnil na dobré tři libry. Některé z nich byly překrásného tvaru, neobyčejně velké a dražocenné. Kolumbus byl by rád pokračoval ve výzkumu tak slibných krajin. Byl přesvědčen, že čím blíže postoupí k rovníku, tím vzácnějších věcí shledá. Ale pakostnice ho zle trápila a oči zanícené a ustavičným bděním znavené mu skoro osleply. I jeho koráby vyžadovaly nezbytných oprav; a zásoby potravin, beztak polou zkažených, již docházely. Nezbylo než se obrátit k Španělsku, kde doufal, že se zotaví, aby pak mohl pokračovati v dalších objevech.

Za plavby podle vnitřních břehů poloostrova Parianského objevil nevelkou úžinu mezi tímto břehem a výběžkem ostrova Trinidadu, kudy se otvírala cesta na volné moře. Ale četné ostrůvky a útesy, jimiž úžina je prostoupena, proud tudy probíhající tak svírají, že vody s divým jekotem se tudy valí, víří, vzdouvají se a hrozivě pění. Kolumbus přiznal, že jestliže se jim podaří tudy proplout, bude možno říci, že unikli z »tlamy dračí«, a toto jméno úžině zůstalo.

Krátce před polednem se pustili po proudu. Sotva ko-

ráby vepluly do hrozné soutěsky, vítr se utišil, lodi si nemohly pomáhati plachtami a jen tak tak, že v divé plavbě nebyly vrženy na skály, kterým se hnaly vstříc. Ale ve chvíli nejvyššího nebezpečí vítr mocně zadul, sladká voda se vzdula obrovskou vlnou a vyvrhla lodě na širé moře.

Koráby zamířily k severozápadu cestou podle tří ostrůvků, které Kolumbus pojmenoval Svědkové na paměť trojího nebezpečí této cesty, z kterých podivně vyvázl. Pluje odtud k západu, prozkoumal břeh pevniny až k Margaritě, ostrovu porostlému nádhernou zelení, velmi zalidněnému a bohatému dary plodné půdy i moře. Pohoda byla přímo rajska a za jasných nocí nádherná souhvězdí jižního nebe vábila k podivu i k pozorování. Ale slepota skoro úplná, mučivá nemoc a nesnáze s opotřebovaným loďstvem donutily admirála, aby bez odkladu obrátil k Španělsku.

ANAKAONA

Přibliživ se k ostrovu, který mu byl v Novém světě jako domovem, admirál zamířil přímo k nové osadě řečené San Domingo, kterou zbudoval jeho bratr Bartoloměj za jeho nepřítomnosti. K smrti znaven, nemocí zmořen a skoro slepý doufal, že se odpočinkem zotaví a ve společnosti bratrové znovu okřeje. Bartoloměj ho vřele uvítal, ale místo oddechu čekaly ho jen strasti a potíže, které mu ztrpčily všechn ostatní život.

Kolumbus se nadarmo nesoužil starostmi o osud svého díla v osadě. Za jeho druhé nepřítomnosti, zaviněné liknavostí a zlovolnými překážkami skrytých i otevřených nepřátel, které ho na tak dlouho zdržely ve Španělich, poměry na Española dospěly na pokraj úplného rozvratu. Ničemnost námořních úřadů, spravovaných Kolumbovými odpůrci a nenávisťníky, křížila všecko jeho dílo. Rychlá pomoc, kterou admirál při odjezdu z Isabelly osadníkům slíbil, nedocházela. Po plných čtrnáct měsíců marně čekali a hořkli pomyslením, že na ně bylo zapomenuto. Zásoby konečně došly, ale pro nepoctivost zásobovacích úřadů, zapletených s úplatkářskými dodavateli, většina z nich se dlouhou dopravou zkazila. Netrpělivost zbídačených osadníků, strádajících všelikým nedostatkem a nemocemi, propukla v rozhořčenou nenávisť, v které proklínali netoliko admirála, ale i krále a královnu, kteří je uvrhli v područí tohoto cizáka a jeho bratří.

Za takových okolností postavení Bartolomějovo bylo vskutku svízelné a jenom díky jeho neobyčejné schopnosti a pevné rozhodnosti, s kterou pokračoval v záměrech admirálových, podařilo se mu zvládnouti nesnadné úkoly sobě svěřeného poslání. V blízkosti nově objevených zlatých dolů hayenských vystavěl podle plánu bratrova při ústí řeky Ozamy novou pevnost San Domingo, jež byla počátkem podnes kvetoucího města a stala se novým sídlem vlády osad. Mezi novou pevností a Isabellou vybudoval spojení řadou menších tvrzí a tam kromě posádek umístil osadníky nemocné a k těžší práci neschopné, aby okřáli na zdravějším ovzduší uvnitř ostrova, kde měli větší hojnost potrav.

Valná část ostrova obývaná Španěly byla teď pod sporádanou vládou, které se podařilo udržeti kázeň a poslušnost navzdor snahám námořního úřadu a jeho zavilých spřeženců, kteří pomluvami a zbraňováním v dopravě zásob a zpráv z domova snažili se rozvracet poměry v osadách a doháněti ke vzpouře. Zbývala již jediná Xaragua, krajina rozložená v západních končinách ostrova, ovládaná mocným kazikem Behechiem, který španělskému panství posud nebyl podroben, ale také mu nepřekážel. Byla to jedna z nejúrodnějších a nejlidnatějších končin, o jejichž rozkošných dolinách, rozložených vůkol velkého překrásného jezera, Indiáni espaňolští bájili jako o ráji, v kterém přebývají duše blažených.

Do této krajiny uchýlila se krásná královna, líbezný »Zlatý květ«, jak v řeči Indiánů značí už samo její jméno Anakaona. Údivná její krása, povýšená vrozeným půvabem způsobů a důstojností vpravdě královskou, zářila nevšedními dary ducha odevzdaného všemu, co je krásné a vznešené. Tato líbezná bytost, pohádkový výkvět indiánského

lidu, byla chotí onoho udatného a strašlivého Kaonaba, po jehož zajetí odešla k svému bratru kaziku Behechiovi. Zdá se, že ani po úchvatu svého muže nepojala záští proti Španělům, kterým pro svůj sklon k vyšším věcem se podívala jako bytostem nadlidským, a měla i svého bratra k tomu, aby se ucházel o jejich přízeň.

Z jaké hlubiny lidského srdce prýštila bratrská láska a dětská oddanost Guakanagariova, kterou z vlastní své obmyslnosti podezíral nevěrný apoštolský vikář otec Boyd, ale o které jediný Kolumbus nikdy nepochyboval? Odkud byla vštípena údivná životní moudrost a jasné rozpoznání dobrého a zlého v duši toho starého divocha kubánského, na jehož řeč čtenář dojistá nezapomněl? A odkud a kterak uprostřed divoštva vykvetla křehká, okouzující krása Anakaonina? Můžeme lidu, který vypučel tak nadějnými květy, upřítí podiv a spravedlivé uznání, můžeme ho po právu považovat za divochy pro nedostatek té civilizace, jaké mu nebylo ani potřeba? Kolumba naplňovaly údivem tyto zjevy, které mu byly jako na svědectví o lidu, jehož tajemné zvěsti k němu z daleka doléhaly a vyzývaly ho a vedly, jak věřil, cestou přes moře Temnosti. Od prvopočátku poznával v těchto »divoších« duše a uvěřil v lid schopný a vnímavý a jakoby připravený pro přijetí Blahozvěsti. Když pak po málo letech, znaven a zrazen lidmi, admirál oceánu umíral v najatém loži ve Valladolidu, jakým hořem bylo zmučeno jeho srdce nad žalostným osudem nejdražší kořisti jeho objevu, utracené hrabivostí těch, kteří, uvítání jako samým nebem seslaní, ukázali se hotovými ďábly!

Když Bartoloměj uspořádal poměry v nových pevnostech a učinil přípravy k dobývání zlaté rudy, shromáždil vojsko k výpravě do krajiny xaraguánské. Táhl v čele ozbrojeného zástupu s jezdci v popředí s vlajíci prapory a při zvuku

polnic a rachotu bubnů. Kazik Behechio se nedal zaskočiti a vyšel mu vstříc s početnou válečnou mocí. Ale když Bartoloměj ho ubezpečil, že zavítal toliko na přátelskou návštěvu, kazik propustil vojsko a vedl hosta do svého sídla v lidnaté veliké osadě, rozložené na březích hlubokého zálivu.

Již cestou vycházeli jim v ústrety náčelníci vesnic, přinášeli rozličné dary a skládali obřadné poklony hostu svého panovníka. Když se blížili ke Kazikovu sídlu, vyšel jim naproti průvod asi třiceti sličných dívek, ověčených a květinami ozdobených, které v řadách a v umělých sestavách zvolna postupující, tančily a zpívaly, mávající do rytmu palmovými ratolestmi, skláněly je v oblouky, skládaly v baldachýny a opět rozvíraly do růžic, vějířů a rozličných půvabných útvarů, pod nimiž hra stínů a světél střídavě clonila a opět rozžihala barvitou nádheru květin a rozvívala opojnou lahodu vůní. Udiveným smyslům se zdálo, jako by se blížila sama vtělená hudba.

Jak dívky postupně docházely k vítanému hosti, každá poklekla a složila svou palmu k jeho nohám na znamení slávy a úcty. Když záclona zeleně byla takto složena, z pozadí se vynořila nová skupina: chór dívek, nesoucích na hlavách v pletených koších nádherná skupenství nevidaných květů, a vprostřed této záplavy barev a vůní objevila se jejich královna »Zlatý květ«, Anakaona, obklopená svými družkami v otevřených nosítkách na ramenou šesti urozených mládenců, vtělená poesie a kouzelný půvab své ostrovní vlasti. Její kráse, vrozené ušlechtilosti a čarovné moci jejího pohledu nebylo třeba zevnějších přízdob a znaků královských. Místo koruny věnec překrásných květů se rozvíjel nad krásným čelem, náhrdelník, nákotníky, náramky i pás byly rovněž z květin. Lesknoucí se prameny ebeno-

vých vlasů byly protkány květy bílými a nachovými růžemi. Žezlem jí byla štíhlá rozkvetlá lodyha. Čarovný zjev uchvátil Španěly. Když se nosítka přiblížila, královna sestoupila a velmi půvabně se uklánějíc adelantadovi, podala mu jednu ze svých květin a dovedla ho do svého příbytku.

Palác královnin byl zároveň chrámem obřadů, dějištěm her i zábav. Naplněn byl rozmanitým dílem domácího umění: kolem stěn, ověšených živě malovanými i protkávanými závěsy, rozestaveny byly koše i pánve plné svěží zeleně a přepodivného kvítí. Vzduchem provanutým líbeznyými vůněmi poletovali ochočení ptáci a vůkol rozvitých květů, dýchajících opojnou sladkostí, vířili kolibříci skvělých barev jako živé drahokamy. Co chvíli zazněly harmonické zvuky hudby a lahodného zpěvu dívčích družin, jimiž palác byl zabydlen.

Královna Anakaona jako druhdy báječná kněžna Teta našeho dávnověku shromažďovala i sama skládala všechny písně a zpěvy k doprovodu obřadných tanců a slavnostních rejů i zábavných her, kterým se ostrované s takovou zálibou oddávali. Její vynalézavý duch, zaujatý pro vše krásné a vznešené, a nade vše kouzelný půvab jejího zjevu byly podmanivou mocí její obecně uznávané převahy a vážnosti, které se těšila po všem ostrově i po smrti bratrově i neblahém osudu svého chotě. Ani její hanobitel kronikář Oviedo, zaujatý i proti Kolumbovi, nedovedl jí upřít skvělosti neobyčejného ducha a nepoklonit se milostnému půvabu a bystrému důvtipu, pro které ji chválili všichni současní spisovatelé espaňolských dějů.

Bartoloměj strávil u kazika Behechia několik dní, jsa štědře hoštěn, zahrnován laskavou pozorností a všelikými počtami. Čas plynul v zábavě a radovánkách: přihlížel slav-

nostním hrám, naslouchal zpěvům doprovázeným reji a tanci, hrála se mu divadla, ba pobavili ho dokonce i ukázkami válečného umění. Bartoloměj však nevyšel pro pouhou zábavu. Díky královnině příchyllosti k Španělům a jejím přimluvám podařilo se mu nakloniti si kazika do té míry, že uznal za vhodné vejíti v ochranu španělských králů a odváděti jim daň v dodávkách bavlny a potravin. Když byl takto pěkně pořídit, Bartoloměj se rozloučil s laskavými hostiteli a se svou družinou se vrátil do Isabelly.

Nalezl osadu zbědovanou nemocemi, nedostatkem potravin a znovu ohroženou zlotřilostí, která využila několika dnů jeho nepřítomnosti. Františkánským misionářům se dařilo dílo, které započali v kraji Planiny královské. Veliký kazik Guarionex je laskavě přijal, a tak se mu v jejich výkladech zalíbilo, že s radostí se naučil Otčenáš i Vyznání víry a dával je předříkávat svým lidem. Tu však jeden španělský ničema, kterého přijal do svého domu, unesl mu nejmilejší z jeho žen. Kazik, pobouřen takovým zločinem člověka, kterého považoval za křesťana, zanevřel proti náboženství, jež nedovedlo zabrániti takové zpustlosti, a misionáře ze svého kraje vypudil. Vůkolní pohlaváři, rozhněvaní urážkou svého kazika, zle se bouřili a osnovali povstání veškeré Planiny proti nenáviděným cizincům. Guarionex neměl valné chuti do zápasu s lidmi, kteří kromě břitkých zbraní nosili s sebou i zkázonosné hromy, ale poddaní jemu pohlaváři tak na něho naléhali, že podlehl jejich vůli a v čele několika tisíc bojovníků chystal se přepadnouti Španěly a rozkotati jejich pevnost, zbudovanou na Planině. Posádka tvrze však zvěděla o chystaném spiknutí a vypravila zprávu adelantadovi po jednom Indiánovi, který ukryl psaní v duté holi a vypravil se s ním prostředkem nepřátel do San Dominga. Cestou byl zaskočen a vyslýchán, ale dělal se ně-

mým a belhal jako zchromlý, s námahou se opíraje o hůl. Důvěřiví bláhovci ho tedy propustili a psaní bylo ještě zavčas doručeno. Bartoloměj spěšně shromáždil četu vojáků a v noci přepadl ves, kde původci spiknutí právě přespávali, a všechny je zjímá. I kazik Guarionex byl zajat. Dva z pohlavárů, kteří povstání zosnovali, dal odpravit, ostatní milostivě propustil. Potrestal i ničemu uchvatitele Guarionexovy choti, který byl vlastní příčinou povstalého nepokoje, začež kazik, dojat vděčností, Španěly chválil a přičinil se o to, že pobouřená Planina se na čas upokojila.

V ten čas došla Bartoloměji zpráva od kazika xaraguánského, že smluvený poplatek je uchystán. I vypravil se Bartoloměj se svým lidem k Behechioví, aby od kazika přebral nahromaděné zásoby. Xaraguánští sebrali tak velké množství plodin, že Bartoloměj musil poslati do Isabelly pro loď, aby zboží odvezla. Po bouřlivých dnech zažili tu Španělé chvílku rajského poklidu uprostřed svěží, úrodné krajiny, dosud ušetřené svízelů a trampot, jimiž ostatní končiny ostrova byly postiženy.

Když bílá plachetnice ozářená sluncem se blížila, Ana-kaona i její bratr s úžasem patřili na nevídaný zjev. Kazik se vypravil k lodi se svými plavidly a jeho sestra s veškerou dívčí družinou vyplula v čluně adelantadově. Když pak na pokyn Bartolomějův koráb vypálil na pozdravy, strašlivá rána, plameny a mračno dýmu, jež se valilo z boků korábu po hladině, tak je polekalo, že zděšené dívky málem by byly s člunu naskákaly do moře, kdyby je Bartoloměj laskavými slovy nebyl uchlácholil. Vtom však zazněla jim vstříc s korábu vojenská hudba a poplašená srdce rázem okřála. A což toho údivu a nadšení, když vstoupili na loď! Když kotvy byly vytaženy, když plachty se naduly

svěžím větrem a když spatřili a pocítili, jak všecka ta obrovitá spousta se náhle pohnula a jak se kolébá, jako by samovolně s větrem hrála nad hlubinami propasti, tu bratr i sestra, dojmům údivu tak přístupní, upřeli na sebe zraky jako děti a ustrnuli v němém úžasu nad divem lidského důmyslu.

V Z P O U R A

Zatím co Bartoloměj tu obezřelými dohodami, tam opět ráznými vojenskými zásahy tišil bouře, odklízal potíže a zjednával podmínky pokoje a míru ve všech končinách ostrova, ve vzdálené Isabelle propukaly nové nesnáze a kvasily nové nepokoje mezi rozkolnými osadníky. Původcem a zchytralým podněcovatelem neklidu byl Francisco Roldán, člověk nepatrný a beze všeho vzdělání, ale nadaný nevšedními schopnostmi, pro které podporou Kolumbovou postupoval v důstojenství, až jím byl posléze ustanoven vrchním soudcem na Española.

Říkají o Kolumbovi, že pronikavý a hluboký pozorovatel stvoření byl velmi špatným znalcem lidí. Tolikrát se trpce zklamal v těch, jimž pomohl k moci, které pak hanebně zneužili proti svému dobroději. Nelze neuznatí tohoto osudného nedostatku, který však je zároveň svědectvím čisté a vznešené duše. Kolumbus, objevuje a oceňuje schopnosti, nebral v úvahu nevděk, podlost a úskok, vlastnosti, které jeho povaze byly tak dokonale cizí, že se jimi vždy znovu nechával překvapovat.

Když po řádění Aguadově viděl Roldán svého dobrodince vraceti se do Španěl jako člověka upadlého v nemilost, který se k vladařství asi sotva vrátí, počal přemýšlet, jak by z jeho nepřítomnosti a z jeho domnělého pádu pro sebe těžil. Oba pozůstalí Kolumbovi bratři byli na ostrově ne-

oblíbeni, snadno bylo proti nim popuditi tajným podněcováním i zneužitím úřadu, který Roldán zastával a který byl jen o stupeň nižší než důstojenství adelantadovo. Věru nezdálo se věci tak nesnadnou domoci se toho, po čem bažil — otěží osadní správy. Obcházením mezi nespokojenci, zchytralými důkazy a pomluvami podařilo se mu pobouřit osadníky, že se již domlouvali k zavraždění adelantada, což jen šťastnou náhodou jim selhalo.

Když se koráb se zásobami, vyslaný Bartolomějem z krajiny xaraguánské vrátil do Isabelly, dal jej don Diego odstojit a vytáhnout na břeh. To byla voda na Roldánův mlýn. Roztrušoval po osadě, že s lodí bylo tak naloženo jen proto, aby se nikdo z nespokojenců nemohl vrátit do Španěl a oznámit úřadům, jak si tu počíná ten povýšený a svévolný cizák. Potají nabádal a popichoval, aby koráb spustili na vodu a zmocnili se ho, jedině tak že se vymaní z nenáviděného područí, odplují, kam se jim zachce a budou si žít po libosti.

Donu Diegovi neušlo, co se proti němu chystá. Nezakročil přímo, aby však Roldána od jeho záměrů odvrátil, vyslal ho v čele vojenského oddílu na Planinu, aby utišil nepokoj, který té doby mezi Indiány kvasil. Ale účinek Diegova opatření byl právě opačný. Roldán, předem již domluven se svými vojáky, zanechal tajnůstkářství a další přetvářky a přímo vyvstal proti adelantadovi i jeho bratru jako proti škůdcům osady a samozvancům, kteří tu rozhodují bez plnomocenství koruny. Provoláváním slávy králi snažil se zakrýti skutek zjevné vzpoury, aby se zdálo, že jedná z moci svého úřadu a z pohnutek zákonných. Po několika marných pokusech o koráb, obrátil se útokem na královské zásobárny, zmocnil se všech zbraní, a opatřiv jimi své přívržence, vytáhl na planinu, kde se pokoušel dobýt pevnosti Concepciónu. Ale její věrný a statečný velitel odolával

útokům a zdržoval neukázněné buřiče před hradbami, dokud se mu nedostalo posily.

Povstání se šířilo a nabývalo síly i mezi Indiány, kteří těžili z nesvornosti svých pánů a vypovídali jejich vládě závazky i poslušnost. Bartoloměj přispěchal na pomoc obleženým, ale když poznal, že takřka již nemá na koho spoléhat, uzavřel se v pevnosti, a vyjednáva je se vzbuřenci oknem, marně se pokoušel přiměti je k poslušnosti. Postavení obležených bylo hrozné: zásob i zmužilosti ubývalo a Bartoloměj nebyl si jist věrností vlastní posádky. V krajních nesnázích došla zpráva o příjezdu dvou korábů, které připluly ze Španěl do San Dominga s čerstvými zásobami a s vojskem pod velením Pedra Coronala, který přivezl královské potvrzení hodnosti Bartolomějovy a zároveň oznámil brzký příchod admirálův. Tato zvěst poděsila všechny povstalce, kteří se domnívali, že Kolumbus je u dvora v nemilosti a že je vyšetřován.

Bartoloměj opustil pevnost a středem nepřátel spěchal do San Dominga. Nikdo se neodvážil, aby mu v cestě překážel. Ihned po svém příchodu vyslal Coronala k Roldánovi, aby přivedl vzbuřence domluvou k pořádku. Roldán však trval na svém a sliboval, že se podrobí admirálovi, až přijde, ale nikdy adelantadovi, který prý je ukrutník a škůdce osadních záležitostí. Bartoloměj poté prohlásil Roldána i jeho přívržence za zrádce.

Aby přemohl strach a zaplašil zlé svědomí svých stoupců, Roldán jim navrhl, aby se utekli do posud nepodrobené krajiny xaraguánské, kde budou z dosahu adelantadovy moci a uprostřed krásné krajiny a sličných žen budou si žít po svém a v úplné svobodě a nevázanosti. To byl návrh, který se zalíbil. Srotili se a s Roldánem v čele odtáhli z Planiny do xaraguánského kraje.

Vzbuřenci se vytratili a sužovaná Planina si oddychla. Indiáni popuzení Roldánem považovali to za vhodnou příležitost, aby španělské jho konečně svrhli. Kdo jim nyní překážel, aby se shlukli, přepadli Concepción a nenáviděnou pevnost vyvrátili? Ale hrůza je rozprášila, když došli, že Bartoloměj s vojenskou mocí táhne na Planinu. Zlé svědomí připomnělo Guarionexovi zapomenutou vděčnost, kterou byl Bartoloměji zavázán. Zděsil se jeho hněvu, a opustiv svůj lid, utekl se svou rodinou do hor Ciguajských ke kaziku Mayonabexovi.

Pohoršený Bartoloměj se pustil za ním. Neschůdnou a obtížnou cestou skalnatými stržemi a přes četné brody, ohrožován tlupami rozběhlých Indiánů, kteří ho přepadali ze záloh, dorazil k sídlu Mayonabexovu a hrozil, že jeho krajinu poplení, nevydá-li mu uprchlého věrolomníka. Ale bojovný kazik vzkázal Španělům, že jsou ukrutní a sveřepí násilníci, nevinné krve prolévači, po jejichž přátelství netouží. »Dobrý člověk je Guarionex a můj přítel. Ke mně se utekl, já mu ochranu slíbil a svému slovu dostojím«.

Z houštin do houštin, ze sluje do sluje unikal Mayonabex se svým chráněncem. Když kraj byl pustošen a vesnice vypalovány a když jako zvěř štvaný jeho lid prosil kazika, aby vydal uprchlíka, pro nějž taková zkáza je stíhá, prohlásil, že je hotov snášeti všechno protiventství i smrt, než by zradil svého přítele a hosta.

Po tři měsíce honil adelantado oba kaziky po horách, až se mu podařilo zmocnit se jich lstí a uvěznit je v Concepciónu jako rukojmí. Guarionex se pro svou věrolomnost strachoval, že bude utracen. Ale Bartolomějova přísnost se nesnížila k pomstě a ukrutenství: ustal na tom, že nespolehlivého kazika podržel ve vazbě, aby zajistil pokoj Planiny. Uspořádav takto věci, vrátil se do San Dominga, kde

brzy poté uvítal svého bratra admirála, s nímž se téměř půl třetího roku neviděl.

*

V závětří těchto pohnutých časů si žila Roldánova buřičská cháska v nevázanosti a zahálce, plně využívajíc laskavosti karaguánského pohostinství. Jednoho dne zvláštní příhoda je nemile překvapila a zle poděsila. Tři lodi, které Kolumbus vyslal, aby nejkratší cestou pospíšily k Španělsku, zahánány větrem přistály u karaguánských břehů. Roldán se polekal, že jsou to lodi, které byly vypravěny k jeho stihání. Ale zchytrale si počínaje, brzy vyzvěděl pravou příčinu, a dokonce se podařilo, aby zlákal na svou stranu valnou část lodní posádky, většinou zločince a otrapy, propuštěné na záruku ze španělských žalářů, kteří se ovšem snadno dali přemluvit. Lodní kapitán Carvajal, náčelník výpravy, pozdě prohlédl Roldánův úskok. Poněvadž protivný vítr mu bránil, rozhodl se, že odejde do San Dominga po souši. Ale jak se poděsil, když jeho ozbrojenci, kteří ho měli provázeti, zběhli k buřičům. Kapitáni ostatních dvou lodí polekáni vrátili se na své koráby a pustili se na širé moře. Carvajal odevzdal svou loď do správy svých důstojníků a zůstal na břehu. Postřehl, jak se buřiči polekali, když jim oznámil, že Kolumbus se vrací v plném důstojenství a s vojenskou mocí na ostrov. Roldán byl ochoten k vyjednávání a napsal i dopis admirálovi, který mu po Carvajalovi odeslal, poskytnout mu bezpečný průvod šesti buřičů, kteří ho měli vyprovodit až do blízkosti San Dominga.

Mezitím Kolumbus přistál u břehů Španělska: poloslepý, útrapami cesty vysílený a nemocí všecek sklíčený těšil se nadějí, že se v osadách zotaví a v péči bratrově znovu okřeje.

Ale sotva vystoupil z lodi, jako těžké rány dopadaly tísnivé starosti jedna za druhou: osada zmítána nepokojem, vláda bez veškeré úcty i moci, bez vojska a beze všech prostředků. Nekázeň i úzkost, obavy, úsměšky i drzé vyhrůžky otrávil ovzduší, v kterém již nebylo jedině jistoty. Roldánovi vzbouřenci poplašení Kolumbovým návratem, počali se scházeti v jedné vesnici poblíž tvrze Concepciónu a chystali se vyjednávat s admirálem.

Kolumbus nemeškal. Odeslal věrnému veliteli pevnosti plnou moc k jednání se vzbouřenci a napomínal ho k ostražitosti. Buřičům nabízel milost a nespokojencům byl přislíben svobodný odjezd do Španělska na pěti lodích, které byly uchystány k odplutí. Ale vzpurníci, kteří vycítili slabost admirálovu, odmítli vyjednávat s prostředníkem, a ti, kteří prve naléhali na návrat, neměli se k odjezdu. Kolumbovy naděje, že se tak zbaví povalečů a nevídaných živlů, zklamaly nadobro. Lodě odpluly bez nich. Admirál po nich odeslal výkaz o své poslední výpravě s nadšenými popisy nově objevených krajin a s ukázkami vzácných přírodnin i drahocenných perel. Připojil i zprávu o Roldánově vzpouře a prosil krále, aby mu byl vyslán schopný právník, obeznalý v soudnictví a žádal i o několik duchovních, aby mu byli nápomocni v úpravě rozháraných poměrů.

Ale i Roldán se opovážil poslati do Španělska svou stížnost, v které obvinil Kolumbovy bratry, vyličiv jejich hospodářství v nejčernějších barvách, aby tak ospravedlnil svou vzpouru. Spoléhal na své známosti u královských úřadů, kde ochotně vyslechli všecko, co živilo nepřítelství k nenáviděnému cizinci. Zdálo by se, že svědectví ničemů a zrádců sotva nabude jaké váhy proti dosvědčené věrnosti a skutečným zásluhám, jejichž bohaté ovoce ovšem teprve zakládalo. Ale dálka osad a sevřený kruh domluvených ne-

přátel byl znamenitým přivažkem i každé nicotě i ničemnosti.

Když lodi odpluly, začalo dlouhé a trapné vyjednávání s povstalci, jejichž moc a drzost povolností osamocенého a všemi zrazeného admirála denně vzrůstala. Kolumbus po kolikeré výměně svých návrhů za požadavky buičů, které byly vždy smělejší a nestoudnější, sjednal s Roldánem úmluvu, v které mu postoupil dvě lodi se zásobami na padesát dní, aby odplul se svými stoupenci do Španěl. Každému z těch lotrů mělo být vydáno vysvědčení o vzorném chování, měl mu být vystaven poukaz na plat za všecku dobu až do posledního dne a mělo se mu dostat i otroků za odměnu prokázaných služeb v osadách.

Kolumbus byl zdrcen. Dva koráby, s nimiž hodlal vypraviti Bartoloméje na výzkum nově objevených krajin, měly být obětovány službě proradné a ničemné sebranky, která zatím vyčkávala se svým voditelem Roldánem na březích xaraguánských. Ale pro nepředvídané překážky a pro bouřlivé větry při plavbě ze San Dominga lodi připluly na smluvené místo mnohem později. Roldán, kterému se patrně do Španěl valně nechtělo, prohlásil to za úmyslné zbraňování a neodplul.

Další průtahy a nová vyjednávání přiměly admirála, aby se sám vypravil na dvou lodích za vzbouřenci, kteří odmítali každé prostřednictví, a pokusil se pohnouti je k pořádku. Zrádce Roldán, považuje to za nový důkaz admirálovy bezmoci, ve vědomí své výhody zapomněl na všecku vděčnost k svému dobrodinci i na povinnou podřízenost: opovážil se na admirálovu loď a drze mu diktoval své podmínky jako vítěz poraženému.

Sklíčen pochybnostmi a obklopen nebezpečím, bez jediné spolehlivé opory uprostřed vzbouřeného a žehravého lidu,

znevážen u vlády, které věrně sloužil, a poděšen předzvěstmi vzpoury mezi svým vlastním lidem, v zájmu pokoje podepsal nestoudné a potupné podmínky. Pokořil se nadutosti svého bývalého sluhy, kterého kdysi vybavil z bídy a doporučil k důstojenství. Vytýkají Kolumbovi, že byl špatným znalcem lidí a nevalně schopným správcem osad. Sám se později vyznal, že nezkušeností ve vladařství si zavinil nejednu nesnáz. Nemýlil se v odhadu schopností, ale nejednou byl zklamán v povahách, které jeho přímost a bezelstnost nedovedla podezírat. Přese všecku lásku a oddanost zájmům Španělska zůstával cizincem, oprádan tajnými úklady, které kryl chladný stín Ferdinandův.

Roldán kromě svých požadavků si vymínil, aby jeho přívržencům, kteří se rozhodli zůstat na ostrově, byly dány dílce půdy a přidělen počet Indiánů za otroky. Kazikové v sousedství jejich statků místo poplatku měli jim v čas potřeby posílat své poddané na výpomoc v polní práci. Tak byly zavedeny roboty a počato s rozdělením svobodných ostrovanů mezi osadníky; počala truchlivá kapitola španělského hospodářství, které tak záhy dospělo k úplnému vyhubení původního obyvatelstva Española. Mysl se bouří a srdce překypuje hněvem, když vidíme hrdinu uráženého v jeho citech, muže svrchovaných zásluh donuceného vyjednávat se zločinci, rokovati s bídničky a přijímat podmínky jeho nevděčného sluhy, bezectných šlechticů, zlotřilých vojáků, proradných dělníků a šibeničnicků, kterým opatřil snadný prostředek, jak by znovu nabyli práva na život i dobré jméno.

V těchto úzkostech a nesnázích místo podpory, kterou čekal od králů, došel Kolumbovi dopis, v kterém lstivý jeho nepřítel biskup Fonseca, nejvyšší dozorcí nad záležitostmi Nové Indie, oznamoval, že jeho list se zprávou o nepokojích

došel, ale že králové zatím nic nepodniknou, dokud věc nevyšetří a neuradí se o náležitém opatření, na které pomýšlejí.

Chladná ta odpověď zkormoutila Kolumba a ještě podepřela opovázlivost buřičů. Nic tedy nebyly všechny vzácné objevy a všechna obětavá námaha pro velikost a slávu Španělska! Jeho zpráva nepřesvědčila panovníky a jeho věrnost nevyvážila ošemetnou lež několika zlotřilců a úskočných zrádců. Zůstal cizincem a k jeho odsouzení stačilo již pouhé nařčení.

Podle článků úmluvy Roldán opět nastoupil svůj úřad vrchního soudce a počínal si pánovitě a drze, jak jen dovede ničema, který se dotřel k moci nešlechtnými prostředky. Těžká a trapná zkouška pro Kolumba, který trpělivě snášel opovázlivosti samozvance i řádění nestoudné sebranky, která se pod záštitou Roldánovou opět vrátila do San Dominga.

Zakoušeje do syta špatnosti lidí, Kolumbus byl v pokušení zanechat všeho a utéci se do samoty. Chtělo se mu odplouti do Španěl, aby sám králům všechno vysvětlil a vložil záležitosti osad, ale bědné poměry na Española ho přiměly, aby od svého úmyslu upustil. V říjnu vypravil do Španěl dvě lodi s osadníky, kteří se chtěli vrátit do vlasti. S nimi odjíždělo i několik Roldánových spřeženců, kteří si odváželi indiánské otroky a někteří i dcery kaziků, které lstivě odloudili jejich rodinám.

Ačkoliv zakusil malé platnosti pouhých dopisů, odeslal Kolumbus při této příležitosti králům nový list. Vysvětlil, v jaké bídě a s jakým násilím byla sepsána jeho smlouva s povstalci, která nemůže mít závazku pro vládu. Znovu vylíčil neutěšené poměry v osadách, navrhl opravy v jejich správě a opakoval svou prosbu, aby mu byli vysláni

osvědčení duchovní a učený právník pro úřad soudce. Pociťuje, kterak stářím a nemocí síly mu ochabují, vyslovil i přání, aby mu byl poslán k pomoci jeho syn Diego, určený za dědice jeho důstojenství. Byl posud panošem u dvora, ale vyspěl již v statného muže a bylo již na čase k dílu.

ÚKLADY ZÁŠTÍ A ZLOBY

Zatím co Kolumbus v San Domingu byl vzdálen od bratra Bartoloměje, upoutaného vzpourou, k níž se chystali zle utiskovaní ostrované; zatím co beze všech prostředků, vydán sveřeposti Roldánově nepřestával věrně sledovat svůj opravný plán, zpráva daleko horší všech předchozích dolehla k němu ze západních končin ostrova. Čtyři záhadné koráby se objevily jednoho dne u břehů Španělska a zakotvily v skrytém přístavě.

Ukázalo se, že kapitánem tajné výpravy byl Alonzo de Ojeda, ten smělý šlechtic, který ve službách admirálových proslul odvážným zajetím Kaonaba. Teď se objevil jako stvůra Fonsecova. Jeho ochránce, zneuživ svého úřadu, odvážil se proti výsadám místokrálovým: vyhradil svému chráněnci Kolumbovy záznamy, podle kterých se Ojeda vydal k břehům parianským i do zálivu Perlového a přivážel odtud zlato i otroky. Nestoudná opovážlivost ho ponoukala, aby se zmocnil na ostrově vlády. Namlouval Španělům, že Kolumbové upadli v nemilost, že pánem Indií jest jeho ochránce Fonseca, který ho pověřil správou ostrova, a vyzýval, aby s ním táhli na San Domingo. Staří Roldánovi spřeženci nedali se dvakrát pobízet. Aby rozmnožili své tlupy, přepadali v noci pokojné osadníky v jejich příbytích a donutili je, aby se k nim připojili.

Když Kolumbus všecko vyzvěděl, poděsil se tajnou tou

návštěvou, v které dobře rozpoznal pikle kancelářů Fonsecových, zabezpečených přízní Ferdinandovou, který svou nelibostí ke Kolumbovi se již valně neskrýval. Admirál dobře znal dobrodružnou a smělou odvahu Ojedovu. Neměl jediného prostředku, kterým by čelil tolika nebezpečím. Zbývalo vrhnouti se pod ochranu zrádce Roldána, postavit zlo proti zlu, jednu vzpurnou a násilnickou ctižádost proti druhé. Roldán byl neméně odvážný jako Ojeda, ale mnohem obmyslnější a zchytralejší. S povděkem přijal poslání, kterým ho admirál pověřil. Jaká znamenitá příležitost, aby si službou obci pojistil své buřičské úchvaty!

Vyplul na dvou lodích ze San Dominga a zakotvil na dvě míle od místa, kde přistály koráby Ojedovy. S dvaceti odvážnými ozbrojenci zaskočil Ojedu, když právě byl na výpravě vzdálen od svých lodí. Na dotaz, proč přistál bez vědomí admirálova a co pohledává v těchto odlehlých končinách, Ojeda se vymlouval, že vyplul za objevy a že jen z nouze se zastavil, aby doplnil zásoby a opravil své lodi. Ale v další rozprávce se ukázalo, že Ojeda vyplul bez vědomí mocnářů na lodích vystrojených Fonsecou a podvodně opatřených Kolumbovými záznamy a zprávami o objevu břehů parianských. Úřady tak liknavé a neochotné k službám admirálovi, byly pohotově a ve všem vyšly vstříc jeho závistníkům. Skvělé ukázky zlata, a zvláště drahocenných perel, které admirál do Španěl odeslal, byly neodolatelným lákadlem a pobídkou.

Záškodná výprava se pustila na moře v květnu roku 1499. S loďstvem vyplul znamenitý plavec Juan de la Cosa, který provázal Kolumba na jeho první cestě. Účastníkem Ojedovy výpravy byl i florentský kupec Amerigo Vespucci, který proslul při pozdějších výpravách nad mnohé objevitele a po němž všechen Nový svět neprávem byl pojmenován.

Plavcem nebyl a v řízení lodi se nevyznal. Ojedovu výpravu provázal snad jako zpravodaj, neboť se vyznal v zeměpise a byl bystrý pozorovatel; možná že plul v kupeckém zájmu některé florentské firmy. Výprava podle mapy Kolumbovy dostihla pobřeží Jižní Ameriky, proplula Dračím průlivem, odtud k ostrovu Margaritě a objevila chobot Venezuelský. Na ostrovech Karibských nabrala divochů, zajatých v šarvátkách, a hodlala je prodati za otroky na trhu v Seville. Po této posud nejdelší plavbě podle břehů Nového světa se obrátila k Española.

Krátce po Ojedovi i známý Kolumbův průvodce z první cesty Per Alonzo Niño vydal se na západ a po něm mnozí dobrodružové špli cestou, která již pozbyla hrůzy. Všichni se vraceli s bohatou kořistí, zejména s hojností perel, nestyšně těžíce z objevu, jehož průvodce byl ponecháván hoři a úzkostem.

Ojeda utišoval Roldána, že po správě lodí se vydá do San Dominga a ohlásí se admirálovi. S tím se Roldán spokojil a odplul. Ale jakmile Ojeda spravil své koráby, jal se pojížděti podle břehů xaraguánských a snadno přiměl bývalé spřežence Roldánovy, aby se k němu připojili a táhli s ním na San Domingo proti admirálovi. Někteří však se zpěchovali. I povstala z toho zuřivá rvačka, která si vyžádala mnohé oběti na obou stranách. Spiklenci Ojedovi však zvířili.

Pod tíží těchto kormutlivých událostí statečný duch Kolumbův umdlával. Ten, který neotřesen čelíval tolika nebezpečím, stoje často sám jediný proti všem, byl pokoušen smrtelnou úzkostí a chvěl se pomyšlením na vraždu, kterou mu spiklenci strojili. I vlastním lidem opuštěn a zrazen, propadal zoufalství, když míra jeho strastí a hoře se dovršila. Snaha zachovat život převládla a po prvé pomýšlel,

jak by se zachránil. Byl již hotov utéci s bratřími na loď a vydati se na moře, aby unikl zběsilosti svých vrahů, když prostřed svrchované bídy pojednou zaslechl hlas, jenž mu promluvil: »O člověče malé víry, povstaň! Nejsem-liž s tebou? Čeho se tedy bojíš? Vzmuž se a na mysli neklesej, neboť já se o tebe postarám!«

Bylo právě v den Božího narození léta 1499. Vskutku podle tajemné zvěsti věci se rozuzlily ihned a bez všelikého úsilí. Ještě před sklonkem dne došla zpráva o nálezu bohatých ložisk zлата. Roldán včas vyzvěděl o spiknutí Ojedově, a využiv posily, které se mu znenadání dostalo od starých jeho spolčenců, vytáhl proti nebezpečnému soupeři, s nímž se nemínil sdíleti o nedávno nabytou moc. Mezi oběma protivníky stejně odvážnými i úskočnými nastal prudký zápas, v němž jeden druhého snažili se zaskočit, až posléze se podařilo sudímu přinutit Fonsecova chráněnce, aby se navrátil, odkud přišel.

Od té chvíle Roldán jako vyměněn věrně dbal svrchovanosti admirálovy, z které všechna jeho moc čerpala oporu a sílu. Zato bývalí jeho spolčenci naň zanevřeli jako na zrádce a spikli se proti němu, že ho zabijí a pak i Kolumba sprovodí se světa. Ale starý chytrák Roldán měl všude své zvědy. Stopoval spiklence tak opatrně, že neměli o tom ani potuchy. Když ničemové se v noci tajně slezli na umluveném místě, smělý Roldán se přiblížil s několika odvážlivci, znenadání přepadl spikleneckou radu, a zmocniv se hlavních úkladníků, odvedl je v poutech do San Dominga.

Překvapující rychlost Roldánova zásahu, nepovolnost v trestech a horlivá dbalost nařízení admirálových zastrážily buřiče a posílily smýšlení mírumilovných. Strasti a nebezpečí, jimiž admirál byl beznadějně sevřen, se rozplynuly jakoby samy sebou. Zlo se požíralo vlastní svou špatností,

zmizely zmatky a nastaly pokojné časy. Osadníci se vrátili k zemědělství, rozšiřovali plantáže a množili stáda. Všude zavládl řád a bezpečí, že i osamělý Španěl mohl bez obav procházet i nejdlejšími končinami. Indiáni počínali žít po evropsku a značný počet jich žádal o křest.

San Domingo utěšeně zkvétalo jako šťastné středisko veškeré péče i práce. Kolumbus kázal založit učiliště pro kněze určené k pastýřskému poslání mezi ostrovany; pečoval o zvelebení orby, sadařství, lesního hospodářství i hornictví. Blahobyt stoupal a s ním vzrůstal i královský důchod z ostrova tak, že v několika letech překročil sto milionů.

Kolumbus povzbuzen nenadálým úspěchem a v důvěře ve spravedlivé rozuzlení své pře u dvora, oddával se nadějí i v postup svých výzkumů parianského pobřeží, tak bohatého zlatem i perlami. Ale jaké černé mračno se tajilo pod růžovým obzorem jeho utěšených výhledů! Právě toho slibného času v skrytu sevillských kanceláří i v komnatách královského dvora dozrávaly věci, které měly pohřbiti nejkrásnější naděje objevitelovy, zvrátit osudy jeho Indiánů a vydati jejich plémě bědám zoufalství a konečné zkáze.

KOLUMBUS V OKOVECH

Po všechn dlouhý čas, kdy Kolumbus vzdálen na Španělsku, zahrnut nesnázemi a obklíčen zradou, tišil bouře a pořádal rozhárané poměry sobě svěřených osad, závist a pomluva podryvaly ve Španělsku jeho pověst a nabývaly sluchu a opory i u královského dvora. Již ta neblahá srážka s ministerským úředníkem před odjezdem Kolumbovým na třetí výpravu byla považována v kancelářích sevillských za výpověď nepřátelství dotud skrývaného, které si teď nestyšně razilo cestu. Nebyla tajemstvím ani Ferdinandova nepřízeň. Již dávno litoval titulu místokrále, který udělil cizinci, na jehož velikost a hluboký vliv na královnu žárlil. Jako střízlivý počtář zisku a ztráty uvažoval jen o výdajích a ochotně přisvědčoval pomlouvačům, kteří očerňovali Kolumba jako planého vyděrače královského pokladu, který šálí slepou důvěru pohádkami o nalezeném zdroji báječného bohatství Šalomounova.

Nepřátelé zlomyslně ukazovali králi na stesky a stížnosti Kolumbovy do poměrů v osadách a líčili ho odtud buď jako vladaře neschopného, nebo jako lichého mluvku, nebo dokonce jako podvodníka, který korunu zlým hospodařením šidí a okrádá. Aby nespokojeného krále ještě více popudili, podněcovali z osad přibylé buřiče a zklamané ctižádostivce, aby si u krále stěžovali na nesnesitelné útrapy, kterých zakoušeli pod krutovládce, který moří všechny šlechtice,

aby jednou společen s ničemy a poběhlíky vzbouřil se proti králům a prohlásil se samostatným panovníkem.

Jednou se sešlo asi na padesát těchto šlechticů ze vši ušlechtilosti vyvětralých u bran paláce pod okny královských komnat. Zpod ošumělých pláštěů vztahovali na podívanou ruce s hrozny jakožto jedinou potravou, kterou je podvodník Kolumbus krmil. Když spatřili oba syny admirály, kteří jako panoši královně právě šli mimo, provázeli je kletbou a nadávkami, volajíce za nimi: »Vida zlotřilé kluky toho podvodného objevitele hrobu zemanů španělských!«

Již tíha těchto obvinění, která se tak přičila veškeré povaze Kolumbově, ukazovala k jejich nepravdě. Jestliže král jim dopřál sluchu, Isabella je odmítla a nevěnovala jim nejmenší pozornosti. Ale i kapka vytrvale dopadající nahlodá kámen. Lež vytrvale opakovaná vzbudí zdání pravdy. Zavilí nepřátelé admirálovi znali účinky takové propagandy a dovedli si pomoci ještě ošemetnějšími prostředky zvrhlé vynalézavosti.

Vlastní stížnosti Kolumbovy do nesnází v osadách byly křivě zabarveny lživými zprávami Roldánovými, z kterých Fonsecaova kancelář předložila obratné výtahy. Tak ze lstivě sestavených písemností se dokázalo, že sám Kolumbus přiznává stav, který volá po vyšetřování a obnově pořádku, jenž se vymkl z nedosti schopných rukou admirálových.

Ale namísto právníka, o kterého Kolumbus žádal, Ferdinand vyslal vojáka, velitele vojenského i náboženského řádu a úředníka královského domu Bobadillu, oblíbence Fonsecaova, který se těšil veliké přízni u dvora. Isabella schválila toto opatření jako prospěšné, sama byvši posléze zviklána k pochybám o záležitosti, o které se Ferdinand domníval být přesvědčen.

Ještě z jara roku 1499 volba Bobadillova byla potvrzena, potřebné listiny byly vydány, ale pro jakési překážky byl odjezd vyšetřujícího vyslance odložen. Zatím se sběhly události, které připravily Kolumba o poslední záštitu, o přízeň královninu. Isabellina cesta do Sevilly rozhodla o jejím odpadu. V sídle Fonsecaových kancelářů úřednictvo i všechna veřejnost přímo soptily nenávistí proti povýšenému cizinci. Tolik lstivě nastražených důkazů, tolik pomluv a záludných lží doléhalo se všech stran k jejímu sluchu, že její přesvědčená důvěra byla otřesena. Právě toho času v provincii připruly do Sevilly koráby z Španělska s bývalými stoupenci Roldánovými. Přiváželi s sebou velký počet indiánských otroků; někteří z nich byli násilím odvedeni, někteří byli jim přiděleni podle té smlouvy, kterou si buiči na Kolumbovi násilně vynutili. Fonsecaovy stvůry využily znamenitě této příležitosti, aby v ní podaly přesvědčivý důkaz o admirálově opovážlivé zvůli. Isabellin jemnocit byl v hloubi uražen a jízlivý Fonseca triumfoval. Pobouřená královna s netajeným hněvem se tázala: »Jakým právem místokrál Indů takto nakládá s mými poddanými? Kdo mu dovolil udílet dary z mého lidu?« Ihned rozkázala a dala vyhlásiti v Seville a ve všech městech Kastilie, že všichni, kdož přijali darem otroky od admirála, pod trestem smrti mají je neprodleně vrátit, aby byli odesláni nazpět do svých domovů.

Dojista spravedlivý hněv — ale jak mohla připustit, že by Kolumbus byl schopen takového činu — ona, která poznala hlubiny jeho hrdinské duše? Od té chvíle nestál při Kolumbovi nikdo. Byl odsouzen, aniž se mohl hájit. Jeho listy zůstávaly oslyšeny. Nejstarší syn Diego, po němž toužil jako po opoře ochabujících sil, nebyl mu poslán. Smlouvy s ním uzavřené byly prohlášeny za neplatné,

jeho výsady zrušeny a povolení k výzkumným cestám byla rozdělena bez jeho vědomí.

*

Koncem června roku 1500 vyplul Bobadilla ze španělských vod a sklonkem srpna jeho lodi přistály v San Domingu. Admirál i jeho bratr Bartoloměj meškali právě zaměstnání mimo město a postoupili vrchní správu donu Diegovi.

Když lodi vepluli do hrdla řeky, aby zakotvily v přístavě, Bobadilla spatřil na obou březích po šibenici s oběšeným Španělem: pozůstatky z nedávných bojů Roldánových se spiklenci. Ale královský vyslanec, jenž už ze Sevilly byl hotov s úsudkem o věcech, které měl vyšetřovati, viděl v šibenicích jen důkaz admirálovy ukrutnosti.

Sotva lodi přistály, jako větrem se roznesla po městě pověst o příchodu zplnomocněnce, který přijel vyslýchat o nedávných zmatcích. Valná část úřednictva ihned přispěchala se poklonit soudci od vlády vyslanému a zajistit si jeho přízeň ochotným zpravodajstvím, které ucho vyslancovo rádo vyslechlo. Jakmile Bobadilla vystoupil na břeh, dal před kostelem veřejně provolati své poslání a hned nato vyzval admirálova zástupce dona Diega, aby mu vydal vězně chované v pevnosti. Don Diego mu to odepřel, poukazuje na to, že mu nemůže vyhovět bez vědomí admirálova. Tu se Bobadilla vytasil s novou listinou, podle které má se uvázati ve vladařství nad ostrovem i všemi objevenými kraji, zamlčuje ovšem, že k nastoupení toho úřadu má právo jedině po průkazu viny Kolumbovy. Když don Diego vytrval na svém a neustoupil ani před dalším rozkazem, nařizujícím vydati všechny pevnosti, loďstvo i veškeren královský majetek, rozkacený Bobadilla sebral své

plavce a s pomocí městské chátry zmocnil se vězení násilím. Poté vnikl i do vlastního domu admirálova, a počínaje si v něm jako lupič, pobral všechn jeho majetek, zbraně, nářadí i ukázky vzácných přírodnin. Hrabivý nevědomec přehraboval se v jeho poznámkách, záznamech, nákresech i mapách, slídlil v důležitých listinách a zničil mnoho dokladů, jejichž svědectví nebylo právě na prospěch jeho záměrům. Veřejně pak vyhlásil výplatu zadržného žoldu i dluhů, které pro chudobu pokladny zůstávaly nesplaceny. Beze všeho účtování vyplácel z uloupených peněz k velikému zalíbení všeliké chátry, jako kdyby všecko jmění admirálovo bylo propadlo koruně. Aby si lid ještě více naklonil a vemluvil se do jeho přízně, vyhlásil svobodu v hledání a těžení zlata na dobu dvaceti let, požaduje pro vládu toliko jedenáctinu výtěžku místo bývalé třetiny.

Nyní, maje přízeň lidu na své straně, mohl si dovolit po libosti. O admirálovi mluvil s největší nešetrností, dáváje na srozuměnou, že je se všemi těmi Kolumby již konec a že byl vládou vyslán, aby je dopravil do Španěl v okovech. Takový byl počátek úřadování Bobadillova: počínal si jako by byl vyslán přímo k svržení admirálova, a ne jako úředník, pověřený vyšetřováním nesnáží v osadách.

Kolumbus právě meškal v pevnosti Concepciónu, když zaslechl o Bobadillově příjezdu a o jeho směleém počínání. V pokoji svého svědomí se domníval, že úřad stoupl příliš horlivému pověřenci jaksi do hlavy a že přehání. Napsal mu list na uvítanou a napomínal ho k obezřelosti, aby příliš nespěchal s výkonem svého poslání, dokud se neseznámí s poměry teprve nedávno uspořádanými.

Bobadilla neuznal za hodno obžalovanému admirálovi odpovídat, ale napsal velmi laskavý dopis Roldánovi, jímž ho potvrdoval v hodnosti vrchního soudce. Podobně i ne-

jednomu ze starých jeho spoluvinníků dostalo se potvrzení v úřadech na základě listin, které panovníci podepsali. Žalobci Kolumbovi nabyli zřejmě vrchu a vši důvěry a věci byly již připraveny. Přece však lupič admirálova majetku nebyl si tak nadobro jist. Věděl, že Kolumbus, mající pohotově vojsko a přízeň kaziků, mohl se právem chopiti zbraní. To nabádalo k opatrnosti. Kolumbova zbožnost a láska k řádu sv. Františka byly mu známy. Vyslal tedy františkána otce Juana de Trasieru, který vypověděl admirálovi, co se událo, a doručil mu i pověřující list, který ho přesvědčil o neuvěřitelné pravdě.

Jsa v hloubi zasažen a zdrcen, hanbil se za své krále, kteří, oblouzeni špatností svých zrádců, zapomněli se až k nevděku a byli svedeni až k věrolomnosti. Spravedlivý hněv a smutek, jemuž první chvíli propadl, zdolalo pevné předsevzetí, že setrvá na svém dobrém právu i na svých závazcích, křesťansky věren vrchnosti i nespravedlivé. Takto se sebou vyrovnán nastoupil cestu k San Domingu, koňmo a skoro beze všeho průvodu, opásán toliko provazem františkánským a vyzbrojen úplnou odevzdaností do vůle Boží.

Bobadilla zatím strojí hlučné přípravy: přehlížel své čety, jako by věřil, že Kolumbus pobouřil na pomoc indiánské pohlaváry. Kázal zatknouti dona Diega a spoutaného uvěznil na lodi.

Sotva se Kolumbus před ním objevil, aby ho pozdravil, ani ho nepřipustiv ke slovu, ihned rozkázal, aby ho jali a spoutaného v okovy uvrhli do pevnostního žaláře.

Kolumbus klidně a mlčky se vydal Bobadillovým holomkům. Ale když pak šlo o to, aby mu byla připevněna pouta na ruce i na nohy, aby objevitel Nového světa pro slávu Španělska byl spoután jako sprostý zločinec, rozhořčení

vzkypělo ve všech, v kterých jiskerka spravedlnosti dosud nepohasla, a bázeň padla i na jeho nepřátele. Nikdo z přítomných se neodvážil nasadit mu okovy. Ale aby se míra nevděku dovršila, nabídl se jeden z jeho domácích lidí, jeho vlastní kuchař, a s rozmarnou lehkostí, zastiňující všecku drzost, navlékl a připevnil svému pánu pouta.

V sebe uzavřen Kolumbus mlčky snášel všecky tyto hrubosti a urážky nejsa ani zvědav na příčiny takového jednání. Bobadilla vše přísně tajil a nedovolil, aby kdo vězně navštěvoval nebo s ním promluvil. Toliko mu vzkázal, aby ihned napsal bratru Bartoloměji, meškajícím dosud v čele vojska v krajině xaraguánské, aby se ihned vrátil, ovšem bez vojska. Na radu Kolumbovu Bartoloměj se vzdal velitelství a pospíšil v pokoji do San Dominga, kde zakusil téhož osudu jako jeho bratři. Byl zatčen, spoután a uvězněn na lodi. Všichni tři bratři byli od sebe odloučeni, nesměli se ani stýkat, ani jakkoliv dorozumívat. Nedověděli se, z jakých zločinů jsou obviněni, ani co s nimi hodlají učiniti. Zakoušeli velmi tvrdého zacházení, o hladu a bez lůžka. Zvláště Kryštof, který ve chvíli svého zajetí byl oblečen jen lehkým kabátem, na dlažbě vlhkého a studeného žaláře krutě trpěl hostcovými bolestmi a pakostnicí.

Zatím co vězňové bez obžaloby uvržení do žalářů byli ponecháni nejistotě, co se s nimi stane, Bobadilla vyslýchal a vyšetřoval, dotazuje se a ochotně naslouchaje nejhanebnějším klevetám kdekterého zlotřilce. Bývalé výstupy z dob Aguadových oživily, avšak s mnohonásobnou zlomyslností. Kolumbus byl viněn, že zabraňoval pokřestění Indiánů, že pro sebe ukryl nashromážděné zlato a perly, že se tajil se svými objevy, aby na králích vymámil nové výsady. Spravedlivá opatření a tresty za nedávných povstání byly

vzaty za důkaz jeho krutosti a na svědectví povolání darebové propuštění ze žalářů. Všem se dostalo ochotného prominutí i zadostiučinění za pomoci Roldánovy, který se u Bobadilly od počátku těšil veliké důvěře i přízni.

Když Bobadilla nashromáždil kupy důkazů a důvodů, kterými by zajistil odsudek vězňů a sobě vladařství nad osadami, ustanovil, aby věžňové byli odvezeni v poutech do Španěl. K obžalobě doložené objemnými svazky zaznamenaných výsledků připojil ještě důvěrný list, v němž vinu admirálovu ještě zdůraznil.

Přivrženci Bobadillovi teď jásali. Ničemové a šibeničníci, zbaveni strachu z admirála, spěchali, aby se mu chutě pomstili. Vykřikovali nejhrubší urážky, vylepovali a po zdích čmárali nejpustší hanopisy a poblíž vězení vřískali, hulákali a na posměch hlasně vytrubovali.

Alonzo de Vallejo, mladý důstojník ve službách Fonsecových, byl vyvolen, aby dovezl vězně do Španěl. Když v pustotě tmavého vězení zaduněly kroky ozbrojenců a v zámku zaskřípěl klíč, nebohý vězeň, vysílený strádáním, zmořený nemocí a zmučený nejistotou svého osudu, nepochyboval, že již jdou, aby ho tu zavraždili nebo vyvedli na popravu. Když poznal v čele vojáků mladého Valleju, oblíbence svého úhlavního nepřítele biskupa Fonsecy, kterého kdysi viděl v Seville, byl ujištěn, že jeho poslední hodinka na-
dešla.

»Kam mne povedeš, Vallejo?«, otázal se smuten.

»Na koráb, Vaše Urozenosti, na loď ‚Gordu‘, která je uchystána do Španěl.«

»Je pravda, co říkáš, Vallejo?«, vyptával se admirál v obavě, že důstojník ho ze soucitu klame.

»Pravdu mluvím a přísahám Vaší Urozenosti, že Vás vyvedu na loď, abychom odpluli.« Admirál, ujištěn upřím-

ností té řeči, oživil a okřál, jako by strašlivá tíže náhle s něho spadla. Již se děsil, že bude odpraven bez soudu, bez výslechu; že jeho jméno pokálené zločiny, které mu křivě přiřkli, uvrhne do hanby jeho opuštěné děti. Připraven již na smrt znovu procitl k životu a v slze vděčnosti mu svítla nová naděje tak zholá nenadálá.

Počátkem října koráby odpluly z Španěly. A bylo opět vlaho, počasí líbezné »jako bývalo v dubnu v Andalusii!« Svěží a vonným vánkem, jímž se tu kdysi opájel v dumách o blízkosti rajské končiny, zaléhaly sem výkřiky rozvášněné lotrovské chátry, posedlé jáсотem nad jeho žalem.

Vallejo v protivě k svým podlým příznivcům ukázal se pravým šlechticem a tak i kapitán korábu Andres Martin. Z opravdové úcty k zármutku muže, který i v poutech a potřísněn hanbou uchoval svou vznešenost, chovali se k němu laskavě a s velikou pozorností. Jakmile ztratili ostrov z dohledu, přistoupili uctivě k admirálovu a prosili ho, aby jim dovolil zbavit ho jeho želez. Ale Kolumbus, přes všecka muka, jež okovy ochořelým údům působily, nepřijal této nabízené úlevy. »Nikoliv moji drazí«, pravil s důstojnou odevzdaností, »král a královna ze svého rozkazu, jemuž se podrobují, sevřeli mě do těchto pout i chci v nich vytrvati, dokud oni mě jich nesprostí. Vyprosím si je pak jako památku odměny za své služby.«

»Dostál svému slovu«, poznamenal k tomu Fernando v životopise svého otce. »Vídal jsem je viseti v jeho světlici a vyžádal si, aby mu po smrti byla vložena do rakve.«

Admirál se uzavřel ve své mlčení, věren křesťanské podřízenosti zákonné vrchnosti, i když ta se klame nebo své moci zneužívá. Dovolil si jedinou úlevu: vypsal své hoře královnině přítelkyni Juaně de la Torre, která vychovala Isabellina prvorozenka, královna dona Juana.

Kolumbovi, odevzdanému do vůle Boží, sama Prozřetel-
nost ukrátila muka dlouhé cesty. Počasí bylo stále příznivé
a vítr bez ustání poháněl koráby, které již 20. listopadu
přistály v zátocce Cadizské. Ještě žádná loď nedoplula ze
zámoří v tak málo dnech.

VI

PŘIPOZDÍVÁ SE

1500—1504

FERDINANDŮV STÍN

Příjezd spoutaného Kolumba a jeho bratří vyvolal zděšený úžas a rozpoutal bouři hněvu, která propukla v Cadizu a zachvátila i potud proti němu zaujatou Sevillu a jako na křídlech větru se roznesla po všem Španělsku. Všeobecné pohnutí pro Kolumba připomínalo jeho slavný návrat z první výpravy. Zastrášená pomluva se přikrčila a na ten čas zmlkla. Nikdo nedovedl uvěřit, že vítěz nad mořem Temnosti, objevitel Nového světa byl do své vyvolené vlasti, kterou proslavil a rozmnožil, přivezen v okovech jako lotr a sprostý zločinec. Ani Ferdinand, ačkoliv v duchu setrval proti Kolumbovi, neodolal té chvíli proudu obecného smýšlení.

Jakmile koráby zakotvily, majitel »Gordy« Andres Martin potají vyslal rychlého posla, aby doručil admirálův list doně Juaně de la Torre, která zpravila královnu. Dvůr a s ním všechna Granada ztrnuly úžasem a vzplanuly rozhořčením. Ihned byl vyslán posel s královským rozkazem, aby admirál i jeho bratří byli okamžitě zproštěni vazby. Týž kurýr odevzdal Kolumbovi královnin list, podepsaný Ferdinandem. Mocnáři ani nevyčkali na listiny, které jejich zplnomocněnec odeslal o výsledku svého vyšetřování. Hluboce litovali urážky, která ho stihla, jako by jim byla učiněna; trpce si stěžovali do hrubého zneužití plnomocenství Bobadillou a zvali admirála, aby k nim brzy spěchal. Spolu

odeslali rozkazy úřadům, že má být vyprovozen se všemi příslušnými počty a poukázali mu dva tisíce dukátů na útraty cesty.

Upokojen a posílen slovem královským, Kolumbus odebral se ke dvoru do Granady. Slavnostně oděn, uprostřed svých bratří a doprovázen skvělou družinou objevil se před panovníky, kteří ho přijali okázale a s největší laskavostí a přízní. Sám důstojný a vznešený zjev Kolumbův naráz rozptýlil všechny pochybnosti. Královna v rozpomínce na všechna ta utrpení a příkoří, na hanebný nevděk, jenž mu byl odměnou za všechny jeho veliké služby, zahořela studem a byla pohnuta k pláči. Kronikář Ovideo, který byl očitým svědkem výjevu, vypráví, že i Kolumbus, dojat slzami své vznešené dobrodějky, nedovedl zabránit přívalu tlumených citů, a vrhnuv se k nohám královniným pro usedavý pláč nebyl schopen jediného slova. Isabella se ho vlídně ujala, a těšíc ho slovy milostivými, vyzývala ho, aby usedl.

Když se Kolumbus opět vzmužil a vzpamatoval, slovem nelíceným avšak výmluvným přesvědčivě obhájil svou věrnost k mocnárům i horlivost, s jakou vždy dbal prospěchu a slávy koruny španělské. Vyznal se, že chyboval jedině pro nezkušenost v umění vladařském a pro zlé překážky, které mu tak často křížily jeho záměry.

Když Kolumbus ukončil svou obranu, údiv a lítost králů nad takovou měrou nevděku a křivdy za služby největší propukly v pohoršení nad opovážlivostí Bobadillovou, který bez odkladu byl ze svého vladařství svržen a Kolumbovi připověděna obnova všech jeho důstojenství a práv i náhrada veškerých ztrát, které utrpěl.

Ale admirál se marně těšil, že vřelá účast, které se těšil, znamená brzký vítězný návrat na místa, z kterých ho pro-

kázaná ošemetnost a závistná zloba tak potupně vypudily. Třebaže vůle Isabellina byla upřímná, Ferdinand, ačkoliv Bobadillovu hanebnost odsuzoval, skrytě se těšil jejímu důsledku. Hodnost a práva místokrále Indií, o která byl Kolumbus takto připraven, již nikdy mu nebyla vrácena. Vypočítavý mocnár usoudil, že Kolumba již nezbytně nepotřebuje. Cesta na západ byla proražena. Takřka denně spěchaly tudy výpravy k novým objevům rozsáhlých končin téměř bez mezí a vši tou rozsáhlou zemí měl místokrál vládnout s právem na podíl z jejích plodin a z výtěžku z jejího obchodu! Snad tento Kolumbus; ale kdo prohlédne povahu a záměry těch, kteří nastoupí v jeho dědictví? Myšlenka vzpoury a úchvatu tak úžasné moci krále děsila. Zištnost mu namlouvala, že v uzavřené smlouvě byl předvídavým objevitelem zaskočen. Každým novým objevem místo vděčnosti vzrůstala jen lítost nad velikostí odměny, ke které se mu zavázal.

Když admirál naléhal, aby byl znovu vyslán do svého působiště, opatrný dvůr mu připomněl, že různice stran dosud neutuchly a že by jeho návrat mohl být podnětem nových nepokojů. Bude tedy lépe, když se admirál pozdrží a na Španělu bude vyslán opatrný a rozvážný muž, aby rozbouřené vášně utišil, odstranil rozbrojné živly a připravil Kolumbovi půdu k pokojnému vladařství. Kolumbus netušil pozadí této vytáčky, s kterou se mu bylo spokojit.

K vyšetření Bobadillova hospodářství byl ustanoven don Nicholas de Ovando z rytířského řádu alkantarského, dvořan stejně výmluvný a uhlazený jako zchytralý, který vládychtivost zakrýval předstíranou pokorou. Jako správce osad se ukázal krutým bičem Indiánů a vůči Kolumbovi šlechticem právě tak nešlechetným jako nespravedlivým.

Zatím co rozličné překážky i pletichy Ovandův odjezd

zdržovaly, docházely z osad zprávy čas od času horší a kormutlivější. Bobadilla, který od počátku zakládal svou pěknou pověst na očerňování Kolumbů, rozvázal všechen řád a kázeň, které admirál tak pracně vybudoval. Aby se osadníkům, kteří záhy se nasýtili nastalých nepořádků a ničím nevázané zvůle, sám neznechutil, vyrovnával škody svého vladařství tvrdým útlakem ostrovanů, které uvázal do neslýchané roboty na polích i ve zlatých dolech. »Využijte času; kdo ví, jak dlouho to ještě potrvá!« To bylo jeho heslo, jímž povzbuzoval španělskou hrabivost, jež svou krutou nenasytností doháněla ubohé Indiány k zoufalství.

Když královna zvěděla o nepravostech a hrůzách takového hospodářství, zarmoucena a pohněvána doléhala na urychlení Ovandova odjezdu, aby Bobadilla byl bez meškání sesazen a odeslán domů. Ovando měl obnoviti pořádek, odvolati nedovolené výsady, ulehčiti břemena Indiánů a pečovati o jejich náboženskou výchovu. Bylo mu zároveň uloženo, aby se postaral o nápravu křivdy na admirálovi spáchané a o náhradu škody, kterou přitom utrpěl.

V polovici února roku 1502 Ovando vyplul s třiceti korbami, na nichž se plavilo půl třetího tisíce lidí do zámoří. Bylo to největší loďstvo, jaké bylo dotud vypraveno do Nového světa. Ovandovi byl dán skvělý průvod, osobní stráž a dovoleno mu užívati nádhery, kterou tehda zákon proti přepychu ve Španělech zapovídal. Tak byl vypraven milec Ferdinandův, oblíbenec sevillských kancelářů, člověk domácí a šlechtic vysoké urozenosti, aby se ujal vladařství nad Indiemi, jež právem náleželo Kolumbovi.

Na osud objevitelův padl hluboký stín, z jehož přítmi nevyšel již nikdy.

POSLEDNÍ KŘIŽÁK

Hrdina trpělivosti opět čekal. Po devět měsíců prodléval v Granadě, důvěřuje, že se opět ujme násilně přerušného díla a nastoupí ve svůj úřad, jehož byl tak nešlechetně zbaven. Otázka nedokonaného objevu naléhala na své vyřešení a přibylé stáří připomínalo mu slib, kterým se zavázal, že za sedm let po svém objevu vypraví válečný zástup padesáti tisíc pěších a pěti tisíc jezdců k boji kříže za osvobození Božího hrobu z moci nevěřících.

Tato myšlenka jako prapůvodní pohnutka a vůdčí hvězda jeho objevitelských cest, myšlenka, jež v sobě chovala vroucí zápal a vůni jeho mladosti, teď ho ovládla. Naděje na zlato, jímž doufal uhradit útraty výpravy do Svaté země, mu selhala. On, jenž dal Španělsku kraje tolikrát větší než jeho území, zůstal chud, nemaje ani vlastní střechy nad hlavou: snažil se tedy pohnouti k slavnému tomu podniku své panovníky. Ale pamětliv jejich shovívavého úsměvu, když před lety jim svůj záměr projevil, nehodlal předstoupiti s pouhou připomínkou. S obvyklou horlivostí se pustil do práce, aby svůj zlehčovaný záměr podepřel přesvědčivými důvody.

Zbaven svého úřadu i jeho trudné tíže, vzdálen ruchu světa zabraného hlučným shonem kolem přípravy loďstva Ovandova, mohl se teď svobodněji oddávati sklonům svého nitra. Uzavřel se v samotu svého rozjímání, kam nebylo

přístupu nedůvěře ani trpkosti, posměchu ani zášti. Granadští františkáni poskytli věrnému ctiteli serafinské řehole útulek ve svém klášteře. Jsa zbaven hmotných starostí, zúplna se tu oddal své dávné myšlence. S horoucím srdcem a s duchem nadšeným čítal v Písmech, sytil se mocnou oporou žalmů, pátral v knihách proroků starozákonních a hloubal ve spisech církevních otců i pokoušel se proniknouti tajemný význam Zjevení sv. Jana. Podporován učeným kartuziánským řeholníkem otcem Kašparem Gorriciem, vypisoval ze své četby a v rukopisném svazku shromáždil všecka místa, v nichž rozpoznával nebo tušil skryté náznaky, utajené vztahy nebo zjevná i zastřená proroctví objevu Nového světa, předpovědi o pokřesťení pohanstva i vysvobození Božího hrobu z rukou nevěřících.

Plných sedm měsíců hloubal a pracoval o své *Libro de las Profecías*, o své Knize proroctví, sledoval tuto svou jedinou trojtvárnou myšlenku: sváděl rozptýlená svědectví a předznamenání v přesvědčující důkaz o její nerozpojitelné jednotě a hluboké souvislosti. Veliká myšlenka gotiky našla v Kryštofu Kolumbovi svého dovršitele. Miles christianus, poslední rytíř křesťanstva, nemohl-li již naplnit své dílo skutkem, alespoň je vytyčil do důsledku. Nebylo jeho vinou, že ve stínu kříže, který všude vztyčoval, střetaly se sobecké zájmy a dílo zaměřené k veliké jednotě spáčily k rozvratu a záhubě.

Novodobí životopisci Kolumbovi, skoro vesměs »věřící vědy«, pohlížejí na jeho prorockou knihu, psanou z uchované svěžesti jeho mladého zápalu, jako na doklad stařecké zvetšlosti a dětinství. Dokonce prohlašují, že je psána dítětem Fernandem podle návrhu otcova! Se shovívavým neporozuměním se to jaksí snaží omlouvat jako takovou své době příznačnou slabůstku, odkazující na velikého hvězdáře New-

tona, který vedle slavného díla napsal také pojednání o devátém rohu čtvrtého zvířete z proroctví Danielova. Nevysvětlitelná to »pošetilost« velkých duchů!

Daleko blíže pravdy je první jeho moderní životopisec, který ve zvláštním tom pojednání odhaluje základní živel povahy Kolumbovy a rozpoznává v něm v tajemství pohrouženou mysl čtenáře, který tu sytil svou velebně horující obraznost. — Dojista se tu zrcadlí veliký duch objevitelův, který pátral po vesmírné souvislosti svého díla. Svou Knihu proroctví napsal spíš pro sebe než pro svět. Zahalena v mystické roucho vystupuje tu jeho myšlenka ve vší své obsáhlé velikosti a výmluvnosti. Takovou váhu kladl na význam slov Písma, že otevřeně vyznal o svém objevu, že je spíše dílem víry než vědění: »K plavbě do Indie nepohnuly mě rozumové vývody, ani výpočty, ani zkoumání map; prostě jsem vyplnil, co prorok Izaiáš předpověděl.« V podstatě toto vyznání o sobě jako nástroji v rukou Prozřetelnosti nikterak nezlehčuje nepostradatelnou účast lidského důmyslu a přičinění. V základě však má hlubokou pravdu, potvrzující starou moudrost o víře jako matce činů.

Zůstává nejisto, zdali Kolumbus tuto svou Knihu proroctví, původně určenou králům, vůbec jim kdy ukázal. V době opuštěnosti a těžkých zkoušek byla mu tato práce utvrzením otřesené jistoty a posilou k dalšímu dílu, k němuž se opět vrátil. Dalekosáhlý rozvoj portugalských objevů ho přiměl, aby své dílo dokončil. Portugalci nedávno objevili novou cestu do Indie okolo mysu Dobré naděje. Jejich výpravy přivázely plné koráby drahocenného zboží, zatím co dotud neprobádané a nevzdělané země Nového světa vynášely Španělsku jen malý užitek. Kolumbus však věřil, že nalezne kratší a přímější cestu do země koření, než je ta, kterou objevili plavci portugalští.

Záhadné proudy Karibského moře, s kterými mu bylo zápasit na třetí cestě, uváděly ho na důmyslný dohad, že se patrně valí z průlivu mezi břehy Kuby, kterou považoval za výběžek Asie, a mezi tou jižní pevninou, patrně se táhnoucí daleko na západ. Tušil tuto úžinu asi v místech nynější převlaky Darienské, v končinách do té doby úplně neznámých. Domněnka, třebaže klamná, udivuje jistotou své předtuchy. Vskutku byla to úžina, nikoli však mořská, jak se domníval, nýbrž zemská šíje: úzký pruh souše spojující obě obrovské pevniny nového dílu světa — šíje Panamská.

Na sestrojeném náčrtku mapy ukazoval královně místo, kudy hodlá proplout k břehům asijským a vrátit se do Španěl s druhé strany podle břehů afrických. Úžasná ta myšlenka zaujala Isabellinu mysl tak, že ji ochotně přijala. Přes malicherné námitky několika dvorských radů dostalo se Kolumbovi svolení, aby vystrojil loďstvo k výpravě.

Admirál pohnul svého bratra Bartoloměje k účasti a žádal krále, aby mu dovolil pro potěchu vzít s sebou i mladšího syna Fernanda, jinocha velmi nadaného, který byl pážetem královniným. Byv opatřen potřebnými rozkazy, odebral se na podzim roku 1501 do Sevilly, aby řídil přípravu. Ale sevillské kanceláře i tentokrát mu vyhověly jen s neochotou a úskočnými překážkami ho zdržovaly až do května příštího roku.

V obavě, aby za jeho nepřítomnosti nešlechtníci nepřipojili k násilnostem již spáchaným ještě nové, Kolumbus, prvé než se pustil na moře, opatřil si opisy všech svých výsad a důležitých královských listin a svěřil je do rukou věrných přátel. Napsal též papeži Alexandru VII. omluvný list, proč nedosáhl slibu křížové výpravy k osvobození svatých míst a projevil naději, že po návratu se dostaví do

Říma, aby tu složil účet ze svých výprav. Posléze, pamětliv svého rodiště, poslal úpis na desetinu svého příjmu do Janova na úplatu městských dluhů.

Takto se pojistiv a opatřiv své věci, vydal se na novou a poslední svou pouť. V šedesáti šesti letech se pustil do neznáma v naději, že pronikne záhadu, která ho znepokojovala, a své dílo dokončí.

BOŽÍ SOUD

Čas života Kolumbova se již kvapem schyloval a jeho síly, tolikerou námahou a trýzní vyčerpané a chorobami stáří podlomené, již poklesly. Ale duch šestašedesátiletého námořníka zachovával mladickou svěžest a ve věku, kdy druzí unaveni životem, ohlédají se po odpočinku, rozpínal křídla k novému letu, k daleké plavbě nade vše obtížné a nebezpečné.

Dne 9. května roku 1502 Kolumbus vyplul z Cadizu, doprovázen synem Fernandem, tehdy čtrnáctiletým. Jeho loďstvo tvořily čtyři nepatrné bárky, z nichž největší obsahla sotva sedmdesát tun. Jedné z lodic velel admirálův bratr don Bartoloměj. Všeho mužstva bylo na sto padesát, nepočítaje v to důstojnictvo a čtyři tlumočníky. Třetí z korábů, jménem »Galicien«, bylo plavidlo nemotorné a zůstávalo v rychlosti daleko za ostatními.

Po obvyklé zastávce na Kanárech admirál zamířil k západu. Počasí bylo překrásné, vítr bez přestání příznivý, takže v šestnácti dnech dosáhli souostroví Karibského. Kolumbus původně zamýšlel zabočiti k Jamajce a odtud vyplouti do končin, kde doufal, že objeví hledanou mořskou úžinu. Ale neustálá potíž s pomalým »Galicienem« ho přiměla, aby se obrátil k San Domingu a vyměnil nezpůsobilé plavidlo za některou z těch třiceti lodí, s nimiž nedávno připlul Ovando. To se ovšem přičilo královskému rozkazu,

který mu nedovoloval dotýkati se Espaňoly dříve, než popluje nazpět. Ale Kolumbus doufal, že potřeba tak nezbytná ho ospravedlní.

Přiblíživ se ke břehu, zakotvil na širém moři na dvě míle před městem. Kapitán »Galiciena« byl vypraven člunem k Ovandovi, aby požádal o výměnu a zároveň poprosil, aby bylo admirálovi dovoleno uchýliti se s loďstvem do přístavu a skrýti se tu před bouří, o které Kolumbus předvídal, že se co nevidět přizene.

Město bylo nedávnými událostmi i příjezdem admirálova vyslance všecko zjitřeno. Loďstvo, s kterým Ovando přijel, právě se chystalo k návratu, aby odvezlo sesazeného Bobadilla i Roldána s jeho buřičskou cháskou. Po Ovandově vyhlášce o dovoleném návratu vzbouřencům, přihlásilo se jich na pět set. Každý si odnášel pěknou hromádku zlata s nadějí, že bude čím podplatit soudce, bude-li třeba. Bobadilla i Roldán uložili poklady v nejlepší lodi, kam byl složen i všecken královský důchod, obrovský valoun ryzího zlata, největší nález, o kterém se dějiny zmiňují, a taková spousta drahocenného kovu přetaveného v cihly a pruty, že svět ještě neviděl tolik zlata pohromadě. Staré kroniky uvádějí čísla závratná.

I prostory ostatních lodí byly nacpány plody a přírodninami i rozličnými tovary, na kterých lpělo tolik potu i krve kdysi šťastných espaňolských Indiánů, teď uvržených v bídu a zoufalství nelidskou cháskou hrabivých stvůr, o kterých bláhoví divoši věřili, že jsou vyslanci nebes.

Lodi byly pohotově, jasná obloha jen zářila a příznivý vítr vyzýval nedočkavce. Příchod admirálova vyslance rozladil nepříjemně. Nově dosazený vladař, o dvacet let mladší Kolumba, nejen že zamítl žádost o výměnu lodí: přímo zakázal admirálovi, aby se přibližoval, nebo dokonce přistál,

považuje prosbu o útulek v přístavě za nejapný úskok či pouhý vtip.

Kolumbus, uvyklý již urážkám, ukrotil své rozhořčení. Lidskost a křesťanská láska zvítězily nad žádostí pomsty. Vypravil nového posla k Ovandovi s důtklivou žádostí, aby alespoň své loďstvo zachránil, když nedopřál úkrytu jinému, a do týdne je nepouštěl z přístavu, neboť jsou jistá znamení blízké a kruté bouře; on sám že bez prodlení pospíší, aby si vyhledal úkryt jinde. Ale bylo patrně pod Ovandovu vladařskou důstojnost, aby si dával radit člověkem podrobeným. S přezíravým úsměškem vyslechl posla a kázal mu vyřídit pěkné poděkování za zbytečnou starost. Počasí bylo přece tak nádherné! Admirálova výstraha byla proto uvítána hlučným smíchem jako plané sýčkování starého mluvky, kterému rozum asi již vypovídá.

Do hloubi rozhořčen a pohněván, že byl zahrán od břehů, které sám objevil a Španělsku získal, že mu bylo odepřeno, co ani cizincům se neodmítá, Kolumbus opustil své stanoviště. Přesvědčen, že bouře dlouho již na sebe čekat nedá, spěchal, aby své nepatrné loďstvo zabezpečil v některé zátoce nebo v ústí některé řeky, zatím co krásná pohoda a příznivý vítr nepřestávaly vábit důvěřivé nedočkavce v San Domingu na šťastnou cestu s jejich poklady.

Vše bylo pohotově. Kapitán loďstva dal znamení k odjezdu a pyšná eskádra jásotem doprovázena vyplula z ústí řeky na širé moře. Vítr nadýmal plachty a koráby vesele pluly podle pobřeží k jihovýchodu. Byly sotva na osm mil od východního mysu Española, když vítr ochabl, průzračné ovzduší se zahalilo a moře ulehlo v zlověstnou ztrnulost. Naduté plachty zplihly a nehnutě visely s ráhen. Obzor se zachmuřil, oceán ztemněl a zesinal. Břeh byl ještě na dohled, avšak odnikud ani vánku, a lodi trčely jak uhranuty děsi-

vým pohledem hrůzy, který nehnutě a tiše civěl. Bouře je zaskočila. »Planý mluvka a falešný sýček« měl strašlivou pravdu; bylo však již pozdě.

Zkamenělá hlád' se náhle zachvěla. Zběsilý vítr prolomil ticho a rozdrásl černou hladinu, až zpěněné vlny se vysoko vzepjaly. Rázem rozhodil utkvělé lodi, a v mžiku je opět srážel, až trup o trup třískal, a znovu je rozmetal vůkol do tmy a ječivé vřavy, v níž zanikaly marné povely a zoufalé výkřiky hrůzy.

Na šestadvacet lodí bylo tak roztríštěno a pohlceno. Zahynul Bobadilla, zhynul i Roldán a s nimi zajatý Guarionex, kazik Planiny. Moře pozřelo se všemi hříšně nabytými poklady i jejich nespravedlivé majitele »počtem více než pět set mužů«. Tak ze všeho toho skvělého loďstva sotva dvě nebo tři lodi, zbědované a polou se potápějící, vrátily se k Española. Jediná »Jehla«, ze všech nejmenší a nejchatrnější, s nákladem Kolumbova vlastnictví zlomyslně na ní složeným, jako zázrakem zachována pokračovala v plavbě a se zvěstí hrůzného neštěstí šťastně doplula do Španěl.

Událost strašlivé této pohromy se po dlouhá léta uchovávala v živé paměti svědků a její kronikáři o ní vypravují s netajeným údivem a hrůzou, ujištění o zásahu trestající spravedlnosti, o úžasném díle Božího soudu.

Hrstka Kolumbových lodí zůstávala zatím v zátvrtí břehů, kde vyčkávala, až bouře poleví. Ale na noc živly se teprve rozběsnily. Admirál, přidržuje se těsně břehu, zůstal beze škody, avšak ostatní tři lodice vichrem rozehnány se ztratily v tmách, a zmítány ve vlnách a vichřici hrozily se záhuby. Bartoloměj, kterému admirál svěřil nemotorného »Galicienu«, jen s nasazením všeho plaveckého umění loď udržoval nad vodou a zachoval ji neporušenu; jedině vel-

kého člunu pozbyl. Ostatní dvě lodi vyvázly pohmožděny. Když bouře polevila, po mnohých nesnázích shledaly se všechny, jakoby předem smluveny, v jednom přístavě na západ od San Dominga. Byla neděle. Společně slavili tento den a děkovali Bohu za zjevnou ochranu.

OBJEVITEL GLOBU

Po několika dnech, strávených opravou poškozených lodí, pustil se Kolumbus k západu s jediným úmyslem: aby vyhledal tu předpokládanou úžinu, kudy by pronikl hrází pevniny a objevil kratší cestu do končin zlata a drahého koření — k břehům Indie.

V půli července bylo počasí již přívětivější. Zamířil k pevnině, k jihu, ale silné proudy ho zanášely k severozápadu a k jižnímu pobřeží Kuby. Tu se vítr obrátil a dovolil opět pokračovat zamýšleným směrem. Cestou objevil Kolumbus ostrov zvaný Guanaga, vzdálený na několik mil od pobřeží Hondurasu. V jeho blízkosti se setkali s indiánskou lodicí nevídané velikosti. Pramice byla uměle vydlabána z jediného kmene. Uprostřed měla přístřešek na způsob benátské gondoly, krytý palmovými listy. Byla to patrně obchodní loď, naložená rozličnými tovary z mědi a nádobím z pálené hlíny, z mramoru i ze vzácných dřev. Pětadvacet veslařů ji pohánělo. Indiáni byli přioděni pláštíky i širokými opasky, utkanými z pestře barevné vlny. Jevili daleko vyšší stupeň umění i vzdělanosti než posud mu známí ostrované. Bartoloměj sevřel jejich lodici mezi dva koráby a zavedl Indiány k admirálovi. Byli velmi povolní, ani v nejmenším se nezpěchovali ani nebáli. Kolumbus je ubezpečoval svou dobrotou a marně se snažil se s nimi dorozumět skrze své tlumočníky. Z jejich posuňků a náznaků vyrozuměl, že

pocházejí z končin západních, z blízké země, velmi bohaté a vzdělané. Vyzývali ho, aby se tam doplaval. Ale Kolumbus byl pevně zaujat svým úmyslem a nedal se zvábit jejich radou.

Jak málo chybělo, a byl by objevil Yukatan a odkryl Mexiko, země slynoucí bohatstvím zlata, po kterém léta darmo pátral, trmácející se po objevech, za které vděku nedošel. O léta by byl předstihl objev Cortezův, který zahrnul španělské pokladnice zlatem. Večer jeho života byl by zahrnut slávou a nebyl by klesal do mrákot nevděku, zapomenutí a zmařených nadějí. Ale synu světla byla odepřena sláva synů světa. Hladová žádost zlata, již tak blízká svému ukojení, utichla v muži myšlenky, který z posledních sil tíhl za svým cílem. Jaký krutý a jak vznešený úděl!

Kolumbus podaroval Indiány rozličnými drobnůstkami, jimiž byli náramně nadšeni, a přijal na ukázkou rozmanité předměty jejich obchodu. Propustil je v pokoji a dobré náladě. Podržel si jen jako tlumočnicka jednoho starce, který se mu zdál obeznaný v plavbě podle tamních neznámých břehů.

Když opustil ostrov, směřuje k západu, spatřil na obzoru táhlé pohoří. Plavil se jižně v jeho směru a po několika hodinách objevil mys Honduras, odkud zabočil k východu podle pobřeží pevniny. Nastala svízelná cesta. Kdyby se byl plavil širým mořem, nebyl by zakusil ani z poloviny útrap a nebezpečí, jimiž hrozila plavba podle neznámých břehů, v nepokojných a záludných vodách v ustavičném nečase, kdy slunce po dlouhé týdny se ani neukázalo. Po všechn čas bylo mu zápasit s dravými proudy, ve vichřici, jež burácela bez ustání, provázena strašlivými blesky a nepřetržitými lijáky, které zaplavovaly jeho chatrné lodi spoustami vody. Nasáklá lana a věčně promáčené plachty

se rozpadaly v cáry, otráskané boky lodí a zborcené paluby propouštěly vlhkost a zásoby se kazily. Ustavičnou útrapou a námahou vysílení námořníci ochabovali. Unikající z nebezpečí do nebezpečí, klesali na mysli, strachem umorění jeden druhému se kajícně vyznávali a připravovali se na smrt. Stará admirálova nemoc, pakostnice, živena vysilující námahou stálého bdění v úzkostlivém napětí a podněcována zkouškami v krutém počasí, zle ho soužila a donutila, aby ulehl.

Ale ani bolestná nemoc mu nezabránila v předpojatém záměru, který sledoval s myslí ocelově spjatou a nepodléhající. Častokrát na smrt zmořen čekal již svou poslední hodinku a lítost mu svírala srdce, když pomyslel na věrného bratra Bartoloměje i na nebohého synka Fernanda, že je uvrhl v takovou bídu a nebezpečí. Ale mládeneček Fernando, který jevil vytrvalost a otužilost nad svůj věk, vedl si statečně, těšil nemocného otce svou veselostí a zahrnoval ho laskavou péčí. »Bůh mu udělil takovou zmužilost, že povzbuzoval i ostatní. A když šlo o to, aby se chopil i těžších lodnických úkolů, počínal si tak obratně, jako by byl na moři osmdesát let. On jediný mě potěšoval«.

Z malé okrouhlé budky, kterou si dal admirál vystavět na zádi lodi, leže pozoroval krajinu a řídil všecku plavbu, bdělým okem sleduje každý záhyb pobřeží, kdy se mu zjeví hledaná úžina. Malá »Biskajka«, štíhlá loď o pouhých padesáti tunách, podle jeho rozkazu vnikala do všech zálivů, do všech ústí a zátočin z obavy, aby nepropásli průliv, kterým doufal proniknouti z okruhu pevniny do levantských moří k Indům východním.

Konečně po dlouhém zápase, když za čtyřicet dní a nocí urazili cesty sotva na sedmdesát hodin, dopluli dne 14. září k mysu, kde břeh směřující k východu se náhle obracel na

jih. Počasí jako na obrátku se proměnilo a lodi lehce uháněly v slunci a příznivém větru. Naplněn vděčností, dal mysu jméno, které podržel podnes: »Gracias a Dios« neboli »Díky Bohu«. Tu propustil starého indiánského tlumočnicka, který s nimi prožil tak mnohá utrpení, a štědře ho podaroval.

Plavil se teď po tři týdny napořád podle břehu, který se dnes nazývá pobřežím Moskytů, a pilně jej prozkoumával. Poškozené lodi potřebovaly opravy a mužstvo toužilo po odpočinku. Dne 17. září zakotvili v ústí široké řeky a vyslali dva čluny pro čerstvou vodu. Když se loďky vracely ke korábům, překvapil je prudký a dravý příval, vehnaný větrem do otevřeného ústí. Lehký člun »Biskajky« se nárazem vln překotil a ztroskotal. Zmizel v rozpěněných vlnách a žádný z jeho mužstva se již neobjevil. Admirál, jsa nad tím velmi zarmoucen, pojmenoval nešťastné místo »Proudem pohromy«.

V neděli poté objevili rozkošné zátiší mezi malým ostrůvkem a pevninou. Zakotvili k odpočinku a k nezbytným správkám. Počasí bylo překrásné, okolní břehy zarostlé bujnou zelení sytily vzduch vůněmi a svěžestí, vzpružující znavené síly. Plavci počali s ucpávkou trhlin, dávali do pořádku lanoví, sušili plachty a větrali ztuchlé a provlhlé zásoby. Setkali se i se zdejšími obyvateli, kteří je uvítali ozbrojeni oštěpy a kyji a nepřívětivě se tvářili. Ale když se ukázalo, že příchozí cizinci nic zlého nezamýšlejí, zvědavost domorodcům nedala a někteří se odvážili až na palubu, nabízejíce předměty na výměnu. Velmi je však polekalo, když lodní písař přinesl pero a černidlo, aby zapisoval, co vypovídali. V domnění, že se chystá čarovati, aby mu v tom zabránili, podnikli jakýsi plynový útok: rozhodili do větru vonný prášek, rozptýlený pak zapalovali, že se hustý kouř

valil proti Španělům. Pověřiví lodníci hleděli na takové protikouzlo s jistou nedůvěrou. Podezřívali Indiány, že jsou čaroději, a kdo ví, zdali svými čary jim neublížili a zdali všechny ty přestálé útrapy jim nepřivodili svým zaklínáním a čarodějnými kouzly. Admirál zakázal jakýkoliv obchod s nimi a pro dobrou vůli zdarma jim ušetřil trochu lesklých drobnůstek. Ale odmítnutím svých nabídek byli patrně ve své důvěře dotčeni. Srovnali dary neznámých cizinců na hromádku a zanechali je na pobřeží.

Počátkem října míjel Kolumbus pobřeží později nazvané Costa Rica neboli Pobřeží bohaté, pojmenované tak podle hojnosti zlata a stříbra, na které se tu později dolovalo. Setkal se tu s divochy ozdobenými náhrdelníky ze zlatých plíšků, kteří vyprávěli o velikém království Ciguare, vzdáleném několik dní cesty k západu, kde obyvatelé se zdobí čelenkami, náramky a nákotníky z ryzího zlata, oblékají se rouchem vyšivaným i malovaným, obývají města na březích velikého moře, proslulá znamenitou výrobou i čilým obchodem, a jsou ozbrojeni, podobně jako Španělé, meči a oděni pukléri a brněním. Nejasné ty pověsti patrně se týkaly říše mexické, země vzdělaných Mayů.

Kolumbus po prvé tu slyšel o jiném oceáně, o novém, neznámém moři, jemuž se nevěda octl tak nablízku. Ale soudil, že to bude asi některá z mnoha zemí Velikého chána a že leží na protějším pobřeží poloostrova, omývaného vodami Indického moře. Doufal, že tam dospěje, až najde průchod, hledanou úžinu, kterou pronikne k těm břehům.

Veliký a odvážný duch vítěze nad mořem Temnosti, objevitele druhé poloviny Země a tvůrce brány nového věku zůstal zavázán věkům předešlým. Vycházeje z nauk starých zeměpisců představoval si a tvrdil, že Země má daleko menší rozlohu, než se zdá. Toto mínění, stejně bludné

jako podivně důmyslné, bylo mu vzpruhou odvahy k objevu Nového světa a utvrzovalo ho i nyní v naději, že obepluje svět, až najde hledanou úžinu.

Puzen utkvělou představou Kolumbus mířil napořád vpřed cestou plnou protivenství a nesnází. Dravé proudy, bouře a odporové větry i časté potyčky s divokými kmeny těch končin byly ustavičným svízelným doprovodem napjatého a vysilujícího pátrání. Jakmile se koráby přibližovaly, v pobřežních houštinách se rozléhal válečný pokřik, zděšené bubnování a troubení a houfy divokých bojovníků s palicemi a kopími a dřevěnými meči vybíhaly, aby zbraňovaly v přístupu.

Loďstvo prozkoumalo velikou zátoku, nynější lagunu Chiriqui, a sledovalo pobřeží ubíhající odtud k východu. Dověděli se tu, že nablízku je bohatá Veragua, odkud pochází zlato, z něhož Indiáni vyráběli zrcadla. Útloboká »Biskajka« prohledávala i nejmenší zakřiveniny pobřeží. Po marném pátrání zakotvili dne 2. listopadu v bezpečném a pohodlném přístavě v krajině vzdělané a obydlené lidem spanilého zevnějšku. Palmové háje stínily jejich příbytky a z rozkošných sadů vůkol vonělo ananasem a vanilkou. Kolumbus u vytržení nad takovými půvaby nazval místo Puerto Bello — Přístavem Krásným.

Pobyli tu po sedm dní, zdržováni deštěm a 9. listopadu, ačkoliv nebe zůstávalo zachmuřeno, rozvinuli plachty na další cestu za výzkumy. Bedlivě sledující pobřeží, minuli úžinu Panamskou, aniž co tušili. Tak blízko za pahorky průrvy, rozdělující horské hřbety dvou úzce souvislých pevnin, prostíral se Veliký oceán, to moře, do něhož Kolumbus tak úsilně hledal průliv. Nevěda míjel úžinu, ale zemskou: netuše, míjel hráz svého třicetiletého úsilí, jež po staletích byla prolomena — šíji Panamskou.

V ustavičném boji s větry dostihl mysu Jména Božího — Nombre de Dios, odkud se pobřeží svažuje k jihovýchodu. Tu však ho překvapila bouře tak prudká, že musil zakotvit v nejbližším zátvrtí. Jakmile vítr polevil, Kolumbus opět spěchal, aby pokračovali ve výzkumu pobřeží. Ale již po třech dnech vítr udeřil s novou prudkostí a přinutil ho, aby se uchýlil do zátoky tak těsné, že bylo snadno přeskočít s lodi na břeh. V houštinách vodních řas se tu hemžilo aligátory vydávajícími pižmový zápach. V tiché vodě lodi odpočívaly jako v »Pokojíčku« »El Retrete«, jak admirál zátoku pojmenoval. Zdrželi se tu po dobu nečasu a seznámili se s přívětivými a důvěřivými obyvateli, kteří jim přinášeli ze svých zásob a ochotně si vyměňovali za své zlaté ozdoby.

Ale někteří lodníci, které zlákal tak snadný přístup, vykradli se v noci do vesnic, kde je za dne tak laskavě hostili, a svými nepěknými choutkami a loupeživostí tak pobouřili pokojné obyvatele, že ti se za dne přihnali a zuřivě zaútočili na koráby. Kolumbus je chtěl zastrašit ranou z děla, ale když se nezalekli a útok obnovili, nezbývalo než sáhnutí k obraně. Účinek několika výstřelů Indiány tak poděsil, že se s hrůzou rozutekli.

BOUŘE A HRŮZY

Jenom několik vzácných dní slunné pohody u mysu »Díky Bohu« zasvitlo do černých dlouhých měsíců vysilujícího zápasu s ustavičným protivenstvím všech odporých živlů, které jako by se byly spikly proti neústupnému dobyvateli. Bouřlivé lijáky, pustošivé vichřice a zdivočelé vlny znovu se vyřítily proti plavcům, kteří však již pozbyli vši odvahy i síly a důrazně žádali nepovolného admirála, aby obrátil přímo k domovu.

Kolumbovo odhodlání, jež se posud nedávalo zastrašiti nižádnými hrozbami ani překážkami, bylo zvikláno pochybností, zdali hledaný průliv se neotvírá někde v končinách ještě daleko jižnějších. Ale bědný stav mužstva beztak již prořidlého, nedostatek zásob, a k tomu ještě zkažených, a truchlivý vzhled lodí otřískaných vlnami, rvaných vichřicí a zespodu rozžíráných nesčetnými červy přinutily admirála, aby se rozhodl k návratu.

V pondělí dne 5. prosince vyplul z přístavu »Pokojíčka« a zamířil nazpět k západu, chtěje cestou navštívit břehy veraguajské, o kterých slyšel tak báječné zvěsti. Ale sotva lodi vypluly z úkrytu, uchvátla je vichřice a zahнала daleko na širé moře.

Dny plné hrůzy a beznadějnosti vypisuje Kolumbovo zachované líčení:

»Po devět dní jsem pochyboval o záchraně života. Ještě

nikdy se moře tak divě nevzpínalo a vztekle nesyčelo, jsouc pokryto pěnou. Vítr nás nejen srážel, ale při plavbě podle pohoří hnal nás v krajní nebezpečí. Věznil nás v tomto moři brunátném jako krev, které vřelo a supělo jako v obrovském žhnoucím kotli. Nikdy jsem neviděl oblohy strašlivější. Dnem i nocí ovzduší plálo jako ve výhni. Blesky se tak divě křižovaly, že každou chvíli jsem trnul, že nám sežehnou plachty i stožáry. Mezitím lilo bez ustání. To však již nebyl déšť: nebe chrtilo proudy vod jako o potopě. Dvakrát nám bouře urvala čluny a po dvakrát jsme pozbyli kotvic i ráhen a pluli bez jediné plachty. Moji lidé byli již tak zoufalí, že smrt se jim zdála vysvobozením z takových muk a útrap«.

Netušili, že zkouška nejtěžší je teprve čekala. V úterý dne 13. prosince 1502, zatím co Kolumbus, jsa jen zpola při životě, ležel vysílen krutými záchvaty bolestí, strašlivý křik a nárek pronikl řevem bouře a zalehl v zapadlý sluch umdlévajícího. Zachvěl se a otevřel oči. Vytřeštěné pohledy ztrnulých zděšenců sledovaly cosi strašlivého. Černý vír vody se vydul a zdvihl a vytáčel vysoko sloup, zatím co děsivá mračna se hnula, a vířice v opačném kuželu, splynula s vodami v obludný kolos, který v příšerném tanci se blížil a neodolatelnou mocí táhl skořáčky lodí ve svůj okruh. Nebylo jména pro tento dosud neznámý děs, jemuž na východě dali jméno samého ďábla — tajfun. Běda korábům, jež se s ním setkají na své pouti!

Zasažen úzkostí svého lidu, Kolumbus jako by oživil, povstal nadlidskou silou a spatřil strašlivý sloup, který se s hukotem blížil. Neznal prostředku, kterým by čelil neznámé hrůze, stvůře temných mocností, které se spikly k jeho konečné zkáze. Vzchopiv se, bez meškání dal rozžehnout svícené svíce, vztyčiti korouhev králů, a opásav se

mečem, vyšel s knihou Evangelii na palubu. Stojí tváří proti obludě, která se kvapem blížila, hlasem přehlušujícím bouři zahřměl posvátná slova počátku blahozvěsti podle sepsání svatého Jana, mečem taseným roztínaje vzduch v podobě znamení Spásy. — A smršť, která mířila k lodi, uhnula stranou, a strašlivě syčíc, projela mezi koráby polou utopenými v záplavě vln, aniž je s sebou stáhla, a zmizela přervaná v temnotách rozburácených živlů.

Bouře se vyzuřila, v ustalém větru vlny polehly a nastal pokoj, jemuž však poděšení plavci nedůvěřovali, pozorující s hrůzou černá hejna žraloků, jindy osaměle se potulujících. Ti se shlukli jako zlověstné znamení nové pohromy, v které jim plavci padnou za kořist.

Zásoby potravin byly zkažené. Ujídali z nich jen za tmy, aby hnusem nezvrátili potravu, v níž se hemžili červi. I pochytili několik těch žraločích oblud, a nechť jejich maso bylo sebeodpornější, hladem dohnání, přece si na něm pochutnávali.

Zubožené lodi bídne pluly i za příznivého počasí. Ale co chvíli se vítr obracel a zaháněl je nazpět nebo daleko s cesty, odkud se opět s námahou vraceli, až konečně po třech nedělích, když ujeli za tak dlouhou dobu všeho všudy sotva třicet mil, dorazili na den Zjevení Páně k břehům veragajským. Objevili bezpečný přístav v ústí řeky, a třebaže vody tu bylo sotva na deset pídí, s největšími potížemi šťastně vepluli. Na památku přestálých nesnází a útrap admirál pojmenoval tyto končiny pobřežím Protivenství.

První setkání s obyvateli toho kraje bylo nepřívětivé byl to lid bojovný a nevlídný. Ale brzy se je podařilo nakloniti dary, takže pak ochotně nabízeli na výměnu mnoho ozdob z ryzího zlata a vyprávěli admirálovi, že nedaleko odtud u řeky Veraguy jsou bohaté doly i naleziště velikých kusů zlata.

Kazik té krajiny, jménem Kvibián, chlapík mohutné postavy a veliké síly, stejně odvážný jako úskočný, uvítal cizince zdvořile a ochotně jim nabízel průvodce, kteří je dovedli na šest hodin cesty do nitra krajiny. Opravdu, všecka půda tu byla promíšena zlatem, kterého tu Španělé nasbírali v písku i mezi kořáním stromů pěkné množství. Indiáni vyprávěli Bartoloměji, který výpravu vedl, že ve vzdálenosti dvaceti dnů cesty odtud na západ je kraj s četnými osadami a zlatem oplývající. I druhá výprava, kterou Bartoloměj podnikl, přinesla znamenitý výtěžek a svědectví o takovém bohatství, že admirál pomýšlel založiti zde osadu s tržištěm a sklady zlatého bohatství z veškeré okolní krajiny. Bartoloměj se nabídl, že tu zůstane s větší částkou lidu a všecko zařídí, zatím co admirál se vrátí do Španěl pro posilu a nové zásoby.

Ohled vybrali osmdesát mužů, kteří se pustili do stavby dřevěných domků a bud na uskladnění potřeb, střeliva i pokladu. Nové osadě měla být postoupena i jedna loď. Dílu se dařilo, a když byla stavba ukončena a domy vybaveny všemi potřebami, admirál se chystal k odjezdu. Ale po deštích voda v řece tak opadla, že lodi uvázly na suchu, a nezbylo než vyčkávat, až se koryto novými přívaly zase naplní.

Zatím kazik Kvibián s tajenou nevolí pozoroval cizince, jak se mu zařizují v jeho krajině, a pomýšlel, jak by veštelce vypudil. Rozeslal potají posly vůkol po kraji a vybízel všecken lid na válečnou výpravu proti cizincům. Hnutí mezi Indiány neušlo pozornosti Španělů. Úskočný kazik, aby odvrátil jejich pozornost a podezření, vymlouval se, že shromažďuje lid k obraně proti nepokojným sousedům, kteří se chystají na výpad proti jeho dědinám.

Byl tu však muž jménem Diego Mendez, Kolumbovi od

počátku věrně oddaný. Doprovázel admirála na všech výpravách jako jeden z jeho panošů a Kolumbus, oceňuje vzácné jeho vlastnosti i zásluhy, jmenoval ho vrchním tajemníkem svého loďstva. Chytrý a pátravý Mendez vyzvěděl velmi podezřelé věci a oznámil je admirálovi. Ale když Kolumbus váhal uvěřiti jeho výstrahám, odhodlal se Mendez k důkazu vpravdě odvážnému. Vypátral, že kazík postonává, byv raněn střelou do nohy. I pustil se za ním s jediným průvodcem. Na cestě Kvibiánovi bojovníci ho zaskočili a bránili mu v přístupu k svému pohlaváru. Diego Mendez však předstíral, že je lékařem a že byl zavolán, aby ošetřil kazikovu raněnou nohu. Kazikův příbytek stál na návrší ve středu návsi, ohrazen velmi nevlídným plotem: třemi sty zaostřenými kolíky a na každém po naboděné hlavě poražených nepřátel. Na vše odhodlaný Mendez poděsil se jenom na mžik a směle vstoupil. Vtom však hromotluk, syn kazikův, tak jej odstrčil, že Mendez až zavravoral. Ale hned se vzbouřil, a ukazuje mladému zuřivci krabičku s mastí, mile se mu vemlouval a ubezpečoval ho, že otcovu ránu vyléčí. Daroval mu i rozmanité drobnůstky, aby si jeho přízeň získal, ale nedůvěřivý chlapík ho přece k pohlavárovi nepustil. Mendez však věděl již dosti. Poznal, že útok je opravdu uchystán a jen kazikova nemoc že jej zdržuje. I chvátal nazpět, aby admirála o všem zpravil. Jeho zvěst potvrdil i jeden z Indiánů, který vyslechl, že Kvibián se chystá k nočnímu přepadu, aby domy i loďstvo zapálil a Španěly pobil.

Když Bartoloměj o všem zvěděl, nabídl se admirálovi, že spiklence předejde a sám je zaskočí. Poradiv se s Diegem Mendezem zosnoval plán a s osmdesáti ozbrojenci se vydal na cestu. Za noční tmy nepozorován přišel až ke kazikovu sídlu. Zůstavil mužstvo v zálohách, a smluviv s ním, aby

na znamení výstřelem se vyřítiti na pomoc, vstoupil se čtyřmi průvodci do dvora a sám s tlumočníkem vešel ke kazikovi. Promlouval s ním, prohlížel jeho ránu a sehnul se k němu, jako by mu chtěl ránu ošetřit, popadl ho v zápěstí. Nastal divoký zápas. Třeskla smluvená rána, pomoc vyrazila z úkrytu a vmžiku byl Kvibián spoután, zatím co ostatní překvapili jeho domácí a zajali i mnohé z jeho družiny.

Bartoloměj svěřil spoutaného Kvibiána prvnímu veslaři loďstva, chlapíku náramné síly, aby ho dopravil člunem na loď. Přikázal mu, aby ho pozorně střežil, že je to duše ltná. Ale silák se jen usmíval a chlubně se ozval, že si dá vyškubati chlup za chlupem své vousy, jestliže mu kazík unikne z klepet. Přivázal svého zajatce k lavici člunu a vyplul. Noc byla temná. Po chvíli kazík začal sténat a zle si nařikal na bolestnou tíseň pout. Drsný lodník měl srdce soucitné: odvázal provaz, a spoléhaje na svou sílu, chopil se ho rukou, vesluje druhou. Zchytralý Indián se ztišil, seděl nehnutě, ale vmžiku se vymrštil, skokem byl ve vodě a zmizel. Div, že nestrhl překvapeného strážce s sebou. Zatím co se lodník zmateně rozhlížel, uprchlík unikl hbitě pod vodou a pro tmu nebylo možno rozeznati, kde se vynořil.

Bartoloměj zůstal po celou noc na břehu, a když ráno viděl všecku krajinu pustou, zanechal dalšího stíhání spiklenců a s bohatou kořistí se vrátil ke korábům.

Bartolomějův úspěšný podnik ujistil znepokojeného Kolumba o bezpečí nové osady pod bratrovou správou. Když se řečiště opět naplnilo, využil příznivé chvíle a s třemi koráby opustil přístav, zanechav nemotorného »Galicienu« k potřebě pozůstalých. Zakotvil pak asi na míli cesty od pobřeží, aby tu vyčkal na příznivý vítr k plavbě na Espa-

ňolu, odkud chtěl poslati pozůstalé posádce posilu a zásoby před svým odjezdem do Španěl.

Kvibián, když byl unikl pod zástitou noci svým pronásledovatelům, plížil se krajinou a rozněcoval nenávisť lidu proti vetřelcům. Sebral veliký zástup, na čtyři sta bojovníků, a přepadl nic netušící osadu. Déšť oštěpů a šípů zasypal domky pokryté chatrnými střechami z rákosí a listí a ve chvílce několik Španělů úpelo zraněno, a jeden byl dokonce zabit. Indiáni, povzbuzeni úspěchem, vpadli do tábora, hrozivě mávajíce obušky, ale střelné zbraně a ostré meče vzpamatovavších se Španělů tak zle mezi nimi zařadily, že zděšení se rozprchli do lesů, kam je Bartoloměj, ač sám oštěpem raněn, hbitě pronásledoval.

Bitka ještě nebyla skončena, když se nablízku objevil člun, plující proti proudu řeky, jež admirál vyslal pro zásobu dřeva a pitné vody. Řídil jej Diego Tristan, kapitán jednoho z korábů. Ohrožení Španělé ho přivolali a prosili své druhy, aby jim pospíšili na pomoc. Ale kapitán, příliš dbalý uděleného rozkazu, zdráhal se přistáti a plul dále, zůstáváje divákem boje. Diego Mendez, který znal úskoky Indiánů, varoval plavce, aby se nevydávali v nebezpečí, že budou zaskočeni, ale marně. Plavci pobízeni horlivým kapitánem veslovali jako o závod, aby dospěli na místa, kde říční voda je už dokonale sladká. Břehy se tu již přibližovaly a hustý porost zacláněl.

Právě když lodníci chystali bečky k nabírání vody, roz-zvučely se lasturové trubky, zarachotily bubny, rozlehl se válečný pokřik a déšť šípů s obou stran zasypal člun. Jako střely vyřítily se loďky ze zarostlých zátocin a obklopily užaslé Španěly, kteří v tom zmatku ani nevystřelili a toliko se kryli, jak se dalo. Neohrožený kapitán Diego Tristan, ač pokryt ranami, nepozbyl mysli a povzbuzoval svůj

lid k odvaze. Vtom však mu kopí projelo hlavou, že se mrtev skácel. Všichni byli strašlivě ubiti: jen jediný, bečvář Juan Noya, unikl smrti. Svaliv se s loďky, ponořil se až ke dnu, plovat pod vodou, nespátřen vyvázl a donesl zprávu o neštěstí až do osady.

Španělé, zděšení tou zvěstí i pomýšlením na hrůzy, které se vůkol nich již stahují, naléhali na Bartoloměje, aby se rozhodl k útěku. Na plavbu však nebylo ani pomýšlení. Opadlá voda zůstavila koráb na suchu a zuřivý příboj bránil i v odeslání člunu k admirálovi, aby zvěděl o jejich nebezpečí. Bez naděje na odjezd, bez naděje na pomoc, obklopeni nebezpečím, bezradně se rozhlíželi. K dovršení té bídy přispělo truchlivé divadlo. Po řece pluly zohavené mrtvoly Diega Tristana a jeho druhů: točily se v proudu, hluše na sebe narážely a nakupily se v zátocce. Hejna vran a žravých supů, kteří se skřekem a krákoráním je doprovázeli, zatínali drápy i zobany do znetvořených těl a rvali se o svou kořist.

Z dálky se ozývaly poplašné zvuky lastur a bubnů, svolávajících k novému útoku. Bartoloměj v předtuše nebezpečí opustil pobřežní osadu, zvolil k obraně příhodnější místo na blízkém návrší, kde z lodních beden, prken a sudů dal sestavit hradbu, a do ponechaných mezer vpravil dvě malá děla namířená ve směru, odkud hrozilo největší nebezpečí. Několik výstřelů drželo nepřátele v uctivé vzdálenosti, ale na jak dlouho? Obránci chatrné pevnůstky, vysílení ustavičným bděním, hrozili se chvíle, až střelivo dojde nebo až hlad je přinutí, aby vyšli z ochrany hradby.

Sta ukrytých očí střežlo nebohou pevnůstku, jež se chvěla úzkostí, která panovala i na korábech. Nekonečný den po dni míjel a Diego Tristan se stále nevracel. Již týden Kolumbus marně vyhlížel a čekal bárku, ale nic se neukazo-

valo. V předtuše neštěstí vyslal člun s ozbrojenci, aby pátral po zmizelých a přinesl nějakou zprávu z osady, ale pro zuřivý příboj nebylo možno dosáhnouti břehu. K zoufalému postavení přispěla ještě neblahá událost, které se lodníci náramně poděsili. Zajatí Indiáni, zavření v podpalubí, jedné noci vypáchili poklop svého vězení, vrhli se do moře a několika se podařilo doplavati ke břehu. Ostatní byli polapeni a znovu uvězněni, ale ráno byli nalezeni všichni mrtví: zoufalství je dohnalo k sebevraždě.

Chmurná ta příhoda všemi otřásla a naplnila ustrašením tím větším nepokojem. Dojista, že ti uprchlíci pobouří své krajany k nové a ukrutnější pomstě. Ale divý příboj byl hradbou nepovolnou. Konečně jeden lodník, povzbuzen příkladem utečenců, nabídl se ku pomoci. Požádal admirála, aby ho dal vyvéztí až na pokraj příboje. Skokem byl ve vodě a díky silným svalům prodral se vlnami až ke břehu. Zoufalci v pevnůstce nechtěli věřit svým očím a považovali ho za přízrak. Byl přijat s šílenou radostí jako osvoboditel. Vyprávěli mu o svých půtkách s divochy, o strašlivém osudu Tristana a jeho druhů a zapřísáhli ho, aby uprosil admirála, aby je vyvezl z těchto prokletých míst: jinak že jsou odhodláni pustit se na moře třeba v indiánských kocábkách nebo na shnilém »Galicienu« a vydat se na milost a nemilost vlnám, aby nepadli do drápů těch ukrutníků, kteří všude vůkol číhají a strojí děsivá muka.

Admirál vyznamenal odvážlivce povýšením na důstojníka, ale jeho zprávou byl zkormoucen. Sen o kvetoucí osadě se znetvořil tak děsivě. Nezbyvá, než se vzdát. Ale kterak zachránit ty nešťastníky, vystavené tak blízké zkáze? Kdo ví, nejsou-li této chvíle již pobiti a za kořist supům jako nebohý Diego Tristan? Čas kvapil, ale odporný vítr a divé moře protivilo se všem pokusům o spojení.

I chatrné koráby, kotvící na bídných lanech blízko pobřeží, proti němuž hnal vítr, byly v postavení neméně svízelném jako tamti na břehu, obležení v jalové pevnůstce. Nebezpečí den ze dne přibývalo a Kolumbova úzkost rostla hodinu za hodinou. Zmořen ustavičným bděním, utrápen bolestnou nemocí, nepřestávajícím strachem a s duší přesycenou tolikerym hořem, upadl zachvácen horečnou mdlobou a jeho smysly se zastřely. Pohřížen v hluboké ticho pojednou slyšel podivný hlas, či samomluvu své duše: »Ó, nesmyslný a zpozdilý srdcem k věření Bohu svému! Zdaliž On učinil více pro Mojžíše anebo svého sluhu Davida? Od tvého narození měl tě vždy v péči a věkem dospělého pokryl tě slávou, jež rozhlásila po všem světě tvé jméno. Dal ti Indie, země bohaté, a dal ti moc, abys jimi vládl podle zalíbení. Odevzdal ti klíče k bráně oceánu, zavřené až dotud řetězy mohutnými. Poslušni jsou tobě učinněni kmenové v dědinách mnohých a slavná pověst nesla se o tobě po všem křesťanstvu. Vejdi v sebe a poznej své poblouzení. Bez naděje tu klesáš. Pověz, kdo že tě zkoroutil? Zdali Bůh, nebo svět? Bůh nikdy neruší slibů a neujímá výsad, jimiž člověka poděluje. Naplňuje každou přípověď v míře vrchovaté. Nynější tvé strasti jsou jen odplatou za námahu v nebezpečí, kterou jsi podstoupil ve službě jiným.«

»Vyslechl jsem ta slova zpola mrtev«, píše Kolumbus v jednom listě králům, kde vypráví o podivném tom zjevení. »Nemohl jsem naléztí odpovědi na slova tak pravdivá, nemohl jsem leč lkáti nad svými chybami. Ten, jenž ke mně mluvil, nechť to byl kdokoliv, ukončil těmito slovy: „Nestrachuj se a důvěřuj; všechny tyto útrapy a protivenství zůstanou zaznamenány a nikoliv bez příčiny.“

Když se rozednilo, vítr, který po devět dní tak burácel, se

utišil a moře ulehlo. Bartoloměj využil příznivé chvíle a šťastně vyvázl se svými druhy z nebezpečného postavení. Statečný Diego Mendez vyznamenal se i důmyslem. Sestrojil prostorný vor, na který naložili všechno, co nepojaly čluny. Nezanechali jediné cenné věci kromě trosek rozsedlé karavely, která uvázla v říčním bahně a nebylo možno ji odtud vyprostit. Za tak účinné služby a hrdinské skutky admirál jmenoval Mendeza kapitánem korábu, který smrtí Diega Tristana pozbyl svého velitele.

MEZI MOŘEM A ZEMÍ

Bylo ke konci dubna o velikonocích roku 1503, když Kolumbus vyzdvihl kotvy, aby opustil místa, v která skládal tolik nadějí trpce zklamaných — neblahý břeh ve-raguajský. Hrozivý stav korábů, nedostatek zásob a smrtelná únava všeho mužstva, tolikerým neštěstím již prořídleho, nutily admirála, aby se vydal nejkratší cestou k España. Chtěl se vyhnouti proudům směru jeho plavby nebezpečným, i zamířil hodný kus cesty k východu. Plavci se domnívali, že se admirál vydává přímo do Španěl, i bouřili se proti šílenému úmyslu tak daleké plavby s loďstvem nadobro zchátralým a bez nejpotřebnějších zásob. Nastaly hádky a rozmlísky, které Kolumbus rozhodným slovem uklidil, aby zabránil neshodám, jež vážně ohrožovaly pořádek na lodích. Zmocnil se všech map a zamezil plané hašteření, uchovávaje výkaz plavby v tajnosti: vidělť to množství dobrodruhů, kteří s povolením sevillských kancelářů se vydávali v jeho stopách a vykrádali ovoce jeho myšlenky.

Stále sledoval pobřeží, zdali by přece neobjevil hledanou úžinu, a tak dospěl až k zálivu Darienskému. Cestou se musil vzdát jedné ze svých lodí, která byla červy již tak prožrána a toliko trhlinami proděravělá, že se již neudržela nad vodou. Odtud, rozloučiv se s pevninou, zamířil na sever k España. Ale bouře a vichřice mu nepřestávaly překážet. Přes všechnu předvídanou opatrnost neunikl proudům,

které ho zahnal daleko na západ ke skupině ostrovů, jež kdysi nazval Zahradami královninými. Dravé proudy a protivné větry bránily namáhavému kličkování a vytáčení mezi nebezpečnými mělčinami. Oba koráby, nacpané utýraným a vyhladovělým mužstvem, byly učiněnými troskami, které přes všechno namáhavé a neustálé vyčerpávání prosakující vody sotva se držely nad hladinou, a pomalu nebylo čím je ovládati. Po celé dny i noci se lodníci střídali u čerpadel. Zásoby již byly stráveny a zbývalo jen trochu sucharů, česneku a krapet oleje a octa.

V tomto bědném postavení přepadla je bouře. V několika hodinách ztratili tři kotvy. O půlnoci se lodi tak prudce srazily, že jen zázrakem nebyly roztrženy na kusy. V těžkém zápasu s bouří dovekly se k pobřeží Kuby, nabraly zásob a chystaly se k Španělsku. Ale oceán vytrvával ve vzpouře proti všem jejich záměrům. Bouře se rozpoutala s novou prudkostí a zahнала je nazpět do přístavu. Admirál si však předsevzal, že přes všechny překážky setrvá na moři. V noci voda prosákla tak vysoko, že se loď už potápěla. Nevěděli si už rady. Všecka námaha byla marná, ačkoliv se bez přestání pumpovalo. Voda sahala až po palubu, když na úsvitě spatřili blízký břeh ostrova Jamajky. Po nevýslovné námaze se jim podařilo najít zátčinu, znamenitý přístav, dokonale chráněný a utěsněnými břehy obklopený. Kolumbus nadšen jeho krásou pojmenoval jej Santa Gloria, přístavem Svaté slávy. Bylo 24. června.

Lodi byly již tak zchátralé, že se admirál obával, aby i v přístavě neutonuly. Rozkázal, aby jeden z korábů najel na mělčinu. Svou loď chtěl ještě vyzkoušet, ale poznáv, že by leda pokoušel Boha, kdyby ještě zamýšlel vyplouti s korábem, jímž se již nedalo vládnouti a který se držel nad vodou jen zázrakem, vyrazil na písčinu i s ním.

Obě lodi, bok po boku, byly spjaty silnými fošnami. Z břevn stěžňů a ráhen a z prken vnitřního pažení lodníci vystavěli na zádi i na přídách několik bud, jež pokryli slámou a palmovými listy. Pobřeží vůkol bylo úrodné a hojně zalidněno. Kolumbus však přísně zapověděl, aby se kdo o své vůli z tábora vzdaloval. Předvídal, že sebemenší nehoda s okolními obyvateli mohla by mu být v tom postavení osudná. Zvědaví Indiáni však záhy sami přispěchali a zahrnuli je potravinami. Ale admirál se nespolehal na nejbližší okolí, které mohlo být zakrátko zmrzeno nebo vyčerpáno. Statečný Diego Mendez se opět nabídl, že se vydá poněkud dále do kraje a vyjedná s kaziky pravidelné dodávky potravin na výměnu za evropské drobnůstky. Poněvadž se Mendez částečně dovedl dorozumět a ve vyjednávání s ostrovany byl již znalý, vrátil se po několika dnech s dobrou pořízenou na pěkné loďce, kterou od Indiánů koupil. Mužstvo přijalo jeho zprávy s jásotem a Kolumbus, vděčný za takovou službu, několikrát Mendezu objal a děkoval Bohu, že jej přivedl zdravého a bez pohromy zprostřed toho divokého lidu.

Hlad byl odvrácen. Tím usilovněji začal teď Kolumbus rozvažovat, kterak by vyvázl z takřka beznadějného postavení. Z korábů zbývaly nespravitelné trosky a na stavbu nové lodi nebylo ani pomýšlení. Neštěstí ho připravilo o všechny tesaře a nevýslovnými útrapami zmožené mužstvo jako by pozbylo vši chuti i síly k takové práci. Odkud se nadít jaké pomoci? Kde by se kdy objevila jaká spásná loď v těchto končinách dotud neznámých? Vězeli na mělčině mezi mořem a zemí jako zajatci odsouzeni k nehybnosti a bezmocnosti. Zlíbí-li se těm náručkům vrtkavým a úskočným, ponechají je tu bez potravin, a možná že se srotí, překvapí je u velikém počtu a vyhubí a spálí je

i s uvázlými koráby. Všecky výzkumy, všecky veliké objevy budou zmařeny, zůstanou neznámy. Kterak a kým zpraviti krále o nadějném objevu zlatých dolů veraguajských, splaceném tolika životy a takovými útrapami? To byly bolestné otázky, na něž nebylo pražádné odpovědi. Nebylo člunu, nebylo nižádného plavidla, s nímž by se dalo přeplaviti dalekých šedesát mil na Espaňolu proti síle proudů a odporu vrtkavých větrů.

— Žádná odpověď. — Ale Kolumbus nikdy nezoufal. Důvěřuje moci, která ho tolikrát vytrhla z nemožných postavení, uchyluje se do své kajuty a píše dopis, píše ten proslulý dopis králům, v němž poznamenal, že »bude to zážrak, jestliže dojde«. A vskutku se stalo, že cestou předivnou došel. Je dneska znám pod názvem »lettera rarissima«, »list nejvzácnější«, a je památný netolika svým obsahem, vyličujícím události a objevy nejstrastnější Kolumbovy cesty, ale i okolnostmi, za nichž byl napsán, a nade vše podivuhodnou cestou, kterou byl doručen.

Kolumbus v něm podotýká, že jej pošle po Indiánech. Ale žádný z nich tak neopovrhoval životem, aby se vydal v nepatrné dlabané kocábce v tak nerovné zápolení s protivnými větry a s dravým proudem na cestu šedesáti mil. — Poselství zůstalo bez posla. —

Po dlouhé dny Kolumbus rozvažoval a rozjímal, nevzdává se naděje, kterou doufal, že přemůže nepřemožitelné, ale marně hledal, komu by posláni svěřil. Za nic na světě by se toho nikdo neodvážil, snad kromě jediného: vlajkového kapitána Diega Mendeza, věrně mu oddaného někdejšího panoše, muže nad jiné statečného a pozemskými závazky nepoutaného.

Jednoho dne ho Kryštof Kolumbus pozval, aby s ním v soukromí promluvil a vyslechl o té věci jeho smýšlení.

Když byli o samotě, počala památná rozmluva, kterou Diego Mendez po mnoha letech zapsal ve své závěti.

»Diego Mendezi, můj synu«, pravil admirál, »kromě nás dvou nikdo tu ani netuší, jak nebezpečné je naše postavení. Je nás trocha, ale Indiánů je mnoho a ti jsou povahy nestálé a prchlivé. Pramálo stačí, aby se popudili, a vypálí nás v našich doškových budkách. Smlouvu, kterou jsi s nimi uzavřel, přes den z pouhého nápadu zruší, odeprou nám dodávky, a my nemáme prostředku, abychom je pak přinutili. Napadlo mi, jak bychom z této tísně vyvázli, ale čekám, co o tom usoudíš. V té lodičce, kterou jsi koupil, musí se někdo přeplavit na Espaňolu a vypraviti nám odtamtud koráb, který by nás vysvobodil z tohoto nebezpečí. Co tomu říkáš?«

»Pane«, odpověděl Diego Mendez, »vím dobře, že naše nebezpečí je větší, než by si kdo myslil. Ale pustit se s tak malým člunkem odtud na Espaňolu považuji za velmi nemožné, ba zhoľa za nemožné. Nevím, kdo by se vydal tak zjevnému nebezpečí, aby se přeplavil proudem na čtyřicet mil širokým, a to mezi ostrovy, kde moře sotvakdy bývá tiché.«

Kolumbus mu neodporoval. Nebylo o čem uvažovat, nýbrž rozhodnout se k oběti. Ale z pohledu admirálova a z tvářnosti jeho mlčení Mendez vyčetl jeho myšlenku. Dobře poznal, že jen v něj admirál skládá všecku naději a víru, i řekl: »Pane, již nejednou jsem nasadil život, abych vás a své druhy zachránil, a Bůh mě posud podivně zachoval a střežil. Ale jsou pomlouvači a nevraživci, kteří zle na to žehrají, že Vaše Urozenost mi svěřuje vše, co získává cti a slávy, jako by nebylo jiných, kteří by právě tak dokázali, co dovedu já. Prosim tedy Vaši Urozenost, aby sezvala všechny svůj lid a oznámila mu svůj návrh, aby se ukázalo,

kdo se odváží, o čemž pochybuji. Budou-li se všichni zříkati, předstoupím já a nabídnu svůj život, jak jsem již několikrát učinil.«

Admirál svolil. Nazítří ráno byl svolán všechen lodnický lid a návrh mu byl oznámen. Zprvu úžasem oněměli. Někteří se pak odvážili slova a prohlásili takovou odvahu za pravé šílenství. Tu vystoupil Diego Mendez a promluvil: »Pane, mohu ztratit jen jediný život, chci jej však nasadit a rád se toho odvážím ve vaší službě a na prospěch svých druhů. Doufám, že Bůh, znalý úmyslu, který mě k tomu vede, i tentokrát mě ochrání, jako již tolikrát mě zachoval.«

Kolumbus, nadšen tou řečí, objal statečného kapitána, který se v tu chvíli chystal k činu. Ačkoliv pevně důvěřoval a spoléhal v pomoc Boží, neopomněl obezřelosti lidské a měl se k dílu. Dal vytáhnouti na sucho koupený indiánský člun, podél boků přibil dlouhé latě jako vlnolam, aby se loďka nezatápěla, důkladně ucpal a vysmolil všechny spáry, svršek natřel dehtem, a opatřiv loďku stěžněm a plachtou, uložil v ní zásoby pro sebe, pro jednoho z lodníků, kterého jeho smělost zlákala, a pro šest indiánských veslařů. Zvlášť pečlivě uschoval admirálův list pro krále a dopis osadnímu správci Ovandovi s žádostí, aby neprodleně byla vypravena loď ze San Dominga, jež by vyprostila uvázlé z nebezpečí a přepravila je na Espaňolu, odkud hodlají nastoupiti cestu do Španěl.

Takto připraven vydal se Mendez podle břehu na východ. Po svízelné a nebezpečné plavbě, když se již blížili k východnímu výběžku Jamajky, byli přepadeni loďstvem indiánských lupičů a zavlečeni daleko dovnitř ostrova, kde měli být zabiti. Ale při rozdělení kořisti se piráti pohádali, až se ustanovili na tom, že rozhodnou spor obvyklou hrou s míčem. Když byli zabráni ve hru, Mendez využil pří-

hodné chvíle a utekl. Našel svůj člun, a hbitě rozvinuv plachtu, s příznivým větrem doplul nazpět ke svým krajanům, s nimiž se šťastně po patnácti dnech opět shledal. Když vypověděl, co zažil, admirál váhal s otázkou, zdali se ještě hodlá vypraviti znovu. Ale Mendez, nezastrašen útrapami a nebezpečím, z kterého tak podivně vyvázl, nabídl se po druhé, že se vydá bez prodlení znova na cestu, dostane-li se mu ozbrojeného průvodu až ke konci ostrova. Admirál mu s radostí propůjčil sedmdesát mužů pod velením svého bratra Bartoloměje, kteří jej měli vyprovodit a zůstatí ve východním kraji ostrova ještě po tři dny po odjezdu výpravy.

Mendezova nezlomná odvaha podnítila kapitána bývalé »Biskajky« Bartoloměje Fiesca, že se odhodlal ještě s několika statečnými plavci k účasti. Byl připraven druhý člun. Na obě loďky usedlo kromě kapitánů po šesti Španělech a po deseti indiánských veslařích. Po příjezdu na Espaňolu Fiesco se měl vrátit se zprávou do tábora na Jamajku a Diego Mendez se měl odebrati do San Dominga, zjednati pro uvázlé koráb a pak nejbližší lodí odplouti do Španěl se zprávou ke dvoru.

Třicet pět mil cesty podle břehů ostrova bylo pracně překonáno. Bartoloměj se svým zástupem provázal výpravu po břehu až k východnímu výběžku. Po tklivém loučení loďky odrazily od břehů a zamířily k jihovýchodu, užívajíce pohody tak vzácné v těchto nepokojných končinách. Nebe bylo jasné bez mráčku, vzduch průzračný a jediná vlnka nečeřila modré zrcadlo vod: jen slunce plálo a s rostoucím vedrem vzmáhala se i nesnesitelná žízeň a únava. Veslaři chvílemi skákali do vody, aby po námaze trochu pookřáli a osvěžili vysmahlá těla. Se západem slunce zmizely jim i poslední známky břehů a obklopily je vody.

V noci se Indiáni střídali v práci: jedni veslovali, zatím co druhí spali. Podobně i Španělé si rozdělili strážní služby, jsouce hotovi k obraně, kdyby je najatí Indiáni napadli.

Po noční námaze vedro na druhý den je mořilo a žízeň je trápila tím více, že vyprázdnili své lahvice do poslední kapky. Smáčeli palčivé rty slanou vodou, ale vyprahlost se tím jen nítala, že klesali zmučení žárem. Když k poledni zmalátněli již nadobro a všecka síla je opouštěla, kapitáni je potěšili dvěma soudky vody, které skrývali po čas nejhorší nouze. Udíleli každému po doušcích a povzbuzovali je slibem, že co nevidět připlují k ostrůvku ležícímu sotva na osm mil od Española, kde ukojí žízeň a budou si moci odpočinouti.

Slunce již zapadlo a setměla se parná a dusná noc, a po ostrůvku ani potuchy. Vysílení pouštěli vesla a lehali na dno člunů s tupou lhostejností v domnění, že ostrůvek své spásy minuli a že se již na Españolu nedostanou. Jeden Indián, vedrem zmořen a námahou nadobro vyčerpán, skonal v palčivých mukách žízně. A znovu slunce žhavilo tiché bezvětří, znovu se lopotili v posledních sil a znovu nadešla noc, aniž spatřili nejmenší známky nějakého břehu.

I kapitáni, kteří dosud statečně vzdorovali v boji s útrapou a zoufalstvím, zachvácení pochybností, klesali na mysli. Diego Mendez se živil poslední nadějí, a sedě na stráži, napjatě vyhlížel k východu, sleduje obzor slabě zšeřelý mdlou září, jež pozvolna se jasnila a nabývala. Měsíc vycházel z nehnuté hladiny vod a v místě, kde jeho bledě zardělý terč vyplouval, obzor jako by se zlomil: černá zakřivenina vzrůstala přímo do tváře světla. — V tu chvíli Mendez radostným výkřikem zvěstoval objev, spící procitli, pokleslé paže plavců se vzpružily novou silou: všichni se hned vrhli k veslům, a než se rozšířil úsvit, přistáli u břehu skalnaté výspy.

Byl to ostrůvek nízký a nepatrný, sotva půl míle v obvodu, a dojista byli by jej minuli, kdyby s hlavou zoufale svěřenou byli propásli pouhý zlomek chvíle, kdy obrys jeho skal se mihl po tváři luny.

Vyprahlé skály byly bez pramene i bez porostu. Ale na štěstí našli v úžlabích a v rozsedlinách sdostatek vody z nedávných dešťů. Španělé pili opatrně, ale několik Indiánů se nezdrželo: vrhli se k loužím a hltavě pili, až se v křeči zprahlého hrdla zalkli a na místě skonal.

Po celý den odpočívali a pochutnávali si na ústřicích, které po břehu posbírali. V neveliké dálce před nimi vystupovaly hory Española. S večerem se vydali na cestu a k ránu na čtvrtý den po odjezdu z Jamajky přistáli u výběžku Svatého Michala, nynějšího mysu Tiburonu, kde už je čekalo plno zvědavců s hojností potravin.

Fiesco se chtěl hned vrátit, jak bylo smluveno, s radostnou zvěstí na Jamajku k admirálovi, ale nižádnými sliby nikoho nepřiměl, aby ho na takové cestě provázel. Chtě nechtě, musil čekat na loď, kterou měl Mendez obstarati u gubernátora Ovanda.

Diego Mendez po dvoudenním odpočinku najal šest nových Indiánů k veslům, a vstoupiv do člunu, zamířil k San Domingu, sto třicet mil odtud vzdálenému. Plavba při vrtkavých větrech a ustavičně proti proudu byla nejen svízelná, ale i nebezpečná, poněvadž právě toto pobřeží bylo často napadáno lidožravými Kariby. Když s námahou propluli osmdesát mořských mil, Mendez vyzvěděl, že se gubernátor odebral do svého sídla do krajiny xaraguánské, na padesát mil odtud vzdálené. Ale Mendez ani po tolika svízelicích a překážkách nepozbyl odvahy, a opustiv své čluny i své druhy, vydal se na cestu pěšky. Sám a sám putoval přes hory a husté lesy, ve stálém nebezpečí mezi lidem španěl-

ské vládě posud nepodrobeným, povzbuzuje se vědomím svého poslání a důvěřuje v Boží ochranu a pomoc.

Šťastně dostihl a zastal guvernéra Ovanda, zaměstnaného válkou s pobouřenými divochy. Ovando předstíral účast s nešťastným admirálem a slíbil, že se ihned přičiní o pomoc. Ale Mendez po dlouhých sedm měsíců se musil doprošovat, naléhat, poslouchat vždy nové výmluvy a vytáčky a znovu netrpělivě čekat, až se mu konečně dostalo dovolení k odchodu do San Dominga. Tam opět měl vyčkávat až do příjezdu několika korábů, které byly právě na cestě. Nedal se zastrašiti dálkou sedmdesáti mil a pustil se pěšky a sám na obtížnou cestu houštinami lesů a divočinou horských strží. Nezaklekl se nebezpečí takové pouti prostředkem znepřátelených a útiskem rozjitřených Indiánů.

Sotva Mendez odešel, Ovando vyslal za Kolumbem výzvednou loď, kterou svěřil na milost přijatému ničemovi z někdejší družiny Roldánovy. Domníval se, že po tolika měsících úmyslných odkladů z Kolumbova tábora již sotva co zbylo a nepohodlný admirál že už bude se světa. Ale zpráva, které se dočkal, nepříjemně ho zklamala. Báł se hněvu králů, pověst o Kolumbově osudu se šířila, guvernérovo zločinné otálení pobuřovalo a zle mu bylo vytýkáno i na kazatelkách. Další odklady a vytáčky byly by povážlivé, ba dokonce nebezpečné.

Když se Mendezovi posléze podařilo opatřiti na útraty Kolumbovy koráb a když se již chystal na cestu, Ovando pojednou s velikou horlivostí strojí i svou loď admirálovi na pomoc a pověřil Diega de Salcedo, správce Kolumbových důchodů v San Domingu, aby ji vedl. Obě lodi vypluly a současně i Diego Mendez odjížděl z Espanoly s poselstvím svého admirála do Kastilie.

DLOUHÝ ROK

Míjely dny, vlekly se dlouhé týdny. Kolumbus i všechen jeho lid upírali toužebně, den po dni netrpělivější zraky k čáře obzoru, brzo-li se ukáže očekávaná loďka Fiescova, či dokonce spásonosný koráb — ale nikde ani tuchy: dálka zůstávala pustá a prázdná. Tajená domněnka, že poslové někde cestou zahynuli, den ze dne nabývala jistoty a hlasu mezi netrpělivými zajatci samoty, odkázanými na nudnou zahálku a bezmocnost. Nezvyklá potrava, nedostatek vína a léků pro onemocnělé po neslychaných útrapách vyháněly zatrpkllost a nevrlost až k zoufalství, jež v nerozvážné prchlivosti napadlo utrápeného a nemocného admirála jako původce všeho toho neštěstí.

Mužstvo Kolumbových korábů pocházelo většinou ze Sevilly, z města námořních kancelářů Fonsecaových, neblaze proslulých zásluhou o všechny nesnáze, příkoří a křivdy, jimiž objevitelův život byl doposledka tížen a ztrpčován. Důstojnický sbor si admirál vybral sám, ale pro dobrou vůli s úřady přijal i dva sevillské šlechtice, jednoho jako kapitána, druhého pak za notáře a vrchního účetního výpravy. Ale jak poznamenal sám admirál »ani Francisco Porras, ani jeho bratr Diego neměli vloh ani znalostí potřebných k těmto úřadům. V Indii se jeví čím dál tím neschopnějšími na svých odpovědných místech. Prominul jsem jim řadu přehmatů, jaké bych neodpustil ani příbuz-

nému a jež zasluhovaly jiného trestu než pouhou důtku«. Byli to lidé marniví a drzí, spoléhající na vlivné příbuzenstvo a na přímluvu své sestry, pověstné krasavice sevillské. Jejich pomluvy snadno došly sluchu mezi nudou rozmrzelými krajany, prostými lodníky a plavčíky, kterým lichotilo, že urození páni se jim vemlouvají. Podezírali a podpichovali, až se potají smluvili že utekou, že se zmocní admirálem zakoupených člunů a všech potřeb a pustí se k Španěle. Dohodli se, že do Nového roku ještě vyčkají, nepřijde-li do té chvíle nějaká novina.

Slavili příchod Nového roku 1504. Admirál pak shromáždil všecky své důstojníky k obvyklé poradě o tom, kterak usnadnit potíže jejich postavení. Nepřestal věřit, že Mendez šťastně dojel, i povzbuzoval k vytrvalosti a k trpělivé důvěře, která se konečně přece dočká. I byl pokoj; ani oba Porrasové neměli co namítati.

Ale sotva se na druhý den rozbřesklo, Francisco Porras v čele spiklenců vrazil do světnice admirálovy a drze spustil: »Zdá se, admirále, že Vaše Urozenost se nehodlá tak brzy vrátit do Kastilie a patrně se rozhodla, že nás tu zůstává zahubě!« Takovým tónem pokračuje vyčítal svému veliteli, že je původcem vši té bídy, a vinil jej z úmyslů tajných a nekalých, obrácených jen k jeho prospěchu a ke zkáze ostatních.

Kolumbus, třebaže překvapen tak, »jako by slunce zplo-dilo tmu«, pochopil ihned, co se stalo. Přemohl krutou bolest, která ho po celou noc trýzněla, vzchopil se na loži, a pevně se ovládaje, slovy tichými a pokojnými vymlouval zrádci jeho námitky a nepravé domysly a vybídl ho, aby poradil, ví-li něco lepšího. Ale buřič se jen pohrdlivě usmál a hrubě se rozkřikl: »Buď v tu chvíli se vydejte na cestu nebo si tu s Pánem Bohem zůstaňte sám!« — »Hola, vy tam!« vykřiči-

koval ze dveří k zástupu, obrácen k admirálovi zády — »Já jsem pro Kastilii! Kdo stejně smýšlí, pojď za mnou!«

Na ten křik jako na povel houf se jich vyhrnul, vedrali se do skladiště, vybrali zbraně, vydrancovali zásoby a s výkřiky »Kastilie! Kastilie!« hnali se proti hloučku admirálovi věrných. »Ať zhynou! Ať zhynou!«, řvali a jeden z nich vyhrožoval vytasenou šavlí.

Kolumbus povstal a namáhal se vyjít k povstalcům, ale klesl a byl donesen zpět na lože. Bratr Bartoloměj se chopil oštěpu a postavil se proti buřičům, ale admirálovi věrní ho zatáhli do kajuty k bratrovi a důstojníci zatím domlouvali Porrasům, aby si raději vzali, co jim libo, a odtáhli, kam chtějí, že jim přece nikdo nebrání.

Dali si říci a vyhrnuli se s vítězným křikem do lodic. Mnozí z ostatních na spiknutí neúčastných, když viděli, jak málo jich tu zbývá, ze strachu se k nim přidali, a tak jich odešlo na osmdesát. I někteří z nemocných se vybelhali z postelí a s pláčem a s nářkem rozpínali ruce za odjíždějícími: byli by rádi šli s nimi, kdyby jim nemoc nebránila. Kolumbus, když doslechl o jejich zoufalství, dal se donést do boudy pro nemocné a těšil je a nabádal k trpělivosti a slíbil jim, že se vbrzku dočkají spásy. Sám jsa nemocen, ošetřoval je pečlivě s otcovskou láskou; léky jim strojil, dozíral na jejich stravu, a tak nejen že nikdo z nich nezemřel, ale všichni zakrátko okřáli a uzdravili se.

Podvody, lži, krádeže, loupeže, nemilosrdná ukrutenství a vraždy jsou dílem ohavné vzpoury a zvůle, odběhlé s výkřiky o svobodě, volnosti a spáse. Ale pustí-li se dva do stejné věci, není to ještě totéž. I Porrasova cháska po čase dorejdila k východnímu výběžku, a odtud se pustila cestou Mendezovou. Najali indiánské veslaře a příhodnou chvíli vypluli. Ale již po několika hodinách rozdul se pro-

tivný vítr a moře se tak vzbouřilo, že nákladem přetížené kocábky se zatápěly. Poděšení opovázlivci ihned obrátili nazpět a vyhazovali své zásoby, aby ulehčili přílišnému zatížení. Když to však valně nepomohlo a nebezpečí se co chvíli rozmáhalo, s vytasenou zbraní donutili několik Indiánů, aby se vrhli do vln. Ubožáci plovli za loďkami, statečně si vedli, ale po hodinách námahou umdlěli a prosili, aby se mohli aspoň chvílemi přichytit okrajů kocábek. Jakmile se však o to pokusili, Španělé ve strachu, že se čluny překotí, tloukli a bodali nešťastníky do prstů a těm, kteří nepovolili, zutínali ruce. Osmnáct Indiánů tak bídě zahynulo vyčerpáním sil nebo ranami zbabělých surovců. Ostatní s bídou dopluli a dostali se na břeh. Obnovili utracené zásoby a vyčkávali příznivějších dnů aby se znovu pokusili o plavbu k Španělsku, ale ani po druhé lépe nepochodili. Zkrušení neúspěchem, vzdali se dalších pokusů. S hanbou se navrátit se zajídalo: i potloukali se po kraji ode vsi ke vsi, dobývajíce živobytí podvodným předstíráním i násilím, a oddávali se zahálce a všem prostopášnostem, jimiž obyvatelstvo zle popudili.

Opuštěný Kolumbus záhy pocítil následky jejich zlotřilosti. Mnozí kazikové, pohoršení násilnostmi těch pobudů, kteří se vydávali za admirálovi pověřence, váhali s dodávkami potravin, nebo v nich dokonce ustali, odhodláni takovou chásku vymořit hladem nebo donutit, aby ostrov opustila. Ta hrstka s Kolumbem pozůstalých, a k tomu ještě nemocných nemohla se odvážit z tábora do okolí tak rozeštvaného. Pomoc nepřicházela a ke všem nehodám a strastem hrozil se připojit hlad.

Když nedostatek počínal být již děsivý a hrůza hladu přepadala bezradné trosečníky, dostalo se Kolumbovi podivného vnuknutí, jež svou povahou odpovídá jeho duchu,

kteří s takovou zálibou se oddával hloubavému pozorování přírody. Jeho prozíravost a předvídavost, jež mu vynesly pověst kouzelníka, s vyššími mocnostmi spolčeného čaroděje, vyplývaly z citlivého vnímání a pronikavého soudu o smyslu vůkolních i předchozích příznaků a změn, které bystrému pozorovateli a hlubokému rozjimači dávaly tušit ukrytou jsoucnost nebo blízký vznik úkazu jiným netušeného. Přesto však zůstává cosi podivného a tajemného v kritických okolnostech, za kterých se duch Kolumbův takto projevuje. Kolumbův syn Fernando zapsal v pamětech o svém otci zvláštní příhodu, které byl očitým svědkem.

Z hvězdářské znalosti a zkušenosti admirál předvídal, že za tři dny nastane úplné zatmění měsíce, a to v prvních hodinách nočních. Podnícen okamžitým nápadem, svolal všechny okolní kaziky, s nimiž měl smlouvu, k velikému shromáždění a skrze tlumočnicka k nim promluvil takto:

»Uzavřel jsem úmluvu s vámi a dostal jsem svému závazku; ale vy jste se zachovali nevěrně, dané slovo jste nectně zrušili a hodláte nás, kteří jsme vašimi hosty, vymořit žízni a vyhubiti hladem. Ale Bůh, jenž je nad námi, Bůh spravedlivý, který dobré odměňuje a zlé tresce, zná vaše nelidské úmysly a zahořel hněvem na vás. Neúrodou, hladem a hrůzou moru vás postihne, jestliže neupustíte a setrváte ve zlém. Abyste pak uvěřili mé výstraze, uzříte znamení na nebi: jasný měsíc se zachmuří a pozvolna zhasne na předzvěst hrozného trestu, který vás očekává.«

Děsivá předpověď mnohé polekala, jiní se jí smáli, ale všichni byli zvědaví a dychtivě čekali, co se ukáže. Noc byla jasná a tichá a úplněk měsíce ozařoval shromážděné zástupy Indiánů, které k němu napjatě vzhlížely. Pojednou spatřili, kterak se jasné světlo stmívá, jak se nachově kalí a jak se černý stín pozvolna sune po měsíční tváři, která se

tratí a hasne. Přibývající temnotou se rozlehly zděšené výkřiky a žalostné vytí. Houfy se splašeně rozutíkaly a ve chvílce se hromadily kolem lodí zástupy ustrašených s náručemi potravin a všichni prosili Kolumba, aby se u svého Boha za ně přimluvil, a zaříkali se a slibovali, že od nyníška mu budou ochotně donášet, čehokoliv požádá.

Kolumbovi se zželelo těch uděšenců. Na jejich úpěnlivé prosby jim slíbil, že půjde, aby se za ně u Boha přimluvil. Sám jsa pohnut a rozechvěn, uzavřel se ve své světničce, kam za ním s okolních úbočí a strání doléhal divý nárek, úzkostné vytí a volání ustrašených divochů. Zatmění přibývalo, tma co chvíli houstla a přikryla zemi, když měsíc úplně zmizel. Kolumbus vystoupil ze své samoty a zvěstoval utichlým zástupům, že Bůh, kterého za ně prosil, ho vyslyšel a slituje se nad plačícími, dostojí-li svému slovu a budou plnit, co slíbili. — V tu chvíli úzký srpeček světla vycházel z černé záclony stínu, pozvolna přibýváje. Týž měsíc, který byl záchranou Mendezovi, zachoval i Kolumba před záhubou. — Utichlý nárek propukl v nevyličitelný jásot. Všichni padli na tvář, »chválíce Boha křesťanů«, o němž mluvili jen s největší bázní a úctou.

Hrozivé následky zlotřilosti Porrasových odběhlíků byly zažehnány. Strašidlo hladu zahráno, ale měsíce marného vyhlížení a nekonečného čekání se neukracovaly. Uplynul bezmála rok, co trosečníci lodí vehnaných na mělčinu této krásné, ale nikomu neznámé zátoky čekali na svou spásu. I trpělivost věrného hloučku došla a neutěšitelné, bezradné zoufalství obracelo zlověstné pohledy za admirálovými pobídkami a sliby, které se nenaplněovaly. Ti, kterým jeho obětavost a laskavá péče zachránila zdraví, povolili nevraživému našeptání ranhojiče, který zanevřel na admirála, že bedlivě prohlížel a zkoušel jeho léky. Umluvili spiknutí

horší všech předchozích: byli připraveni, že admirála zavraždí, zmocní se zbylých člunů a všech věcí a uniknou z toho strašlivého zakletí. Úmluva zůstala utajena a Kolumbus neměl potuchy o nebezpečí tak blízkém. Noční hodina přepadu byla již stanovena a zbraně pečlivě skryté přichystány. Smrákalo se a šerem večera, který se snášel na obzor, pojednou zasvitlo cosi jako plachta plující lodí. Jakmile ji spiklenci zpozorovali, zalekli se svého úmyslu a zanechali ho. S rostoucím napětím pozorovali plachetnici, která se blížila, až zakotvila v zátoce na vzdálenost od tábora.

Radostný jásot potuchl v pochybnostech, když viděli, že loď zastavila tak daleko a nedoplula. Se smíšenými pocity vyhlíželi a bedlivě střežili každý pohyb záhadných hostí. Byl spuštěn člun a ve chvíli připlul až po bok troskám. Člunaři požádali, aby jim s paluby hodili provaz. Když se jim vyhovělo, přivázali naň soudek vína a půlku nasoleného vepře. Věru štedrá nadílka pro posádku čtyř korábů, která bezmála rok tu čeká o hladu na pomoc. Velitel člunu nabodl na hák provazu ještě dopis pro admirála a tak jej doručiv, odrazil od korábu a čekal opodál na admirálovu odpověď. Byl to Diego Escobar, jeden z bývalých spřeženců Roldánových, který pod Kolumbovou správou byl pro zradu odsouzen k smrti, ale Bobadillou byl z vězení propuštěn a osvobozen. Příchod takového vyslance byl jen urážkou admirála a nesliboval mnoho dobrého.

Guvernérův dopis byl samá zdvořilost a vytáčka. Velice litoval nešťastného admirála a trpce želel, že nemá v přístavě korábu dostatečné velikosti, aby mohl odvéztí jej i všechen jeho lid. Ale jak se naskytne příležitost, bez meškání mu pošle takovou loď. Soudeček vína s půlkou vepřika byl jako pečetí té upřímnosti a vřelého zájmu.

Kolumbus psal Ovandovi odpověď. Podal mu stručnou

zprávu o svrchované bídě svého postavení a naléhal, aby se s pomocí neotálelo, dokud není pozdě. Po ten čas člun stál nepohnutě opodál. Trosečníci se snažili něco vyzvědět a kladli otázky, ale z člunu nikdo ani hnutím neodpovídal. Jakmile admirálův list byl zapečetěn, loďka zajela k boku trosky, přijala dopis a rychle se vzdálila ke korábu, který ihned vyzdvihl kotvy a ještě za noci zmizel.

Když se rozednilo, obzor byl opět pustý a prázdný. Tajemné chování Escobarovo, zaryté mlčení jeho plavců, ve všem bylo cosi přízračného a budilo zdání pouhého snu, je-muž se chtělo nevěřit, který však budil nepokoj a podezření. Šeptalo se, že guvernér admirála nenávidí a že ho tu nechá bez pomoci hynout, aby se ho zbavil a tak si zajistil naději na vladařství trvalé. I Kolumbus měl podobný dojem a považoval Escobara za pouhého vyzvědače, kterého Ovando vyslal, aby zvěděl, zdali nepohodlný admirál, jež tak dlouho zůstavil útrapám a nebezpečí opuštěnosti, je posud na živu. Nedal však své pohoršení najevo a hleděl zapudit úzkost a nejistotu svého lidu radostným ujišťováním, že Ovando se mu zaručil, že co nevidět vyše sem koráby a všechny je odtud vyprostí. Měl na paměti i své odběhlíky a buřiče. Snažil se využít Escobarovy návštěvy i k tomu, aby je nadějí brzkého osvobození opět získal a přiměl k návratu do tábora. Velmi mu záleželo na tom, aby učinil přítrž jejich ničemným potulkám a upokojil okolní pohoršené obyvatelstvo, dříve než se s ostrovem rozloučí. Vyslal k buřičům dva své důstojníky s radostnou zprávou a s nabídkou úplného odpuštění, když slíbí admirálovi poslušnost a vrátí se do jeho tábora.

Vzbuřenci se usadili v nedaleké indiánské vesnici asi na čtvrt míle od pobřeží, kterou překřtili jménem Sevilla. Anglické panství dávno již vyhladilo všechna stará španěl-

ská pojmenování na Jamajce. Jedině tato ničemná Sevilla zůstala jako na věčnou paměť zpronevěry a pronásledování, jež admirál ode všech sevillských vytrpěl.

Když se poslové k buřičům přiblížili, Porrás jim vyšel vstříc, a vzav je v ústraní, rozmlouval s nimi a vyjednával, aby ostatní neslyšeli a lákavou nabídkou nebyli snad zvábeni k návratu. Poradiv se pak ještě s několika důvěrníky, aniž ostatním co oznámil, vzkázal admirálovi, že se k němu vrátí, dostane-li se jeho přívržencům příslušného podílu ze všech věcí, které byly získány obchodem s Indiány a které admirál má posud ve své moci. Kdyby však jejich žádosti nebylo vyhověno, nebudou o nic vyjednávat a pomohou si násilím. S takovou posly propustil.

Sídlo se v pytli neutají, a tak i Porrásova rozmluva s vyslanci vzbudila mezi »sevillskými« plno řečí a dohadů tak nepříjemných, že Porrás byl nucen uchýlit se k nejzoufalším podvodům a výmyslům, aby rozruch nějak utlumil. Noční příjezd karavely byl prý jen přízrak, pouhé admirálovy čáry a kouzla, v kterých se ten čaroděj dobře vyzná. Kdyby to byla skutečná loď, byl by admirál jistě na ní odplul. Ale to jen tak nastrojil, aby nás přivábil a znovu si podrobil. Ale nedejme se! Je jim patrně zle. S takovou troškou se snadno vypořádáme, a pak všechny zásoby budou naše, zmocníme se zlata i samého admirála a pak už si poradíme.

S takovou vytáhl Porrás proti admirálovi a poslal mu výzvu k boji. Kolumbus byl nemocen a ležel v bolestech. Užasl, když se dověděl, čeho se Porrás odvažuje. Vyslal Bartoloměje, aby s těmi pošetilci moudře promluvil a přivedl je k rozumu. Ale Bartoloměj, spíše muž činů nežli slov, spěšně shromáždil na padesát ozbrojenců a vytáhl proti opovázlivcům. Přiblíživ se na dostřel k buřičům, vyslal posly, aby vyjednávali. Ale pýchou opilý Porrás jim

zabránil v přístupu. Stojí v čele své roty, chlapíků osmah-
lých a dlouhým pobytem ve volnosti ozdravělých a otuži-
lých, vysmíval se Bartolomějovi a jeho vyzáblým peciválům,
zežloutlým pijákům lektvarů a hrdinným mucholapům.
Nadutec nepovážil, že na množství, na které spoléhal, tak
nezáleží: duch často že více zmůže než hrubá moc a ve vě-
domí spravedlnosti a práva je také síla nemalá.

Povstanci povzbuzeni výsměškem nečekali na útok a
s divým řevem »Na smrt! Na smrt!« vyřítili se na nepřátele.
Šest se jich vrhlo na obávaného Bartoloměje, aby ho zmo-
hli. Ale již při první srážce padl ten silák, jemuž Bartoloměj
kdysi svěřil zajatého kazika Kvibiána. Vzápětí se válel
druhý i třetí útočník u nohou Bartolomějových. Tu sám
Porrás udeřil ranou tak prudkou, že hluboko zařal v štít,
až meč zajel Bartoloměji do ruky, v které držel puklěř.
Zbraň pevně uvázla ve dřevě štítu, a než ji útočník vy-
prostil, Bartoloměj ho uchopil a s pomocí několika blízkých
pevně svázal.

Když buřiči viděli, že jejich náčelník byl zajat, dali se
ve zmatku na útěk. Bartoloměj jich už nestíhal, obáváje se
útoky Indiánů, kteří stáli opodál ve válečném šiku a s úža-
sem hleděli na bitvu bílých mužů.

Bartoloměj se vítězně vracel do tábora, odváděje spouta-
ného Porrása a několik zajatců. Z admirálova lidu byli
pouze dva poranění. Bartoloměj se brzy uzdravil, ale sta-
tečný kapitán »Galiciena« byl bodnut do slabin a přes
všecku Kolumbovu péči svému zranění podlehl.

Ztrátou náčelníka buřiči zkrátli a uznali za dobré se po-
drobiti. Poslali admirálovi prosebný list, aby je přijal na
milost. Vyznávali se ze svých zločinů, slibovali a s hrozným
zaklínáním se zapřísahali, že budou admirála poslušni a zů-
stanou mu věrni.

Kolumbus, pamětliv útrap, kterých s ním zakusili, slito-
val se nad nimi jako nad pobloudilci a s obvyklou velko-
myslností jim odpustil. Usadil je na blízkém ostrůvku pod
vedením jednoho ze svých kapitánů, aby předešel sporům,
jež mohly propuknout, kdyby ty nevyvětralé divochy pustil
na loď. Pouze jejich náčelníka Francisca Porrása podržel
ve vězení, aby ve Španělech odpovídal za své zločiny.

Tím byla dovršena míra útrap a běd, které Kolumbus
vytrpěl za dlouhý čas krušného zajetí v samotě mezi mo-
řem a zemí. Více než rok uplynul, když k nevystižitelné
radosti Kolumbově, k jásotu všeho jeho mužstva se konečně
naplnila naděje lidsky tak nesmyslná: do zátoky Santa
Gloria vepluly dvě lodi.

Dne 28. června roku 1504 vstoupil Kolumbus na palubu
korábu vystrojeného na jeho vlastní útraty Diegem Men-
dezem a za ním všichni jeho věrní přátelé. Ostatními obsa-
zena byla loď vypravená gubernátorem Ovandem .

I na této cestě odporné větry a divoké bouře zůstaly mu
věrny a déle než měsíc ho zdržovaly, než doplul k Espa-
ňole. Věc věru hodná paměti: plachetnice dovedně řízené
a vystrojené zkušenými plavci potřebovaly více než měsíc
na cestu, kterou Diego Mendez proplul s dvěma nepatrnými
veslicemi ve čtyřech dnech!

Konečně 13. srpna vepluly koráby do ústí Ozamy a za-
kotvily v San Domingu.

Z Á P A D

Pověst o dalekých podivných cestách a dlouhých strastech trosečníků v neznámém zálivu, která předcházela v San Domingu příchod Kryštofa Kolumba, připravila mu na Española slavné uvítání. Zkušení námořníci hleděli s podivem na neohroženého, nepředstiženého plavce a všecken lid s nadšením a úctou zdravil muže, jemuž ani nemoc, ani přestálé hoře, ani pokročilé stáří, ba ani utrhačné řeči a pomluvy neubraly na vznešenosti. Guvernérův náměstek v čele hodnostářů vyšel mu naproti a uvedl ho do vladařova domu. Toho dne mezi shromážděnými při dvoře Ovandově byl i neznámý tehdy jinoch, devatenáctiletý Fernando Cortez, který se po patnácti letech stal slavným dobyvatelem Mexika, přebohaté říše Inků, od jejichž prahů se Kolumbus právě vracel, nepřízní osudu zahrán.

Ačkoliv guvernér předstíral vůči svému hostu srdečnost a choval se s náramnou zdvořilostí, nedovedl zakrýt hlubokou nedůvěru a řevnivost. Byl ustanoven pouze na dvě léta a nevěřil, že admirál zapomněl svých práv a že se nebude o ně ucházeti. Užíval každé příležitosti, aby hanebně zkrácenému admirálu všech moří a potvrzenému místokráli Indií zdvořile ukázal, kdo je skutečně pánem na Española. Vyzvídal o Kolumbových objevech a svojil si právo být zpraven o všech úmluvách uzavřených na Jamajce, která prý náleží do oblasti jeho vladařství. Vyzádal

si zajatého zrádce Porrasa a propustil jej na svobodu, aniž ho vyšetřoval. Mluvil dokonce o potrestání těch, kteří se chopili zbraní k obraně admirálově. Kolumbus, potlačuje hněv, odhodlán vytrpěti každou křivdu i urážku, toliko se usmál a pouze podotkl, jaká by byla autorita admirálova, kdyby nesměl potrestati vzpouru na vlastní lodi. Guvernér s líbeznou tváří a s velikou uhlazeností připomněl, že jen vykonává právo v okrese svého správcovství. Milostivě upustil od vyšetřování věrných stoupců Kolumbových a odeslal Porrasa do Španěl, aby byl vyslýchán před soudem, kterému přísluší právo rozhodovati o záležitostech osad.

Pobyt v San Domingu poskytl Kolumbovi věru málo radosti a úlevy. Za léta jeho nepřítomnosti druhdy překrásná, rajská Española pod správou hrabivých a ukrutných vladařů se proměnila k nepoznání. Bylo mu hořko a nevýslovná žalost kormoutila duši nad zkázou toho nádherného ostrova, jehož líbezná vláha nasákla krví jeho dětí. Hlasy, jež ho volaly s onoho břehu moře Temnosti, hlasy touhy po Světle, které jim chtěl přinést, proměněny v žalostné úpění a kletby, drásaly jeho duši.

Proslulá výprava Ovandova přivezla na sta rozličných dobrodruhů, stejně žádostivých náhlého štěstí. Sotva vystoupili z lodí, již spěchali do hor s tlumokem sucharů a mouky na zádech a s lopatkou a špičákem na rameni. Zaviděli šlechticům, kterým sloužící nesli jejich potřeby, a zejména těm, kteří měli koně, živě si představujíce, jaké množství pokladů, jaké bohatství poberou takoví šťastlivci. Domnívali se, že zlata bude jako padanek a že postačí jen sbírat a plnit pytle a kapsy. Ale jak se zklamali: beze znalostí i dovednosti jen tak podle zdání hmoždili se celé týdny s kopáčem a lopatou. Nadšení, zásob i sil valem ubývalo a připravené váčky zůstávaly prázdné. »Ze své práce«, píše

starý kronikář, »měli notný hlad a rychle zažití, ale zlato žádné«. Na duchu skleslí, hladem zmoření a vyčerpaní se smutni vraceli cestou bývalých nadějí do San Dominga, množíce počet ubožáků, kteří se tu potloukali, toužebně vyčkávající, kdy se jim poštěstí, aby se přitřeli na některou z lodí, plujících do Španěl. Mnozí se pustili nazdařbůh, kam je oči vedly do neznámých končin, kde hynuli útrapou dlouhých cest v nezvyklém podnebí a trpěli horečkou, takže jich zakrátko na sta pomřelo.

Aguado, Bobadilla a posléze Ovando: jména tří postupně dosazených dozorců nad Kolumbem, jména tří žalostných reformátorů jeho díla, jména, která znamenají stupnici utrpení, hrůzy a zhouby v dějinách španělských Indiánů. V spravedlivém rozhořčení nad krutostí otroctví, jakým Bobadilla opovázlivě ujařmil nebohé ostrovany, královna rozkázala, aby všichni Indiáni byli prohlášeni za svobodné. Jakmile to bylo oznámeno, robotníci zlatých ryžovišť a bání se rozutekli a vzpouzeli se pracovat. Na Ovandovy nářky, že volnost Indiánů znamená zkázu osad, králové dovolili, aby byla vyhlášena pracovní povinnost, avšak toliko za mzdu řádně a poctivě vyplácenou. Ale pod zástěrou této námezdné práce ukládána byla břemena daleko těžší a rozmohlo se ukrutenství, které daleko přesahovalo trýzeň roboty z časů Bobadillových. Hrabiví a suroví podnikatelé nutili ubohý lid, pravidelné práci nezvyklý, k práci bez oddechu a o bídné stravě. Ubožáci mřeli hladem nebo vydechli pod nelidskými ranami doháněčů a mnozí si brali život, aby ukrátili nesnesitelná muka. Kdo přečkal živ smluvenou lhůtu a směl se navrátit domů, vysílen přestálou námahou, zahynul v pustinách daleké cesty. »Nacházel jsem jejich mrtvolu vyhublé na kost«, píše starý kronikář, »a jiné ubožáky jsem vídal ležící pod stromy podle cesty, jak těžce chroptěli, a opět

jiné, kteří sténající mdlým hlasem „hlad! hlad!“ bédně dokonávali.«

Obyvatelstvo se stěhovalo, štváno s místa na místo jako zvěř. Zhoubnému dílu spekulantské hrabivosti a lakoty napomáhaly nemoci a bída a vršily je trestné výpravy, jež Ovando vedl i pro pouhé doslechy o vzpouře nebo o povstání. Jeho vojáci pustošili krajinu ohněm i mečem, nešetříce ani žen, ani dětí, ani ctihodného stáří. Na tisíce jich povraždili nebo utrýznili v mukách ďábelsky nastrojených. Tak zahynul i jeden z pěti velikých knížat ostrova, kazik Kotabanama, kterého Ovando přivlékl spoutaného v řetězech do San Dominga a dal na náměstí potupně oběsit jenom proto, že hájil svou vlast proti sveřepým vetřelcům.

Avšak největší ohavnost spáchal Ovando na krajině xaraguánské, té končině, která kdysi tak štědře hostila a pohádkovou krásou i půvabem svého lidu okouzlovala admirálova bratra Bartoloměje. Podiv a úcta k bílým lidem, k nimž lnula zejména královna této krajiny, zaujatá pro vše vznešené a krásné, přivedly šťastný a důvěřivý ten lid v nejžalostnější zkázu. Zatvrzoval se, když prohlédl, že je přelstíván, a pamětliv svých svobod, vzpíral se vynucování poplatku, jemuž rozuměl jako dobrovolné dani náklonnosti a úcty. I docházelo k častým třenicím a půtkám mezi Španěly a podřízenými pohlaváry, až vznikla pověst o dalekosáhlém spiknutí a o chystaném povstání. Ovandovi takové zprávy úplně dostačily, jestli mu nebyly záminkou vítanou. V čele čtyř set ozbrojenců, mezi nimiž bylo na sedmdesát jízdních, vydal se na pochod do Xaraguy. Kraj zastihl pokojný, beze známky jakýchkoliv nepřátelských příprav. I předstíral, že vyjel toliko na okázalou přátelskou návštěvu, aby pojednal o záležitostech poplatku.

Krajině vládla královna Anakaona, sestra zemřelého ka-

zika Behechia. Po zvyku svého dvora uvítala vzácné hosty. Vyšla jim vstříc v průvodu svých hodnostářů, jež předcházeli zástup kvítím ozdobených tanečnic, které sborem prozpěvovaly, mávajíce do rytmu palmovými ratolestmi. I všichni podřízení pohlaváři a náčelníci se tu sešli slavnostně vystrojeni, aby se návštěvníkům poklonili. I byly hostiny a radovánky, zpěvy a tance a malebné reje se střídaly se zábavnou hrou a divadly po kolik dní. Studené srdce Ovandovo krylo svůj černý záměr obvyklou dvorností a líčenou laskavostí. V náhradu za takové pohostinství guvernér pozval královnu s její dcerou a s předními dvořany na malou ukázkou válečného umění svého vojska, zahájenou turnajem jízdy. Když všichni usedli v dychtivém očekávání vzácného divadla a když náměstí vůkol se naplnilo prostomyslnými zvědavci, jezdci s vytasenými meči se rozjeli — a na dané znamení se vyřítili na husté zástupy nahých a bezbranných diváků. Hrůza a strašlivý zmatek! Davy zděšených se daly na útěk, ale v zoufalé tísní se sami poráželi, padali jeden přes druhého, dupání kopyty koní, rubání meči a bodání ostrými píkami. Na sta se jich válelo dokonávajících v mukách strašlivých ran. Skupina pohlavárů se utekla do blízkého domu, kde je však vojsko obklíčilo, přepadlo, a přivázané k podstřešním trámům ukrutně mučilo, až ubožáci v nesnesitelných bolestech raději vypověděli, k čemu je vrahové nutili a co potřebovali k záchraně své cti: že totiž s královnou osnovali spiknutí a chystali vzpouru proti cizincům. Nato byl dům zapálen a všichni nešťastníci v něm uhořeli.

Královna, laskavá a štedrá hostitelka, byla svázána a odvečena do San Dominga. Tu ji bídící na oko vyšetřovali, usvědčující ji výpověďmi, které vymučili na jejích poddaných, a odsoudili ji na smrt. S velikým povykem byla

vyvedena a se surovou ukrutností oběšena těmi, které vždy ctila a jimž dala tak mnohé důkazy upřímné náklonnosti a přátelství.

Po tomto krvavém zločinu Ovando po šest měsíců plenil a páčil a hubil všecku krajinu královninu, »rozšiřuje pokoj a bezpečnost«. Na památku svého díla založil a vystavěl na břehu krásného jezera xaraguánského, zardělého prolitou krví, chrám ke cti Panny Marie pravého pokoje — Santa Maria de la Verdadera Paz!!

Tak zahynul zhanoben a surově zašlapán »zlatý květ« ostrova Haiti, krásná Anakaona, kouzelná královna a sama píseň těchto rajských končin, nad nimiž Kryštof Kolumbus nadšený krásou a opojen balsamickými výdechy průzračného ovzduší, jež tak »připomínalo jaro v Andalusii«, snil a doufal v rozkvět a slibné příští krajin tak záhy podlou hrabivostí obrácených v truchlivé divadlo zkázy. Z patera království, z pěti početných kmenů domácího lidu nezbylo nic. Vichřice krátkého času navždy rozvála sloupy modravých dýmů, utěšeně vystupujících z malebných zahrad úrodných dalekých planin. Španělska zpustla. —

»Od té doby, co jsem ostrov opustil«, píše Kolumbus v dopisu panovníkům, »šest sedmin původního obyvatelstva vymřelo ničemným a nelidským nakládáním. Někteří zahynuli mečem, jiní mrskáním a podobným ukrutenstvím, mnozí pak zašli hladem a bídou v horských pustinách, kam uprchli, nemohouce již déle snášeti trýzeň roboty, jaká jim byla ukládána«.

Žalost nad takovou zkázou i neutěšený stav jeho vlastních záležitostí nutily Kolumba, aby spěchal s odjezdem. Ovando, na oko vždy úslužný a dvorný, všemožně se přičiňoval, jak by mu ztrpčil pobyt v osadě a přitěžoval v starostech beztak velmi tísnivých. Konečně se podařilo zakou-

pit loď a opravit i koráb, na němž se byli vrátili trosečníci z Jamajky. Když byl Kolumbus opatřil a ze svých důchodů zajistil všecky, kteří se rozhodli, že zůstanou, vstoupil se svými věrnými na koupenou loď a druhou, svěřenou Bartoloměji, obsadil ostatními, kteří se chtěli vrátit do Španěl. Zaplatil jim výlohy cesty a poskytl podpory i těm, kteří se mu nejhůře zpronevěřili, vyčerpav do posledka, cokoliv byl sehnal na penězích.

Dne 12. září se rozžehnal s Espaňolou a vyplul z přístavu. Sotva se vzdálili na dvě míle, prudký náraz větru zlomil velký stěžeň admirálovoy lodi až u paluby. Ale nehoda nepřiměla admirála, aby se vrátil. Přestoupil na loď Bartolomějovu, porouchaný koráb odeslal nazpět do přístavu a plul dále. Pokud se plavili mezi ostrovy, cesta byla obstojná, ale na širém oceáně vichřice a bouře je zchvátily a nepřestaly pronásledovat až do konce. Trápen zlou pakostnicí, zápasil s bouří i s chmurnými předtuchami, které zmítaly jeho duchem.

V sobotu dne 9. října vichřice rozlámala hlavní stožár a zakrátko jiná bouře je připravila o přední stěžeň. Měli před sebou ještě sedm set mil. Azory byly nablízku, ale Kolumbus jako lhostejný ke všem nehodám směřoval vytrvale ke Kastilii, až konečně dne 7. listopadu jeho zbědovaná loď zastavila v přístavě San Lucar de Barrameda.

VII

FINALE

POSLEDNÍ DNOVÉ A SMRT

Utrpení, hoře, nevděk, zapomenutí a posléze výkupná smrt: to byla v krátkosti žalostná náplň těch několika málo měsíců života, jež Kolumbovi zbývaly po návratu z poslední strastiplné výpravy. Připlul do Španěl jako trosečník na lodi polou ztroskotané, nikým neočekáván, nikým nevyzýván. V sevillském hostinci ulehl vyčerpán a nemocen, čekaje s netrpělivostí, až bolesti poleví, aby pospíšil ke dvoru, kde nikdo nebyl žádostiv jeho zpráv. Ta, která ho vybízela, aby k ní bez odkladu spěchal, která mu dychtivě a s účastí naslouchávala, která se těšivala jeho útěchou a rmoutila jeho žalem, v dlouhém utrpení dohasínala. Smrt jediného syna Juana, ztráta milované dcery Isabelly, vnoučka Miguela, dědice jejího trůnu, a pak hoře nad chorobyslností a nedostatkem domácího štěstí dcery Juany, provdané za habsburského arciknížete Filipa, to byly těžké rány pro citlivé srdce mateřské, jež uprostřed záležitostí panovnických nenalézalo chvíle důvěrné útěchy. Nevlídný listopad šeřil v hlubokou zádumčivost, která její zdraví podhlodávala. Sotva na několik hodin denně vystačovaly síly, jichž si vyžadovaly naléhavé potřeby jejího království.

V takovém stavu přijala královna i památný admirálův list, psaný v táboře trosečníků na Jamajce dne 7. července 1503 a donesený po tak podivuhodných cestách Diegem

Mendezem do Kastilie. Ještě jednou ožilo její nadšené oko, když s vroucím zájmem vyslechla zprávu i vypravování neohroženého vyslance, ale nemohla již nic podniknouti: duše odvrácená od věcí tohoto světa byla již ve své samotě s Bohem. Po čtyřměsíčním utrpení královna Isabella Kastilská zemřela dne 26. listopadu 1504 v Medině del Campo a s ní pohřbeny byly veškeré naděje Kolumbovy. Pozbyl své záštity, ztratil svou přítelkyni, duši spřízněnou, které v důvěrných rozmluvách svěřoval svá tajemství, své sny a záměry. Kromě několika důvěrných přátel stála za ním sama jediná, majíc proti sobě celé Španělsko. Duše, která ho chápala, která mu důvěřovala, odešla. Byl tu jen král, pro něhož Kolumbus vždy zůstával cizincem, janovským námořníkem ve španělských službách, kterému nikdy neporozuměl a nikdy nedůvěřoval.

Zpráva o Isabellině smrti došla Kolumba ještě v Seville, právě když psal svému staršímu synu Diegovi, který pobýval u dvora. V dovětku tohoto listu podává jasné svědectví své vzácné povahy. Z prvního dojmu zdrcující zprávy píše: »Ještě jednu věc, drahý synu můj Diego, musím Ti připomenouti: jest mi, abych duši královny, vladařky naší, z lásky a veliké oddanosti poručil Bohu. Její život, podle katolické víry vždy nábožný, byl ve všem vždy oddán Jeho svaté službě: proto také můžeme se bezpečit, že ji přijal ve Svou slávu, kam nedoléhají strasti tohoto světa plného bouře a svízelů. Je nám teď úkolem nejpřednějším, abychom se ve všem přičinili k službám králi, svému panovníku, a v jeho zármutku mu polevili. Jeho královská Milost je světskou hlavou křesťanstva. Vzpomeň si přísloví, které praví: když stůně hlava, i ostatní údové trpí. Proto všichni dobří křesťané mají se modlit za krále, aby požíval dobrého zdraví a dlouhého života. Zvláště my, kteří mu sloužíme,

jsme nad jiné zavázáni, abychom tak činili se vší vroucností a bedlivostí.«

Jak hluboký soucit a jaká oddanost vpravdě hrdinská, jaká důvěra ve spravedlnost a právo, která tak trpce měla být zklamána!

Krutá a dlouhá zima nemocnému Kolumbovi zle přitěžovala a poutala ho na lůžko. Jsa mdlý a bolestí trápený, sotva udržel pero. V noci, když muka polevovala, ukrádal z hodin potřebných spánku, aby vyřizoval své záležitosti. V starostech o osud svých plavců, kterým jejich mzdy posud zůstávaly nevyplaceny, píše, důtklivě připomíná a vzkazuje, ale sevillské kanceláře mají načas. Píše i ke dvoru o jejich bídě a přikazuje synu Diegovi, aby promluvil v jejich prospěch, ale nadarmo. Jeho důchody vážnou. Lodi se vracejí do Španěl s náklady zlata, ale nic nepřivázejí Kolumbovi. Poskytuje ze svého, aby alespoň nějak svým lidem v bídě ulevil, a tak často mu sotva zbývá na vyrovnání vlastních účtů. Musí vypomáhat oběma synům i bratru Bartoloměji a Diegu Mendezovi, kterým sevillská pokladna rovněž zůstává dlužna. »Dej pozor na vydání a mírni se v útratách«, napomíná v jednom dopise syna Diega, tísněn starostmi o tolikerá vydání, na která nezbývalo peněz.

List za listem posílá panovníkům: dlouhé zprávy o poměrech v osadách, o nesnázích v jejich správě, o potřebě a způsobu nebytných oprav; píše dopisy plné naléhavých připomínek a proseb — ale nepřichází odpověď žádná. Hlas jeho zaniká jako v prázdnotách. Věděl, že Porrasové i ostatní vzbouřenci, kteří mu o život ukládali, chodí si na svobodě a strojí pikle s jeho nepřáteli u dvora, zatím co doklady o jejich ničemnostech, s nimiž se musila porouchaná loď vrátit do San Dominga, posud nepřichází. »Nikdy nebylo slýcháno o takových špinavostech a ukrutenstvích, ja-

kých se dopouštěli ti ničemové suroví« — vzkazuje ke dvoru po synu Diegovi. — »Jestliže zůstanou od Jejich Veličenstev nepotrestáni, nevím, zdali který čestný člověk se ještě odváží vstoupiti do Jejich služeb v osadách«. Věděl, že poselství ode dvora týdně docházela do Sevilly, ale žádné se nestavělo u dveří admirálových: Kolumba jako by tu ani nebylo. V okovech trapné nemoci a ještě v trýznivějších nejistotách hrdina trpělivostí je zkoušen, vydán na milost a nemilost svým tajným pronásledovatelům, kteří jako hmyz užírají a mučí nehybného a bezmocného. Teď teprve poznal plnou míru neštěstí, jež ho stihlo úmrtím královny.

Jedinou útěchou je mu bratr, věrný Bartoloměj, který ho ošetřuje a slouží mu s láskou a oddaností tolikrát vyzkoušenou. S ním posílá tehdy sedmnáctiletého syna Fernanda ke dvoru, kde hodlá představití staršího syna Diega jako nástupce svých hodností a práv založených na smlouvách s korunou kastilskou. Poroučí Diegovi mladšího bratra a památnými slovy, dovolává se vlastních bratří, ukládá mu, aby vřele k němu přilnul: »K svému bratru se měj, jako se na staršího bratra sluší, aby se měl k mladšímu. Nemáš než toho a velebím Boha, že ti dal takového, jakého potřebuješ. Ani deset bratří by ti nebylo nazbyt, neboť i v štěstí i v neštěstí nenašel jsem lepších přátel nad své bratry«. Jaké to svědectví ušlechtilosti a ryzího srdce, jež vyznává nauku takové lásky, ale jaké to i zrcadlo samoty a opuštěnosti člověka v cizích službách, který vši svou věrnou oddaností nevyvážil trpkosti svého osudu!

Podle otcovy rady měl Diego odeslati pamětní spis a prosbu králi, aby ho jmenoval na místa s právy admirála a místodržícího Indií, jak smlouvy zaručovaly. Ale ani Diegovi se nedostalo žádné odpovědi. I domníval se Kolumbus,

že toto mlčení je patrně výrazem nelibosti, že král snad je dotčen, proč admirál se svými žádostmi nepřichází sám. Napsal tedy stručný omluvný list, velmi uctivý, ale i upřímný, v kterém si stěžoval na kruté bolesti své nemoci a posteskl si do ustavičných průtahů a odkladu ve svých záležitostech, které jsou vlastní příčinou jeho mučivé choroby. Nešťastník, zapomněl, že ta, která mu rozuměla a byla mu záštitou, již není mezi živými. Králi, kterého chtěl poohnouti svou bídou, odhalil neprozřetelně své ledví a sám se odsoudil. I tento list zůstal bez odpovědi. A od té chvíle mlčení se stalo na pokyn králův příkazem: mělo se do nekonečna odkládati a otáletí se vším, co se týkalo věci admirálových. Zbraň v pravdě ďábelská! Takový byl Ferdinand, za jehož útěchu, za jehož dobré zdraví a dlouhý věk prositi bylo Kolumbovi službou nejpřednější, bedlivou a vroucí!

Mezi osobami, jimž toho času Kolumbus svěřoval svá poselství ke dvoru, byl též Amerigo či vlastně Albergo Vespucci, neblaze proslulý nositel Kolumbovy zásluhy. Stojí věru za zmínku, co o něm admirál napsal v listě svému synu Diegovi: »Je to velmi dobrý a počestný člověk. Ale štěstí mu nepřálo, jako tak mnohým, a jeho úsilí mu nepřineslo prospěchu, kterého zasloužil. Byl vždy žádostiv, aby mi posloužil, a snažil se, aby mi u dvora prospěl.«

Posléze, roztrpčen mlčením dvora a znaven marnými pokusy o nepřímý styk, admirál se rozhodl, že se vydá ke králi, byť nemocen. Požádal sevillskou konsistoř, aby mu půjčila máry, na kterých přenášeli mrtvolu nedávno zemřelého arcibiskupa, poněvadž je tak chorý a takřka nehybný, že se nemůže vydati na cestu koňmo ani povozem. Ale v zasedání arcibiskupské konsistoře byla jeho žádost zamítnuta. Páni kanovníci nevěřili, že žadatel je natolik při penězích,

aby mohl zaručiti úhradu, kdyby se ta umrlčí nosítka cestou nějak poškodila, a raději mu je nepůjčili.

Dlouhý podzim a předlouhá zima, jen hoře a starosti, bolestná muka, a zvláště útrapy marného úsilí a beznaděného čekání. Teprve v květnu, když modré nebe zářilo nad Kastilií, když svěží vzduch sycený jarní vůní připomněl první blažené chvíle u břehů espanolských, Kolumbus pokřál a strojí se na cestu ke dvoru. Na zvláštní žádost bylo mu dvorskou kanceláří dovoleno jeti na mezku. Ve Španělsku bylo zákonem zakázáno užívatí mezků jinak než pro účely vojenské. Jaká milost prokázána tomu, který před nemnoha lety v slávě vítěze, v doprovodu šlechty blížil se středem jásajících davů k branám barcelonským! Nyní zapomenut, neznám, sklíčen víc nevděkem a strastmi než věkem a nemocí, putuje prachem cest, aby u dvora, kde ho nikdo neočekává, hájil svá ohrožená práva. Únavou a bolestí donucen zastavil se v Salamance, kde se ho ujal věrný Diego Mendez a pečlivě ho ošetřoval. Tak se trmácel, až konečně po několika zastávkách dospěl k cíli své cesty, do Segovie.

S příchodem ke dvoru oživly dávné vzpomínky; změna dvorského ovzduší zjistila jeho žal pro ztrátu duše, jež mu vycházela vstříc pohledem upřímné lásky, srdečného soucitu a hlubokého porozumění, kterých jeho sklíčenost právě teď bolestně postrádala. Ferdinand ho přijal s obvyklou zdvořilostí, s úsměvem blahosklonným, ale bez vnitřní účasti. Trpělivě vyslechl jeho vypravování, jeho stezky i žádosti, ale odpovídal jen slovy neurčitými, vytáčkami jalové laskavosti, a tak skončil slyšení, aniž co rozhodl nebo slíbil.

Kolumbovi šlo zejména o to, aby mu byla vrácena hodnost místokrále a náměstka Indií, potvrzená slavnou smlouvou, jejíž platnost přece nemohla záviset na pouhé libovůli: na

tom spočívala jeho všechna důstojnost i pověst. Nezáleželo mu tak na jeho uvázlých dýchodech a nedoplatcích; považoval je za vedlejší, ba dokonce je nabídl králi k volnému použití. Ferdinand byl ovšem dalek toho, aby Kolumbovi v jeho zaručených právech zjevně odpíral: blahosklonně je uznával, povzbuzoval Kolumba, aby se nepřestával o ně ucházet, ale v jeho prospěch nehnul ani prstem. Kolumbova záležitost byla odkázána zvláštnímu soudnímu sboru, který měl na starosti pozůstalosti po zemřelé královně. Ale dlouhé porady tohoto úřadu nevedly k ničemu. Tajný pokyn králův byl příliš znám, aby se někdo odvážil se mu zprotivit.

Kdykoliv se Kolumbus představil u dvora, král po každé jej přijal s touž vlídností a laskavostí a tak vyslechl i staršího admirálova syna Diega, když přicházel s žádostí, aby podle slova smlouvy byl po otcově smrti dosazen v dědictví otcova úřadu a hodností. Věru, Kolumbové si nemohli naříkat, že by se král k nim byl kdy nevlídně zachoval. Jejich osud byl vyřízen. Licoměrný panovník prováděl dál svou úskočnou hru, Kolumbově přimostí nikdy neuvěřitelnou. Admirál s příkladnou trpělivostí čelil nekonečným odkladům a průtahům, ale jeho peněžité prostředky i tělesné síly byly již vyčerpány. Nemohl již déle hradit útraty, jakých žádalo jeho důstojenství v královském sídle. I odešel do Valladolidu, kde dvůr nakrátko pobyl jako na přechodní zastávce. K útrapám duševním přidala se muka tělesná: bolestná dna se zhoršila a pustošila vychudlé tělo bez milosrdenství. Z útrpného lože se ještě jednou odvolal ke královi spravedlnosti: nemohl uvěřit úmyslným odkladům a opovrhování posvátnými právy. Neprosil již za sebe, ale za svého syna Diega. Žádal, aby ho král dosadil v náměstnictví, které se mu tak bezprávně odňalo. »Věc ta se týká mé cti. Ostatně, učíte, královská Milosti, jak za dobré

uznáte: přivolte, nebo zamítněte, jak Váš prospěch velí, a já se už se vším spokojím. Myslím, že nejistota, v kterou jsem neustálými odklady uvržen, je vlastní příčinou, že se má nemoc horší.«

Vypočítavý Ferdinand, nezměniv účastné tvářnosti, potají pozorně sledoval rychlé ubývání admirálových sil a čím dál svízelnější tíseň peněžní. I usoudil, že nadešla příhodná chvíle k snadnému rozuzlení. Nabídl Kolumbovi, aby se zřekl svých hodností a titulů v Novém světě a náhradou přijal panství v Kastilii s příslušným ročním důchodem. Ale objevitel zeměkoule jako před lety, když vyjednával se dvorem v pláni granadské, ani teď v bídě nemoci a hmotného nedostatku nepovolil v ničem. Zamítl s opovržením nabídku, která počítala, že zchudlému přijde vhod. Prohlédl ošemetnou hru královu, který, nejen že ho zbavil důchodů, ale chtěl nastraženou chytrostí zlehčit jeho zásluhy a obrátit ho o hodnosti a tituly, jež byly znakem jeho velkého činu. Poznal, že všechna další snaha a naděje v pomoc se strany Ferdinandovy je marna. V dopise věrnému příteli Diegovi de Dezovi, arcibiskupu sevillskému, líčí své kruté zklamání: »Zdá se, že milostivý král nehodlá splnit, k čemu se s nebožkou královnou — kterou Bůh povolal do věčné slávy — zavázal slovem a pečetí. Kdybych se tedy nadále ucházel o věc, které on si nepřeje, s větrem bych zápasil. Činil jsem, co se dalo učinit. Vše ostatní poručím Bohu, který mi byl v mých strastech vždy milostiv.«

A tak muž, jenž proměnil Španělsko v nejbohatší, nejrozsáhlejší a nejmocnější království křesťanstva, byl ponechán králem, který již nepotřeboval jeho služeb, v samotě svého žalu, v bídě své nemoci a sklíčenosti.

Ale do temnot beznadějnosti mu zasvitla nová jiskra, která vznítla zpuštěné nitro k novému zápalu. Doslechl,

že král Filip s královnou Juanou přišli z Flander, aby se ujali kastilského trůnu. Těšil se myšlenkou, že v Isabellině dceři nalezne přítelkyni a záštitu svých práv. Vyzval bratra Bartoloměje do Loreda, aby se tam zúčastnil slavného uvítání nových vladařů, aby se jim představil a odevzdal jim admirálov list, v kterém lituje, že pro nemoc se nemůže dostavit sám, aby jim prokázal oddanost a úctu. Nabízí jim své služby a doufá z jejich rukou v návrat svých důstojenství a práv. Nedbaje věku ani nemoci, ani přestálých útrap a zklamání, s mladistvým zápalem se smrtelného lože vyprávěl a rozmlouval o nových plánech a budoucích výpravách, jako by měl před sebou ještě dlouhý a jarý život. Bartoloměj se vroucně rozloučil s bratrem, kterého již nikdy neměl spatřit, a vydal se s poselstvím k novým vladařům.

Brzy po bratrově odchodu Kolumbova nemoc se náramně zhoršila. Chvilkový zápal valem zhasínal v prudkém útoku choroby a hodiny života spěchaly ke konci. Síly pozvolna prchaly. Pozoruje, že čas jeho se blíží, spořádal své vzdějnější věci. Ještě jednou přečetl svou závěť, a nenalézaje, co by v ní změnil, odevzdal ji královskému notáři. Prvorozeného syna Diega ustanovil dědicem svých důstojenství a práv, jež mají v jeho rodě přecházeti na nejstaršího po meči. Pamatoval i na své bratry, na mladšího syna Ferdnanda i na zaopatření Beatrice Enriquezové, jeho matky. Prikázal, aby každým rokem z jeho příjmů se ukládala částka do janovské banky, až by se neshromáždilo dostatečných peněz ke křížacké výpravě do Svaté země.

Duše k rozloučení připravená ještě jednou v podivné obsáhlosti svého vidění navštívila časy i dějiště svého pozemského života: postavy, děje, kraje, pohody i bouře, divukrásná daleká pobřeží, kde v mukách, jimiž sama se cítila

trýzněna, bědně dokonávali ti, kteří tajemným hlasem své odvěké touhy ji vábili přes propast vod; ti, jež bažila přivést k Světlu nového života, který proklínali. A mysl umírajícího stanula v myšlence poslední: marný, unikavý sen o zlatě, sen o vysvobození Božího hrobu, vášnivá touha celého jeho života zůstala nenaplněna.

Svědomitě tak uspořádat, co na tomto světě mu kázala spravedlnost a láska, a svou věc poručiv Bohu, veliký plavec obrátil zraky od věcí vezdejších k přístavu věčnosti, k němuž se co chvíli již blížil. Nic už nevěděl o tak málo slavném přijetí svého poselství k novým králům; nedošla ho již trpká zvěst, že Filip a Juana hodnost místokrále Indií, hodnost slavnými smlouvami mu zaručenou, už propůjčili jinému.

Umírající terciář oblékl roucho františkánské, jež tak často nosíval. Smířen s Bohem i s lidmi, posílen svátostmi, v přítomnosti několika věrných přátel s jasným duchem, s myslí odevzdanou pozorně sledoval modlitby umírajících, jež se za něho konaly, sám říká odpovědi. »In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum«, odpověděl hlasem slábnoucím. »Pane, v ruce Tvé poručím ducha svého.« To byla jeho slova poslední. Skonal, maje okolo sedmdesáti let věku svého. Bylo v den Nanebevstoupení Páně, 20. května roku 1506.

Z Á H A D A H R O B U

Veliký admirál oceánu a místokrál Indií zemřel v natátem lůžku pod střechou hospodskou. Okovy, jimiž se mu Španělsko odměnilo za dar nových zemí, za moc a slávu největší křesťanské říše, byly mu s modlitební knihou vloženy do rakve. Františkáni valladolidští doprovodili jeho tělesné pozůstatky do katedrály a po skrovném pohřebním obřadu uložili je v hrobce svého kláštera. Kruh se uzavřel. Ti, kteří se ho první ujali, když opuštěn a neznám stál před brankou rabidskou, poskytli mu i pohostinství poslední. Náhrobní kámen zapadl za Kryštofem Kolumbem a časem, jenž rychle ubíhá nad mrtvými, temnoty čím dál hustší houstly nad jeho památkou. Žádný z četných letopisců té doby se ani nezmínil o události, která se zdála patrně bezvýznamná. Teprve za měsíc poté se objevila zpráva právě tak stručná jako lhostejná: na rubu listiny odesílané králi připsal jakýsi písař, že »admirál zatím už zemřel«.

Lodi, kterým Kolumbus ukázal cestu, denně se rozjížděly k novým a slavným objevům, zatím co vítěz nad mořem Temnoty upadl v zapomenutí. Brzy nikdo o něm nevěděl, ano i čest a zásluha objevu je mu upřena. Rok po Kolumbově smrti vydal Martin Waldseemüller, rodem z Freiburgu, latinskou knížku pod názvem »Počátkové zeměpisu«, ke které připojil překlad Vespucciový zprávy o nových ze-

mích za oceánem. Považuje pisatele zprávy za původce objevu, dovolil si osudnou poznámku tohoto znění: »Končina objevená Amerigem Vespuciem, mužem učeným, měla by se právem jmenovati po svém objeviteli (!) zemí Amerikovou nebo prostě Amerikou, když názvy Evropy a Asie jsou svým původem jména ženská.« Těchto několik jalových řádek rozhodlo o jméně nového světadílu. Knížka se zprávami o nových krajích v málo letech se rozšířila v mnoha vydáních a s ní i jméno Ameriky vešlo v obecnou známost. Práva vlastního objevitele se nikdo neujímal: byl mrtev a zapomenut. Ale ani Amerigo Vespucci nikdy nevěděl o zásluze, kterou mu bez jeho přičinění a bez viny německý kosmograf připsal; nikdy nedoslechl o slávě, o které ani nesnil a která zvěčnila jeho nepatrné jméno. Zemřel v Seville »u veliké vážnosti« roku 1512.

V pozůstalosti po Fernandu Kolumbovi, prvním životopisci svého slavného otce, zachoval se výtisk Waldseemüllerovy knížky s mnoha poznámkami, patrně Fernandezovými, psanými na okrajích i na volných listech; ale je vskutku podivné, že tak pozorný čtenář a věci nad jiné znalý ani jediným znaménkem se nedotkl křiklavého omylu, jenž tak urážlivě křivdil slavným zásluhám jeho otce, kterých Španělsko tak záhy zapomnělo.

Žádný Španěl se necítil zavázán, aby vypsál život hrdiny plavce, který jeho vlasti prokázal tak veliké služby. Žádný ze španělských králů neoslavil jeho jména, ba ani se nestaral, kde leží jeho ostatky. Když se Španělsko obrátilo proti duchovním řádům a vypudilo i františkány, Rabida, první útočiště Kolumbovo, které ho získalo Španělsku, byla ponechána bez ochrany. Lupiči, tuláci a lid z okolí rozbírali a ničili, co zub času nezhlodal z této národní památky.

Ale ani v zapomenutí nebylo pokoje, kterého život objevitelův nikdy neokusil. Mnozí životopisci vypravují, že král Ferdinand ihned po Kolumbově smrti dal jeho ostatky přenést a uložit v Seville pod náhrobkem se slavným nápisem o dárci Nového světa Kastilii a Leonu. Ale z dochované poslední vůle staršího syna Diega se dovídáme, že rodina bez vůle a přičinění králova po třech letech vyzdvihla tělo Kolumbovo od františkánů a uložila je v kartuziánském klášteře Las Cuevas nedaleko Seville. Vdova po Diegovi doña Maria de Toledo po několika žádostech ke dvoru dosáhla svolení a roku 1541 převezla ostatky admirálovny do San Dominga na Española, kde byly uloženy v katedrále vedle hlavního oltáře. Avšak ani zde nedošly trvalého pokoje. Když roku 1795 podle smlouvy basilejské byla Española postoupena Francii, vévoda z Veraguy, dědic titulů a hodností admirálových, podle rozkazu, že ostatky Kolumbovy mají odpočívat v půdě španělské, převezl je do Havany. Dne 20. prosince v přítomnosti svědků vysokých důstojenství byla otevřena hrobka vedle hlavního oltáře katedrály a nalezeny zbytky olověné rakve s kostmi a zbytky zetleliny. Vše bylo pečlivě sebráno, uloženo do skřínky z pozlaceného olova, opatřené železnými zámky. Na druhý den po slavném rekviem byla rakev přenesena ve slavném průvodu na loď. Vlály četné prapory a korouhve, zastřené smutečními rouškami, rozléhaly se zpěvy a responsorie za výstřelů z děl a nejznamenitější z hodnostářů se střídali v nesení rakve. Přijetí na Havaně bylo neméně slavné. Rady vyzdobených člunů doprovázely pohřební loď a válečné koráby zakotvené v přístavě vypalovaly salvy z děl, vzdávající čest příslušnou admirálovi a generálnímu kapitánu loďstva. Skvělý průvod s ostatky se ubíral do katedrály. Biskup sloužil mši svatou a po slavném smutečním

obřadu pozůstatky Kolumbovy byly uloženy do zdi po pravé straně hlavního oltáře.

Když roku 1877 katedrála v San Domingu byla opravována, dělník zaměstnaný výměnou kamenů ve zdi na straně epištolní objevil v odkrytém výklenku kovovou schránku. Podle svědectví španělských nápisů byly tu uloženy tělesné pozůstatky vnuka Kolumbova Ludvíka. Nález probudil živý rozruch a zájem. Bylo hledáno i v protější stěně a nalezeny dva sklípky. Jeden prázdný, z něhož byla vyňata olověná schránka před lety převezená do Havany. V druhém výklenku našli kovovou skříňku uvnitř se zbytky kostí a hromádkou práchniviny, v které objevili stříbrnou destičku se zkratkovým nápisem, z něhož vycházela najevo překvapující zvěst, že schránka chová pozůstatky Kryštofa Kolumba. Kostí vyzdvižené roku 1795 z vedlejšího sklípku a odvezené s velkou slávou do Havany byly ostatkem Kolumbova syna Diega, který tu byl roku 1541 po boku svého otce pohřben.

Konec lidských osudů Kolumbových se podivně připodobnil jejich počátku. K nerozřešené hádce italských obcí o čest Kolumbova rodiště přibyl svár o slávu jeho příliš záhy zapomenutého hrobu. Ztraceno bylo bezmála všecko. Žádný z umělců v jeho době tak četných nezpodobnil jeho tvář. Nejisté jeho rodiště, nejisté osudy, nejistý věk života a posléze nejistý i hrob. Ti, kteří se svěrují toliko pravdě ověřených dokumentů, byli hotovi rozptýlit »legendu« o Kryštofu Kolumbovi a dokončit dílo započaté nenávisť Ferdinandovou k jeho geniu, kdyby svět, který jeho činem nabyt své celistvosti, nebyl svědectvím neodbytné pravdy o objeviteli, obrovitým předělu, stojícím na rozmezí věků.

ROZMEZÍ VĚKŮ

Když Kolumbus jistil, že objeví druhou polokouli světa, učení odpůrci mu odpovídali, že druhá polokoule světa je nesmyslný výplod pouhé fantasmie. Ale když ji přece objevil, s úsměvem prohlásili, »že byla už dávno známa.« — Sotva by se podařilo stručněji a výrazněji postihnout vlastní povahu staletých a dosud neutuchlých sporů o Kryštofa Kolumba, než jak to vyslovila právě uvedená anekdota. Není bez ironické příchuti, že jejím původcem je sám Voltaire, otec osvícených filosofů, jehož se dovolávají všichni vyznavači soběstačného lidského rozumu, všichni věřící vědy a bořitelé všech legend. Ale je zvláštní, že právě ti, kteří se takto spolehli na lidskou svrchovanost, kteří se jistí, že jednou zazvoní vítězným duchem o nejtvrďší klenby nebes a strhnou závoje všech tajemství, patrně přece nějak tuší meze, kterých jejich přesvědčení neuznává, a vzpírají se uvěřit události tak hlubokého a dalekého dosahu jako činu jediného člověka. Snaží se přesunout zásluhu objevu jaksimimo člověka, na cosi podle jejich přesvědčení většího a mocnějšího, než je pouhý jedinec. Jakési povědomí slabosti a nedostatečnosti člověka přece uvázlo i v tomto uctivačím všemocného rozumu, v tomto nezávislém dobyvateli všech tajemství a vnuká mu víru ve veličinu mocnější, v lidstvo. Pohlíží na objev jako na důsledek mnohého a dlouhého úsilí, jako na vítězství postupného pokroku plavec-

kých zkušeností a zeměpisných věd, které od poloviny patnáctého věku tak horlivě pěstovala portugálská královská námořní škola. »Kdyby nebylo Kolumba« — tak praví věřící postupného rozvoje — »dříve nebo později některý z odvážných plavců, jakých bylo v Portugalsku i ve Španělsku dosti, a nadto zkušenějších a učenějších, byl by dojista dokázal totéž.«

Ale pozornější čtenář našeho vypravování se snad pamatuje, s jakými neskonálními potížemi se potkala příprava první výpravy v Palosu. Kde byli ti »četní odvážlivci«, které ani královské sliby a vyhlídky na bohatou kořist nedovedly zlákat? Proč již z tak blízka se vrátila portugálská výprava potají vyslaná na západ podle zneužitých Kolumbových záznamů a dojista řízená jedním z těch »zkušenějších a učenějších«? To vše jaksi nenásvědčuje myšlence postupného pokroku! Ale především je asi v dobré paměti, co odpověděli Kolumbovi na jeho návrhy právě oni odborníci mořevedné akademie portugálské a jak málo později takřka týmiž slovy se vyjádřila universita v Salamance, proslulé středisko tehdejší vědy. Se vzácným souhlasem prohlásili jeho výklady i návrh za pošetilý nápad pobloudilé fantazie, za dobrodružný přelud a za holou nemožnost. Pro středověkou učenost svět byl již ucelen, ukončen a hotov, bez potřeby a naděje na jakékoliiv rozšíření. Pronikat za tajemství jeho pomezi bylo nad pomyslení: znamenalo hříšný zásah, lehkovážný pokus o průlom hranic pro vpád neznámých, děsivých mocností do světového řádu. Pomyslení, které nahánělo hrůzu. A kdyby Kolumbus nebyl měl vzácné přívržence své myšlenky právě mezi učenými dominikány, byl by se octl se svým návrhem před inkvisicí, která si ho začínala povážlivě všimati. Takové to bylo s vědou, která ve svém postupném pokroku, jak by se rádo myslilo, měla

k objevu západních zaoceánských končin již na dosah ruky.

Ale daleko snazší a úspěšnější než takto zlehčovati Kolumbův čin a zásluhu, bylo upírati mu ji vůbec. Vždyť Amerika byla již dávno před ním známa! Což nepřistáli Normané již v dávných dobách desátého věku u břehů za oceánem? A nedostihly tam kdysi ve století patnáctém lodi, jimiž se plavil český nebo snad polský námořník ve službách dánských Jan Školný? Ale bezděčný dotyk neznámého břehu z nevítaného zásahu větru a bouří je asi tak málo vědomý a záslužný, jako když dětské žvatláni vybaví hláskovou skupinu, v níž znalec rozpoznává slovo čínské. Věru, nikoho ani nenapadlo, by se vydal po stopách takových »objevitelů«, a jejich nedobrovolné výpravy propadly zapomenutí jako zlé sny, na které se nerado vzpomíná. Starobylá legenda o výpravě sv. Brandana za rájem pozemským patrně zachovala fantasií zabarvenou zkušenost těchto zapomenutých plaveb, které spíš naháněly tím větší hrůzy, než by vyzývaly k následování. Jediný Kolumbus rozpoznal skutečné jádro těchto bájí.

Stojí za zmínku, že ještě dnešní dějepravec objevů v knize z posledních let napsal větu, která je zrcadlem prapodivných jistot, z jakých vycházeli zavilí odpůrci Kolumbových zásluh. Doslova praví: »Snad se v lisabonských archivech jednou objeví, že Ameriku objevili Portugalci, a nikoliv Kolumbus. Ale snad to ještě potrvá nějakou dobu, než domnělý objevitel bude se svého vysokého podstavce sesazen.« — Věru snadno je obcházeti s takovými »snad«, kde se důkazů nedostává. Ale Edgar Prestage, spisovatel právě vydaného díla o »Portugálských průkopnících« by snad mohl vědět, že lisabonské archivy již dávno nejsou žárlivě strážným tajemstvím.

Ale nechť jsou námitky proti Kolumbovi i tak pošetile

zaujaté, nejsou bez určitého ospravedlnění. Podobně jako sytý hladovému nikdy neuvěří, nedomluví se ti, kteří stojí na rozličných základech, a každý hájí svou pravdu, kdyžže je pravda toliko jediná a rozum jeden. Vskutku, je cosi nepochopitelného v Kolumbovi, cosi mimo dosah toliko lidský, co soběstační rozumářští vykladači v nedostatku jiné opory svádějí na »dobrodružné štěstí, na pouhou náhodu, na nevědomý pud nebo na jakýsi předurčený osud«, aby se tak nějak vypořádali s jakousi dráždivou a nepovolnou nesnází, s jakousi neodbytnou mohutností Kolumbova zjevu, jež byla tak přitažlivou a přesvědčivou silou pro duchovně spřízněnou Isabellu, stejně jako příčinou podvědomé a posléze zřejmé nenávisti pro vypočítavého Ferdinanda. Tito dva jsou od prvopočátku jako představitelé dvou různých pólů, jsou jako typy dvojího pohledu na Kolumba a na genia vůbec.

Objevem Kolumbovým se naše představa a povědomí o světě, a v důsledku toho i povaha našeho myšlení a citění proměnily tak pronikavě, že je nám takřka nemožno se vpravit do stavu ducha člověka středověkého, do myšlenkových, a zejména citových důsledků jeho nevědomosti a nejistoty. Hrůzy, které byly středověkému člověku skutečné nebo při nejmenším nejisté, jsou nám pouhým jménem, jehož obsah se nenávratně vyprázdnil. Víme, co středověký člověk nevěděl, a je nad naši schopnost tuto nevědomost předstírat. Kolumbovi odpůrci, zlehčovatelé jeho díla, jsou bezděčnými svědky o tom, jak středověké smýšlení se od základu proměnilo a jak povědomí zeměkoule, dobyté za cenu činu vpravdě hrdinského, stalo se samozřejmostí jakoby odvěkou. »Protimyslné a nemožné« zásluhou objevu jako by rázem přešlo v »přirozené a zřejmé«.

Co přinášeli oni bezděční návštěvníci druhého břehu, vešlo ve známost leda pod jménem hrůzy. Člověk však neobstojí,

aniž pojmenoval, co vpravdě spatřil, co vešlo v oblast jeho poznání. Objev již svou povahou je v nerozlučné jednotě s jménem. Již tento naprostý nedostatek jména je důkazem neznámosti, nejsoucnosti druhého břehu pro evropského člověka před Kolumbem. Jméno je takřka prvním pozdravem, jež nese vstříc novému břehu, je jistotou, kterou upevňuje a přivlastňuje novou zemi poznání. Nemine ostrova, výběžku ani vrcholu, neopustí zálivu, úžiny ani říčního ústí, aniž jim vzápětí udělil názvy, a tak si je zajistil. Pramáno záleží na tom, že snad nevěděl, že se dotkl nového světadílu, nic nesejde na klamném jméně Indií, kterým nazval novou končinu: našel, co hledal, o čem byl ujištěn a k čemu vědomě směřoval. Vrátil se v plném vědomí svého objevu jako rozluštitel záhady, jako přemožitel pevnosti, který ostřím podivně bezpečné předtuchy rozřezal začarovaný kruh, jako průkopník cesty, po které se směle vydávali, kdo by se nikdy nebyli odvážili za pouhým dobrodruhem.

Zajisté, kulatost Země byla jednou z dávných domněnek o podobě světa; byla představou, které se nejméně chtělo věřit. Kolumbovi však toto starobylé zdání bylo jistotou bylo jádrem, bylo pákou myšlenky, na níž založil svůj plán. Věřící globu předcházel jeho objeviteli. Zůstává záhadou, odkud čerpal tuto jistotu. Jeho nemalé zeměpisné znalosti, kterým se současné vědění ukázalo spíše překážkou než nápomocí, jeho bohaté a dlouhé plavecké zkušenosti i sama vzácná bystrost jeho smyslů, to však zdaleka nestačilo, aby ho přesvědčilo. Jeho jistota spočívala jinde než v pouhém vědění, jež zkoumá a soudí z pouhého pozorování, a zkušenosti, a dokonce již nikoliv ve výsledcích současné vědy, která ústy lisabonského i salamanského shromáždění prohlásila jeho plán za fantastický přelud. Podnes věřící

pouhé vědy, kteří nedopouštějí počítati s činitelem nadroz-
umovým, iracionálním, spatřují v Kolumbově myšlence
podivnou směs věcné střízlivosti a fantastické romantiky,
mystického blouznění. Ale dílo, které vykonal a které má
tak daleký dosah, a je tedy nepopíratelně skutečné a pravé,
nikdy nebylo a nemůže být výsledkem jalového blouznění,
kořistí pouhé honby za přeludy, ale je ovocem úsilí a práce
ducha vpravdě osvíceného. Za pouhé přeludy fantasie nikdo
život nenasadil. Toliko jistota má takovou moc a nelze
pochopiti Kolumba, nepřipustíme-li tajemství, v němž byl
svou věrou založen. Bystrá a věcná pozorování, jejichž
pronikavost udivuje i jeho odpůrce, prozařovalo vstříc jim
vycházející světlo víry, v němž se mu jevily důsledky pou-
hému úsudku unikající a nedostupné. A takto, ačkoli v dě-
le, nedovedl podat o tom důkazů, jakých si žádali salamanští
učenci. Proto však ještě měl sílu přesvědčujícího slova,
kterým získal ty, kteří nepovažovali své doby dostupný
důkaz za argument poslední, a uvěřili mu nikoliv z lehk-
ověrné bláhovosti, ale přemožení silou tak pevného přesvěd-
čení. Ostatně později nejednou dokázal svou věrohodnost,
odvažuje se ze svých pozorování náhlých jakoby vnuknu-
tých závěrů, jimiž předstihl výsledky vědy daleko pozdější.
Toto vpravdě vědecké počínání, na kterém básník uhájil
svůj příslušný podíl, tato schopnost pronikati v samu po-
vahu věcí a předvídati skrytá tajemství, vynesla mu u těch,
kteří nejednou byli svědky naplnění jeho odvážných před-
povědí, pověst čaroděje a kouzelníka.

Soběstačnému rozumu překáží Kolumbova živá a hlu-
boká víra, která je ovšem v neporovnatelné rozepři se spo-
léháním v pouhý rozum. Zde věda — tam víra. Ale právě
v ní byla založena jeho poslední jistota, jistota objevitele,
jistota básníka i vědce zároveň. Tu byla věda Salamanky,

středověká věda založená v neotřesitelných autoritách, jež
považovala jakoukoliv myšlenku protivící se názorům staro-
věkých učenců za sen a fantasií — a proti ní stojí Kolum-
bus se svou básnickou prozíravostí, s jemnou vnímavostí
a pozorovatelskou vášní prvního novodobého badatele, zba-
venou pout a přehrad pouhé slovní učenosti. Bystrými
smysly pozoruje, rozjímá a rozvažuje nezávisle na autori-
tách, proniká k podstatě a zákonitosti výstavby. Jeho zví-
davý duch nespřádá ze starých hotových poznatků a do-
myslů, ale odvážně se noří v novost jevů. V tom je podstata
jeho rozporu a neúspěchu v Salamance. Světlem víry osví-
cený realista se zdál dogmatickým vykladačům pouhých
textů dobrodružným fantastou a planým mluvkou.

V ztrnulosti středověké vědy přírodní, zakleté do slov
autorit, vskutku již nebylo naděje, že začarovaný kruh
bude proražen. I největší odvážlivci se nespouštěli s do-
hledu břehů. Nejen autority, ale všecko smýšlení se děsilo
Kolumbovy myšlenky jako hříšné opovážlivosti. Předsudky,
nedůvěra, pomluva a posléze záští a úskočná nenávisť jsou
úskalím a průvodci jeho cesty. Ale nepokojný duch, když
jednou došel své jistoty, je odhodlán postaviti se sám proti
všem. Jeho vytrvalost roste nesnázemi, jež překonává s hr-
dinskou trpělivostí, vypěstěnou tvrdými zkouškami z vro-
zené prchlivosti a náruživosti. Jeho čin, překvapující svou
prostotou, rozřal nerozvatelný uzel: osvětlil temnoty ná-
hlostí světla, zmizely hrůzy a osvobozená zvědavost se roz-
letuje volnou cestou. Upouští od neslýchaných podivností,
jimiž báje středověkých kosmografií podněcovaly fantasii,
a obrací se k moudrosti uspořádání, po stopách zákonů
počtu, míry a váhy, za nimiž spěje obrozená věda.

Kolumbus utvrzuje svou odvahu v plodném omylu, jímž
zůstal zavázán chatrnému vědění své doby. V domněnce,

že »svět není tak velký, jak se zdá,« rozšířil jej svým objevem o celou polovinu. Ve chvíli, kdy se rozpadá a hrouťí jednota Starého světa pod útoky reformace, objevitel navrácí svět pradávnné celistvosti daleko před prahy dějin: té celistvosti a jednotě, o které se udržela jen pověst a svědectví v podivně jednotném bájesloví všeho lidstva.

Středověký svět, seskupený kolem kotliny moře Středomořího, vzal za své. Slunce janovské slávy se naklonilo k západu, když se zrodil největší Janovan. Nový duch v rozletu nad uceleným světem uzavřel monumentální knihu středověku a otevřel stránku nových dějin. V dálce půl páta staletí, v mlžinách času, který pohltit tak mnohou velikost, strmí postava Kryštofa Kolumba jako mohutný předěl, jako znamení na pomezí dvou světů, na rozhraní dvou věků. Nechce se věřit, že je to postava člověka. Legendární obr Kryštof, nesoucí Světlo přes vody, předobraz Kryštofa historického, který však pod drobnohledem nedůvěřivé vědy se jeví právě tak legendární. Charakteristické rysy se vytratily a zůstaly pochybné podrobnosti, z kterých už nedáš nic dohromady. Žádný z umělců jeho doby nezachoval nám jeho lidské podoby. Nikdo neví, jak vlastně vypadal. Není po něm křestního ani úmrtního listu a samy jeho pozůstatky se poděly kdovíkam. Opatrný dějepis, který se svěřuje toliko řádně potvrzeným listinným dokladům, nemaje takřka nic po ruce, uvádí v pochybnost jeho rodiště, jeho rod, jeho vzdělání, jeho manželství, jeho věk, jeho víru, a dokonce i jeho dílo — jeho objev. Nad takto rozptýleným se posléze táže: »A byl vůbec Kryštof Kolumbus? Není to pouhý symbol? Neobjevila se Amerika jaksí sama? Nezačalo se kteréhosi dne prostě jezdit na západ? Jakýpak objev? Jakýpak objevitel?«

Ale odkud to už známe tuto »kolumbovskou« otázku?

Není téhož původu, téhož rodu jako otázka homérská, jako otázka shakespearovská a jako otázka, která nejskutečnější Skutečnost rozptýlila v pouhý smyšlený mythus? Není to týž drobnohled prostřednosti, jenž drobí v nesoustavné nicotky velikost, které nedovede pojmouti?

Pravda, člověk je v podstatě symbolem díla, které mu bylo svěřeno. Člověk mizí, ale dílo trvá jako svědectví jeho jsoucnosti, zůstává jako nezničitelný kadlub, jako forma jeho pravé tváře.

VYPRAVĚČOVA POZNÁMKA

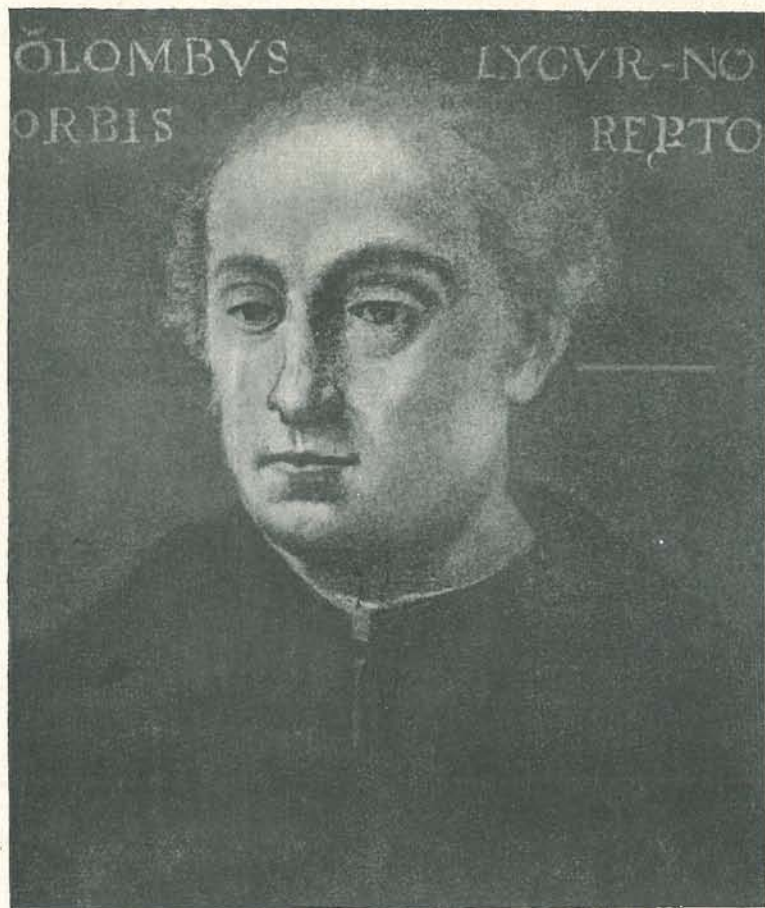
Tato kniha o Kryštofu Kolumbovi si nečiní nároků prázdných. Není však pouhou úpravou, jak poznají ti, kdož jsou do věci zasvěceni, ani nebyla napsána z potřeb toliko příležitostných, nýbrž z určité nutnosti.

Pro účel, který sleduje, totiž představit v podobě vypravování postavu a dílo objevitele globu v určitosti jeho povahy, nehodilo se příliš dbáti rozmanitých pochyb, jimiž drobnohledné zkoumání postavu Kolumbovu jen zamlžilo, aniž uvedlo v pochybnost co podstatného. Málo záleží na zevnějšku několika sporných dat, která nejsou s to otrásti dílem, jež ve svých dalekých důsledcích i po čtyřech stech padesáti letech je ustavičně živě přítomno a zdaleka nevyčerpalo svůj dosah.

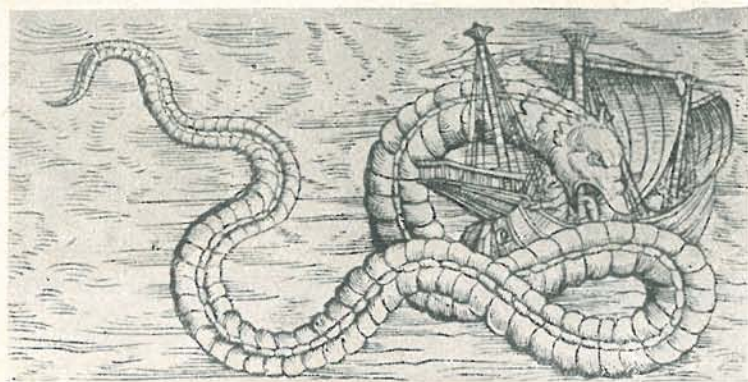
Pisatel se však snažil vyprávěti s veškerou snahou po věrnosti a pokud možno přístupně, nezatěžuje příběhy podružnějšími údaji a jmény, která pro četbu tohoto druhu by byla jen zbytečnou přítěží.

Mapa, zakreslující směr Kolumbových plaveb přes oceán, je Irwingova. Následující tři přílohy jsou pouhé autorovy náčrty, zakreslující jen pravděpodobné směry objevitelských cest v Indiích, podle udání dochovaných zpráv, uvedených v našem textu. Ale i tak snad poslouží čtenáři, aby si je nemusil pracně vyhledávat.

V Kamenném Újezdci n. Sáz.
6. dubna 1943.

Kryštof Kolumbus, portrét od Sebastiana del Piombo

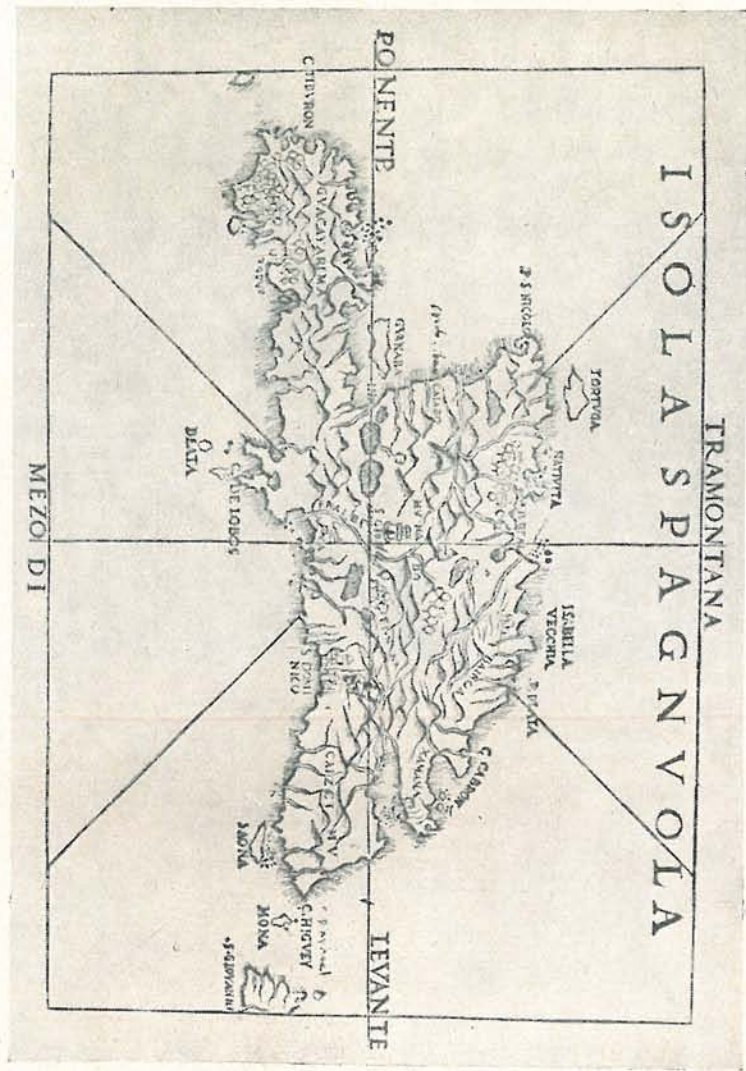
Hrůzy moře Temného

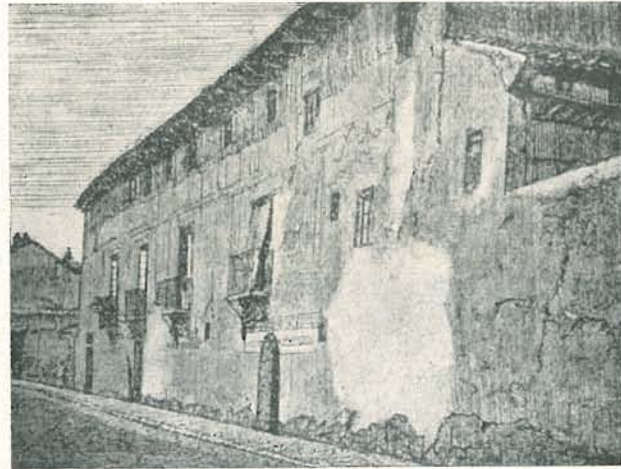
Klášter La Rabida u Palosu ve Španělsku
útulek Kolumbův r. 1491

Kolumbus na Española

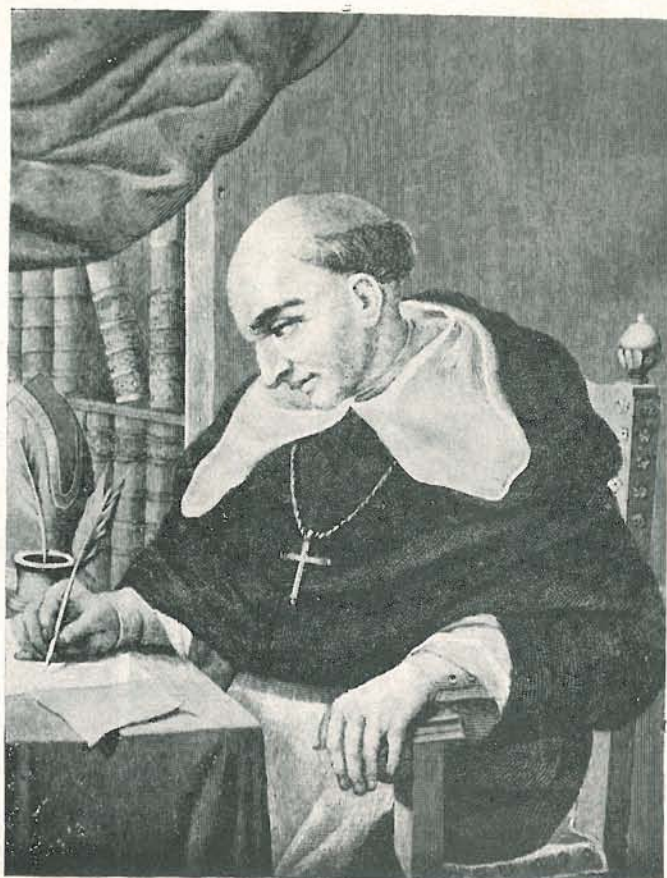
Ostrov Española

Úmrtní dům Kolumbův

6
 copo le paba q' sea en el padre. de su gener ya desola y
 o q' sea con bueno q' dessta q' pigo la gener co q'
 le sea a cargo de dia y de noche y todos momentos
 le debrian las generas dar gracias deuoasissimas
 y yo dese apoda q' q' sea miso por cumplir de las pro-
 phetas y digo q' sea copo q' antes en el mundo y
 digo q' la final es q' no sea da p'essa de ello. El
 perdise del mundo es coner tiempo de un poco tiempo
 a ca me lo dice.

Rukopis Kolumbův

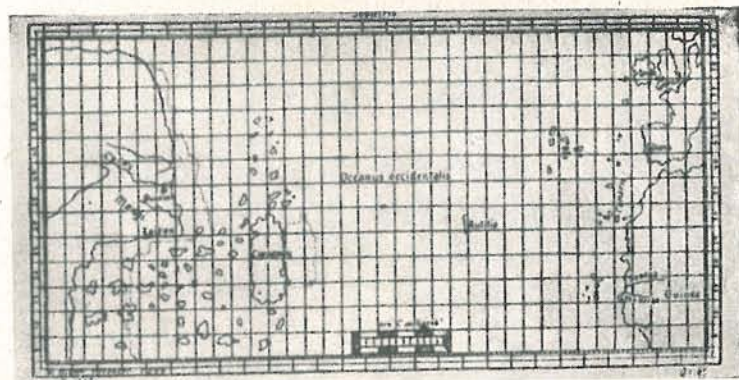
Las Casas,
první historik Nového Světa

Bartolomeo de las Casas

Autograf Las Casas

Mapa z XV. století podle staré představy o světě
obklopeném oceánem

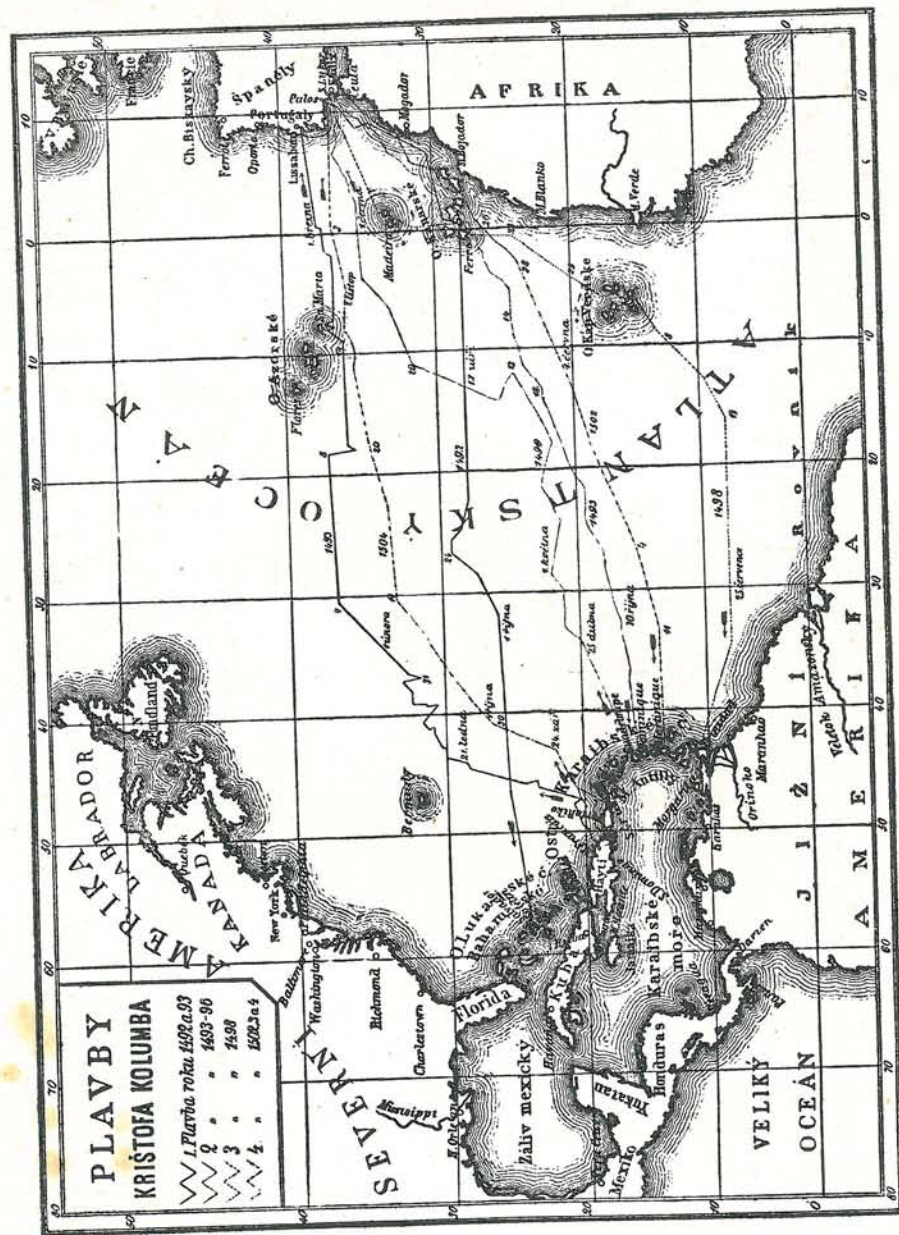

Toscanelliho mapa oceánu mezi Evropou a Asií

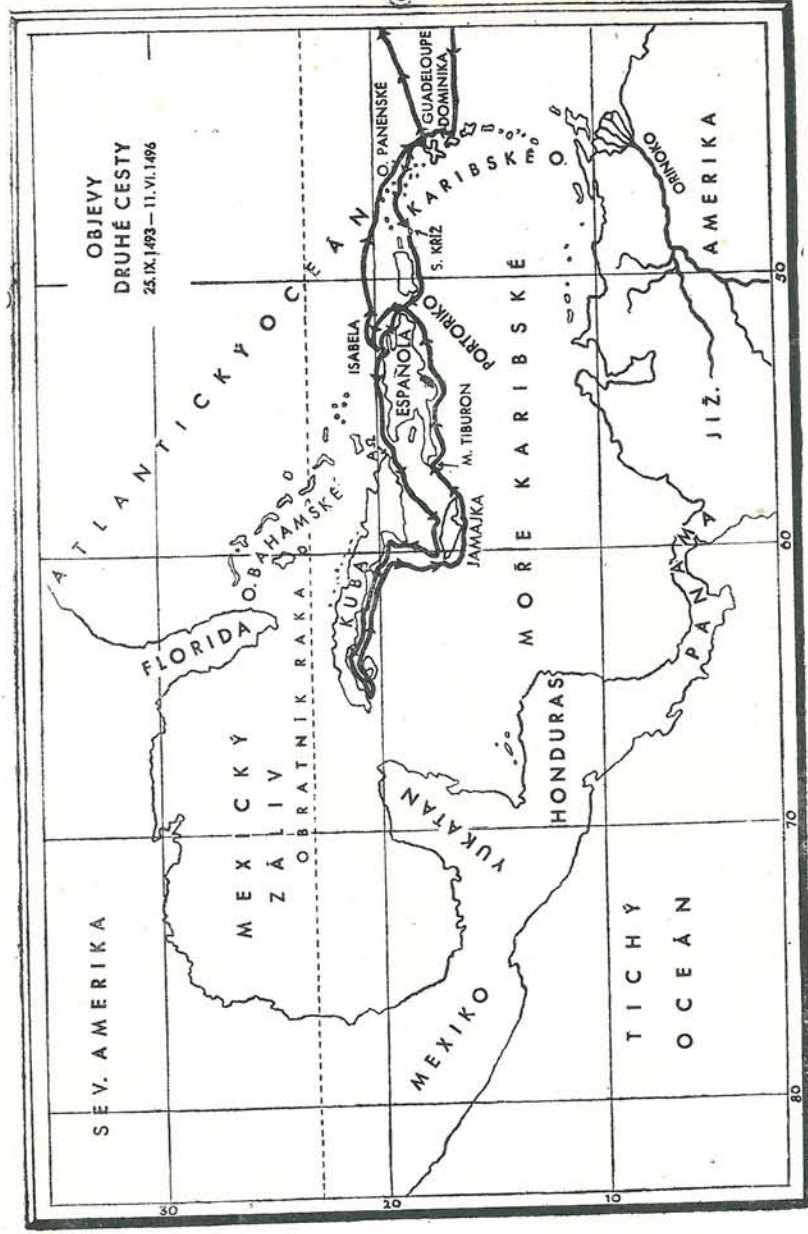
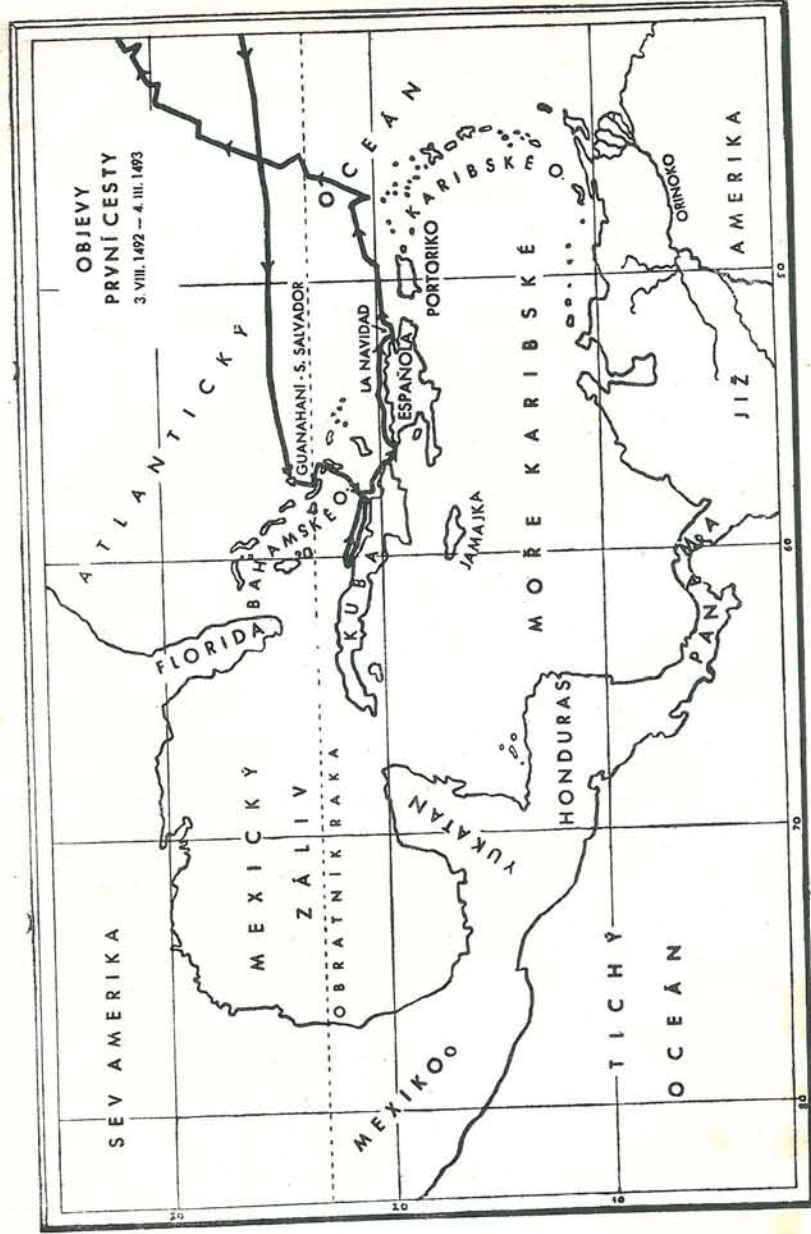
Spis o nových zemiach A o novom
 svietie O niemžto gšme prwe žadne
 znamosti nemeli Ani kdy zo slychali

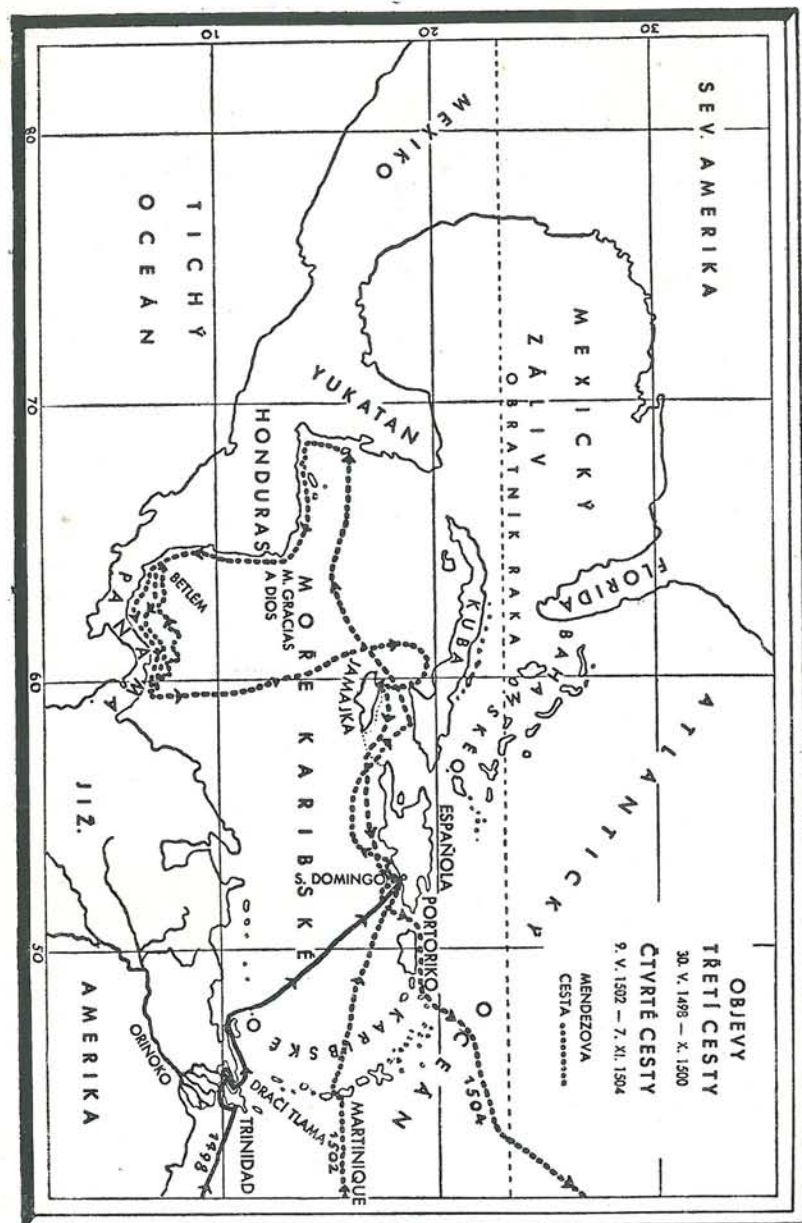

Tiechto časuow nassych W nichžto
 kraluge najiasniegšsy kral Ferdinan-
 dus Kral Hispanšy Katalunšy Por-
 tugalšy etc A Alžbieta manželka ge
 Przihodilo se gešt : že nijekterzij plav-

Česká zpráva o objevení nového světadílu

OBSAH

Vstup	7
I. PŘEDEHRA	15
Janov	17
Lisabon	26
Porto Santo	31
Dopis Florentanův	38
II. ŠPANĚLSKO	45
Santa Maria de la Rabida	47
Kordova	50
Salamanka	54
Inter arma	58
Santa Fé	62
Palos	69
III. PŘES OCEÁN	77
Na západ	79
Nová země	94
Guanahani	97
Cestou za zlatem	105
Na výzvědách	112
Kuba	117
Espanola	127
Návrat	139
Vítěz nad mořem Temným	149

IV. PO DRUHÉ V NOVÉM SVĚTĚ	163
K novým objevům	165
Po roce na Española	171
Isabella	177
Ostrov nebo pevnina?	186
Soumrak nad Española	196
Královský plnomocník	204
Druhý návrat	209
V. UPROSTŘED ZÁVISTI A POMLUV	219
K břehům pevniny	221
Anakaona	228
Vzpouza	236
Úklady záští a zloby	246
Kolumbus v okovech	251
VI. PŘIPOZDÍVÁ SE	261
Ferdinandův stín	263
Poslední křížák	267
Boží soud	272
Objevitel globu	277
Bouře a hrůzy	284
Mezi mořem a zemí	295
Dlouhý rok	305
Západ	316
VII. FINALE	323
Poslední dnové a smrt	325
Záhada hrobu	335
Rozmezí věků	339
Vypravěčova poznámka	348

Albert Vyskočil

KRYŠTOF KOLUMBUS

Život a význam objevitele globu

Vydáno v březnu 1947 v Olomouci,
jako 84. svazek dominikánské edice

KRYSTAL

kterou řídí P. Dr Silvestr M. Braitto O. P.

Vytiskl Edmund Kramář v Olomouci

Náklad 4000 výtisků

Cena brož. ex. 120.— Kčs

Albert Vyskočil:

KRYŠTOF KOLUMBUS

II. vydání.

První vydání této knihy se objevilo na knihkupeckém trhu takřka jen na několik dnů. Kniha byla rozebrána vlastně současně s vydáním. Již tato okolnost dostatečně svědčí o tom, o jak mimořádně zdařilé dílo jde. Pero A. Vyskočila ne neznalé básnického jazyka a kalené v nejednom zápolení umělecko-kritickém píše životopis Kolumbův na základě vlastního Kolumbova zápisníku a historických pramenů, ale tak, že se čtenář nestává obětí historických suchopárností a nezajímavých dat a čísel, nýbrž je přímo stržen podáním životního obrazu velké postavy, oznamující odchod světa starého a příchod nového, poutníka neumdlévajícího, statečného bojovníka Božího, ukrutně napadaného lidskou zlobou, trpícího, radujícího se z každého objevitelského úspěchu a rmoutícího se z každého nepochopení, ale nikdy se nevzdávajícího a nezoufajícího. Vyskočilova monografie je historicky věrná a pravdivá, přitom strhující, plná dobrodružných cest, hledání a objevů, doplněná četnými obrazovými přílohami.

Cena brož. výtisku Kčs 120.—.